

MISCELLANEA
HISTORICA
REGNI
BOHEMIÆ,

QUIBUS

NATURA BOHEMICÆ TELLURIS;
PRIMA GENTIS INITIA; DISTRICTUUM SINGULORUM
DESCRIPTIO; FUNDAMENTA REGNI; DUCUM ET REGUM
IMPERIA; LEGES FUNDAMENTALES, CONSTITUTIONES, COMITIA,
JUDICIA; BELLA, PACES, FÆDERA; FEUDA, PRIVILEGIA;
MONETÆ RATIO; MAGISTRATUUM REGNI SUCCESSIONES
PUBLICA, ET QVÆDAM HÆREDITARIA MUNIA; ORIGINES
OMNIUM COLLEGIATARUM ECCLESiarUM, ET CŒNOBIORUM;
VIRORUM PIORUM ET SANCTORUM EXEMPLA; DOCTORUM
LUCUBRATIONES ET NOMINA; HÆRESEOS
ORTUS, PROGRESSUS, ET INTERITUS;

ORIGINES ITERUM UTRIUSQUE NOBILITATIS, TUM
EDITA A NOBILITATE ILLUSTRATA TOGA, SAGOQUE FACINORA;
CIVITATUM FOUNDATIONES, FORTUNA ET STATUS;

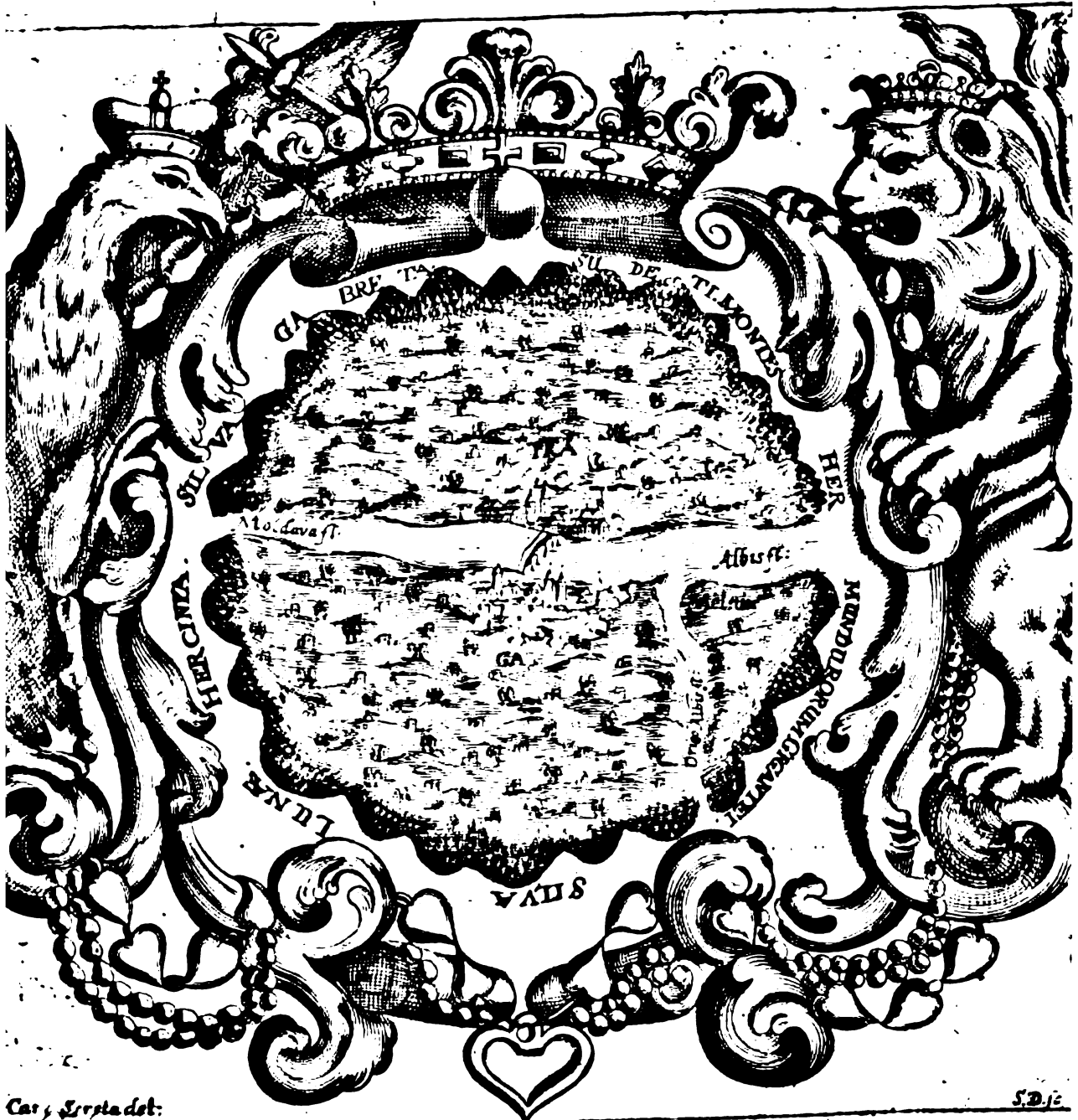
ITEM

Historia brevis Temporum cum Chronologico examine;
aliæque ad notitiam Veteris Bohemiæ spectantia, indicantur, & summiâ fide,
ac diligentia explicantur.

AUTHORE

BOHUSLAO BALBINO
È SOCIETATE JESU.

OPUS INGENS, VARIUM, DIFFUSUM, ALIQVOT
ANNORUM DECURIIS ELABORATUM; DOCUMENTIS
ANTIQUISSIMIS, ET CERTISSIMIS; MIRIS ET RARIS EVENTIS,
PRÆCEPTIS POLITICIS, ET POLEMICIS; TUM ETIAM VITÆ
SPIRITUALIS ET SANCTIMONIÆ EXEMPLIS AC MONITIS
REFERTISSIMUM; DENIQUE OMNI HOMINUM
STATUI ACCOMMODATUM.

Cas. Scripta det.

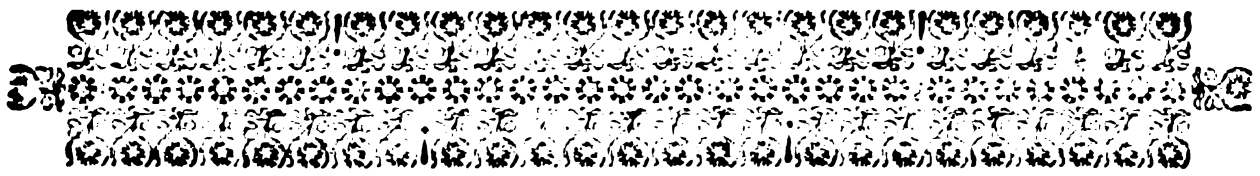
IN GENTILITUM AUGUSTISSIMÆ DOMUS AUSTRIACÆ CLYPEUM, SIMULQUE IN EO ADUMBRATAM BOHEMICÆ TELLURIS EFFIGIEM.

N Decem *Austriacis*! retulit quod mem-
 nibus Urbis
Alicona Austriaci dextra cruenta Du-
 Sangvineo lucet regalis *Purpura* campo, (cis!
 Quem media innocuo *linea* lacte lavat;
 Excubat hinc oculis torvum vigilantibus *Alis*,
 Inde coronatus pro statione *Leo* est;
 Scuta *metalliferi* defendunt undique *Montes*;
 Hæc sunt *Austriacæ* signa vetusta *Domus*.
 Ergo hæc est (vide.) *Tellus* is imago *Bohemæ*!
 At simul *Austriaci* *Principis* arma nitent.
 Seditos *Alentes* le go, *Gabres* amque comantem,
 Agnosceque tuum, *Terra Bohemæ*, situm:
 Est *nostris*, toties: *hinc* qui sanguine *Campus*,
 Et *Mulda*, & *niveas* qui vehit *Albis* quas;
 Hæc *Alis* *Veteris* *Czechæ*, Regumque priorum,
 Etque *bicandatus* pro statione *Leo*.
Impressa in nostris fulgent *Tria* stemmata *campi*

Consilij præstas *Aquilam*, Virtute *LEONEM*,
 Seu *LEO*, sive *Aquila* es! Nos Tua Cura sumus!
 Hoc eras in *Fatis*, quod *Tellus* ipsa figurat:
Austriaci ut gererent *sceptra Bohemæ* *Duces*.
 Ipsa facit nos *Terra Tuos*, Ter *MAXIME* *Cæ-*
Naturâ Austriacum tibi ditione sumus. (*SAR*)
 Tu modò, *CÆSAR*, opem *Patriæ* nè subtrahes
Spes *Patriæ* vitâ vivit, agitque *Tua*. (*str*)
 Ergo donec erit, quod contegit omnia *Cotum*,
 Donec erit nascens, occidensque *dies*,
 Dum stabunt *Campi*, dum ripas *Albis* habeat,
 Dumque triumphali *Mulda* *Ponte* fluet,
 Laus tua donec erit *gemmis*, pretiumque *Metallicis*,
 Dumque suo stabit *Terra Bohemæ* loco,
 AUSTRIADUM CLYPEUS NOSTRIS RE-
 GNABIT IN ORIS,
 POSTERITASQUE TUE, REX LEO,
 POLDE, DOMUS!

in Austria, id narrat de Leopoldo Austriae Duce Bohemæ in Purpura Austriacæ, f. 20.

LEOPOLDO
ROMANORUM
IMPERATORI

S E M P E R

AUGUSTO
PIO, FELICI, PACIFICO;

GERMANIÆ, UNGARIÆ,
BOHEMIÆ, DALMATIÆ,
CROATIÆ, SLAVONIÆ &c.

REGI,
SERENISSIMO.
POTENTISSIMOQVE,

VITAM, FELICITATEM,
ET PACEM.

Scire omnia quæcunque sciri possunt, & omnem æternitatem temporum comprehendere uni DIVINITATI proprium est, IMPERATOR AUGUSTE; scire Naturas rerum, earumque causas penitùs perspicere *Philosophorum, & Sapien:*

est opus; at nosse omnium subjectarum Provinciarum, Regnorum, ac totius Reipublicæ statum, hoc verò jam REGIUM & IMPERATORIUM NEGOTIUM est, ac Principibus & Regibus maximis digna occupatio censetur. Vix dici potest aliquid possidere, qui, quid possideat, nescit. Ut *Divinitatis* præsentia Mundus, ita *Principis* sui mente, omnia CONSILIO & INDUSTRIA (ut ad symbolum Tuum, SACRATISSIME CÆSAR, alludam) obeuntis, felicissimè Regnum impletur. Ambitus Patriæ sine Principis oculo, est Annulus sine gemma, cæcus, cassus, in quo nullum est principium, nullus finis. Ea est conditio imperandi, (a) ut non aliter ratio constet, quàm si uni reddatur. Vidit hoc Imperatorum absolutissimum Exemplar DIVUS AUGUSTUS, qui Successori suo TIBERIO tres Commentarios augustâ suâ manu conscriptos moriens reliquit; in quorum tertio (quem *Rationarium Imperij* appellat SÆTONIUS) (b) totius Imperij statum, Provincias, earumque vires, *opes publicas, quantum Civium, Sociorumq, esset in armis* (ut primo Annali loquitur CORN: TACITUS) *quot classes, quot exercitus, tributa, vectigalia, necessitates ac largitiones*; deinde locorum omnium opportunitates, limites Provinciarum (addito consilio coërcendi intra terminos Imperij) tum quâ parte Provinciæ paterent hostibus, ubi mari, fluvijs aut montibus defenderentur, ubi *Scævica* ponenda, ubi *Mars vigila!* assiduè inclamandum, tandem vicinorum Regum ac gentium suspectas amicitias, fluxam fidem, clandestina fœdera, temporis datam Pacem, aliâque *Imperij Arcana* annotaverat; quam rationem secuti Romani Scriptores NOTITIAM ROMANI IMPERII licet superficialeni tantùm, loca potiùs, quàm statum describentes, evulgarunt, quem Librum velut faculã ad Romanam Antiquita-

Salust. *historici nepos apud Tacit. l. 1. Annal.*

(b) *Sæton. in Augusto. Dio in hist. Rom. Tacit. l. 1. Annal. Lipsius in l. 1. Taciti N. 54.*

tem cognoscendam ducentem, hodiéq; assiduè volutant Eruditi. Equidem AUGUSTISSIME IMPERATOR, actum agerem, si quæ penitùs & intimè nôsti, supervacuè in meis hisce MISCELLANEIS pertractarem, *Davus sum non Oedipus*, ait ille. Sedenim humana *Prudentia tres habet vultus*, quorum primo præterita, altero præsentia, tertio futura contemplatur

Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur,

Primum ei vultū concedit HISTORIA, quo induta, ex præteritis præsentia videt acutiùs, & de futuris non vanè conjectat. Quippe humanis in rebus tempora prætereunt, personæq; amittuntur ex oculis, eadē tamen causæ, & ijdem eventus recurrunt: *semper Imperia per eas res conservantur, per quæ primùm fuère producta; semper Pietas bonos Principes etiã miraculis defendit, ut non modò Ancilia, sed etiam ipsæ manus è cælo in auxilium cadere videantur; semper est salus ubi multa consilia (a); semper verum est: (b) Rex qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur; semper tutius Imperiū est, quod Principis in subditos, & subjectorum in Principem amore & charitate, quàm timore munitur; hæc omnia, quæ semper fiunt, aliãq; hujusmodi, quæ (c) S. Synesius in aureo suo libro de Regno ad Arcadiū Imperat: inculcat, in his meis MISCELLANEIS (quæ vicenos & ampliùs libros conficient (domesticis, pulcherrimis ac raris firmabuntur Exemplis. In præsens tres primos hujus Operis magni libros MAJESTATI TUÆ ad NOTITIAM VETERIS BOHEMIÆ parandam exhibeo, dedicóq; Qui ædificaturi sunt, Areã ante omnia designant & metiuntur, sequitur ædificij totius descriptio; ad hoc exemplum *Primus Liber Historiam Naturalem Bohemiæ, Secundus Originem Bohemæ Gentis à Czecho, Tertius Districtus quos vocamus, & Regionem, tum ea quæ Telluri inhærent, continebit. Ut**

(a) *Prov. C. 11.* (b) *Prov. C. 29.* (c) *S. Synesius ex edit: Dionysij Petavij S. J. in Biblioth. SS. PP.*

à Jove principium Musæ, sic Historici à Principibus, & terrarum Dominis arcessunt principia, idq; meritò, cum *ejus sit fructus, cujus arbor extiterit.* Quanquam quid ego causas accumulo, cur mea omnia MAJESTATI TUÆ, nostræ hujus Telluris Domino debeantur? si mitissimo imperio & significatione adactum me dixerò, omni me audaciâ, Augustæ voluntatis nutus absolvet. Properat igitur ad AUGUSTALE Tuum, & ad Purpuram adorandam LIBER meus, Tuusq; unâ mecum genibus, CLEMENTISSIME CÆSAR, advolutus, militare illud ac Romanum repetit: *factum est, quod imperasti!* Sed, ut *Obedientia* mea non modò *cæca* (quod laudatur in primis) sed etiam *muta* sit, finem verborum facio, nunquam finem Votorum facturus: ut DEUS Opt: Max: MAJESTATEM TUAM cum Tuis omnibus, Religioni & Ecclesiæ, Imperio & Regnis, Patriæ, & AUGUSTISSIMÆ DOMUI, quàm diutissimè servet incolumem!

itâ vovet

MAJESTATI
TUÆ

devotus æternum

Pragæ in Collegio ad S. Clementem, 23. Sept.
Die fortunatissimo Adventûs Tui,
Anno CIO. DC. LXXIX.

BOHUSLAUS BALBINUS
è Societate JESU.

FACULTAS

REVERENDI PATRIS

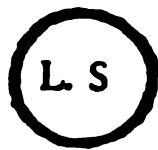
PROVINCIALIS

BOHEMIÆ.

Um LIBRUM PRIMUM MISCELLANEO-
RUM HISTORICORUM BOHEMIÆ,
qui NATURALEM HISTORIAM ejus-
dem Regionis continet, à P. BOHUSLAO
BALBINO Societatis JESU conscriptum,
tres ejusdem Societatis Theologi, qui-
bus id commissum fuit, recognoverint, ac in lucem edi-
posse censuerint, potestate acceptâ à PATRE NOSTRO
JOANNE PAULO OLIVA SOCIET: JESU
PRÆPOSITO GENERALI, Facultatem concedo, ut LI-
BER typis mandetur. In quorum fidem hæc litteras
manu meâ subscriptas, & Sigillo Officij munitas dedi.

PRAGÆ in Collegio ad S. Clementem, 5. Maij, Anno
M. DC. LXXIX.

MATHIAS TANNER.

PROTESTATIO A U T H O R I S.

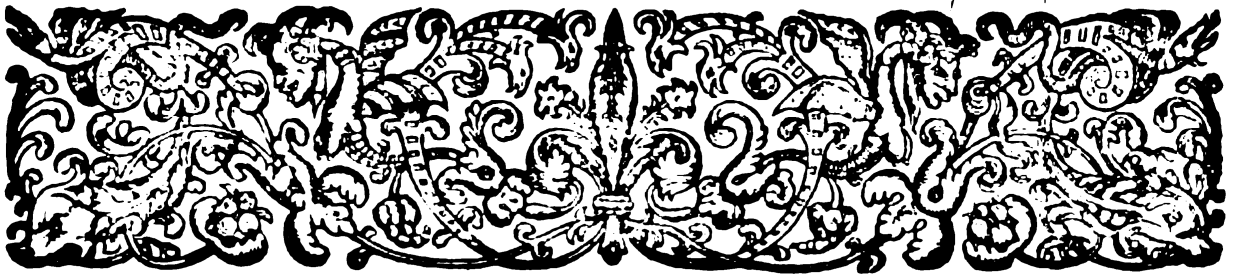

Perfistendo Decreto SS. D. N. URBA-
NI VIII. ejúsque confirmationi ac
declarationi, observantiâ, ac reveren-
tiâ, quâparest; profiteor haud alio sen-
su, quidquid in hoc, & sequentibus
omnibus MISCELLANEORUM HISTO-
RICORUM VETERIS BOHEMIÆ LIBRIS in laudem cu-
jusquam refero, quod speciem Sanctitatis, aut miraculi
habere videatur, accipere, & accipi ab ullo velle, quàm
quo ea solent, quæ humanâ duntaxat autoritate, non
autem divinâ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ, aut S. Sedis
Apostolicæ nitantur; ijs tantummodo exceptis, quos
eadem S. Sedes Sanctorum, Beatorum, aut Martyrum
Catalogo adscripsit.

BOHUSLAUS BALBINUS
è Societate JESU.

MISCEL-

MISCELLANEORUM
 HISTORICORUM
 B. O H E M I Æ
 D E C A D I S I.
 L I B E R I.

Q V I
 HISTORIAM NATURALEM BOHEMIÆ
 complectitur.

C A P U T I.

Situs Bohemiæ ad longitudinem & latitudinem Coeli
 relatus; cui peculiariter signo cœlesti sublit; Quæ telluris nostræ figura? umbilici,
 monilis, cordis, citharæ, ovi, rosæ, Amphitheatri; naturâ locorum Bohe-
 niam ab hostibus utcunque defendi.

Longitudo
 & latitudo
 Cœli Bo-
 hemici.

Uti Terrarum & Ur-
 bium situs ad Cœli &
 Siderum certam, &
 minimè omnium fal-
 lentem mensuram ac
 regulam. revocant Viri clarissimi, &
 ubi quæque Urbs quærenda sit in ter-
 ris, ostendunt ex Cœlo (in quibus sunt
 Clavius, & Blancanus Nostri, tum op-
 timus Ptolemæi interpret *Josephus*
Molesius, ac denique accuratissimus &

veteris ac novæ Geographiæ scientissi-
 mus *Philippus Cluverius*) Bohemiam,
 inter longitudoinis gradum trigesimum
 quartum & quintum, paulò etiam ul-
 tra trigesimum octavum, inter latitu-
 dinis verò gradum quadragesimum
 octavum & nonum, usq; ad quinquag-
 gesimum primum consistere docue-
 runt. *David Origanus* Glacensis, in-
 signis Patrum memoriâ Astronomus
 (ut editi ab eo libri testantur) asserit

*Cluver. in In-
 troduc. Geom-
 etricis.
 Strahky in
 Rep. Boh. C. 1.*

*Clav. in Sphæ-
 ra. Molet. in
 Comment. ad
 Ptolem.*

*Origan. in In-
 troduc. ad E-
 phemerides. A.
 1599.*

Cui Signo
cœlesti sub-
sit Bohem:

Bohemiâ sub *Leone* cœlesti, superio-
rem *Silesiam* sub *Ariete*, inferiorem
cum *Wratislavia* sub *Virgine* stare; *Mora-*
viam verò à *Sagittario* respici, quæ
omnia arbitrio eruditi Lectoris sub-
mitto. Figuram quidam Chorogra-
phi circularem Bohemiarum dederunt,

Cluv. l. 2. In-
troduct. in Geo-
graph. C. 1.

Figura tel-
luris Bohe-
micæ.

inter eos *Philippus Cluverius* cum ima-
ginem formosissimæ Reginarum *Europa*
dedisset, ex *Bohemia* fecit *umbilicum*;
Nostro, inquit, ævo quidam Geographi
Europa sœmina sedentis speciem tribue-
runt, cujus caput *Hispania*, collum ex-
trema *Gallia*, quæ *Pireneis* subjacet *Mon-*
tibus, pectus ipsa *Gallia*, *Brachia Italia*,
ac *Britannia*, venter *Germania*, *umbili-*
cus Bohemia, reliquum corporis sub ve-
stibus lætè circa sedem diffusis impleat
Norvegia, *Dania*, *Suedia*, *Fionia*, *Li-*
voniam, *Litvaniam*, *Prussiam*, *Poloniam*, *Un-*
garia, *Slavoniam*, *Croatiam*, *Graciam*, *Dalma-*
tiam, *Thraciam*, *Serviâ*, *Bulgariam*, *Transil-*
vansiam, *Valachiam*, *Moldaviam*, *Tartariam*
Precopensem, & *Moscoviam*. Hactenus
Cluverius. Unde si argutari obiter
hîc liceat, cognoscimus, quanto in pe-
riculo versetur *Europa*, si cruenta bel-
la jam ad *umbilicum* (ut est in prover-
bio) pervenisse dicantur. *Henricus*

Bunting in Iti-
nerario S. Scri-
ptura P. 1.
Cordis.

Avent. l. 1.

Citharæ.

Stengelius in
Ovo.
Ovi.

Bunting & ipse *Europam* *Virginis* in-
star depinxit; in cujus tamen corde
Bohemiam locavit, quali aureum Num-
mum, aut Monile, quod *Virgines* ad
Mamillas, vel ad cor gemmis orna-
tum gestare consueverunt; nec mul-
tum inde abludit magnus alioqui fa-
bulator *Aventinus*; *Bohemos*, inquit,
Hercynia Silva pro nativo muro in mo-
dum cordis, *Citharæ*, munivit. Alijs
(ut ad institutum redeam) *Bohemia*
ovali figurâ pingitur; quo argumen-
to forsitan *Stengelius* noster *Ovum* *Fer-*
dinando III. tum non ampliùs, quàm
Bohemia Regi dedicans, ejus effigiem
(quam *Bohemicam* vocat) in ovo ex-
pressit; huic figuræ ipsa *Bohemia* To-

pographia, si diligenter inspicias, sub-
scribit; Nos *Bohemiâ* nuper *Rosa* in-
star excudi curavimus. *Amphibe-*
tris cujusdam amœnissimi formam *Bo-*
hemia repræsentat, atque ut in illo, ex-
trema & gradus & sublellia altiora fuê-
re, sic circum *Bohemiâ* editissimi
montes stant, qui eam, velut perpetuâ
quadam Coronâ incingunt; in qui-
bus montibus tantum olim antiquis
Bohemiæ incolis erat præsidij & fidu-
ciæ repositum, ut (quod narrat alicu-
bi *Sylvius*) *Bohemiâ* velut nativis val-
lis, & munimentis propè inexpugna-
bilibus septam, crederent, nisi dome-
sticorum prodicione, ultròque accer-
sitis hostibus adiri, multò etiam mi-
nùs expugnari posse. Et sanè tantæ
rei fidem conciliant angustiarum loco-
rum ad *Prziseznicium* & *Brzesnitz*.
Et quid opus est enumerare singula?
ad *Bavariam*, *Voytlandiam*, *Milniam*,
Lusatiam, *Silesiam*, ut quod ipsi ocu-
lati limitaneorum inspectores affir-
mant, & nos vidimus, paucissimo mi-
lite hostis arceri & prohiberi *Bohemia*
aditu possit; infirmissimi montes ad
Moraviam sunt, maximè impervij ad
Bavariam censentur.

Ad *Prachaticium* collis est angustif-
simus (aureum vocavit antiquitas) sic
ut Equos clitellarios tantum admittat,
qui sale onusti ab agafonibus in *Bohe-*
miam aguntur, ac rursus frumento
graves domum redeunt. Omnes il-
læ quidem angustiarum bellis proximis la-
tiores sunt redditæ, natura tamen lo-
corum omninò expugnari non pati-
tur, eorumque montium, & silvarum
præsidio freti Veteres Bohemi, mul-
tas de *Cæsaribus*, *Regibus*, ac vicinis
Principibus reportârunt victorias: le-
gantur bella *Brzetislai Ducis* nostri,
tum aliorum *Regum* ac præcipuè ad-
versus hostes *Cruce* signatos ad *Doma-*
zlicium & *Tachoviam*, alibi que gesta.

Rosæ.
Amphibe-
atri.

Montes de-
fendunt Bo-
hemiam.

Æn. Silv. in
Hist. Bohem.
init.

Angustiarum
locorum in
aditu Bohe-
micæ.

Hagek in An-
nal. Boh. Za-
char. Theobak
senior & junior
in bellis Haf-
sueis.

C A P U T II.

An Bohemia tridui itinere possit percurri ad-
versus Silvium? an Geographi, & Historici magnitudinem re-
gionis ex ambitu rectè colligant?

Facere non possum hoc loco, postquam de Bohemia figura agimus, quin obiter errorem eorum, qui de Bohemia scripserunt, castigem; inter eos agmen ducit *Aeneas Silvius*, eumque secuti ceteri, qui ut ostenderent Bohemiam amplam non esse, ex eo potissimum efficere voluerunt, quod ejus diametrum trium dierum expedito itinere pateat, ut loquuntur. Primum, quis unquam tridui spatio diametrum Bohemia percurrit, aut percurrere se posse jactavit? ducatur linea rectissima *Egrâ* (quæ Urbs in ingressu Bohemia stat) per *Pragam* & *Reginohradecium* usque *Mittevvaldam* primum in confinibus Comitatus Glacensis Oppidulum (excludo fiduciam causâ totum Comitatum Glacensem, quem Bohemæ telluri annumerare possem) inveniet *Egrâ Pragam* milliaria grandia decem & novem, *Pragâ Reginohradecium* tredecim, hinc *Mittevvaldam* sex & ferè medium, atque ita in summa, milliaria triginta octo explentur; hæc ab Occidente in Orientem, jam à Septentrione ad Meridiem ducatur linea ab *Hanspach* maximè Septentrionali Bohemæ ditione Excellentissimi Comitis *Johanni Slavata*, per *Pragam*, aut ponè *Pragam* usque *Freistadium* (quæ prima Civitas *Budvicio* & *Caplicio* in Austriam euntibus occurrit) inveniuntur milliaria triginta quatuor, & amplius. quis oro, satis sanus, triduo (noctes, & cursorias veredorum parasangas excipio) tot milliaria usitato profectio- nis modo, speret se posse conficere? adde quod milliaria nostratia, & vallium & montium ubiq; propè occur-

rentium, & alijs itinerum difficultati-
bus, & ipsâ mensurâ, totius *Germania* longissima habeantur, ut ad unum Bohemicum aliquod milliare superan-
dum, plerumque dux, sæpe etiam tres horæ (ad peritos nostrorum itinerum provoco) requirantur; *Clasoviâ Brzeznicium*, aut *Pragâ* saltem ad *Aulam Regiam* iter faciat, si quis mihi fidem non habet.

Jam illud alterum *Silvij* de diametro prolaturum, majoribus etiam erroribus est obnoxium, nisi enim in figura Regionis extremitates spectentur, inutilis evadet hæc metiendi ratio. Potest enim esse figura, quæ maximam amplitudinem & aream complectatur, per quam tamen mediam ducta linea sit brevissima; contra verò alia, quæ aream claudat minimam, per cujus medium ducta linea, sit longissima; quod ex prima *Euclidis* inspectione cuilibet datur intelligi. Nec minus insigniter falluntur ij, qui notatis diligenter in circuitu regionis alicujus passuum millibus, ex solo ambitu & extremis lineis ac filis, cujuslibet Provinciae planum, & aream, quàm hæc ampla, aut contra quàm arcta, & angusta sit, clarè se demonstrasse putant, qui satis communis est historicis, etiam valde illustribus, error in erudito Geometrix pulvere facilè refellendus. Primus id me docuit *Johannes Bodinus* scriptor alioqui suspectæ fidei, & sui sensûs, sed in Mathematicis dux bonus & fortis: *Animadversione dignum est*, ait, quod omnes non modò histori- ci, sed etiam Geographi (excipio *Polybium* & *Ptolemaum*) *Insularum*, ac *Regionum magnitudinem ex ambitu colligunt; & quarum circuitus aequalis est*

Regionum amplitudo non satis rectè colligitur ab extremis.

Bodin. in Methodo histor. lib. 1. C. 4.

Stu. C. 1. hist. Boh.

Tridui spatii non potest percurri Bohemia

Linea diametralis Bohemæ quâ sit.

est aut major, æquales esse putant aut majores, quo nihil absurdius dici potest: id tamen necessarium plerisque, ac mihi sæpe visum est, quousque Geometrica demonstratione animadverta, sapissime fieri, ut unius Insulae circuitus triplo major sit alterius circuitu, cujus tamen decuplo minor sit magnitudo. Neque exemplum, neque demonstrationem attulit ullam *Bodinus*, sed verissima eum dicere planè perspicio; quòd mechanicè ad oculorum fidem, ijs, qui contra nitentur sæpius ostendi: accipe filum aut cingulum cujuscunque magnitudinis, verbi gratiâ *quatuor ulnarum*; id filum in orbem compone, ut unicus circulus fiat; habebis justam in medio planitiem & aream, cujus circulus est ulnarum quatuor; ex eadem figura aliam triangularem facito, aut fac ex his ulnis quatuor, duas lineas parallelas prope se jacentes; en tibi extremitates habes quatuor ulnarum, nam quævis linea, quod certum est, duas continet ulnas; atqui in medio relicta area seu spatium relictum, tam parvum erit, & angustum, ut à priore area rotunda, magnitudine decies & amplius superetur, cum tamen extremitates omnino sint pares. Unde

refelluntur evidenter ij, qui nuper argumento extremitatum, Regionem quandam *Bohemia* vicinam, in longum quidem porrectam, sed latitudinis modicæ, *Bohemiâ* ampliorem esse persuadere nobis conati sunt; non videbant acuti homines, cum *Bohemia* orbicularis sit, (quæ capacissima est omnium figurarum) quantum discesseris à rotunditate, tantum te ab amplitudine discedere, & aream mediam fieri contractiorem. Quâ ratione igitur, dices, metienda est *Bohemia* amplitudo? Respondeo: cum consensu Chorographorum omnium *Bohemia* rotunda & umbilici instar, ut *Cluverius* exhibet, orbicularis sit figuræ, eumque diametrum *Bohemia*, esse triginta quinque; & amplius milliarium inter omnes constet, habebit igitur *Bohemia* proportionem quàm diameter ad circuli circumferentiam (septem ad viginti duo, ut *Archimedes* demonstravit) atque ita circuitu suo minimum ter superabit diametri longitudinem, ac proinde centum decem ac plura etiam milliaria, eaque maxima *Bohemiæ* universæ ambitus continebit.

Ambitus *Bohemiæ* quot milliaria cõprehendat, *Archimedes* libello de dimensione Circuli Propos. 3.

C A P U T I I I.

De Silva Gabreta. De Hercynia: ejus tractus & magnitudo. Cur *Bohemia* *Hercynia* appelletur? quæ fuerit *Hercyna* *Virgo*? Romanis fato negatum *Albini* transire. De incendijs *Hercyniæ* Silvæ. Silva *Lunæ*. De montibus *Giganteis* & *Sudetis*. *Authores* in his variant. Adversus eos, qui *Bohemiã*, quòd montosa sit vituperant.

Silvæ *Gabretæ* tractus.

Silvæ præcipuæ magnitudinis, & proceritatis, antiquis Scriptoribus notissimæ sunt; Silva *Gabreta* (*Siumawa* *Bohemis*) ab *Egrenti* Regione per *Pilsnensem* & *Prachensem*

ad usque *Regiam* *Urbem* *Sufficinum* (*Siccam* olim appellatam) porrigitur, & *Bohemiã* à *Voislantia*, *Palatinatu* *Bavarico*, & ipsâ tandem *Bavariã* dispefcit. Silva *Hercynia* notior est, quàm ut de ea hoc loco tractari possit. *Pomponio Mela* *Hercyniæ* Silvæ magnitudo

Dalercamp. in lib. xv. *Plinij* C. 2.

De Hercynia silva, ejus magnitudo.

Him. l. xvii. c. 2.

Hercynia Silva alijs Bohemica dicitur.

Fal. Caf. Scaligerio Urbibus.

do sexaginta dierum itineris est ab Istro ad Neccarum; ea *Schwartzwald* dicitur. A Neccaro ad Moenum *Ostervwald*, à Moeno usque ad fluvium *Loenam*, quem & *Mosl* vocant, propè Confluentiam *Westerwald*. Inde Franconiâ ab *Hallia*, & Thuringia dividens in *Bohemiâ*, *Moraviâ*, *Pannoniâ*, *Sarmatiâ* & *Getas* porrigitur, varijs appellata nominibus. De hac *Plinius* penè supra veritatem more suo: *Hercynia silva*, inquit, *roborum vastitas intacta ævis, & congenita mundo, propè immortalis forte miracula excedit. Ut alia omittantur, fide cæsuræ, constat at tolli colles obscursissimum inter se radicum percussu; aut ubi secus a tellus non sit (radicum scilicet in altum sublatarum) arcum ad ramos usque, & ipsos inter se rixantes (collisu veluti dimicantes) curvari portarum patensissimum modo, ut turmas Equitum transmittant.* Hæc pereleganter *Plinius*, si modò verè; constat tamen, atque ipse oculatus testis affirmo: Silvas Bohemiarum cæteras, si cum *Hercynia* conferantur, nemora hortorum videri posse, aut puerulos viris comparatos; ita *Hercynia* altitudine, magnitudine, crassitie, & quod caput est, arborum raritate & proceritate, ramorum densitate, alijsq; dotibus præcellit, *quantum lensa solens inter viburna cupressi.* Ersi autem, ut modò dixi, Provincias complures *Hercynia* silva obeat, tamen apud nos quodammodo corpore ipso, cum aliò brachia vel pedes exporrigat, habitare dici potest, neque aliter à *Palatinis*, *Bavaris*, *Austriacis*, *Misnijijs*, *Thuringis*, & *Voitlandis*, quàm *Behmerwald*, id est, *Bohemorum Silva* nuncupatur; quod etiam Poëtis veteribus juxta ac novis causam præbuit, ut cum hærent in versu, neque *Bohemiâ* pedibus obnixam carmini suo inferre possint, *Hercyniam* appellent; hæc enim vox pedes habet sponte sequentes, unde *Scaliger Julius*: *Hercynia in medio maxima Praga sumet.* Placet semel cæstro afflatos, plu-

ra, ut ita dicam, poetari: *Hercyniam* Virginem *Proserpinæ* Comitum nominat alicubi *Titus Livius*, quæ Templo sit consecrata; stare *Dæx* simulacrum *Anserem* manibus gerentis; germanissimum hoc *Bohemia* Emblemata esse potest Poëtis: nam & anser supra vicinas regiones omnes abundat *Bohemia*, & hostes *Capitolio* ac Romano Imperio intestos anserum vigilantiam proditos fuisse pueri legebamur, Sed fabularum satis. *Hercyniam* silvam accensam a stasis siccitate sæpius in historijs nostris legimus, arsisse Anno Millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio, 18. hebdomadis *Fonstomus* est author. Narrat *Ælurium* cum gravis æstus sævit, *Glacenses* quoque silvas accendi: arsisse Anno 1473. item Anno 1540. *Habsburverdenses* ad *Glacium* silvas, & ab *Hummel* usque in *Mittelwald* per multa milliaria, neque defendi incendia potuisse, id cum alij vel ad paucorum negligentiam, vel ad siderationes referant, ego satis tutò credi existimârim, silvas illas, præsertim sicco & torrido anno, attritu crebro rixantium ramorum ventis impellentibus, incendium dare potuisse. Vide quæ *Plinius* libro decimosexto, capite quadagesimo attulit; & *Lucretius*:

Exprimitur validis extritus viribus ignis,

Et micat interdum flammæ fervidæ aër,

Mutua dum inter se rami stupescuntur.

Lege etiam *Cornelium Severum* in *Ætna*, & Commentatorem ejus *Scaligerum*. Satis de *Hercynia*. Ubi *Gabreta Silva*, de qua prius dicebam, desinit, ad ipsam *Passaviensem* silvam supra *callem aureum*, *Silva Luna* dicta Veteribus horrescit, à *Prachaticio* per *Austriâ* & *Moraviâ* fines latissimos ducta; longitudine *Gabretam* vincit; at *Gabreta* vicissim amplitudine, altitudine, & raritate arborum antecellit; sed omnes hæc silvæ magnæ illius *Hercynia*

Livius l. 43. *hist. Rom. Turneb. Tomo 2. Adv. Lib. 11. C. 18.*

Hercynia Virgo manu *Anserem* tenens.

Unde *Hercynia* silvæ incendia oriuntur.

Fonstomus l. de *Constantia* *Natura*. *Prolog. 3. Ælur. in Geograph.*

Lucret. l. 5.

De *Silva Luna*.

Montes Gigantei. *cynia* proles & coloniarum dici possunt. Ad Silesiam & Lusaticam fines stant altissimi, ac plurimi montes *Hermundorum*; inter eos montes *Gigantei* ad fontes *Albis*, spectro, quod incolae *Ribenzall* appellant, infames, de quo aliam; tum post Austam ac Przileznici-um Montes *Sudeti*, ut verum denique esse videatur, quod antè ex *Silvio* attulimus, Montes & Silvas nativum quoddam munimentum Bohemiarum præbere. Observandum tamen est hoc loco, in Bohemiarum Silvis & Montibus appellandis non contentire Scriptores. *Philippus Cluverius* Geographiarum Scriptor nobilissimus: *Sudetos Montes* ait, alios non esse, quàm quæ hodie *Bohemici* aut *Hercynij* dicuntur, totamque ambiunt Bohemiam. *Fabricius* partem quandam tantummodo Bohemiarum *Sudeti*, vel ut ipse vocat *Suditis* incingit, quæ *Zatecensis* & *Cubiterensis* Districtuum confinia porriguntur. *Henelius* contra pugnat, censetque *Sudetos* Montes esse, quos alij *Cercanossios*, *Riphaeos*, *Giganteos*, & Germani *Nivosos* appellant. Idem *Henelius* Glacenses Montes, qui usque ad Carpathi juga in Principatum Silesiarum *Tiefsinium* pertendunt, Moravosque à Silesijs dirimunt, vocat *Moravicos*, vel *Nissenses*; *Ælurium* Germanicam voce *das Geseude*. Hæc omnia nomina tolerari possunt; at quod de suo *Ælurium* adjicit: *Glacium* in Silva *Gabretæ* intus jacere, mihi nunquam fidem fecerit; qui optimorum Scriptorum consensu fretus, *Gabretam*, prorsus è diametro, ad *Voistlandiam*, *Palatinatum* & *Bavariam* collocarim. Mediterraneos Montes, ut ita loquar, à limitaneis hoc loco secerno; illi plurimi sunt, & in ipsa interiore *Bohemia* jucundè spectantur, tanto numero, ut montosior potius, quàm planior regio habeatur; quæ causa fuit Scriptori cuidam nupero obtrectandi *Bohemia*, quòd non ut *Polonia*, plana & æquabilis esset, sed montosa. Quam accu-

sationem ex ignorantia profectam, pridem aliarum terrarum exemplo, rejeci, docuique pulcerrimas Provinciarum, qualis quondam *Thessalia* & *Judea* fuit, montibus commendari. Multa in his montibus miracula reperias, multasque naturæ divitias: aurum, argentum & metalla cætera, tum gemmas, ut dicam postea, herbarum & radicum salutarium maximo proventu. Hic Thermarum scaturigines, hic fontes acidi defluunt, hic flumina cadunt, & hydrophylacijs & aquarum crateribus in vastis & occultis cavernarum sinibus commiscentur. *Crocus* herba est non ignobilis, quem in Montibus Bohemicis sponte nascentem, nihil sativo concessuram; succi, odoris, coloris vivacitate reperies. *Dictamnium* utramque *albam* & *nigram* nostri quoque montes ferunt; & memini me ipsum olim in *Bilina* monte dictamni radices collegisse. Postò de Montibus Bohemiarum celebratis, quos nominibus suis honoravit Antiquitas, suus erit dicendi locus, & alter cum de Arcibus Bohemiarum (quæ plerumque in arduis montibus collocantur) agere cœperimus. Quod sequitur, an fabulis, an historiarum accensere deberem, diu multumque dubitavi, *Dionis* tamen *Cassij* Viri gravissimi & Romani Consulis narratio est: *Drusum* (qui à morte primum *Germanicus* est appellatus, & ad ipsum Rhenum tumulatus) cum omnem propè Germaniam populationibus peragrasset, ad *Albim* usque, qui (ut ait *Dion*) *ex Vandalicis montibus profluens, in Oceanum Septentrionalem auctus mirum in modum effunditur*, accessisse, neque eum transire potuisse, præcipuè viso territorium: Mulier quædam humanam formam augustior *Druse* occurrit, & quorandem *Druse* properas, inquit, quem cupiditati tuæ, & victorij modum impones? ad ea quæ ultra *Albim* sunt videnda, scito te fatorum lege arceri! quin igitur abis! *Albim* superare tibi

In lib. S. M. C. 10.

Hin. l. 4. M. C. Nat. C. 8.

Montium nostrorum brevis commendatio.

Albim transire vetitum Germanico.

Dio Cass. l. 55. hist. Rom.

non

non est concessum! satis collegisti gloriæ, satis commertus triumphorum; jam & operum tuorum, & vitæ terminus instat. Itaque *Germanicus*, positus ante *Albim* trophæis, & aris, statim retro flexit iter, & in itinere, priusquam *Rhenum* attingeret, morbo decessit. Ex hac narratione facilè da-

tur intelligi: Romanis fato negatum inter *Danubium* & *Albim* dominari, intactamque victorijs Romanorum, regionem nostram divino munere ad *Przemislam* stirpem, deinde ad alias, ac novissimè ad *Austriacam* pervenire debuisse.

C A P U T I V.

De Altitudine Bohemiæ argumento fluviorum in ea nascentium, quibus iter est per universam Germaniam in Septentrionem, Orientem, Meridiem & Occidentem. Egra unicus Fluviorum Bohemiam ingreditur. An Danubius in Bohemiam deduci possit, quod tentasse dicitur Carolus Imperator ?

Altissimo in loco sitam esse *Bohemiam*, Fluvij apud nos nati (quos vicinis regionibus propinamus, & infundimus) manifestum præbent indicium. *Aquas*, ait *Stransky*, *non nisi domesticas bibit Bohemia*; unde *perpendere potes* (verba sunt vetustissimi Scriptoris *Cosmæ Decani Pragensis*) *quàm in alto aère, hac pendeat regio*. Obiervant, & demonstrant Fluviorum mensores & Aquilegi, si fluvium, aut rivum aquæ deducere velis, post mille passus, uno minimum pede alveum tibi demissiore esse faciendum; quantæ igitur altitudinis argumentum erunt, tot fluvij à nobis tanto impetu in Oceanum Mare, Evxinumque missi, quorum uterque non passuum nullibus, sed, si *Mæandros* fluviorum computes, myriadibus, Bohemiâ distant? quis enim nesciat, nisi in declivia, flumina non cadere, cum pondere ipso deorsum præcipitentur? *Albi* primùm, ut loquitur *Xiphilius*, *quæ ex τῶν οὐρανῶν ὄρειν, fluit ex Vandalicis montibus* (Montes Giganteos, vel à *Plinio*, & *Ptolemæo* dictos *Cerconof-*

ios intelligit) in eum pleriq; alij Bohemiæ fluvij exonerantur (quos alibi enumeravimus) cumque *Albi* in *Misniam*, *Saxoniam*, aliasq; deinde amplissimas regiones, *Hamburgum* usquè, ac tandem in Oceanum Septentrionalem deferuntur, ut merito *Albim* quasi *Halb* appellatum *Scaliger* existimet, quòd mediam secet Germaniam. Jam ab Oriente *Morava*, fluvius (unde *Moravia* nomen) *Suvatava*, *Suvartzava*, *Igla*, *Teya* (eiusdem *Moravia* fluvij) aut in *Bohemia*, aut propter limites ejus, ex fontibus & crateribus enascuntur, suosque fluctus amissis nominibus ad meridiem *Danubio* donant, quibus ille auctior, percursâ *Ungariâ* universâ ad Orientem cursu contendens novem ostijs, ut *Arrianus* describit, *Evxinum* subit. Idem de pluribus alijs fluminibus & fluvijis dici potest, ut de *Steina*, *Warta* & *Nissa*, qui in Comitatu Nostro *Glacensi* nati, *Oderam* intrant, & ad *Lubecam* effunduntur in mare. Alterâ parte ad Occidentem *Mænnus* & *Sala* fluvij non procul *Egrâ* nascentes, tum *Nabus*, *Pfremds* & *Regen* (unde *Germanicum Ratisbona* nomen) ut alios præteream, in nostris

Albis ad Septentrionem.

Scaliger orat. in laudem *Misnitarum* *Vienna* caesorum. *Morava* ad Orientem.

Arrian. in *Periplus Ponti Euxini*.

Fluvij plures à nobis ad Occidentem properant.

stris

Stransky C. 1. Reip. Boh. 5. 2.

Cosmas lib. 1. Chronica Bohemica.

Georg. Behm. 5. 7. in Meteorolog. thesi 5.

Bohemicae altitudo ex fluvijis probatur.

Xiphil. in Epitome Dionis.

stris Silvis & montibus (quibus quasi vallis & coronâ ab ipsa natura Bohemia Regnum incingitur) erumpunt, & *Nabus* quidem & quis fuit alter? *Danubio* ad *Ratisbonam* miscentur, & cum eo per Meridiem in Orientem, ut dicebâ modò, decurrunt; *Sala* innumeris auctus fluvij in *Albim*, *Mœnus* amisso nomine in *Rhemum*, in *Hollandiam* deinde, ac mare defertur. Praclare ad rem nostram facit egregij Poëtae Germani *Conradi Celtus* (quem primum fuisse laureatum Poëtam in Germania tradunt) de *Bohemia* altitudine, ejusque fluvij testimonium, in quo *Bohemiam Tempe* nominavit:

Qualiter in Graijs memorantur Thessala Regnis

*Æmathijs Tempe septa fuisse jugis,
Taliter Almannis se lata Bohemia Terris
Erigit, & largis flumina fundis Aquis.*

Plura de *Bohemia* fluvij in *Epitome historica*, quam nuper vulgavimus, curiosus lector inveniet, illud modò incauta maneat: omnes terras, quâ fluvij labuntur, terris in quibus nascuntur, & origine suâ, demissiores esse; non hæc ita disputo, quasi universim *Bohemiam* ejusque omnes partes omnibus vicinis Regionibus altiores esse pervincere velim; nam *Lisomericensis* *Bohemiae Districtus* (ut vocant) etiam *Cubitenfis* ac *Zatecensis* omnibus cæteris *Bohemiae* Regionibus profundiores, *Egram* fluvium admittunt, qui aut *Egra Urbis* nomen dedit, aut ab ipsa nomen accepit; quamquam & hoc defendi possit, cum *Egram* ad Regnum *Bohemiae* hodie pertinere sciamus, neque ita procul à nobis (quod ad id quod proposueram satis est) oriatur.

Unus negotium nobis faceffere potest *Dubravimus Olomucensis Episcopus*, qui *Historia suæ Bohemicae* libro vigesimo secundo, post mirificas easque justissimas *Caroli II. Imperatoris*, ac *Bohemiae Regis* laudes, hoc inquit, omnium utilissimum opus toti Regno (*Bohemiae*) futurum erat, si absolutum fuisset,

quod in finibus *Bavariae*, quâ parte *Vultavia fluvium* (*Moldavam* vocant alij) qui *Pragam* interfluit ortum habet (*Carolus*) inchoavit, missis liberatoribus, qui locum idoneum per libellam invenerunt, in quo *Danubius* cum *Vultava* commissus, omnes ex *Italia* & *Germania* advectas merces *Pragam* transmissere posset. Apparent etiamnum tanti conatus vestigia, sed irrito effectu, vicinis novum opus prohibentibus, nè in jacturam illorum *Danubius* averteretur. Hæc *Dubravius*. Si itaque *Danubius* in *Vultavam* deduci potest, necesse est illud de altitudine *Bohemiae* assertum concidere. Ego existimo, planè que sentio: *Carolus Imperator*, non quia prohibebant vicini (quis enim, rogo, tam glorioso & victorij illustri Imperatori, qui toties æmulos Imperij, hostesque cæteros ad officium compulerat, & ut loquitur *Raynaldus*, per *Bavariam* ac *Wirtembergiam* ferrum *Bohemicum*, flammâque circumsculerat, prohibere potuisset?) sed desperatione ab opere ipso cessasse, & nè victus, operis ut sic dicam, impossibilitate videretur, invidia aut gratia vicinorum id dedisse, ut conatum arumperet. Quâ enim ratione deduci in *Bohemiam* posset *Danubius*, in quem longè altiùs, tot in *Bohemia* nascentes fluvij exonerantur? *Nabus*, *Frembt*, *Regen* tantò ante, & quâ maximè *Danubius* *Bohemiae* propinquat, item ad ipsum *Passavium*, *Itza* nigris fluctibus fluvius (quem *Bohemicum* fluvium incolæ vocant: à quo illa Urbis regio quam alluit, *Itzstad* appellatur; uti diversa *Instadt*, quam scilicet *Cœnus* allambit) tum alter à *Freistadio*, uterque ex montibus *Bohemicis* orti in *Danubium* præcipites cadunt, ut nè concipi quidem cogitatione illa derivatio & deductio *Danubij* in *Moldavam* possit; occurrerent enim sibi fluvij, & (quod in tractatione de perpetuo motu fieri posse negatur) fontes & flumina redirent in caput.

Odericus Raynald. in *An: Ecclesiast.* in *Carolo IV.* Frustra *Carolo IV.* *Danubium* in *Boh.* tentavit inducere.

Alij ad Meridiem fluvij feruntur

Celtus in *Danubio.*

Egra fl. in *Bohemiam* ingreditur.

Caroli I V. conatus *Danubium* in *Boh.* inducendi.

C A P U T V.

Salubritas aëris & dulcedo aquarum in Bohemia, & unde probetur? Tycho Brahe Coelum Bohemicum commendat; Bohemia semper à fortissimis gentibus habitata, Hermunduri qui olim ad Albis fontes sedebant, formidati Romanis ex oraculo Augusto Caesari dato: An verum sit, Imperia in Austrum propagari? Germanicis aliquando à Romanis victi?

Comendatio regionis alto loco sita.

Hac Bohemiae altitudine forsitan fecunditas & salubritas aëris, & regionis ipsius, agnoscitur: ferè enim quae altiora sunt, eadem salubriora, fecundiora & vivaciora, magisque ex perfecti vigoris: unde & Vegetius: *Optimus miles ex confragoso venit*; herbae ipsae, & plantae aliaeque stirpes montium, imò & lapides, & gemmae, cum metalla, & crystalli, duratioris sunt illis, quae in regione plana nascuntur. Hanc teluris altitudinem spectasse *Czechum* gentis auctorem in eligenda regione, cum plures vacuae cultoribus occurrerent *Cosmas* est auctor, & argumento omnium elementorum hanc unam ceteris pretulisse. Dulciora sunt flumina & puriora, quò altiora; hanc aquae dulcedinem *Salmonis*, struiones, ac ceteri pisces petunt, verumque est etiam apud eos, dulcius ex ipso fonte & quas gustari. *Aer* quoque quantum altitudine, tantum ferè subtilitate, & bonitate praececellit; haec bonitas ab avibus procul & sentitur & petitur; hinc tot avium, etiam peregrinarum, & rarissimarum greges (quales sunt genuinae & gnissae *Aquila*, non tantum illae saxatiles grandes & pigrae, quas, ut ait Plinius, *corvi verberant*, sed minores & nigerrimae (quae vera est generis nota) falcones, & omnia *Accipitrum* etiam minorum genera, praecipue ad *Lauvam* & in Monte *Zexip*, tum etiam *cygni*, quos ipsi in *Piscinis* natantes

vidimus, aves noctilucas, & *garruli*. *Bohemici* apud *Aldrovandum*, & *Gesnerum*, capreae volantes & cetera volatrum sacula, (ut *Lucretius* dicam): *Et cedula* certè, ac *Turdi* cum alibi generentur, sub autumnum & primam hiemem tantis Examiniibus *Bohemiam* implent, ut aliquando in foro duas uno crucifero venditas esse meminimus; alta amat, quod pennas habet, & si daretur, libertatis amore. Coelum pereret volatu.

Illud etiam ex hac altitudine consequitur *Bohemia*, quod maxime respirabilis sit, & ventis sepius verratur, quod ad salubritatem Regionis facere in *Problematu* docuit *Aristoteles*; adde montes nostros calvos non esse, sed ut feracitatem agnoscas, omnes arboribus glandiferis, ac frugiferis contigi; plurimae silvarum pineis, ceterisque calidis arboribus constant, quae cum plurimum exspirent, aërem serenant & purgant. Nec illud ratione catere potest (quod alicubi *Slavata Cantollaria Regni* in Regibus nostris ingens observat) omnes quicumque ex *Regibus* xgroti vel in *Austriam*, vel *Ungariam* aliove deportari se ex *Bohemia* iusserant, brevi sine remedio obiisse, contra vero qui infirmam valetudinem in *Bohemia* advenerant, plerosque sanitatem pristinam recepisse, *Sigismundi*, *Maximiliani II. Mathia*, & *Ferdinandis III. Caesarum*, *Anna Imperatricis Mathia* conjugis, pluraque alia, etiam privatorum hominum exempla, si id ageretur, possem adducere. **C**

Aldrov. in Ornithologia. Gesner. in Avibus.

Coelum Bohemicum salubre.

Mathiolus Comment. in L. I. Dioscorida C. 74.

In M. S. Apologia advers. Mathiani C. 2 Tom. P. 2. quinter. 251

li Bohemici salubritatem, benignosq; in Bohemiam præcipuorum Cœli siderum aspectus & influxus multis quoque Epistolis de prædicat cœlestis ille Vir *Tycho Braheus*, ut *Petrus Gassendus* Vir clarissimus è Gallis in vita *Tychonis* annotavit. *Fesseny* quoque in eam rem testimonia adferentur, cum agemus de *Praga*. Ipse incolarum *Bohemia* vultus loci sanioris præbet indicium, optimèque & velut oraculo dixisse *Catonem Dalecampius* notat: *in bona est regione bene misere* (id est bona regionis argumentum debet haberi, cum vitales & nitidi vultus sunt incolarum;) diei illud *Homeri* cum de *Bohemis* non potest, quod *Catonis* semper pallentibus, & luridis aptavit nescio quis apud *Plutarchum*.

*Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum; robusta & grandia vides incolarum corpora, & quod *Tevensianè* dicam: color verus, corpus solidum, & succi plenum; lacta quædam & exposita in pueris; atque in omni ætate & sexu vivacitas, & venustas, ut non vanè in *Icone animorum Barclayæ* observavit, *Bohemica gentis Gemini* procul à tardis & morosis quarundam *Gensium moribus* distare, nihilque cum ijs habere commune. Fateor salubritatem loci non semper incolarum colore detegi; at ubi plura hujusmodi, ac terè semper, eodèmq; in loco concurrunt, dubitari non poterit, perinde ut ad cætera mortalium bona, cœlum plurimum contulisse. Plura de Akitudine, situ, & salubritate *Bohemia* non addam, sed ex his apparet, quantis locorum præsidij natura nos sepe fecerit, quàmque benignè nobiscum egerit; ut ad summam senectutem & longævitatem (quod de Majoribus nostris passim jactatur) pervenire possumus; at nos hodie vitij nostris brevem vitam nobis facimus, &c. Ex his quæ paulò antè, de fluvijs nostris, ac præsertim de notissimo *Albi* flumine diximus, satis apparet quos (antè quàm *Slavi* advenirent) Incolas ha-*

buerit Septentrionalis *Bohemia*, videlicet ubi nunc *Districtus Boleslaviensis* & *Reginohradensis* porrigitur. *Tacitus* certè in *commentario de Germania* disertè docet: *Albim apud Hermunduros oriri, eosq; ad fontes Albi habitare; observandumque est, neque parum ad gloriam facit: Bohemiam omnibus sæculis à fortissimis gentibus habitatam.* De *Boijs* (unde *Genti* vetus nomen) Vir clarissimus *Welferus* in *Boicis* consulatur; de *Hermunduris Tacitus* ipse ultro facetur: *Solis Hermunduris* (verba ipsa annuero) *Romanorum Imperium patuisse; lege quæ in Tacito sequatur; nimirum velut amici & fratres Populi Romani colebantur; tanta erat nobilissima Gentis fortitudo!* Jam & *Marcomannorum* (quos in *Bohemia* habitasse meliores scriptores, ut postea docebimus, affirmant) præcipua gloria, ac vires; eorum virtus militaris, Romanos rerum Dominos multum exercuit, ac sæpius Majestatem Imperij in grave discrimen adduxit. Fato tamen id non virtuti earum gentium adscribebant Veteres Romani, meminique legisse me in Romano scriptore: *Augustum Casarem* oraculo monitum: nimis irritabilem gentem esse, quæ trans *Danubium* habitaret, ab eaque exitium Romano Imperio imminere, ideoque eum semper ad *Danubium* stantes *Exercitus* & ad ejus ripam pro salute *Italiae* excubantes aluisse. Vide quæ paulò ante attuli, cum dicerem: *Romanis Albim transire fato negatum fuisse.* Observare tamen convenit, quod diligens author *Bodinus* observat: *Imcredibile, inquit, est, verum tamen: Imperia versus Austrum propagata senseruisse, vix ab Austro versus Septentriones: sic Assyrii Chaldaeos, Medi Assyrios, Græci Persas, Partii Græcos, Romani Penos, Gothi Romanos, Turca Arabas, Tartari Turcas, fregerunt; ut Romani altem Danubium progredi noluerunt. Galli ab Anglis sæpe victi, Angli verò à Scotis. Omitto Scytharum, Gothorum,*

Tacitus comment. de sua & moribus Germania. p. 100.

Vetusti cultores Boij Bohemiar.

Et Marcomanni. Tacit. l. vii. p. l. a. Misgallan.

Romani transdanubianas gentes timere.

Bodin. in Methodo histor. C. 5.

Quò magis Boreales Populi, eò plerumque fortiores.

Hun-

Gassend. l. 5. vita Tychonis Brahe. Iessen. lib. de Pylo.

Dalecamp. in l. 18. Plin. C. 5.

Tertius in Zen.

Bohemi Veteres Iogavi.

Hermunduri quàm Bohemiarum partem olim tenuerint.

Humorum, & ceterorum incurfiones, sed infinitis ea res probari potest exemplis; atque illud est, quod Propheta scripsit ab Aquilone bella committantur. paulò post, de ijs hoc intelligendum esse putat, qui à gradu quadragesimo quinto, usque ad Septuagesimum quintum habitant, ceteros enim qui ultra habitent, nimio frigore peruri. Hæc Bodini verba sic accipienda puto, ut id sæpe factum, non semper fuisse, aut futurum credamus, cum disciplina militæ, præfens militum animus, quibus aut vincere, aut mori decretum sit, armorum genus, artes & doli militares, aliæque ejusmodi, duritiem illam corporum, si absint cætera, longè superent; probatumque est proximis annis (nè ullam Gentem nominem) quæ post nos ad septentrionem porriguntur, cum adest virtutis audacia, felicissimè vinci posse. Sagacissimè istud Seneca Stoicus in Veteribus & adhuc Barbaris Germanorum nationibus notavit, quæ etsi audaciores, & vitæ ultra omnes gentes prodigæ,

Seneca l. 1. de
bri C. 21.

tamen ex alijs causis, & vel maximè ob belluinam quandam in bellis rabien sapissime à Romanis vincebantur. Digna notatu verba exscribam: *Germanis quid est animosius? quid ad incursum acrius? quid armorum cupidius? quibus innascentur, innutrienturque, quorum unica illis cura est, in alia negligentibus. quid induratus ad omnem patientiam? (notent ait hoc loco Lipsius Germani in laudem suam, sed & in cautionem) hos tamen Hispani, Gallique, & Asia, Syriaq. molles bello Viri, antequàm legio visatur, cadunt, ob nullam rem aliam opportunos, quàm ob iracundiam. Agedum, illis corporibus, illis animis delicias, luxum, opes (olin) ignorantibus, da rationem, da disciplinam; ut nihil ampliùs dicam, necesse erit nobis certè mores Romanos repetere. Hæc igitur tantò antè in Germanis timebant Romani, quæ cum isti adhibuissent, Romanum Imperium ad se traxerunt, hodièq. in nostra gente consiliit.*

Ira obnoxios hostibus milites facit.

Lips. Notis in Senecam.

(+)

C A P U T V I.

De Montibus Gigantum, quos Germani *Riesen-Gebürge* vocant; à Bohemis deductà à Græcis voce (*νεφανόβουροι όρει*) *Artonosſtyhory* appellantur.

Inter admiranda Telluris Bohemicæ reponuntur ab omnibus Gigantum montes, qui Bohemiam à Silena dispelcunt; *Riphei* passim à Scriptoribus appellantur, cujus nominis difficilis est ratio; aliqui existimant: *Ripheos* pro Gigantibus sumi, & nescio quem è *Centauris* aut Gigantibus *Riphaum* adducunt; non multum ab his abludunt, qui in ijs montibus portentosa magnitudinis & pene Gigantæ proceritatis homines habitaf-

Montes Gigantum cur appellantur Riphei.

se scripserunt; *Schickfusius* Silesiticorum Annalium conditor tradit: cum *Czecho* & *Lecho* Slavorum Ducibus, *Ripheos Populos* Septentrionales, *Riphæorum* montium in Scythia accolas, in has oras venisse, & *Hermundurorum* desertas terras (ad fontes *Albis*) occupasse, à quibus ipsi *Montes Riphei* sunt appellati; alij simplicius *Ripheos montes* ab illis alteris, Scythiæ montibus nomen accepisse, quòd *Riphaum gelu*, frigoribus, pruinis & ventis, & cacuminibus ad multam usque altitatem nive contextis imitentur; unde

Schickfus. l. 2. hist. Silesit. C. 6. et 4. C. 3.

etiam passim à Silesijs *das Schnee Gebürge*, id est *Montes nivosi* nuncupentur. ut ut sit, *Bohemicos montes*, cum *Silesijs*, cum *Lasarij*, & *Misnij*, cum *Saxones* appellant: quòd videlicet major eorum montium pars (ut Geometrà, & mensore regni Bohemię referentē didici) Bohemię finibus includatur; *Curai* Silesiæ historici verba sunt: *Montes Gigantæi*, inquit, *aut potius Riphæi absunt paucis milliaribus à finibus Silesiæ.*

Curam in Annual. Siles. snit.

Decem non minus abierunt anni, cum amicissimum & Reverendum admodum Virum *Maximum Steiner*, non procul *Welfo* Civitate Superioris Austrię *Curatum* inviserem, ejusque Viri doctissimi illustrem Bibliothecam multis millibus comparatam inspicerem, memini vidisse me recensum Typis editum Libellum (*Lipsiæ*

nisi fallor, aut *Noribergæ*) cum titulo *De Montibus Gigantum Bohemicis*; quo libello Auctor, omnia quæ de his Montibus audierat, diligenter complexus est, tum de *specetro* quo infestatur, multis, unde illud & quale sit, disputavit, non est nunc ad manum, neque posthac unquam librum illum videre contigit, sed nihil singulare (quantum meminisse possum) præter exempla *Specetrorum* adferebat; Ego rarissima quædam, & in vulgus ignota narrabo, quæ aut ex arcanis libellis excerpti, aut ab oculatis & fide dignis testibus didici, pauca quæ *Schickfusius* ex libro *Caspari Schruvenckfeldij* hæresiarchiæ, quem de *Thermis Hirschfeldensibus* edidit (*Therma enim Hirschfeldenses* ad radices illorum montium erumpunt) descripsit, attingam.

Historia istorū Montium Typis edita, quid potissimum contineat.

§ I.

Quæ res præcipuè de his Montibus memoratu digna videantur.

PRincipiò tribus maximè rebus *Cerconossij Montes* celebrantur: *significatione* & prognosticis omnium tempestatum, *Raritate herbarum*, *Lapidum* & *Gemmarum*, ac denique *Specetro mirabili*, quod incolæ *Ribenxall* appellant. De *significatione* tempestatum minuta nolo persequi, sed pro confesso habetur, quantumcunque serenissima & illimis dies rutilent, Sol formosissimus, Cælum innube, si *Cerconossij* fument, non sic abituram illam diem, quin statim pluvia aliæque Cæli injuriæ consequantur; imò adeo ex fumi, & exhalationum tristi colore, ac multitudine imminentium aut nascentium nubium, eorūque altitudine, pronissimum est conjicere, quid Regiones subjæctæ aut sperare aut timere possunt; sic ut rustici ætatis maximæ, solâ illorum montium vespertinâ aut matutinâ observatione, omnem œconomiam,

Ex Montibus Giganteis præstigia tempestatum peccantur.

& labores rusticos auspiciuntur, aut prosequantur, aut abrumpant. Quia verò *Bohemia Silesiâ* longè altior est, fit, ut *Montes Gigantum* longè minores appareant Bohemis, ac ferè tantum ex *Boleslaviensis* & *Reginohradensis* Districtibus spectentur; contra verò in *Silesia* longè eminentiores & spectabiliore evadant; itaque fit, ut ab istis, quàm ab illis observentur magis, ideòque à *Silesijs Compassum Bohemicum*, aut Indices temporis appellantur. De *herbis* & *gemmis* (quod alterum & tertium erat caput) aliqua antè dixi: harum rerum gratiâ hodièq; ab Italia viros & mulieres cumulatim huc properantes vidimus & videmus: *Topasios*, *Amethestos*, *Crystallos*, *Faspides*, *Corneolos*, *Sapphiros*, *Turcosas*, aliæque gemmarum genera copiosè in his montibus provenire testatur *Anselmum*; qua de re in tractatu de *Gemmis multa.*

Montes Gigantæi cur ex Bohemia aspicientibus minores videantur.

Ansel. Boetium Brugensiu L. 1. de Gemmis C. 12.

§ II.

§. II.

Descriptio Montium ex narratione Itali Mercatoris, & explicacione nostra.

Veneti Mercatoris per hos Montes itinera.

Celebris est, & à *Schruvenchfeldio* & *Schickfusio* tradita de *Veneto* quodam narratio; is Anno 1456. duobus parvis animi, & audaciter comitibus stipatus, comparatâ in octiduum annonâ, fociisque omni telorum genere instructis Montes illos & valles permeare, & penetrare constituit; sudo & serenissimo Cælo ingressus est iter, ac primùm vallem, *Niefengrundt* dictam (habent enim apud peritos sua nomina) diversis viarum anfractibus & ambagibus intravit. In ea valle *pratium* se invenisse narrabat, virore latissimum, in cuius umbilico grande Saxum biceps surgebat; cavum saxi illius, quâ meridiem spectat, primùm subiens, modicè tentatâ fossionibus tellure, purissima auri grana quàm plurima, pisces majora, quædam etiam nucis juglandis magnitudinem superantia latus effodit, quæ omnia ipso Italo narrante, Majores nostri didicerunt, & consignavere litteris. Obiitâ *Valle Gigantum*, cum nihil ampliùs ex quo dicitur scire possent, apparet, in alteram Vallem *Zupengrundt* conatu perdifficili, altero alterum, ut poterant, adjuvante, dimittunt sese; repertæ ibi sunt in prato aliquot hominum calvaria, ac ossa humana cætera, eorum videlicet (ut conjici potest) qui comitatibus & cibarijs malè instructi, cum aberrassent & viam expedire non possent, fame interierunt, non siti; aqua enim in vallibus illis superpetit abundanter, multis per ea loca fluvij nascuntibus; ut *Albi* quem ex undecim fontibus oriri proditum est (unde *Fabricius* *Elb* quasi *Elff* à numero fontium nomen accepisse fabulatur) ut *Giserâ* duplici, majore & minore, quorum prior in solo Silesitico, *minor* in Bohemico erumpit, ac uterque in Bo-

hemiam effunditur, ut *Niesâ* (qui per *Lusatiam* superiorem, & inferiorem labens post *Crossnam* in *Oderam*, atque inde in Mare decidit) ut *Polsnitâ*, rursus duplici (quorum alter in ipsis Bohemix limitibus *Albi* conjungitur, alter in *Silesiam* ad *Strigam* descendit) ut *Steinâ* (qui post *Glacium* alteri *Nisfa* sociatus, tandem post errores varios in *Oderam* influens, devoratur) ut *Boberum*, ut *Metuge*, ut *Wittigonem*, *Zackenum*, *Wistricum* pluresque alios præteream, qui omnes *Riphæis* hæc montibus suam debent originem; duos quoque ad Giganteos illos montes, immensæ profunditatis *Lacus* latè jacentes in sua *Silesiographia* describit *Henelius*; sed nos in vallem nostram relabamur: hominum fame illâ fonticâ consumptorum flaccidas, & vetustate nimiam corruptas vestes excussit *Venetus* noster, & non paucos miræ venustatis & pretij lapillos, quos illi sibi collegerant, excepit. Itum deinde ad *Zackeni* pratium non procul ab origine fluvij; hic sub petris altissimis ingentes effossæ divitiæ, auri purissimi & delectatissimi grana multa justiponderis, & propius ad *Zackenum*, *Ame-sbyssi*, *Topasij*, *Smaragdi*, *Chalcedonij*, aliarumque gemmarum non vulgares collectæ; inter hæc narrabat, obturbasse sibi, simulacris varijs assumptis *Dæmonem* (de quo paulò post) & laborem fossionis impedire voluisse, ac se omnia insuper habuisse, dum gemmas legeret, & quasi nihil videret, laborem perpetuasse. Ita multis onusti & onerati copijs *Veneti* (quas Incolis ostendebant) domum in Italiam abiire; nec tantum animi quocumque successu invitante habent Incolæ, ut sequantur, cum *Spectrum* illud, ut ipsi falso credunt, plurimis collum obtorserit.

Hend. in Silesiograph. C. 3.

Dæmon est tenui cutis sine pellitur.

Quinæ fluvij his Montibus originem debeant. Fabr. in Misitici, seu Annalib. Urbis Adelfæ.

§ III.

Ulterior Cerconossiorum descriptio.

De Vallibus
montium
Gigantiorum.

Porro plurimæ alix Valles suis discretæ nominibus, pretiosa pericula continentes celebrantur: *Nisengrundt / Aupengrundt* (quas paulò antè nominavi) *Teuffelgrundt* (vallis Dæmonis) *Goldgrundt* (aurea vallis) *Wittagsgrub* (Meridionalis vallis) *Mummelgrundt* (hæc postrema feracissima est Metallorum, quæ commixta gignuntur; èstq; notior cæteris, quòd in aditu montium prima se offert, in ea aurum & gemmæ lavantur, & separantur) tum *Isera* pratum, *Zackena* pratum, aliæque ignotiora; omnium profundissimæ & maximè depressæ valles sunt *Nivosi Montis* (*Schneeberg*) tres numero, ob nives altissimas vix adeundæ, alioquin omnium ditissimæ; rarò evenit nisi maximâ siccitate ut nives liquecant; quod tempus curiosè Veneti observant. Vidi ipse, cum ex *Niems* seu *Mimone*, *Zittaviam* *Lusatia* Urbem iter haberem, *Valles montis Nivosi* calidissimo anni tempore, caniculâ in Cælo latrante, altissimis nivibus prorsus obsitas, eâq; ab uno alteròve Mil-

liario. optico tubo visum adjuvante, diu sum contemplatus, ulteriora videre non potui, cum tempus non sine- ret. *Nivosus Mons Schneeberg* abruptissimus procul in præceps patet; in ejus cacumine sæpe humanâ specie *Spectrum* illud sedere, & pedibus supra præcipitium montis positus plaudere, & micare, ut sic dicam, & argutari pedibus, tum clamores terrificos edere, nullo tamen vocis flexu, sed uno tantum tenore vociferari, Incolæ qui me comitabantur, narrabant, simulq; sedile illud horridum digitis ostendebant. Idoneos imò & Religiosos in hoc Authores possum adducere, qui se *annorum sexdecim Nives* in valle, ubi *Gizera* oritur, vidisse, earumque nivium colore discrimen notasse, mihi confirmabant; vetustissimæ, coloris erant subruî, nitidiores recentiores, pallidiùs semper lucebant, quæ antiquiores fuissent, easque sexdecies replicatas se numerasse. Sed ad Simulacrum illud hominis quod in hos montes dominari videtur, veniamus.

Mons nivosus Dæmoni sedem præbet.

§ IV.

Quid illud Spectri sit, quod in his montibus regnat, atque unde nomen Ribenzall natum esse videatur, & quædam de eo mira narrationes.

Sententiæ virorum doctorum, de Spectro in montibus Giganteis apparente.

Inter Authores parum convenit, quid illud *Spectri* sit, aut unde nomenclatio *Ribenzall* (ita enim ferè vocatur) petita. Quidam asserunt: *Dæmonem* qui corpus humanum occupârat, sacris Ecclesiæ Cerimonijs & carminibus pulsus, in hos montes à Sacerdote Religioso relegatum nè amplius noceret, quòd crederet eos Montes à nemine inhabitari; ajunt id factum in Comitatu *Russilionensi*, quem Hispani æquè ac Galli *Ronzevull* appellant, hinc vocem esse paulum detortam vulgumque, ut amat

fieri, ex *Ronsevull*, errando *Ribenzall* appellasse; *Montanus* Chymicus magni inter *Silesios* nominis, qui *Striga* non ita ab his Montibus procul, Medicinam faciebat, tradit: quendam ex illustri apud Gallos familia, cui *Ronsevull* nomen fuerit, hominem profundâ avaritiâ, & opum sitientissimum, dum vita manebat, DEO pœnas sumente ejectum in hos montes, ut thesauros servaret; huic sententiæ aliquâ parte subscribere videbatur probatissimæ Sanctimonix *Vir Martinus Sredonius* è *Societate J. E. S. U.*, qui dicere solebat (quod

(quod ipse ex eo audivi) sibi semper videri, non aliquem malum Dæmonem, sed animam potius humanam à corpore separatam, Montes illos incolere; satis esse argumenti, quòd nihil unquam injuriæ obvijs inferret, neque aliquid ex quo Divinum Numen possit offendi, moliretur, aut procuraret; abhorrere istos mores à pravis Dæmonibus, quibus, ut ait *Synesius: calamitates populorum, convivium sunt*; Exemplo esse desertas arces, domos, silvas, nemora, in quibus non tantum Dæmones, sed sæpius Manes, & Defunctorum animas hospitari plurimis documentis sit cognitum, ut de *Alba Domina* (quam vocant) *Novadomi & Crumlovij*, tum in *Arce Perenslesis* formosa Virgine, aliisque ejusmodi Animarum Spectris *Chanovusky & Tanneus* nostri commemorant. Sunt qui existiment vetere Gallorum linguâ *Roy de Valle Spectrum* hoc appellari, id est, *Regem Vallis*, quòd *Vallem* potissimum *Dæmonis* dictam, occupet, idque nomen Montis accolæ corrupis- se. Ego facile adducor, ut credam ex *Ronzevall* nomen *Ribenzall* nasci potuisse, & perperam ab ignaris rusticis efferi; at unde ipsum *Ronzevall* natum esse dicemus? quid si imitatione *Hammelenisium*? nota est fabula, seu historia de *Hammelenisibus* pueris, quos in montem quendam simplicitate puerili abusus Dæmon abduxit. Vide *Cosmographiam Munsteri*, aliòsque Germanicarum rerum Scriptores; id verò quidquid est Spectri, *Ronzevall* quoque dicebatur, ut tradidit *Theobaldus*; quis igitur vetat, quin ab illis Montibus qui *Rammelsgebürg* appellantur, fossiores & Metallarij, vocabulum ad nostros *Cercomossios* transferre potuerint, vel ipsâ similitudine gestorum causam præbente? cum & hospes iste, ut *Hammelenis* ille, formas se vertat in omnes, & modò *Monachi* cucullum induat, modò fossorum habitu, modò venatorem repræsentet, modò decrepitum, & vix cubi-

talem senem barbâ humum verrente, modò etiam *Equi* indomiti, modò bufonis maximi & fa dissimi, modò Galli gallinacei, modò Corvi insidiantis specie viatoribus offeratur; idque tum præcipuè facere traditur, cum laesus, vel risu contemptus indignatur, alioquin humanâ se offert imagine, colloquijs humanis oblectatur, coniter monstrat viam, multa etiam arcana Naturæ, quæ in montibus illis reperiri fatetur, docet, sæpe etiam radices & munera hujusmodi offert, nec sese nisi verbo, vel injuriâ provocatus ulciscitur. *Ribenzall* vel *Ronzevall* nomen sibi imponi, ferre non potest, sed *Custos Thesaurorum* gaudet appellari, illoque *gazophylacii* nomine se jactat & gloriatur. At offensus & cachinno prius, aut maledicto provocatus, statim monstrôsâ Imagine assumptâ conterret, & calum confundit; emicant continuo fulgetra, & fulmina, pluvix, imbres, intolerabile frigus, & vel mediâ æstate hiemes sæviunt, *nivésq; deducunt Jovem*. Hujusmodi exemplis plena est omnis illa vicinia, nemo tamen unquam dicere potuit, aut nominare hominem ab hoc Spectro vulneratum, minus interemptum; ultionem scilicet intra terrorem & ludibria continet, naturâ benignus, aut altiori potestate impeditus, quæ eum ut cæteros Dæmones furere, & rabire non permittat. Audivi Religiosos è Societate nostra Viros, qui cum hostem Svecum ex *Collegio Gicxiensis* fugerent, & per hos montes velut tutissimos, in fuga iter facerent, obvium habuisse *Venatorem* ardentibus oculis, nullo aliâs indicio; qui cum humaniter ultro appellasset, & quò pedes? rogasset, statim errare illos (ut revera fuit) dixit, & suo ductu errorem jussit corrigere, ac sequi; cum brevi & certo calle, promptissimè eduxit, ut cum se intra altissimos Montes crederent, jam *Silesiam* illis ostenderit, & semitam quam tenere semper oporteret, descripsit; multa inter collo-

Ribenzall nomen suum odit.

Historia de Spectro illo religiosi te- stibus approbata.

In Fig. Boh. Pa.

Theobald. in Arcanis Naturæ fol. 21.

Metamorphoses Spectri Gigant.

loquendum *Venator* quaerebat, cumque de Thesauro, seu argentea Templi supellectile mentio injecta fuisset, prodidit continuo locum, ubi absconderat Ecclesiae Praefectus, dixitque non esse illum satis tutum locum, cui fidei repessent, hostes tamen locum non reperturos, atque ita feliciter irent, optavit, multa cum significatione honoris; Suspicionem *Ribenzallensis spectri* illud maxime Socijs fecit, quod subito cum ductori gratias agere vellet, subduxerit sese, atque ex oculis sit amissus. At contra male malis, & quibus mala mens, malus animus fuit, malam etiam fortuna se praestitit: ante non multos annos, (narrat ex *Schwenckfeldio Schickfusium*) Fossores quosdam montanos (quod genus superstitionibus & daemonum familiaritate quam maxime gaudet) sociasse consilia, & ad hos montes properasse, nihil certius quam thesauros somniantes, quos se evocatis Daemonibus (ut erant magicorum carminum & institutorum periti) reperturos & domum relatueros credebant. Ab Occidua Caeli parte (quod etiam forte ad superstitionem pertinuit) montes ingressi per Montem qui *Finsberg* dictus est, in Gigantum Vallem descen-

Schwenckfeld. lib. de Thermis Hirspergensibus.
Iter quorundam fossorum ad Montes Gigantes infeliciter expeditum.

dunt; capto statim loco, prolatis, quae scelerata ars poscit, rebusque omnibus instructis, *circulum* describunt; vix murmurare ceperant, offert se aspectabilem *Ronzvallius* terribili aspectu, & lineas omnes confundit; tum, ut iratum intelligeres, sublimè elatus, tanto strepitu & fragore in subjectos intonuit, ut prope exanimati terroribus, non Coelum sibi tantum, sed ipsam terram sub pedibus ducere, aeperire existimarent; secuta sunt fulmina, fulgura, grandines, venti, ad extremum etiam Nives deciderunt tam copiosae, ut naturam omnem commovisse ab imo videretur. Illi pavidi circumspicere sese, & quia tota erat in reditu salus, redirent quam primum pro se quisque monebant, & hortabantur cessantes, sed confusa erant vestigia, & immemores locorum huc, atque illuc ferebantur incerti, dum tandem tertio die per devia, & in via (quo toto tempore diu noctuque horribilis illa tempestas deservit) incerto gradu consisterent. Satis constat non paucos ex ijs, quos dixi, fossoribus, hiemis illius saevitiâ, pedibus frigore adustis, longam *Ribenzally* circumtulisse memoriam.

✠

§ V.

De Herbis & quibusdam Scirpibus hic nascentibus.

IN hisce Montibus saluberrimas herbas oriri *Mathiolus* quoque in *Herbario* suo (quod *Commotouij* in Bohemia scripsit) notavit; *Huberus* ejus Libri Bohemicus interpretidem de *Cerconofijs* affirmat, ac de nomine laudat *Serpentariam*, *Caryophyllatam* prorsus alijs ejus nominis herbis praestantior (qua l. 4. c. 23. describitur) eamque latissime & copiosissime in his Montibus provenire, tum *Ericam Bacciferam*, *herbam Gentianam*, *radicem Rhodam*, *Angelicam duplicem*, *Asterem Assicum*, *Crocum*, & hujusmodi plures herbas, quas dum

Huberus Praefat in Mathiolum.
Praecipue bonitatis herbae in his Montibus enumerantur.

Mathiolus in herbar. C. 38.

de floribus & herbis agendum erit, adferemus.

Fide dignissimum hominem nuper reperi, herbarum seu ut vocant, botanicae rei & medicationis peritiosum imprimis, & percallentem; qui in scripto (quod à me rogatus de montibus Giganteis, à se ter omnino peragratis, confecit) sanctè affirmat: se in rupibus illis, *Angelicam* defregisse potius manu suâ, quam decerpitisse, aut eruisse; nam altitudine hominis staturam, crassitudine humanum brachium longè superabat; testem adduxit *Civem Pragensem* virum honestum, qui

qui radicem illam & herbam ab illo *Pragam* allatam, viderat, & manibus tractarat. Vidit idem ille in montibus *Cercanofijs*, & collegit *Serpentariam*, *Amboram* utriusque sexus, *Napellum* ultra modum, ut ille loquitur, *galeatum*, *Gentianam* & *Sabinam* ingenti proceritate, *Carlinam* quoque seu *Chamaleontem album* Bohemis *Pupavam* (etsi eam non nisi in æstuosissimis regionibus nasci, & totam Germaniam eâ carere *Masbiolus* disertè affir-

Masb. l. cit.

met) tum alias peregrinas, & alibi nunquam à se visas plantas, herbas, & flores. Addit: omnes propè quas ibi agnoverit (ut est herbarum peritissimus) geminas ibi se deprehendisse, ut internosci sexus herbarum posset; deinde omnes hæc montanas, magnitudine, vi & efficacitate eminere, & hortenses nostras ac cæteras quæ in planis regionibus nascuntur, pumilas & imbecillas videri, si cum hisce *Gigantensis* stirpibus & plantis conferantur.

§ VI.

De Itinerarijs Giganteorum Montium, deq; eorum locorum admirabilibus ex auro & gemmarum copia, divitijs; qua nostrâ etiam sententiâ confirmantur.

Postquam hæc omnia de Giganteis Montibus scripseram, en adest Amicus (qui se nominari non patitur hoc loco) & libellum offert tenuissimo & antiquissimo scripturæ genere, lectu difficillimum, lingvâ Tevtonicâ, mole exiguum, sed rerum pretiosissimarum indicibus, quæ in his Montibus reperiantur, & ubi illæ quærendæ sint, confertum. Deus immortalis! quæ ibi non legi? nihil sunt omnes cæteræ per *Bohemiâ aurifodinâ*, nihil gemmæ, uniones, lapides, nihil rivi, nihil flumina aurea, si cum Gigantum Montibus conferantur! sunt Tractatus diversorum Authorum facilè octo, *Petri Thomæ*, *Martini Prausij*, *Gentilaneri Veneti*, ac plurium, quos tamen unus aliquis ex Itatorum, qui in ijs locis diu versati sunt, certissimis narrationibus, & propriâ experienciâ in hunc librum congeffit, is se ficto nomine *Sagistanderum* appellat; *Silesia*, *Polonia*, *Moravia*, *Bohemia* auriferos montes enumerat, sed præcipuè *Giganteos* nostros tam luculentè describit, ut cum legeris, valles omnes, arbores & saxa videre & manu tenere te putes: octo dierum cibaria præparari jubet, duos, trësve socios imperterritos ad pericu-

Libelli Mō
tium octo.

Documen-
ta & moni-
ta itineris
ad Montes.

la, & sibi inter se fidos, & amicos, quòdque maximè commendat, concordés eligi; occursum monstræ prædicit, sed silentio superandum monet timorem, nihil enim posse in bonos; jubet mentem, ut noxâ omni careat, emundari priùs; nullius atrocis criminis, nè quidem designati, sibi conscium esse, neque affectu quocunque violento impelli, ac trahi; tandem plures aditus ad Giganteos Montes ostendere, & ex pagis locisque vicinis, maximè *Hirspergâ*, ducentes vias aperire aggreditur, tam solerti diligentia, ut si hunc solum libellum manu teneat peregrinus, aberrare non possit, certissimòque ad venas auri sit perventurus. Designationes potissimùm ex quatuor Cœli plagis, ex silvis, figurâ montium, saxis grandioribus, pratis ac rivis occurrentibus petuntur; sæpe passus numerantur, tum rupes & in ijs cavernæ; lapides certis figuris incisi, arborum etiam species, quæ indicium facturæ sint, nominantur. Credo facilè quadraginta, vel sexaginta aurifodinas ditissimas, & pretium provinciarum, ut ipse affirmat, æquantés, & quæ universum Regnum ditare possint, annotari; tum rivulos ac fontes, in quibus aurum maximo numero

Montes Gigantum auri præcipue sunt feraces.

(pisorum aliquando, aliàs etiam ovorum columbinorum magnitudine) crescat, ac colligi possit, recenset, idque in Giganteis istis nostris montibus ab *Hirspurga* inchoando iter usque ad interiorem *Bohemiã*. *Auri* deinde diversas species persequitur, quas omnes in fodinis illis distingvit; postea gemmas ac fodinas gemmarum confignat; videlicet fodinas *Rubinarum*, *Granatorum*, *Falspidum*, *Amethystorum*, *Topaziorum*, & ubi albi *Sapphiri* delitescant; potiores divitiarum montium ex *auro* constant, tum ex gemmis secundarum, minimarum omnium ex argento; in summa mirari subit: eam in Patria hæcenus negligentiam fuisse, ut nullam ipsi opum, quæ facillimè colligi possunt (cum vix ullæ istorum montium fodinæ, ut ipsimet Itali affirmant sex ulnas profunditate superent) curam susceperint, maluerintque alios ditari, quàm suos; hoc illud est quod in sacris literis legimus: *comederunt alieni robur ejus, & ignoravit*; tot commeantibus quotannis ab Italia, aurumque & gemmas, ut constat, herbarum prætextu efferentibus; optarem ejus libri copiam fieri ijs, qui Regia comoda procurant in Patria, neque temere alienigenas in montibus his vagari sinere. Adem iste montium descriptor aliquot in locis innuit, irridetque *Bohemorum*, *Moravorum*, *Polonorum* & *Silesiorum* negligentiam & cessationem; narrat eorumque exterorum hominum priore sæculo audaciam processisse & procedere, ut sibi fodinas in montibus istis dividant, quas alijs tentare non liceat; *Gentilnerum Italum* hominem, fodinas in *Moravicis* montibus coluisse, nullo nisi Italicis suis scientibus & ad maximas in Patria opes pervenisse; adjicit has clandestinas fossiones Exterorum, sine dubio aliquam injuriam continere, & hypocrisin quandam nummariam, mirarique se, ac diu id non futurum prædicit, quin tota res prodatur Regi-

Itali ex montibus Giganteis ditati.

bus, & in apertum efferatur. Hæc ille. Quæ ejus vaticinatio nondum (ut videmus) finem accepit. Tantarum opum gazæ, de qua nunc egimus, in montibus Giganteis, fidem adstruit, & omnia firmat universæ Bohemicæ antiquitatis sensus, prætia Regnorum à *spectro* illo servari asserentium, notumque est Bohemorum proverbium, quod etiam Itali usurpant: in *Bohemia* (*Vysokam* potissimum nominant, est pagus situs in radicibus Giganteorum montium) ad *Vysokam* pastores vaccas lapidibus incessere, quæ vaccis ipsis sine pressosiores. Nec illud est de nihilo, pagos quàm plurimos in illa montium vicinia *Seuffen* appellari: *Hermansseuff*, *Brunseuff*, aliæque hujusmodi villarum & pagorum nomina, quæ nihil aliud apud peritos significant, quàm lotionem, cum scilicet aurum lavatur, quod artem certam continet, idque agere lavando, *Seuffen* illi dicebant; unde *Hermansseuff*, exempli gratiã, locum significat, ubi primitus *Hermannus* aliquis auri lavandi Officinam statuisset, *Brunseuff*, ubi *Bruno* aliquis aurum ab arena separabat, aut ubi in fonte aurum lavaretur; idemque est de reliquis, quæ pari nomine gaudent, judicium; tum propè stat *Arx* olim invicta *Schatzler*, quam à *Thesauris* asservandis dictam, nemo Germanorum erit, qui dubitet. Mea conjectura est: *Hermunduros* veteres, quos ad *Albii* fontes consedisse inter Authores constat, non vanè hunc sibi legisse locum, neque otiosos in auro quærendo fuisse; ab ijs igitur illa pagorum & villarum nomina ortum & nomen habent; sed ad scriptores nostros, quos initio citaveram, redeamus: additus est in fine Tractatus, cui fictus ille *Sagittanderus* titulum fecit: de *Conjecturis montanis*, ubi ex intima artis illius metallicæ scientia probat: montes *Polonia* utriusque, tum *Bohemia*, *Moravia*, ac præsertim *Silesia*

Paulus Aretinus in Tabula Bohemica.

Pagi ab auri lotionem nomen trahentes.

Tacit. com. lib. de Germania.

fa auro & gemmis pretiosis ad miraculum abundare, enumeratque iterum innumera loca in quibus aurum & gemmæ excrecant; sed hæc si vera sunt, nisi ijs, ad quos summa rerum spectat, publicanda non cenfeo.

§. VII.

De Itinerario Joannis Majer Augustani, deque alia quadam Descriptione Montium istorum ab Amico homine, qui ea loca sæpius peragravit, in gratiam mei confecta.

Venit in manus meas alius quoque libellus, auctore quodam *Joanne Majer Augustano* olim mercatore, qui cum ære alieno oppressus, inter ærarios relatus, Patriamque, & Conjugem, ac parvos liberos deserere coactus esset, consilio senis cujusdam Itali usus, ad Montes *Cerconossios* profectioem suscepit, & indicatis ab eodem Sene auri, & gemmarum fodinis, feliciterque inventis, pristinas opes, quæ ad octo millia ascenderant, recuperavit, & se Patriæ, Collegioque Mercatorum reddidit. Recitat igitur totum iter à *Thermis Hirspergensibus* sursum ad montes Giganteos per pagum *Hermersdorff* (quem ego ab *Hermannuris* accepisse nomen suspicor) sub *Kinast* jacentem; & ex eo in *Weckerdorff*, in pagellum *Schreiberska*, & ab hoc in *Montem nigrum* appellatum, ante quem *pinus* ingens multis notis (quas indicat ex ordine) incisa sit occurrat; pergit deinde complures rivulos, in quibus aurei globuli volvantur, recensere, eosque partim apertos & Soli expositos, partim musco opertos, & tacite subter labentes, signis omnibus & passibus enumeratis, ubi aurum obryzum aliquando pisi magnitudine à metallorum perito colligi possit. Mirabilis profus ibi est narratio de *Antro*, cujus aditum lapis perforatus obtegat, in quod foramen vecte immisso, emoveatur lapis & pateat antrum, in quo maximæ sint opes auri repositæ. Magis mira est de *Subterranea Cruce* narratio, ubi auri tanta sit feracitas, quantum paucis in locis: docet Scriptor clau-

sas esse fores, ac simul indicat saxum, sub quo clavis reperiatur; de hac *Cruce* (mirâ concordia) omnes qui de *Cerconossijs* egerunt, faciunt mentionem, & in omnibus rebus indicandis conveniunt. Narrat deinde Author antè laudatus *Joannes Majer*, aliquas *Spectri* illius Gigantei, sese ut *Protheum* in varias formas vertentis metamorphoses: aliquando ut *Monachum* cinerei coloris habitum indui, testudinem musicam tenere, tantâ vi chordas ferire, ut terra subrus tremere videatur; efferri aliquando volatu, super altissimarum arborum cacumina, mox testudinem abjicere cum tonitru; aliàs corripere arbores turbine, & in gyrum rotare cum fragore, & cristiciâ quadam totius naturæ; aliàs *Hirci peregrini*, & nostro orbi ignoti formam assumere, aut alterius monstri similem fieri, ac modò flammæ globos faucibus ejetare, modò aquarum flumen ore profundere in Aurilegos, modò ascendentes arcere fulminibus; sed addit: hæc omnia esse oculorum ludibria, quibus arte suâ illudat, ac proinde nihil pertimescenda; & si nihil moveâre, sponte ad priorem statum omnia reditura, nullo damno relicto. Pro coronide libri enumerantur quidam rivi aureas arenas vehentes ad *Kinast*, ad *Hermersdorff*, & de Saxo *Mannstein*, ubi tabarum instar repertum sit aurum, deque alijs eorum locorum divitijs. Hæc ex *Joannis Majeri Manuscripto*.

Aliud ad *Montes Giganteos Itinerarium*, mansionibus omnibus *Pragâ* usque ad apices & crateras illorum montium co.

Spectrum aspectabile in Montibus Gigantum formas se vertit in omnes.

Descriptio horum Montium ab homine Amicitium co.

Panckerot.

Aliud iter ad montes aperitur.

tium (nam aliquid crateribus simile in summo repræsentant) consignatis, ab homine Amico (qui ea loca adierat) conscriptum summâ fide, mihi-que oblatum diligenter servo. Mentio in eo *Itinerario* fit antiquarum foudinarum auri, quæ nunc obcæcata & desertæ jaceant; *Vitriaria* cujusdam officinæ, ubi videlicet *vitrum* conficiatur (*Huti Rokytance* à Majoribus appellatam invenio) tum villæ cujusdam, quam *Vetale* disceperint; deinde commemoratur, quàm ibi nivosa hiemes regnent; casas omnes & villas nivibus contegi ad summum sic, ut culmina vix apparere possint; commendantur præcipuè ex montibus duo, quos *Craterum* instar aut *Tympanorum* conformarit Natura; ad alterius *Crateris* radices fluere aquulas limpidissimas, ponè *Crateris* labium superne jacere lapidem, ut sepulchrales esse solent, aprissimum ad sedendum & capiendam quietem, longum orgyias duas, latum dimidiam orgyiam. Non procul abinde cumulum esse confertissimû multorum millium lapidum sectorum, aut sectis lapidibus persimilium, portarum magnitudine. Ab illo, de quo dixi lapide, *Hirschbergam* viam aperiri, quæ est unica; nam cætera omnia dextrâ & sinistrâ parte inaccessibleibus rupibus & petris, & grandium saxorum ruinis defendi. *Vallem*

quandam lætissimam monti subesse, unde mirifici & gratissimi variorum florum odores efflentur, eâ se voluptate delinitum recreari, & novam quandam animam trahere sibi visum esse. In eadem Valle aquas purissimas *CrySTALLI* instar lucentes fluere, ibidemque pasci armenta plurima, quæ vicini pagi in hanc vallonem mittant. *Herbas* illastam raras, tamque salutares læt innocentissimum gregibus & armentis præstare; unde & caseus conficiatur gratissimi saporis, & primæ per eam viciniam authoritatis. Porro *Craterem alterum* tentatum jam pridem esse fossionibus, & in ejus visceribus aurum quæsitum; ejus rei indicium præbere fossas, quas manu factas esse constet, in earum aliquam se ingressum, glebas lapidum extulisse, qui semina quædam metallorum, ac potissimum *cupri* continerent. Ab hoc *Cratere* multas esse vias, tum *Hirschbergam*, tum in *Gabel*, tum in alia loca ducentes; ipsos verò montes ad multa milliaria porrigi, nec sine periculo nisi cum socijs pluribus, ob nequitiam illorum hominum, qui ea incolunt loca, atque etiam ob *Venatores Kinnstianos*, adiri posse. Hæc est summa Narrationum de *Montibus Gigantibus*; quid ipse sentiam, quid probem, quid sequar, non addo; penes Lectoris arbitrium relinquo.

§. VIII.

Status Cerconossiorum, & aliorum Montium Rudolpho secundo in Bohemia Regnante.

Maximum Admiratorem & Amatorem gemmarum *Rudolphum* secundum *Casarem* fuisse constat inter omnes, & Cap. XXXV. hujus Libri probabimus; itaque sagaciter sapius scrutatus sum, quæ potui, pervestigavi omnia, ut rescirem, qualem se in hoc gemmeo & aureo negotio gesserit Curiosissimus, & cujusvis generis Metallorum, &

Gemmarum maximè Intelligens Imperator: nam si ille *Cerconossios* negligeret, satis potens argumentum haberemus, non esse id quod de ijs dicitur, montium illorum uteros auro, gemmisque gravari; tandem omnia rimando, comperi: *Rudolphum Casarem* jam ab initio Regni sui nihil quæsisisse magis, quàm ut in *Bohemia*, præsertim in *Gigantium Montibus*, Aurum,

Rudolphi II. diligentia in Fodiendis colendis.

Ar-

Argentum, Metalla & Gemmae investigarentur; omnibus Comitijſ ad-
monitu Cæſaris inculcatur, ut *Incola Regni Bohemiae* diligenter explorent,
ubi quid pretioſum in *Tellure Bohemica* deliteſcat, libertas quaerendi datur
omnibus, & præmia maxima inven-
toribus decernuntur. Anno 1585.
Inter *Cæſarem & Regni Ordines* con-
ventum: ut ubicunq; locorum, au-
rum, argentum, & cætera metalla im-
pune quaſita & reperta fuerint, fundi
Dominus certâ penſione, juxta leges
montium acceptâ, ſi ipſe fodinas exco-
lere nolit, Regios Operarios laboran-
tes non turbet, ſed adjuvet. Eadem cura
de antiquis fodinis *Rudolpho* impe-
rante fuit: mittuntur frequenter ex
Comitijſ *Cuſſenbergam, Jocheimſthalen,*
Guinunum, Præbramunum, Crupnam, aliâ-
que in loca, qui ſtatum fodinarum
examinent, intelligant, & quid deſi-
deretur, quidve corrigi poſſit, quid ad
utilitatem Regni adjici, ſcripto com-
prehenſum, ad *Cæſarem & Ordines* per-
ferant; non mirum igitur *Rudolpho*
temporibus feliciffimè laboratum in
montibus: Ipſe multis in locis (præ-
cipuè dictâ abſe *Rudolphopolis* ad *Bud-
viciam*) argenteos montes invenit, Ipſe
Præbramunſes (argenti fodinas rede-
mit, & diligentiffimè coluit magno
proventu, ut in *Hiſtoria S. Montis* ex
Rationarijſ Libris oſtendi, (vide Ca-
put XV. hujus Libri) denique nullæ
per *Bohemia* erant fodinae, quas re-
ſuſcitandas & reſtituendas non ſuſce-
perit *Rudolphus*; hinc aureorum & ar-
genteorum laterum exſtructi ordines,
hinc tanti in *Bella Turcica*, in *Anlam &
Principes*, in *Ludos & Spectacula* libe-
raliffimè profuſi ſumtus. Hæc ejus
erat certior *Chryſopæja*, quàm ea, quâ
domi aurum dilapidabatur pro lapi-
de. Sed neque *Cercnonoffios Montes* omi-
ſit *Rudolphus*, Gemmarum & auri ſi
quis alius locus, feraces: effodiſſe eum
quàm plurima pretioſa ex montibus
illis ſatis indicant *menſa, corona, tor-
ques, annuli* de quibus Capite XXXV.

Cura fodi-
nari Avo-
rum & Pa-
trum me-
moriâ.

Anſelmus
de Boot Ru-
dolphi II.
gemmario.

dicemus; miſiſſe ad eos montes, ac re-
liquos per *Bohemia*, ad pretia rerum
inquirenda *Anſelmum de Boot* Gem-
marium ſuum Virum his in rebus ver-
ſatiffimum, *Anſelmus* ipſe in *Libris de
Gemmis*, quos *Rudolpho* dedicavit, ſæ-
pius teſtatur; ſed hæc jam ſenefcente
Rudolpho, cùm jam eum gubernatio-
nis difficillimæ, & fraternæ rivalitatis
pertaderet, geſta eſſe exiſtimo. Ve-
nère in manus meas benigniffimè ex
Camera Regia communicata, quædam
Cæſaris Rudolphi diplomata, quæ ſatis
inducant, quàm altè in animum pru-
dentiffimi illius *Cæſaris de Montibus*
cura deſcenderit, & quem investi-
gandi montium divitijs modum ac viam
Quæſitores illi tenuerint. A. 1595.
29. Januarij *Joanni Eckſtein & Leo-
nardo Sædler*, qui ſe certa loca in *Bo-
hemia* auri, argenti, æris, ac ferri fera-
cia ſcire, & indicium facturos promit-
tebant, dat *Rudolphus* ampliffimam
facultatem ubivis (præcipuè in *Zbi-
rob*, ubi ferrum illi gigni maximâ co-
piâ affirmabant) quaerendi, fodiendi,
operas ex legibus metallicis condu-
cendi, & univerſam illam monetari-
am œconomiam ordinandi, tam in
Regijs quàm *Procerum* bonis, ſalvo ta-
men jure fundi, propter quod uſita-
tum & pridem legibus ſtatutum pre-
tium Dominis penderetur; hoc am-
plius ſtatuit: ut omne aurum & ar-
gentum infectum, quod effoderint;
ad *Monetariam Regis Officinam* de-
ferant, tantundem argenti ſignati
recepturi. Anno 1595. 8. Julij,
Rudolphus Imperator cuidam *Joanni
Kocaur* concedit, *Montes* omnes præ-
ſertim Giganteos perſcrutari & gem-
mas quaerere ſine omniâ Dominis lo-
corum impedimento, hæc unâ lege ut
priùs *Cæſari* emendas offerat, quibus
ait Imperator, *plurimum nunc egemus*;
eidem quod ſemel conceſſit alijs lite-
ris Anno 1601. 19. Novembris con-
firmat.

At non meliùs conſuetudo eorum
temporum in gemmis perquirendis,
quàm

quàm ex literis alijs ejusdem *Cæsaris*, intelligitur: *Simon Thaddæus Budeccius de Falkenberg Parochus in Tima Rovenska sub Montibus Cerconossys*, supplicabat: liceret juxta memorias sibi à *Patre & Majoribus* suis relictas, metalla & gemmas in *Cerconossys* quærere, esse in ijs *Montibus* ferum & silvestre hominum genus, proinde postulare, ut auctoritate Regiâ adversus eorum vim muniatur. *Cæsar* dato diplomate concedit primò: ut *Budeccius* non modò in Giganteis, sed omnibus alijs per *Bohemiâ* montibus ubivis locorum, nullo Dominorum prohibente, quatuor aut pluribus, quos sibi esse comites voluerit, stipatus, tutò & liberè aurum, argentum, & pretiosos lapides investigare, & effodere possit. II. Ut auctoritatem & potestatem habeat, in eos inquirendi, eos capiendi, & in carceres detrudendi, quicumq; sine *Bohemia* Regis permissu ac nullo Regis diplomate muniti, ex alijs terris advenâ, gemmas, aliâque Telluris nostræ pretia, colligunt, effodiunt, atque hoc pacto *Regnum* Thesauris suis exspoliant; mandat ut pagorum judices, Urbici senatores, Domini, ac ceteri omnes regni incolæ, adversus eos, *Budeccio* assistant, & à *Budeccio* indicatos in carcerem compingant. III. *Cæsar* ad auctoritatem viro conciliandam *Diploma* in grandi membrana descriptum, patens ut ab omnibus legi possit, *Budeccio* traditurum se promittit, quosiqua vis ingruat, tueri se ac socios possit. IV. Concedit, ut *Budeccius* ali-quod *Vexillum* parvum curet, in quo depicta sit *Aquila* nigra in campo sanguineo, quod vexillum ipsi in periculosis locis præteratur, atque ita sciant, *Montium* illorum incolæ, ceterique omnes, *Budeccium* auctoritate Regiâ munitum venire, metalla ac gemmas legitimè quærere cum potestate, secus quàm illi, qui in has terras aliunde adveniunt *Regnum* deprædaturi.

Severitas
Cæsaris in
eos, qui in
Boh. ad gē-
mas colli-
gendas ad-
veniunt.

Vexillum
Cæsareum
in gemma-
rum inqui-
sitione.

Datum in Castro Pragensi A: 1601.
Die Lunæ post Dominicam Invocavit. Notanda diligenter sunt verba Cæsaris in ejus diplomatis principio: *Satis jam nobis constat, exploratumq; est, Regnum nostrum Bohemia DEI optimi benignitate & liberalitate singularibus prorsus donis, & variorum Metallorum, Auri, Argenti, Gemmarum, ac pretiosorum Lapidum thesauris abundare, illud unum semper querimus dolentes: destitui nos hominibus, qui ejusmodi gazas & bona Telluris intelligant, & quærere noverint, totòq; se huic labori impendant; nam etsi olim fuerint, qui initium fecerint laboris, tamen cum non statim (ut fit) operi præmium respondisset, concidens es animo, brevi omnem cogitationem & simul curam abjecere, &c.* Hæc Cæsar. Gemina sunt omnia, quæ ab eodem Cæsare, cuidam *Wilibaldo Heffler* conceduntur; is *Cæsari* obtulerat ex *Achate* pretiosum globum ad instar humani vultus conformatum, & ex auro obryzo artefactum quiddam, utrumque in Bohemia repertum; affirmabat idem, scire se in *Bohemia* locos, ubi *flavi Topazij, tum Adamantes & Faspides* crescant; Item *Pragâ sexdecim milliaribus scrutando deprehendisse fodinas Marmoris nigerrimi, & alteras candidissimi instar Creta*, unde effodi ingenti copiâ marmor possit. *Cæsar* igitur promissis lætus, certis conditionibus concedit, ut unâ cum Familia sua ubivis locorum scrutetur, exploret, colligat, effodiat, tum prædictû Marmor, tum alios quoscunque pretiosos lapides & metalla, modò locum indicet Regi, & offerat emendos. Datae literæ *Praga* A. 1607. die Luna post Dominicam Oculi. Ex his, totq; alijs *Cæsaris* diplomatis satis patescit eorum temporum consuetudo, & *Rudolphi* in Metallorum secturis ac fodinis avidissima diligentia.

(+)

Querela
Cæsaris de
paucitate
eorum qui
gemmas in-
telligant, &
quærere no-
verint.

Achates.

aurum ob-
ryzum.

Marmor ni-
grum & pa-
rium.

C A P U T VII.

De celebrioribus Bohemiæ Montibus, & quæ in ijs reperiantur memoratu digna. Montes limitanei Bohemiæ.

Mons mediterraneus Zrzt, vel Zrzip. Mons Petrinus. Mons Albus. Montes originarij hæreticorum.

Montibus incingitur Bohemia.

Montibus coronâ incingitur Bohemiam, aut quasi mœnibus silvarum & rupium naturali muro circumdari, docent, quicumque de Bohemia egerunt; idem Tabulis Chorographicis expressum videmus, denique etiam oculorum fide discunt, & experiuntur, quicumque ad limites Bohemia perveniunt, quacumque demum viâ ad nos intrent, aut exeant à nobis, Montes sibi occurrere & calles angustos rupibus, & saxis excisos superandos esse noverunt; lenissimum & proclivissimum iter ad Moravos est, multis tamen in locis impeditum, & tortuosum; reliqua Bohemia limitanea altis montibus, & profundis vallibus, horridis Silvis, inaccessis Rupibus, & spe etiam aquis ex alto cadentibus, aliisque diverticulis muniuntur; adde arces idoneis locis, & montibus impositas maximo numero, de quibus post agemus, ut parvâ manu, præsertim si locorum periti, & montani homines adhibeantur, defendi possint, narratque Æneas Silvius: Majores nostros, ut antè dixi, jactare & gloriari solitos propè inexpugnabilibus munimentis Bohemiam naturâ defendi, quod sæpius malo suo hostes incautè Bohemiam ingressi, ut in Historijs legimus, senserunt. *At frustra sunt foris arma, se deest consilium domi, & vel maximè, si prodicione Patria oppugnetur, invia nulla via est.* Oriens æstivus Bohemiæ, magnâ parte montibus & silvis altissimis à *Krnlich & Schildtberg* (unde monti nomen) supra *Moraviam Treboviam*, inde procul per limites Mo-

ravicos euntibus defenditur; *hibernus Oriens* silvas impervias ad *Policzkam*, quasi diceret decipulam) *Heralec & Zdiarium* munitur; *Meridies* silvis *Richnoviensibus & Bistrzicensibus* in *Bechinensi* Districtu, deinde innumeris montium altissimorum ordinibus post *Crumlovium & Rolenbergam Passavium* versùs, itinere impeditissimo per *Hasloch* (novèrè difficultates quibus illac iter aliquando fuit) prætenditur; *Occidens & Septentrio* Bohemiæ munitissimus censetur; nam Occidentem totum, imò & maximam Meridiei partem, magna *Hercynia* portio, & *Gabreta, & Luna* occupant silvæ; ad *Septentrionem*, eadem *Gabreta*, tum *Sudeti* Montes, tandem occurrunt *Gigantei*, eâ semper continuatione & serie succedentibus montibus, ut nulla murorû potior custodia, nulla altitudo, nulla manufacta profunditas, vel excogitari possit; quod spectaculum me attonitum sæpius replevit, atque etiamnum cogitantem delectat, nam ferè omnes limites obivissem, merito ut existimo, & glorior & gaudeo. Sed de silvis & montibus Bohemiam circumeuntibus initio hujus tractationis aliquid scripseram, de montibus nunc aliquid scribere propositum est; nam montosa & alta Regio (qualem esse Bohemiam probavimus) sinè dubio Montibus & Montium gloriâ triumphat; *Mediterraneos* verò hoc loco tantùm, ut sic loquar, qui videlicet in ipsa Bohemia stant, & foras non pendent, (ut sunt *Gigantei*, seu *Cerconossy*, Lunares & in silva *Luna* aut *Gabreta* positi) persequemur, sed qui verè *Bohemici & nostri* sunt ditio-

Quinam montes ad Meridiem.

Ad Occidentem & Septentrionem altissimis montibus Bohemia permunitur.

Orientalis Bohemiæ pars quos habeat limitaneos mœnibus.

Mons Zrzit
vel Zrzip.

ne totâ, totisque radicibus. *Medi-
terraneus* idemque Bohemiarum & Cze-
cho ipsi gentis auctori notissimus ad
Raudnicium stat mons sine rivali, sine
armulo, quippe solus in lata, latâque
planitie *Zrzit* nomine, velut si *specu-
lam* dicas; in eum montem cum sil-
vistegerentur omnia, ut vetustissimi
annales perhibent, *Czechus* evasit, &
perlustratâ circum regione sedem fi-
xit; conledere non procul inde, &
qui unâ advenerant Proceres *Břfovič,
Wissevecij* alique, sed *Przemisl* is Du-
cibus *Wissebradum* postea, eâque re-
gio præplacuit. Ad radices hujus
Montis paternè prorsus Populum ju-
dicavit *Czechus* multis annis, fatôque
suò defunctus, cum veris suorum la-
crymis est humatus, inde datum Vil-
læ nomen *Ctinovves*, id est *Honoris
Villa*, ob tumultum scilicet, & loculum
honorarium, quem Parenti publico
Czecho rudis ille Populus magnifico
opere ut putabat, extruxit; *Pulkava*
qui sub Caroli IV. initio, historiam
scripsit, docet: *Czechis* tumultum xta-
te adhuc suâ monstrari solitum à Via-
toribus, & nescio quo arcu, vel sugge-
stu notabilem fuisse; perlustravi cum
focijs curiosè omnia, nullum usquam
vestigium deprehendi. Summa igitur
hujus Montis gloria est: *Czecho* pri-
mo gentis Duci familiarem & speculæ
vicem præbuisse, & ad eum sine dubio
supremâ voluntate voluisse componi;
In Apice montis Sacella spectantur
cum Campana & turricula non inde-
cente, quæ Majores ita ædificatione
juxtere, ut ædem *Virtutis & Honoris*
exhibeant, & per primum ad secun-
dum, & tertium eatur, idcôque ab om-
nibus abolito veteri nomine *Zrzit*,
Mons S. Georgij appelletur; celebratur
supplicationibus *S. Georgij* sacro die, &
Raudnicio tum ex vicinis Pagis à Sacer-
dotibus populum ad sacra & concio-
nes adduci, narrant qui audière; hu-
mantur circa *Sancti Georgij* Sacellum
quorundam Pagorum incolæ, ac no-
minatim Pagus *Rovuna*, in Monte *San-*

Czechi Du-
cis nostri
tumulus ad
Ctinoves.

cti Georgij sepelitur. Sacellum illud
B. Henricus Zdk Olomucensis Anti-
stes, Pragensi Episcopo id ei munus de-
ferente, Anno 1126. consecravit. Ad
extremum Aucupio Aquilarum potissi-
mum mons nobilitatur; *Aquila, Fal-
cones* & omne accipitrum genus æsta-
te & primo autumno hîc capi vidi-
mus, ut cum *de Avibus Bohemia* scri-
bam, memorabo.

Pragenses Urbes etsi in crepidine, &
valle sedeant, Montes tamen mœni-
bus claudunt; *Petrzim, Mons Sancti
Laurentij* hodie dicitur à Sacello,
quod Monti illi *S. Wenceslaus* impo-
suit: nam cum ibi Dæmonum cultor-
es rogos accenderent, ac Dæmones
in flammis sese suis spectandos, varijs
formis exhiberent, ad sistendos Dæ-
monum honores *S. Laurentium*, qui
flammas vicisset, & extinxisset sangui-
ne, velut Præceptorem ijs *S. Wencesla-
us* imposuit, ex eoque tempore cessa-
runt præstigia. Id Sacellum *S. Wen-
ceslao* in calum recepto Nepos *S. Mar-
tyris Boleslaus Pius* sibi sumpsit ornan-
dum: memini me puerum in pariete
facelli sinistro, vetusta Insignia Du-
cum nostrorum *Ahenum* (quod erat
Dapiferorum Imperij insigne) & tres li-
neas depictas vidisse cum *Boleslai Pij*
nomine. Semper ille Mons Ethni-
corum habitationi deputatus fuit;
Carolus IV. Montem mœnibus cinxit,
in summa Populi fame, ut in *Arnesti*
vita narravi, ibique Ethnicos habitare
jussit, qui Tapetes, asarora, peristro-
mata, aulæ, aut quo velis nomine,
quorum summi artifices habentur,
contexerent. Porrò à Petrino hoc
monte *Petrovuskios*, genus latronum
immane, dictos suspicatur *Paulus
Stransky*: cum enim adhuc extra Pra-
gam, Mons esset, qui multis locis ca-
vernosus est, latrones in ijs latitabant,
qui Viatores Urbe egressos aggredi-
ebantur, & noctis beneficio in nota se-
selatibula protinus referebant. *Pe-
trino* Monti proximus stat *Mons Sion*,
& huic contiguus *Mons Sutilius* Basilicâ
S.

Pragenses
Montes.

S. Lauren-
tij seu Pe-
trzin.

Petrovsky
unde dicti.
In Republ. Bo-
hem.

Mons Stra-
how.

S. Viti, Palatijs & magnificis substructionibus Arcis Regiæ, toti *Praga* spectabilis, quo nihil illustrius *Praga* videt; sed Arces hoc loco describere non vacat. *Swillus* cur olim dictus sit, nusquam invenio. At monti *Sion* ob similitudinem, quam ad *Sionem* Palaestinae habet (ut agnoscunt qui utrumque viderunt) Episcopus Olomucensis *B. Henricus* (qui è terra sancta sepius Peregrinus redierat) cum *Cænobium Strahoviense* fundaretur, nomen imposuit; quod idem *Litomislj* praestitit, Cænobium (*Montem Olavet*) ob situm similem appellans.

MonsAlb.

Post Pragam Mons est *Albus* extremae haereticorum clade Anno 1620. signatus; fatalis omnino locus, & ut illis infelix, ita Religioni Catholicae fortunatus imprimis, olim colore saxorum, jam ossibus albescit; multa in eo praelia gesta, multi mortales humum planxerunt, quæ alteri tractationi servantur, neque satis decet hic præverti. Quidam Montes apud nos appellationem haereticis dederunt: *Tabor* Mons (nunc etiam Civitas) à *Ziskianis* Castris (castra enim Bohemi, Poloni & ceteri Slavici nominis Populi *Tabor* dicimus) nomen acce-

Tabor.

pit, cum ut quisque miles tabernaculum fixerat, castrum aliquam excitare *Contubernales Ziska* jussisset, unde tota illa Urbs ex alto despectantibus nullam aliam refert speciem, quam castrorum. Sed de *Taboritis* veteribus (nam hodie nihil illâ gente humanius) in *Epitome historica* multa scripsimus. *Taboritis* nequitiâ, immanitate & hæresi pares, imò ut reor, etiam superiores *Orebis* fuerunt; à monte *Oreb* appellari ipsimet voluerunt; altissimus est Mons & præceps, an in *Czaslaviensi*, an *Chrudimensi* Provincia numeretur, non satis scio; sed in eum tamen ob memoriam rerum, & initia hæreseos facta conscendisse me juvenem recordor. In his montibus prima hæreseos *Hussiticæ* jacta sunt fundamenta, illuc adrepebant, qui Calicem sitiebant. Nominatur à *Methia Landa* in *Bechinensi* Mons *Beran*, plurisque alij, ubi occulti haeretici convenire, seque Montibus illis & Silvis tegere solebant, dum denique crescente ex numero audaciâ, Urbes Catholicorum invaderent; nolo actum agere, & ea quæ in *Epitome* commemoravi, repetere.

Oreb.

MonsBeran.

✠

C A P U T VIII.

Præaltus Mons *Milešov*. Ab eo Rustici significationes temporum accipiunt. De Monte *Geltz*. Ridiculum quiddam de Canibus vinum haurientibus, quod in eo Monte accidit.

Scopuli & Pyramides circa Arces *Trosky* appellatas.

Vos modò nominavi Montes, ferè ex rebus gestis memoriam merentur, at proposito meo magis congruunt, qui altitudine, venustate, divitijs, aut dote aliquâ gignentium commendantur. Altissimum Bohemix Montem in Provincia *Litomeri-*

censi quidam esse affirmant, *Milešov* dictum, à *Mileš* Viro illustri & Originario familiae *Kaplivzianæ*; Montes medij (*Prostřednj*, *Wittelgebürg*) appellantur, qui à *Lsdmericio* continuâ serie ad *Bilimam* usq; & *Milešovvicium* trahuntur; eorum indubiè Princeps toto vertice *Milešov* est, supereminet omnes, & tacentibus (qui ei adstant ut

Milešov.

D

Cli-

Clientes) alijs montibus, nihilque significantibus, primus ipse sentit vel serenitatem, vel pluviam, tristem diem & nubilum vel lætum, tenuem, pellucidum, verbo: quidquid erit, sine fūco significat, velut *Rottenberg*, *Silesiæ Compastum* appellant, perinde *Milefforu* Temporum prognostes, jure merito dici posset. Vidi ex proximo totum aliquando montem densissimis nebulis contextum, eâ prorsus imagine, qua *Mons Sinai* *Moyse* in nebula latente depingitur, at cæteri circum montes, innubes & hilares velut rerum gerendarum ignari stabant, *Sol* ipse formosissimus ibat; at aecolorum, Domum fugiebant, pecora urgebant, mæque, ut Domum protinus reciperem, properarem, & equos currum trahentes concitari juberem, monebant; neq; horum quadrans intercessit, jam Cælum obduci, *Sol* contegi, eripi omnis aspectus:

Fig.

Immensum Cælo ruit agmen aquarum;

- - - ruit arduus æther,

Et pluviam ingens sata lata, bovmq; labores

Diluit, implentur fossa; & quæ divinus Poëta prosequitur. At contra etiam accidere vidi, ut cæteri fumarint Montes, *Mileffio* nihil se commovente, nihil aut nubilum, aut turbidum minante; Incolæ rogati, nihil esse magnopere timendum à cæteris spondebant, hunc unum intuendum esse, horum nubila omnia à *Mileffio* quodammodo devorari. Magna huic Monti de altitudine controversia movetur ab altero quodam monte *Geltz* Germanis (Bohemis à figura *Sedlo*, seu *Ephippium* dicitur) tribus aut quatuor milliaribus distat, & *Libesico* imminet, quem alij *Mileffio* altiozem, alij inferiozem esse contendunt; ego *Mileffio* palmam tribuo, idq; autoritate, à qua vix liceat provocare. *P. Theodorus Moretus* Vir doctissimus, & libris editis Orbi notus, idemque Magister in Mathematicis disciplinis me-

us, dimensione ex legibus Mathematicos factâ, adhibito etiam canali aqueo (quæ clarissima probatio habetur) demonstravit: *Geltzium* montem longè esse *Mileffio* inferiozem; ex utroq; tamen *Stella* ad Pragam, & *S. Vitis* turris conspici potest, & ipse conspexi. Narrabo quando huc ventum, quid in *Geltz* seu *Sedlo*, mihi quondam acciderit: ipso *S. Joannis Baptistæ* die sub vesperam Montem *Geltz* aliquot ex socijs conscendimus, ut ignes eo vesperæ & nocte, totâ Bohemiâ relucentes, quantum daretur, spectaremus ex monte: (non enim pridie, sed ipso festo quasi per otium, cum feriatur à laboribus familia & rustica juvenus, plerique pagorum pyras extruunt) vidimus illultrissimum spectaculum, quo formosius in hoc genere spectasse me non memini: nullus pagus est, nulla villa, non oppidum, non Civitas, quæ festivos *Sancto Baptistæ* ignes non excitet; sæpe in eodem loco duæ ac plures pyre excitantur, quas juvenus superat saltu, pago universo plaudente; hæc omnia sub nobis posita, nocte præcipuè adjuvante, spectare jucundissimum fuit, Cælum & Stellas in terram decidisse diceres, eoque gratius spectaculum visum est, quod & plures stellæ humi viderentur, & quod perpetuo transilientium motu & umbris, mutari, & ipsæ pyre quodammodo saltare viderentur; non possum oratione ut vellem, quod vidimus, explicare. Quod addo, etsi leve, ridiculum tamen multis cum gereretur, & postea audientibus est visum: Lassatis jam oculis ad stomachum morâ pridem latrantem sedandum convertimur omnes, & quæ attuleramus, exponere jubemus Ministros: erat assa caro, panis, cerevisia, vinum, &c. *Libesicenses* canes duo unâ comitabantur, qui & ipsi stomacho urgente, cum egregie famem obsonassent, & cibum & quidquid porrigebatur detruncassent, exossassentq; tandem cibo urente & sitim excitante,

Spectaculū pulcherrimum pyrarum & ignium Bohemiâ totâ, nocte lucetium.

à Mileffow monte temporum præfagia capiuntur.

Geltz seu Sedlo.

te, *Aquam* circumspicere cœperunt; nullam *Gelæ* aquam habet in apice, licet ad pedem Montis procul emicet rivus aquæ, tamen illi ultro citroque cursitare & quærere, atque iterum ad Dominos (quos amittere in silvis & tenebris tutum non videbatur) recurrere; advertimus quid hiantes optarent, & quid exertis procul lingvis monstrarent; ergo ad majorem faciendam sitim plura de ossibus, carne, & pane projecimus, eaque nullo in futurum timore vorant avidissimè; ac siti denuo urgente discurrunt, tum ego in cava duo Saxa, quæ ponè jacebant, in alterum *Cerevisiam*, in alterum *Vinum* infundo; redièrè sitientes, atque ubi bis, cêrve & cerevisiæ, & vini odorem sensissent, iterum *aquam* quæsitum discurrère, denique ardente in visceribus cibo, malo victi, rejectâ statim primo accessu *Cerevisiâ*, ad *Vinum* accédunt, datoque semel initio, non illud modo quod infuderam vini paucillum exhauriunt, sed novum ac novum sibi postulant affundi: eò res redijt, ut uterque egregiè potus mirros de se nobis ludos præberent; titubabant, cadebant, manus exosculabantur, latrabant temerè, ac domum nobiscum reversi, postea velut ebrij dorsis suis incubantes cum rhonchis quievêre. Die sequenti, ut hesterni

meri meminissent, paucillum vini in scutellam effundo: alter canum detestari vinum visus protinus aufugit, alter nihil cunctatus avidissimè vinum omne exhausit, tantâque semper in posterum vini aviditate, quoad vixit, tenebatur, ut guttulas vini siquæ ex vitris ac poculis deciderent, vel humi delingere soleret. Hæc ad Montis *Gelænsis* mentionem, fortassis non omnino importuna relatu fuerunt. Ad Montes & Scopulos redeamus: Qui geminas Arces (quas *Trosky & Skaly* appellant, de quibus Lib. 3. plura) in *Provincia Boleslaviensi* viderunt ex proximo, non possunt admirari satis, gratissimum illum horrorem locorum, tum vallium, scopulorum, & silvarum, & super eas stantium *Pyramidum* immensæ altitudinis, (quas Natura ipsa in hanc speciem ad unguem conformavit) omni arti inimitabilem dignitatem; his *Pyramidibus Montes* illi cinguntur, & distinguuntur. Nominare testem possum Virum gravem, *Europâ* omnimò & *Asiâ & Ægypto* peragrata clarum, qui isthac cum *Patre nostro* iter faciens disertè affirmabat: post solitudines illas *Asia & Africa* celebratas, nunquam quidquam *Ægypti* similium, vastisque illis ac nudis recessibus se vidisse.

Montes & rupes pyramidatæ in Bohemiæ.

Canes siti adacti vinum bibunt.

C A P U T I X.

De Monte Bilinensi, quæ mira contineat.

Mons Lovvoſ & Dievvezky. Mons Radobeyl ad Litomericium.

refellitur origo Nominis Litomerzice & de Postoloprty. Montes eodem tempore æstivi & hiberni.

Inter montes illos, quos *Medios* appellavi, & à *Litomericio* continuâ serie usquè *Mirešoviciam* trahi dixeram, Mons est celebris, quem quod *Bilina* immineat, vulgo *Bilinen-*

sem nuncupant; verius Saxum grande aut rupes diceretur, magnâ sui parte præceps & calvus, in vertice nihil habet quàm rupes informes, sed hæc ipsa informitas in montibus, speciem quandam obtinet venustatis. Habere Montem hunc admiranda tradi-

Bilinæ Mons.

Ejus descriptio, & quæ gignat.

tum à majoribus est: *Dracones* aliquando è cavernis evolare, atque iterum involare visos; aurum vel argentum utero continere, tum gemmas in eo non semel repertas, & coronatos serpentes, quæ omnia quibusdam antiquis narrationibus confirmant, item stirpes raras gignere; quod quidem verissimum esse ipse comperio. Cum *Mirešovicij* versarer, *Montem* non semel ascendi, quamvis periculosè ob Saxa lubrica, & iter arduum ac præceps adeatur: nullam altitudinem magis præcipitem (nec illam quidem, quæ in Moravia ad Arcem *Letoviensem* monstratur excipio) in omni vita vidi: nam *Bilimam* versus non modò abruptum latus habet, sed etiam inane & cavum, sic ut qui deorsum spectant pendere sibi velut aves videantur: *Distamnium nigrum & album*, tum etiam *Crocum*, aliasque peregrinas stirpes & herbas me præsentè ductor meus nominavit & carpsit, *dictamnium* officinis postea Medicorum ostendi & probârunt. In valle subiecta, plena omnia ignotis & invisis mihi floribus fuere; habet enim in medio quandam planitiem prato vel horto simillimam, sed tamen declivem; cavernas vidi, vulpiùmque cubilia notavi; antrum visitur, quâ non ante multos annos Supremus Moneta Præfectus *Udalricus de Lobkovitz* vocatis fossoribus Montium cavandorum peritis, penetrare & aditum in viscera montis facere tentavit: an victus operis tædio celsârit, an auro reperto (quod à nonnullis audivi) venam inanem & cassam reliquerit, an nihil esse ampliùs querendum existimârit, nescire me fateor. Ad hunc montem Pagus est *Zelenicze* dictus, ab altera montis parte *Hrobzicze* (Sepultura) ad illum pugna commissâ cum Misnijs Anno 1438. in altero, uti etiam in priore, qui in prælio ceciderant, sunt tumulati; sepulchra vetustissima cum familiarum insignibus spectantur hodiçque.

In Meridianorum Montium serie censetur & *Louvoß*, & duo minores, qui adjacent *Dievveczky* id est *puella* appellati. *Lowossium* *Lovosicium* condidisse de suo nomine, montemque illum *Louvoß* excoluisse arationibus, ut videmus, filiabus verò quas duas habebat, duos contiguos excolendos dedisse, à Majoribus est traditum. Super *Litomerium* Mons est calvitie ipsâ notabilis, propè est ut *Ennianè* dicam, *saxea verruca*, *Radobeyl* appellant; fuit is Dynasta præpotens *Wrsoweciana* stirpis cum aurea nassa in Clypeo, nam illam viciniam *Wrsowecios* ditio antiquitus tenuisse *Litomerium*, & ex ijs *Litomerictum*, tum *Pokraticium*, alios alia condidisse, & suis insignivisse nominibus ex *Wrsowectorum* gestis datur intelligi; unde ridicula est illa quorundam Scriptorum derivatio, & in gratiam nominis conficta *Lyto mi ty metice* / cum *Litomerium*, seu *Lidmirium* *Litomerij* Fundatorem & Dominum in Annalibus legamus. Eiusdem modi fictio in *Postoloprtenfis Canobij* nomen irripit, quod non à Sutore calceario appellatum est, sed cum *Apostolorum Porta*, ut in antiquitate legimus, *Canobium* diceretur, & rude & rusticum vulgus latinas voces non posset exprimere nec meminisse, in *Postoloprty* mutavit, ut patet considerantibus; huic tamen conjecturæ meæ neque ego ipse tantùm tribuo, ut fas esse non putem cuiquam à sententiâ nostra dicere; præsertim, cum *Hagek* doceat, *pagum* *Postoloprty*, longè antiquiorem *Canobio* fuisse. Sunt alij in hac & alijs *Bohemia* Provincijs (quas *Districus* appellant) præcelli & spectati *Montes*, sed nomina eorum me fugiunt; alij nihil nisi quòd Montes sint, habere videntur; pleriq; aut ferrum aut stannum, aut sulphur, aut argentum utero ferunt, & in antiquitate (ut aggesti cumuli ostendunt) fatigabantur, & erant in pretio; sed, neq; omnibus nominandis hîc locus est, neq;

Lovos & Dievveczky.

Radobeyl.

Litomerium & Postoloprty, unde dicta videantur.

Hagek in Annal. Boh.

neque si esset, in tanto Antiquitatis silentio certi quidquam adferre possem; Montes verò, quibus Arces & Castra inædificata videmus, alteri loco servantur. De *Montibus ad Bavariam* stantibus mira est *Alberti Chamonovij* nostri narratio: post *Bergreichtenssteinam* (oppidum fodinis hodiè que nobile) esse Montes non tam situ (alij enim ad *Septentrionem*, alij ad *Meridiem* latus obvertunt) quàm Cœlo & temporibus adversantes, vallibus latissimis montes illos dirimentibus; monstri instar est (quod se vidisse, & Anno 1639. in rem præsentem venisse religiosissimus ille & Apostolicus Vir asserit) in altero Monte sæpius *astatem*, in altero opposito *hiemem* dominari, ita ille siccus æstivat, hic altissimis nivibus obsitus à Viatore superari non potest; ob eamq; causam Messes ipsæ variant, & dum in montibus ad nos obversis demessa sunt omnia, alterâ Montium parte seges virescit: Mirius illud quod in *Bieffinenfibus* & *Czachroviensibus* Agris in tractu *Plfmensi*, contiguus, quos unus tantum sulcus dirimit ac dividit, deprehenditur: *Czachrovienses* adhuc hibernant,

cùm in *Bieffinenfi* Cœlum ardeat; ibi caput attollit humo frumentum, cùm *Czachrovij* adolescit in culmum; elemento quoque dispari, illud riget, hoc tepet & fervet, eâque ex causa, dum *Czachrovienses* bene pelliti ingrediuntur, *Bieffinenfes* pellibus onerari se sentiunt, villòsque deponunt. Aliquid tale Anno 1652. mihi quoque accidisse memini: nam cùm *Glacio Zambergam* in Bohemia contenderem, & *Glacio* ob nives altissimas certum vehiculì genus, quod *Trabas* dicimus, sumissem, superatis montibus, qui *Comitasu Glacensem* à Bohemia dividunt, subito alia rerum facies apparuit: altero enim montium latere viridia omnia reperimus, sic ut *Traba* nulli jam rei & uti essent, & *currum* petere cogeremur, nisi in luto natare placuisset; at colla montium illorum quotannis id sibi accidere confirmabant, ut unum latus Montium profundissimæ nives contegerent, quando alterum latus lectissimos flores proferret, & cùm ibi omnia ventis everti viderentur, apud se è floribus suavissimos odores efflari.

C A P U T X.

Blanik Mons; Podhora post Teplam; Gestera ad Dubam. De Monte Prachaticensi. Item de Valle longissima Lauczka nomine.

Blanik.

Blanik Mons ad *Naczera decz* in *Bechinensi* Regione situs, per illam viciniam benignum præbet rudibus argumentum loquendi. Narrationes audi vi quàm plurimas, de quibus illud *Plautinum* dixeris: *gera germana, atq; ad pollyra, lyra!* admiratione dignissimum est, quod à fide dignissimis testibus accepi: Silvam ibi esse longam, cujus arbores omnes

cùm ab imo & à radice, & à trunco vireant, vivacesque sint, maximè à cacumine summo & à ramis siccentur; vitium deinde paulatim descendit, atque ultimo in truncum & radices trahitur, estque triste, certè inusitatum spectaculum, arbores omnis generis aspicere supernè siccas, & nullâ ramorum viriditate fœlices, infernè tamen vividas & succi plenas perflare, & ab injurijs Cæli sese tueri ac defendere. In *Teplensi* Cænobij ditione

Podhor-
berg.

Podhora (Germanis hodie Podhorberg) visitur insignis Mons, sub eo piscina latè porrigitur, quam delicatissimi saporis p̄sces commendant, ut nihil omnino ab ijs, qui in fluvijis inquietam & sanam vitam agunt, superentur. Hunc *Montem*, aut potiùs pagos illos duos (qui ad ejus radices siti sunt *Hobendorff* & *Abassin*) accolat, totius *Bohemia* altissimum obtinere locum putant; ut ut sit (nam inter montes Bohemicos de altitudine magnum certamen est, neque ego hanc quæstionem meam facio) illud tamen certum, ex eo monte Provinciam totam *Plsensem* spectari, ac velut sub ic̄tu jacere; idem Mons *Prognosta* munus apud accolas obit (ut nuper de *Milesorvio* dixi) nam ex ejus aspectu de serenitate, aut nubilo faciunt conjecturam.

Gestiera
ad Dubam.

Eadem ratio est in *Boleslaviensi* Regione de Monte, quem à figura *Gestieram* id est *Lacertam*, appellant; prorsus similitudinem refert lacertæ porrectim jacentis, rupesque cæteræ in longum & latum sic respondent, ut figuram vel invitus agnoscas; mira & rara in eo monte inveniri vetus est accolarum opinio; credunt & ipsi hunc montem suum cæteros omnes per *Bohemiam* altitudine superare. In extremo monte erumpit magno impetu ex cæcis antris eluctatus dulcis aquæ fons (an amnis potius dixerim?) quem sine lege, sine alveo per crepidinem montis ruentem nuper coërcuere *Dubenses*, factâque per rupem viâ in laticeum coëgere, ut crateri ingenti (in subjecta planitie) manufacto, in eum sese demitteret, ac potiùs precipitaret, præsentem tam ipsius fontis, quàm potantium commodo; quippe nihil ipse, ut fiebat antè, deperdit aquarum, & potantes ob salubritatem aquæ do-

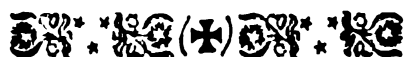
mum ad suos fontem deferre possunt; innocuum esse, & quantumcunque intemperanter biberis, caput nihil offendere constat. Illa admirationem faciunt: etsi indignabundus, ut sic dicam, exiliat, aquam tamen semper illimem & perspicuam vehere; deinde nunquam hibernis mensibus congelare, ac si tamen manum ætate tentes imponere, omni gelu frigidior sentiri; ad extremum ramenta auri aliquando in ea *Aqua* collecta esse senes affirmant.

Prachasico (Civitati in Prachensi Districtu sitæ) *Mons* imminet vel ob hoc memorandus, quòd ex ipso statim cacumine limpidissimum dulcis aquæ fontem effundat (*Libiechorvius* ab Incolis vocatur) à latere dextro, *Blamice* amnis à sinistro; hic ille amnis est, quem per *Muldavam* ascendentes ad *Pisekam* Salmones avidissimè consecretantur.

Libow.

Subjectæ & depressæ *Valles à Montibus* suis ferè pretium & auctoritatem mutuuntur. De Vallibus Giganteis jam diximus: omnium maximè memorabilis est vallis per antiphrasim *Lauczka* (quasi pratulú diceret) appellata. Hæc ex meditullio *Zatecensis* Provincie sublidens, multis deinde, variisque ambagibus per *Slanensem* tractum paucis observata, semper tamen alveum suum, ut ita dicam, retinens, plurimis milliaribus Germanicis, usquè ad fluminis *Muldavæ* crepidinem porrigitur, arationibus maximis excolta, omnisque frumenti feracissima, de qua vulgo nostri jactabant Majores (ut est apud diligentissimum Scriptorem *Paulum Stransky*) si toto Regno durior annona fieret, ac si modò in *Lauczka* seges feliciter provenisset, fame non perituram *Bohemiam*.

Lauczka.

C A P U T X I.

De Antris & cavernis memorabilibus in Bohemia; Antrum S. Iwani; antra Carlsteinensia, Liticensia; iterum S. Iwani duo; Memorabiles subterranei specus ad Skalicium.

Montibus & vallibus antra subijcere, non importunū esse duco & tractatione jungere, quæ Natura conjungit: Antrorum memoratu dignissima sunt ante omnia, quæ cœlesti habitatione suâ, dum adhuc in terris apud nos degerent, Cœlites consecraverunt. *Ivanum* Eremitam, quem Bohemia omnis, ut *Sanctum* precibus colit, *Gestimuli* Dalmatix Regis filium bonus Angelus in *Bohemia* duxit, & specum ostendit, in qua relicto post tergum Regno, & toto genere humano, DEO uni, sibi que vacaret; obiit *Ivanus* Anno C. 970. si *Hagecy* Chronologiam sequamur, & duos supra quadraginta annos in Bohemia specubus exegit. Porrò solitudo hæc *Sancti Iwani* tam gratâ imagine peregrinis, magno numero illuc 8. Kal. Junias confluentibus sese commendat, ut nullam artem picturæ imitari posse putem. Scio vocem *Caesarem*: *Ferdinandus III. Imperator*, cum aliquando ad *S. Iwanum* venisset, loci Majestatem ac sanctum horrorem contemplatus ex proximo, *Regiam & Rege dignam solitudinem* appellavit, addiditque sibi videri: *in omnibus, quas haberet, terris, nihil simile, tamque solitudinis aptum, quam quod videret, inveniri*. Similem prorsus horrorem silvarum & petrosorum montium & scopulorum pendentium non procul à *Sancto Iwano* vicinia *Carlsteinensis* offert, nec procul ablutit ab hac solitudinis imagine *Castri Liticensis ad Zamburgam* aspectus: Castrum ipsum è petris prodiens, & latè circum Mon-

tes altissimi, & fluvius *Aquila* intra Arcem volvens cum strepitu; quæ omnia sic sine ordine à Natura posita, ex ipsa tam varia, ut ita dicam, varietate amantatem oculis maximam efficiunt, sed ad *Sanctum Iwanum* revocamur. Repetere non vacat, quæ pridem in historia *Sancti Montis* narravi; ibi piè curiosus Lector vitam *Iwani* & mortem, antri de quo nunc loquimur descriptionem, Cœnobij quod eo loci *Hasenburgici* excitârunt, historiam, & quidquid de illa vicinia memorabile dici potest, inveniet. Habet hoc naturæ miraculum *Iwani Petra*, quòd aqua super Sacellum guttatim stillans, si in lapidem subjectum inciderit, lentore quodam pigerrimo occupetur, mox tota concreseat in Saxum; at si vitro excipiat, & aquositate nativam, & perspicuitatem crystallineam retineat. Plura ejusmodi antra quæ *Sancto Iwano* tribuuntur habemus. Qui silvas illas ad *Skalense* Cœnobium lustraverunt, ut lignatores, scandularij, carbonarij, Venatores, ac cœteri (quos narrantes audivi) ajunt plura hujusmodi antra *S. Iwani* signata vestigijs ad *Misam* fluvium apparere, traditumque à Majoribus: in ipsidem *S. Iwanum* vixisse, dum denique in extremam illam (ubi tumulatus est) totus immigraret, quam solido quatuordecim annorum spatio incoluit, malis Dæmonibus prius Christi Cruce, quam à *S. Joanne Baptista* acceperat, fugatis. Nuper amicus meus R. P. L. visitato *S. Iwani* tumulo (quem ei *Mashias Caesar*, & Conjux ejus *Imperatrix Anna* adornarat) in supercilium Montis, qui *S. Iwani*

Append. 1. ad hist. S. Montis

Antrum S. Iwani.

Vide Appendicem I. ad hist. S. Montis.

Litice Castrum ad Zamburgam gratissimo horrore locorum coronatum.

Antra memorabilia S. Iwani plura.

Iuvani antro imminet, aliquot Religiosis viris comitantibus, ascendit: mira ibi se & prorsus inexpectata vidisse confirmat, & cavitates terrarum, quas nè quidem per somniorum imagines concipere potuisset: esse anfractus, tot ambages viarum, tot fossas cæcas, profundissimos in præcepshiatu, aliâque horrentia & suspecta loca occurrere, ut licet comitatus, & facibus & telis instructus, durare non potuerit, quin protinus eiceret sese, & ex antris illis in lucem & apricum emergeret; agebat: posse ibi hominum millia condi, si res posceret, tectoria antrorum omnia quasi recurvis draconum ungvibus perfricarentur, factum in modum apparere; luridam esse locorum imaginem, humore quodam lento albi coloris saxa & rupes omnes scætere, qui humor daretur, & in saxum concrelcat; hæc ille. Vidi & ego simile quiddam in Moravia ad *Kiriteinam* de quo alio in loco. Aliud insigne S. *Iuvani* Saxum ad S. *Montem* habemus: ad orientem Solem à S. Monte euntibus *Bitizum* versus (villa est *Raczimiorum*) silva arboribus maximis, quercetisque densissima, & aspera saxis occurrit; ferarum; sed aprorum præcipuè, per uligines silvarum sese astate, autumnoque volventium gregibus & multitudine nobilis. In silvæ medio (duobus ferè à S. *Monte* passuum millibus) saxum ingens objicitur, quod crucem, aut triquetram exprimit figuram; id jam pridem antiquissimis hominum supplicationibus aditur, Crux una major, minores aliæ quàm plurimæ solo fixæ loci religionem adstruunt, nec aliter, quàm S. *Iuvani* lapidem vulgus, à Majoribus nomine accepto, appellat. Ajunt antequam *Skalensem* illam rupem *Iuvanus* incoletet, hic per diu commoratum, orando DEO, dies noctesque exegisse: Ejus rei indicia in lapide visuntur non pauca: ita imprimis manufacto opere (nisi divinitus miraculog; id factum interpretari

S. *Iuvani* antrum ad *Bitiz.*

velis) lapis discedit, ut altero in loco jacere commodè, in altero, si lubeat, sedere & legere, alio item orare possis: Saxi cavitates, ubi jacetur, caput admittit; tum brachiorum loca, crurium, & pedum ad commoditatem dormientium inflexo non nihil femore; idem in sessione animadvertitur. Summa ubique jacenti aut sedenti præbatur commoditas, ut probavi; ad justam hominis magnitudinem totum illud negotium conformatur. Hac de scopulo *Bitizensi*. Ejusmodi rupes vestigijs Divorum signatas quàm plurimas habemus: S. *Adalberti* & orantis & jacentis vestigia multis in locis videmus ad *Nebylovvium*, ad *Nerastovicium*, ad *Nepomucium*, & in ipsa Ecclesia arcis *Zelenohora*, alibique; *Drvi Wolfgangs* ad *Chudemcium*, *Guntheri* ad *Prvovnkam*. Celebre antrum est S. *Procopij Pragæ* uno milliari, quod ego etiamnum puer subivi; in eo hospitabantur Cæcodæmones, quorum legionem Christi ope fugavit *Procopius*, Dæmonum fugientium, & evolantium signa per rupes & foramina hodièque notantur. Alia quoque hujus Sancti Abbatis antra per *Bohemiam* visuntur; quorum unum rupes habet sulcatas, cum Vir Sanctus *Cæcodæmonem* arare jussisset; sed hæc quia naturam superant, historiæ Naturali parum congrua, hoc loco prætereo. Antrum ab Arce *Carlstein* non ita procul, trecentis passibus, ostensum mihi ab incolis est, *Lemurum & Spectrorum* umbris infame, narrântque Piscatores (qui eâ parte fluminis totam sæpe noctem in aquis ducunt) videre se terribiles visu formas, ac præcipuè *Dracones* ignem vomentes, qui petras illas aut circumstant, aut locum commutent, aut corpus longissimum per saxa trahant, cum ingenti saxorum cadentium strage, ac totius penè naturæ, stirpium, arborumque gemitu, ac tumultu, quo spectaculo nihil sit tristius; existimo malos Dæmones in ijs cavernis regnare, & cum fracti

S. *Adalberti* vestigia.

S. *Wolfgangi*.
S. *Procopij*.

Antrum *Carlsteinense*.

• sint

De Antris
subterraneis
ad Skalicium.

sunt *Christi* regno superbissimi spiritus, velle tamen aliquid videri, & posse.

In *Cavernarum*, in quo nunc versamur genere, nihil Bohemia habet *Skalicensibus* cavernis illustrius: totus ille in Provincia Reginohradecensi tractus, inter *Nachodium* & *Faromirium* (ubi *Skalice* urbecula visitur) plenus est cavernarum, & cuniculorum, quos natura, non ars, paravit; obsecratos esse specus quosdam, dum illac iter haberem, animadverti, sed facile pauculis saxi remotis aditum inveneris; Codices veteres Manuscripti tradunt, cavernas *Skalicenses* tam amplas esse, ut integros Exercitus capere, & occultare possint, idque bello Taboritarum

patuit Anno 1424. 6. Januarij: nam Catholici in ijs specubus abdiderant armatos, & cum illac *Ziska* Exercitum duceret, certâ spe victoriæ, ex insidijs sunt aggressi; hos *cunicularios Nobiles*, *Rosacimus* in *Ziska* Elogio vocat, ut in *Vita Arnesti* narravimus; vide etiam Epitomen nostram l. 4. c. 9. initio. Primarij Catholicorum Duces *Joannes Miesteczky*, *Putz Czervvenoborsky*, seu *Czastolovicinus*, & *Ernestus de Kaczorv* (ab eadem cum *Talbergicis* origine descendens) nominantur; de *Faromiriensi* ambitu sub terram procul eunte, postea suo loco dicemus.

(†)

Epitome historica Bohemica l. 4. C. 2)

Vita Arnesti l. 3. C. 6. in Notâ.

L. III.

C A P U T XII.

An sale careat Bohemia? olim Hallis è Saxonia Salem à Majoribus nostris petitum. Sale non prorsus destitui Bohemiam. unde salis inopia Nobis?

Slanz & Bilinz fontes salis.

Magnificè *Gabriel Buccellinus* in *Nucleo historico* de Bohemia scripsit: *Bohemia* inquit, *ajunt nihil deesse præter Salem; atqui Sal ingenijs non deest, &c.* Salem Majores nostros *Slana* & *Bilina* effodisse, vetustissimorum Annalium fide constat; hinc Urbi *Slana* nomen, quasi *salis* diceret; *Bilina* hodièque putei salinares monstrantur; at quia genti universæ Sal domi natus sufficere non poterat, *Hallas Saxonia* primitus respiciebat *Bohemia*, atque inde plurimis sæculis *Salem* petebat; *Halle* ipsæ veteribus Bohemis *Dobrosul* id est *boinus Sal*, vel *Urbs salis* appellabantur; quâ necessitate pressi Principes nostri, *Hallas* belli jure occupare aliquando tentarunt, ut de *Przemyslo* l. Principe in Annalibus legimus. *Dresserus* narrat; *Ridacum Comitem Merseburgium*, cum absque hæredibus moreretur, *Ossoni*

Magno Imperatori *Salinas* suas in pago *Dobrosoel* (*Dobrosul* scribere oportebat) ubi nunc Urbs *Hala* est, tradidisse, quod factum apparet A. C. 945. At hæc longè posteriùs acta sunt, cum meliores historici *Przemyslum* circa Annum 499. vitâ excessivè demonstrarent; hinc tamen intelligimus, cur *Hallas* Bohemi in Antiquitate, *Dobrosul* vel *Dobrosul* nuncupârint. De *Slanensi* falso illo puteo *Zacharias Theobaldus Stankoviensis* seu *Slacckenwvaldensis* (de quo illud dicere possis: in *Arcana Natura facundum misis Ingenium*) narrat: se Anno 1607. *Slanam* ad salis fontem accessisse, & curiosè inspexisse; scatere fontem ad dexteram cum *Pragâ* venitur; *Portam Pragensem* appellari; aquas putei esse candidas, & lactei coloris; tum se familiariter à Civibus quæsisse: quid ita cessarent? cur fontem squalere, & valescere sinerent? *Syndicum* Urbis pro omnibus reposuisse: venas salis terræ

Theobald. l. de Arcanis Naturæ sibi. 1.

Wrisler. in Genealog. Ducum Bohemia.

Dresserus in Hæzog. histor. in Hætzpurg.

terræ motu averfas; ac perijsse hujus rei vetera documenta. Hæc ille, quod responsum mihi inutile & proflus ridiculum videtur: quasi re præfente, antiqua documenta expectanda sint, & cum rem manu teneas, legere prius libros sit opus. Idem *Theobaldus* alio in libro affirmat; *Slavensem* salis fontem, dulci aquâ insinuantese, corruptum, *Salem* syncerum non evehere, ac nec istud ratione aliquâ dictum videtur: non enim salem paratum quarimus, sed fontem, cujus aquæ per artem siccata, salem nobis relinquunt.

In *Hussicis*
2. 1. C. 61
R. 3. C. 31.

Salfus fons
ad Aulso-
witz.

Jam ad Pagum *Ausovitz*, qui est in ditione *Teplensis Pramonstratensium Cœnobij*, emicat falsus fons inexhaustis & abundantibus venis; salem ex eo probissimum, aquâ per artem, vel Solem siccata & durata, confici posse, & olim confectum esse, constat inter vicinos omnes, agnovitque & *Cæsar Ferdinandus I.* qui *Pragâ* missis *Curforibus* aquam hanc salis in *Lagenis* ad se deportari jusserat; deprehensum est: *Salem* esse qualis optari posset, purissimum, vigoris ut ita dicam, expectati, ad hæc nivei candoris. De toto hoc negotio extant in *Cœnobio Cæsaris Ferdinandi* literæ, ut affirmat *Religiosissimus & studiorum meorum amantissimus Vir Aloysius Hackenschmidt* in suis ad me nuper datis; addit rem sibi & *Cœnobio* notissimam: ante proximos, inquit, hosce duodecim annos, *Parochus in Brunnersdorff* rerum istiusmodi peritissimus, ex hoc fonte *Salem* conficere cepit, interversum negotium à profanis quibusdam hominibus, qui nolent aliquos sine se ac suis crescere; causabantur illi præcipuè *difficilem liquationem, quòd fodina stanni, silvis ad urendum salem versis, ligna necessaria habitura non essent, ac proinde lucrum sibi paratum ex manibus ereptum*. Hujus porrò fontis meminit etiam in sua *Haliographia Joannes Töldemus*, qui insuper adjicit fontem hunc salis ad quandam *Silvam* ingentis ma-

gnitudinis jacere; quasi *Natura* ipsa doceret, quid agendum sit, & pabulum urendo sali subministraret. Ab *Urbe Regia Cadana* eodem *Töldemo* indicante, uno milliari non amplius, pagus est notissimus *Hersevicz*, quem cum *Töldemus* hæc (Anno 1603.) scriberet, *Familia Equestris Schandevicia* ditione tenebat, ponè quem venæ salis exiliant, atq; inde non procul aliæ spectentur & gustentur in *Pietipeshiorum* *Equitum* solo.

Salfus fons
ad Cadana.

Alios fontes *salfos* in *Boleslaviensi* *Provincia* in loco *Hradissie* appellato (Germanis *Münchgratz*) tredecim *Pragâ* milliariibus apparere, idem *Scriptor* affirmat, ut qui *Bohemia Regnum* omnino sale destitui scripserunt, clarissimè refellantur. Ad *Regina Curiam* in *Reginohradecensi* *Provincia* salis quoque fontes repertos affirmat *Sransky*. Et quanquam *Sal* domi nobis non nasceretur, *Natura*, qua ut videbimus, *Bohemia* nostræ *noverca* non fuit, providit solerter, ut *Salem* ex proximo petere possimus: nihil de *Sale Hallensi*, nihil de *Polonico*, nihil de illo qui ex *Emporijs* superioris *Austriæ* magnâ copiâ, secundo *Moldavâ Pragam* devehitur, dicam: *Svidnicium* in *Silesia* *Provincia* *Coronæ Bohemicæ*, Pagum habet uno milliari ab *Urbe* distitum, quem ex re ipsa *Salsbrunn* dixere *Majores*. Ad *Wratislaviam* pagus *Bracke* *Wratislaviensis* *Ecclésiæ* & *Capituli* ditio, fontem habet, in quo salis venæ attolluntur copiosissimis laticibus. *Erlebach* pagus est *Egrâ* milliarijs tribus *Equitum* de *Dosfen*, & in eo fons falsus, ad quem circa *Annum 1570.* stetit officinas salis complures, idem *Scriptor* testatur. Sed mihi nulla gratior narratio esse potuit, quàm nupera *Viri* ex *Societate* nostra gravissimi, qui in *paterna* sua ditione in *Prachensi* *Provincia* quindecim *Pragâ* milliariibus ad *Nehosovicium*, *Montem stare salis ferrei* (qualis ex *Polonia* ad *Silesios* vehitur) plenissimum mihi significat; eum salem se suis

Salfus fons
ad Hradis-
tie.

& ad Curiam
Reginæ.

In *Republ. Bo-*
hem.

Item ad
Svidnicit
& *Wratis-*
laviam.

tum ad *E-*
gram.

Sal terrenus
ubi.

suis

suis oculis vidisse, manu tractasse, & gustasse religiosè affirmat; esse Salmerum, cujus partem Ovibus expositam illæ totam delinxerint. Quam verò ob causam fissionem salis hujus Dominus abruperit, dicere, operæ pretium non est. Ex his quæ modò attuli luculentissimè patet: *Salem* vel in ipsa *Bohemia*, vel prope nos, ad omnem cœli plagam excrecere, aut effundi. Hæc ipsa salis inopia fecundæ Telluris (cùm adsunt alia) non leve præbet indicium; unde in Psalmis legimus: *posuit terram fructiferam in salisuginem, propter malitiam habitantium in ea*, rectèque *Abulensis* conveniens fuisse existimat, ut Deus tum maximè humanæ vitæ mensuram po-

neret, cùm esset aquarum diluvio tumulaturus Orbem; siquidem *ex diluvio diminutio humana visa nascebatnr; nam superficies terra*, ut ait noster Pererius, *in qua erat magna vis germandi, diluvij aquis abrasa est, quòd majoris fuit momenti, aqua salsa Oceani per omnem terram permeantes, virtutem ejus corruerunt, etenim Sal terram sterilem reddidit. hæc Pererius*. Itaque DEUS (quod postea domitores Urbium fecisse in historijs leguntur) iratus *universæ carni*, quæ *corruerat viam suam*, effuso Oceano, & cœli cataractis apertis, salis fecunditatem Orbis imminuit. Nos domum in *Bohemia*, quæ nullo aut permodico sale gloriari potest, redeamus.

Perer. Tom. II.
in C. 6. Genes.

Sal sterilitatis argumentum.

Psalm. 106.

Abulens. in C. 6. Genes.

NOTÆ IN CAPIT XII.

De fonte salis ad Auflawitz.

Feceram in hujus Capituli contextu de fonte salis ad Pagum *Aussavit* mentionem; addidi: *Ferdinandum I.* Bohemæ Regem Abbati Teplensi *Antonio* negotium commendasse, &c. Item nostrâ memoriâ consilium hoc salis renovatum esse, quod tamen postea ceciderit, interim Amicus quem ante nominavi, cum quo mihi ab annis propè quadraginta necessitudo intercedit, & *Ferdinandi* Regis literas, & suum de toto negotio sensum transmittit; hæc viri amantissimi & optimè de studijs meis meriti literas perire nollem; itaque recitabo, ut statum rei bene inchoatæ, & malè finitæ Lectores intelligant.

Ferdinand von Gottes Gnaden / zu Hungarn vnd Böhmeub König / Infant in Hispanien / Erbs Herzog zu Osterreich / Marggraff zu Nöhren.

Ferdinandi I. hac de re litteræ.

Nachdächtiger getreuer Lieber. Uns hat Christoff von Windorff vnterricht, welcher massen du ihme angezeigt/das du auff deinen vnd des Convents zu Töpel Gründten einen Salzbrunnen/wie du dich beduncken lasset/haben soltest. Vnd dieweil wir dann beduncken/das wir vns vnd vnserm Königreich zu Böhmeub/nicht kleinem Nutz vnd Fürderung durch ein Salzbergwerck/oder Salz-sieden auffrichten möchten; Demnach empfehlen wir dir mit ernst/vnd wollen/das du ohn verzug fürderlich/diesen gegenwärtigen vnsern Cammer/Dothen/zu demselbigen Salz-

brunnen zu führen verordnest/vnd ihme gelegenheit der sachen deines wegs vorhaltest/davon soll er wasser in Flaschen schöpffen/vñ vns weiter zu vnserer Notturfft zu versuchen vnd zuermustern überantworten. Daran thuestu vnser ernstliche Meinung. Geben auff vnsern Königlichen Schloß Prag/am XXVII. Tag Aprilis. Anno 1528. Vnser Rache/im andern.

Ferdinand

Vidit Joannes de Wartemberg.

Ad Mandatum Regiæ Majestatis.

D. Zäbla Secretarina.

In dorso literarum appressum Sigillum Regium cum inscriptione:

Dem Andächtigen vnserm getrewen lieben Antony Abte
zu Löpel.

His addit Vir Religiosus, & Amicus, quæ subijcio:

PRemissam Copiam ex ipso Originali propriâ manu descripsi. Quis autem rei successus, & an tunc Sal confectus, non reperio expressè notatum; vestigia tamen, & rudera in fonte satis amplo & profundo restant, è quibus nostrates colligunt, olim ibi Salem fuisse coctum. Interim hic aduertendum, quòd paulò post Ferdinandus I. illa Bona, scilicet Dominium Einsiedlense cum 20. pagis, inter quos Aufforwitz, ubi Salina, proscripsit, more illorum temporum vicinis Pflug Dominis in Betscha & Schlackenwald pro 10. M. ff. primò ad sexennium, deinde ad dies vita. Quà occasione utique dictum opus suspensum fuit, superveniens etiam Bellis: & licet dicta Bona, devictis hostibus & Rebellibus, inter quos Casparus Pflug ex liberalitate Ferd. I. ad Monasterium redierint, hodièq. sint nostri Furis; non tamen lego in veteribus chartis, quas pridem diligenter eruderavi, revotui, & excussi, quòd subsequens annis idem opus denno fuerit tentatum. Nostris autem temporibus scilicet 1665. insinuvit se quidam secularis Sacerdos, D. Johannes Cyriacus Tonner, anse hac Parochus in Brunnerdorff, ut patet ex copia literarum, quas dicto anno 17. Octobris D. Georgius Fabianus Schindler, Supremus Officij Schlackenwaldensis Administrator, vulgò Oberi Ambtes Verwalter (absente Reverendissimo Domino Abbate Raymundo, quocum tunc eram in Cursu visitationum Monasteriorum Ordinis nostri in Moravia) scripsit nostro Capitaneo, prout sequitur:

DErkbe wird zweiffels ohne guter Massen verständiget seyn/ welcher gestalt (Titul:) Herr Johann Cyriacus Tonner/ gewesener Pfarher zu

Brunnerstorff/ auff der Herrschafft Löpel/ vnweit des Dorff Auckawis/ ein Salzbrunnen erfunden/ auch berath bey der Röm: Kay: auch zu Hungarn vnd Böhmeib König: May: Unsern Allergnädigsten Herrn/ als ein bestandhaftig Werck angebracht. Wast dann ein/ vnd anders zubeaugenscheinigen Prob davon zunehmen/ mir allergnädigst befohlen/ vnd Commission aufgetragen. Welchem gehorsamlich nachzukommen/ ich den 26. Dis nebst ermeldten Herrn Tonner dahin zugelangen angestelt: daher solches dem Herrn ingleichen wissentlich mache/ sich zubegeben an bemeldtes Orth ohn Beschwer mit zuverfügen/ die Aufweisung der benöthigten Kevier mit zu beobachten/ auff daß so dann in allen weitere Ordnung gepflogen werden/ vnd mein gehorsamen Bericht beschleunigen könte.

Instituta igitur Commissio, visa & probata aqua, confectus Sal, nibus consuetis adhibitus, prout ipsemet vidi & comrexiavi. Qualem verò relationem supra dictus Administrator ad Regiam Cameram formaverit, ignoramus. Illud opponebatur, quòd salina habeat annexam aquam ferinam vulgò Wildwasser, qua sine magnis sumptibus sit inseparabilis. Item dicebant Schlackenwaldenses tale opus in his partibus erigi, & practicari non posse, nisi cum grandi jactura stanni fodinarum, quibus promovendis deficerent ligna converenda in salis coctionem. An autem majus lucrum Bohemia accrescat per stannum an per salem? Quæstio est, quam sagaciores resolvant. Crederem esse pro laude Patrie, ut ipsa salem pareret, quàm ut alieno nutriatur. sed obij.

Cauffz cun
tons salis
destitutus
sit.

obijcimus: hic non tam spectari, quod honestum & laudabile, quam quod lucrosum est: ajunt enim, saltem in Bohemiam allatum, per Telonia quotannis multa millia importare; quod in coactura salis fieri non posses. Usus sis, Teplem-

sibus sufficit gloria, quod B. Hrozmatia fundaveris terram salis feracem. Hactenus Religiosissimus, idemque Doctissimus Vir P. Aloysius Hackenschmidt ex Cœnobio Teplensi.

C A P U T XIII.

De auri copia apud veteres Bohemos. quando primum apud nos aurum signatum. D. Wenceslaus in auro Bohemico. Origo auri arenarum.

*S*alis in Bohemia penuriam omnibus alijs metallis Terra compensat; tantaque aurum copia Carolo IV. regnante in Bohemia fuit, ut An: 1370. Carolus Imperator, cum eum Electores extrahere Bohemiam missis Legatis cuperent, gloriatus sit: se posse Turrim Arcis Pragensis universam Auri & Argenti facti, & infecti acervis & cumulis obspatam contegere. Prima apud nos Libussa Princeps aurum inveniit: imago erat parte unâ Solis lucidissimi (ut metalli hujus præstantiam & à Sole originem ex Philosophorum sententia posses cognoscere) parte alterâ, Libussa lucabat effigies; sedebat in humili sella, capite sic ornato, ut dominantem quisque conjiceret, sed colum non procul à sella, & ad manum habebat. Prima auri in Bohemia inventio juniori Croco debetur. Boleslai Fratricide temporibus auri & argenti plurimæ emicuerunt venæ, aureique & argentei Equuli (gaudet enim metallorum natura ejusmodi lufibus, & in mortuis Mineris imitatur vivencia, ut earum rerum curiosi docent) Equuli, inquam, in fodinis reperti ad spectaculum omnem Bohemiam adduxerunt; ejusmodi argenteum Equellum sine arte effectum, Wissehradi in Arce sua Boleslaus Servus videndum proposuit; inde admonitu caelesti &

Fratris viso, frugi redditus, in aureis & argenteis Nummis majoribus Divi Wenceslai effigiem exprimi jussit, mansitque ea consuetudo Divi Wenceslai effigie aurum signandi ad patrum usque tempora, vidimusque Nummos ipsi Aureos (quos Ducatos vocant) adhuc sub Mathia Rege & Imperatore culos, Sancti Indigetis nostri Wenceslai præferentes imaginem. Sed de Moneta Bohemiarum, ejusque differentijs ac speciebus, alius erit dicendi locus.

Aurum probatissimum est Plinid, & laudatissimum, quippe obryzum, quod nihil arti debeat, illud nimirum: quod ex rivulis & fluviorum arenis colligitur (Ψυμαρα Græci vocant, Adulationem veteres Romani) hoc quoque primæ notæ aurum tot locis apud nos olim lavabatur, & percolabatur, ut ab ejusmodi arenæ cumulis jam ab auro secretis & separatis, per multa miliaria ripæ fluminum excreverint, Urbesque integras hic labor quondam occupavit; hinc Pisek (id est Arena) Civitas dicta, & Suffice, quasi Siccatio & Siccatura, quod ibi atrox arenæ, & auri purissimi ramena quarerentur, lavarentur, & siccarentur, quâ ipsa de causa Thomas Misis Vir ætate suâ inter Bohemos eruditione clarus Pisekam Urbem Hammoniam appellat. Wasava fluvius per medium Præbentis Districtus lucidissimis, &

D. Wenceslai effigie Aurum signatum.

Amnes auriferi.

Caroli IV. gloriatio de auro Bohemico.

Præstanti l. r. Bohemia Pia. Hæck ad A. 716. & 725. & 1040.

Auri nuntii Libullæ.

Hæck. A. 941 X

Equulus aureus Ducis Boleslai.

Anri ab arena separati-
ones & lo-
tiones inter
missæ.

perspicuis aquis labens, omnium Bohemix fluviorum, quantum ad aurum, & conchas margaritis gravidas, ditissimus censetur; sunt alijs quoq; rivulis ex aureis arenis divitiæ (ut ad *Przibramum*, alibique passim) at *Watawa* concedunt omnes. Noltra ferrea sacula aureo hoc labore, aureis Majorum saculis usitato, arenas lavandi, minimè tenentur, sapius jam aureas arenas, & inauratos fluctus, humano tabo, & luto sanguinis maculatos viderunt & horruerunt; certè *Piseca*, ubi maximus olim erat aures arenas proventus Anno 1619. tantâ rabie in cives, & quidquid virilis sexus reperiri potuit, sævitum est, ut per totam Urbem ex cæforum aliquot millium corporibus rivi sanguinis profluerent, & vicinos tres fluvios *Watavam*, *Blatniciam*, & *Muldavam* fædum in modum colorarent. Sed de *Aurcis Arenis* (quod cœperam dicere) in *Montibus Giganteis*, tanta est auri arenarij copia, ut olim per aliquot miliaria nullum alium *Incola* Veteres Bohemix laborem, quàm arenas cribrandæ, & auri lavandi habuisse videantur; natiq; sunt exinde plurimi pagi, villæque, ut ipsum indicat nomen: *Seiſſen*, *Hermanſeuffen*, *Brunnſeuffen*, & cæteri, ut nuper in tractatione de Gi-

ganteis monuimus. Ipsi porrò *Montes* in pratis suis ac vallibus tot rivis aureis exuberant, ut reliquam *Bohemiam* universam his arenarum divitijs, meritò provocare possint; de quibus suo loco. Multum verò referre, quò se fluvij, aut rivi auriferi vertant, unde emanent, ubi & quâ parte radices montium alluant, docet *Georgius Agricola* in fine libri 3. *de re metallica*, quem ut curiosi rerum istiusmodi legant, si in hac arte proficere velint, magnopere sum auctor. Sed unde illud, quæso, *Arenis aurum* accedit? an ea est telluris bonitas, ut ignobilibus arenis semina auri permisceat? an arenas calore suo auri ramenta, scobemque illam auream, fovent, educant ac maturant? *Athanasius Kircherus* nodum hunc dissolvit, cujus verba subjicio: *Experientia* inquit: *docet in Tirolensi Principatu, & in Bohemia, Saxonia, Ungaria, & denique in omnibus illis regionibus, in quibus montium uterque Auro gravatur, ibidem & Rivulos auriramenta ab Auriferis venis abraſa, arenisque mixta ostendere.* Subſcribit *Athanasio* ipsa nostrorum fluviorum, qui aurum vehunt origo & nativitas, qui omnes sub ijs montibus oriuntur, quos auro Natura donavit.

Unde Arenæ aureæ.

*Kirch. in mon-
do subterra-
neo Tom. I. lib.
3. ſect. 2. C. 3.*

••(+)••

C A P U T X I V.

Conſignantur quidam Bohemiæ Amnes auriferi, & rivuli à ramentis & arenis aureis in antiquitate notati.

De auro albo.

Watawa:

Watavam amnem Prachensis Provinciae fluvium, principatum hoc in genere obtinere, & regnare, jam dixi; hunc, longo tamen intervallo *Iſera* vel *Gisera* fluvius sequitur, etiam ipse gemmarum piscatu nobilis, & aureas arenas vehens, quas ex *Montibus*

Gisera

Giganteis auriferis descendens abradit; labitur per Boleslaviensem Provinciam, & cum se *Turnovio*, *Hradſſtio*, *Juniori Boleslavia* propinasset, sub amœnissimis montibus ad *Brodcze* & *Benasek*, tandem supra *Boleslaviam veterem*, *Albi* majori se commiscere ausus, ab eodem devoratur, & nomen amittit. *Muldava* quoque (nobis

Muldava
Wisa

Wlawa) fluvius, etsi his longè clarior & aquis superior, opulentiâ minor est, reperiri tamen in eo & gemmas & aurum testatur *Anselmus*, sed *Iseram* illi anteponebat, idque ipsum satis ostendunt tot arenarum cumuli in *Isera* ripa ex auri lotione & secretione relictæ. *Albis* fluviorum nostrorum Rex, & *Regnator aquarum* ex meditullio *Cerconossorum* montium emissus, aurifer est; sed ob alvei profunditatem, & quòd accessu plurimorum fluminum & amnium incerta sit omnis illa, quæ adhibetur auro, probatio (modò enim humilis & modestus, modò tumidus & elatus ascendit) & in ripis incommodè aditur, & omnem aurilegum conatum in elutione perturbat. ob hanc & licitatem lavandi, rivuli & fluvij minores in Bohemia, habentur auri feraciores præ fluvij majoribus, qui nimirum arenas suas examinari non permittunt. Ad Arcem *Tetinam* (*S. Ludmilla* Martyris & *Borzivogy* Ducis primi Christiani habitatione clarâ) ad *Tetinam* inquam, in rivo præterlabente, qui se statim in *Misam* fluvium immergit, maximæ inter arenas auri divitiæ colliguntur. Ex montibus argenteis *Przibramesibus*, & inter eos montes, nati rivuli (licet argento montes illi, non auro graventur) plurimùm auri vehunt, ut quotidiana experientia, & antiquorum hominum labores ostendunt. Inter *Bergreichensteinam*, & *Sufficium*, inter *Planam* & *Königsvariam*, inter *Przisezniciam* & *Cadananam*, inter *Tollenstein* & *Gabel*, inter *Dubam*, *Reichenbergam*, *Wysokam*, *Gilemniciam* & *Cerconossios*, omnes propè eorum locorum rivuli auro scaſent; in summa, quisquis ex montibus nostris auriferis, imò & argentiferis Rivus emanat, idem (ut experientiâ deprehenditur) aurum vehit, quòdque mirere, ipsa fluvij aut rivi superficies, sereno & æstivo Sole quiddam in fluctibus ipsis refert auri, vel argenti firmile, ut oculorum fide discimus. Jam ad rivulos veniamus: ad *Brixiam*

(quæ ex urbe in silvas iter est) rivus *Bernsbach* dictus, grana auri probatissimi volvit. Ad *Przisezniciam* celebris apud Incolas Mons *Spitzberg* procul eminet, quo superato Pagus *Rosnitz* nomine visitur & ponè rivus, in quo glareæ & arenæ aureæ maximâ copiâ volutantur, & eruditas ad lavandi laborem manus expectant.

Inter *Prziseznitz* & *Kramzsigel* ignobilis ad aspectum rivus est ab Incolis *Rotterell* appellatur, ponè Arbor superne truncatis ramis ad Coronæ regni effigiem conformata; ex eo rivulo nigerrima grana colligi solent, quæ explorata per artem, & incudi imposita splendorem accipiunt, & auro Arabico bonitate æquiparari possunt.

Ad arcem dictam *Königsvariam*, quæ ad Ecclesiam illius loci, ac deinde ad prædium via ducit, rivus præterlabitur, qui nigra probatissimi auri grana in alveo suo continet; ac rursus ab eadem arce dimidio milliari saxum *Borslemstein* accolarum ductu indicatum, dextrâ parte rivum viatori ostendet, nigris itidem granis in alveo refertum, quæ *Ungarici auri* probitatem adæquant. Ante *Wolckensteinum* ad *Annabergam* pagum, rivus profluit, qui *auri rhemani* depurati grana inter arenas ostentat earum rerum peritis.

Uno à *Commotovio* milliario post pagum *Hem* appellatum, trivio superato, arcis cujusdam ruinæ visuntur, juxta quam tot arenæ probatissimi auri granis permixtæ & lotione frequenti per artem secermendæ reperiuntur, ut periculum sit loci Dominos cessare. Consulto graves ob causas, nomina locorum & Dominorum prætermitto: sunt consignata apud me facilè septem loca per eam viciniam, rivique auri ramentis refertissimi, tantâ solertiâ & claritate indicati ab homine per amico, ut ipsas arbores, ac lapides quæ parte prætereundi sint, nominet, & ipsos passus annumeret; rivuli quidam ibi sunt subter terram labentes, qui

Bernsbach.

Rosnitz.

Rotterell.

Rivus post Pagum Hem.

Anselmus in libro de Gemmis.

Albis.

Rivus Te-tinensis.

Rivus Przibramesis.

Alij plures auriferi rivuli.

Duo Reg-
na inBohe-
mia locus
dictus.
Brunnerf-
dorff.

qui vix auriculâ telluri admotâ stre-
pentes & fluentes percipiuntur; in ijs
rivulis tenebroſæ & nigræ glareæ ob-
ryzum dant aurum; Aurea hæc vicini-
a etiam *Veneſis* ad nos venientibus
nota eſt, & locum hunc *duo Regna*, ob
divitias arenarum auri, nuncupare
ſunt ſoliti.

Propè *Brunnersdorff* ad *Egram* flu-
vium & montem (*rubrum* appellant
Incolæ) certo in loco, quem accura-
tiſſimè deſcriptum habeo, in fluminis
alveo, ac ſi ibi cufa forent, auri ramenta
colligi ſolent, ſed niſi oculos eruditos
adſeras, faller te color, quem nigrum,
aut cinereum videbis.

Tollenſtei-
nenſe aurū.

Post *Cerconofſios* montes, quos *Are-
narum* aurearum copiâ eminere inter
omnes conſtat, *Tollenſtein*enſes mon-
tes, atque ipſe mons cui *Arx* vetus *Tol-
lenſtein* impoſita eſt, ab omni retro
antiquitate ab auro celebrantur. An-
te ipſam arcem *Tollenſtein* fons emicat
cum aquis auri probi grana profun-
dens; præſertim ultra eum locum in
depreſſa convalle, quam *Weiffens-
grundt* appellant. Vide plura C. XVIII.

Saxum Vo-
gelſtein.

Non procul inde ſaxum dictum *Vo-
gelſtein* lucet, in cujus, ut ita dicam,
conſpectu auri venæ ſaliunt, quas mul-
tæ arbores, pinea præcipuè, multis cæ-
ſuris & *Epifcopi* capite incifo ſignata

monſtrabunt. *Scheberlin* vel *Steber-
lin* collis eſt ad *Tollenſtein* pallio Ma-
trionali perſimilis, in quo & circa quem
aurum, argentum, corallia, ſaphiri,
aliique pretioſi lapides multis in locis
& in ripis, & in rivis ſubter humum ta-
citè fluentibus ingenti copiâ reperiu-
tur. Hactenus de arenis aureis nar-
rationes, quas à *Prziſexmiſio* factio ini-
tio ſe obiviſſe Amicus quidam meus
mihi narravit, & ſcripto complexus
eſt: nolim ejus fidem in dubium re-
vocare; ſi quis tamen hæc dubia & in-
certa eſſe clamârit, ego non repugna-
bo magnopere: nihil enim aliud pro-
poſitum mihi fuit, quàm rivos aureos,
quos ab idoneis Scriptoribus confi-
gnatos inveni, legentibus indicare, ſed
fides ſit penes authores.

Aurum al-
bum.

Aurum album (argentum eſſe jura-
res, niſi pondus, & quædam tamen
ſulvedo per metallum fuſa aliud ſva-
derent) album aurum, inquam, in
Cerconofſijs montibus effoſſum, vidi
non ſemel; Illuſtriſſimus Vir, qui ad-
ſtabat, locum nominavit, ubi ejuſmo-
di fodinæ proſtarent; locum recordari
non poſſum, ſed *Pragâ* non ita pro-
cul in antro quodam repertum, & ad
ſe allatum affirmabat Illuſtriſſimus &
Doctiſſimus Præſul *Joaannes de Talm-
berg* Epifcopus Reginohradecenſis.

C A P U T X V.

De Fodinis Metallorum in Bohemia, quas Li-
buſſa Princeps vaticinando prima patefecit. Przi-
bramenſium, Gi-
loviensium, Krupnensium, Cuttnenſiumque Montium divitiæ. Bo-
hemix Populus olim in Aratores, & Foſſores diviſus. De Automate
ad Przibramum. Aurum Giloviensẽ miraculo repertum, & Stannum
Crupnensẽ. Bohemix Reges habuere ſemper Jura Fodinarum.

Fodinarum deſertio quàm noxia Regno Bohemix acciderit.

Galcott. 1. de
doctrina pro-
miſica C. 14.

Metallorum genera
ſepsem, totidem *Pla-
netarum* nominibus,
& figuris, omnes uno
conſenſu Eruditiſſi-

mi homines exprimunt, & diſcer-
nunt, quòd ſcilicet à Planetis in na-
ſcendo & crescendo pendeant, ut *aurum*
à *Sole*, *argentum* à *Luna*, ſic cæte-
ra quoque metalla à ſuis quæque ſide-
ribus

Planetæ ex-
lestes in Bo-
hemiam li-
beraliter in-
fluere vidē-
tur.

L. Seneca l. 3.
Nat. 99. C. 15.
Subterranei
meatus me-
tallici ha-
bent instar
venarum.

Cosm. in hist.
Bob. Historia
S. Moysi l. 2.
C. 3. §. 2.
Prima fodi-
narum ori-
go in Boh.

sideribus, aut procreentur, aut matu-
rentur; necesse est igitur magnam,
& potentem esse in *Bohemiam* siderum
vim, & influxum (quod in Epistolis
Tycho Braheus animadvertit) cum om-
nia metalla in tellure nostra gignan-
tur, & sideribus suis quæq; nascendo
respondeant. Ut ut sit, *Lyncæus* ideo
in fabulis *oculus* fuisse dicitur, quòd
primus venas auri, ac metallorum in-
venerit, eamque artem docuerit: vel
sub terra videre. Eleganter de venis
metallorum *Seneca*: *Placet nâsura re-
gi terram, & quidem ad nostrorum corpo-
rum exemplar, in quibus & vena sunt,
& arteria, illa sanguinis, ha spiritus re-
ceptacula, & quemadmodum in nobis
quadam, qua matura darentur; hinc
est omnis metallorum haurus, ex quibus
aurum argentumque petit Avaritia.*
Huic *Seneca* dicto, & venarum simili-
tudini inædificatur aliud, quo quidam
(an satis magnificè & philosophicè ne-
scio) pecuniam, *alterum sanguinem*
appellavit, ob quam velut pro vita &
sangvine pugnatur. *Lyncæi* apud nos
exemplum prima renovavit *Libussa*
vates & *Sibylla Bohemia*, quæ cum fa-
miliarissimè *Dæmonibus* uteretur,
sua illius *rama aurea*, quam semper
manu tenebat, ut sic dicam, auspicijs,
præcipuas *Bohemiis* suis auri & argenti
fodinas indicavit. Vaticinium ad
verbum ex *Cosma* & cæteris scriptori-
bus pridem in *S. Moysi* historia retuli,
fidem oraculi, quæ consecuta *Libus-
sam* sunt sæcula impleverunt: nam
& *Przibramenses* fodinæ & *Gilovienses*
& *Custnenses* & *Krupnenses*, indicante
Libussa, quædam brevi, quædam lon-
go post intervallo, sunt apertæ. *Przi-
bral*, qui *Nexamylo* Bohemiæ Duci so-
rorem in conjugem dederat, post vi-
cenos duos à morte *Libussa* annos
Przibramensibus fodinis initium, &
nomen à se dedit; longa est historia,
longi ambages, consulatur *Hagecius*,
& si is ad manum non est, nostra *S.
Moysi* historia, ubi & fossiones illas &
fossorum cum *Horimiro Dynasta* capi-

tales inimicitias, & *Equi* volantis ex
Wisschradensî Arce saltum magicâ arte
perfectum, & alia quæ huc spectant,
narravi. Certatim & alij Proceres ac
Dynastæ, tum ipsi ex ordine Duces,
auri & argenti venas quæsiere, & in-
ventas, & licè successu invitante, exco-
luere, sic ut universæ Bohemiæ Popu-
lus (Nobilitate & militaribus viris ex-
ceptis) in duo olim genera dividere-
tur, *Aratorum* & *Fossorum*; ac sapi-
sime accidit, ut in *Bohemia* fame labo-
raretur, (quod ex Annalibus constat)
propterea, quòd argenti & auri fame
stimulati, relictis squalentibus agris,
ipsi sibi incolæ famem alteram manu-
facerent, mallentque sese auro, & ar-
gento, quàm cibis exsatiare. Ex eo
jam tempore *Przibramenses* fodinæ
coluntur, ne tamen exhaustas dice-
re possumus, & si manus admoveren-
tur, plura daturas, dubium non est;
nunc in *S. Josefphi* fodina, maximè su-
datur. Fodina inter eas *Maria* no-
mine (nam pierumque Majorum Ple-
tas ex Cælo fodinis nomen gaudebat
imponere) multis sæculis principa-
tum obtinuit, nunc totis visceribus
exhausta; affirmarunt mihi *Fossores*,
eam centum & viginti maximis orgijs
in profunditatem descendere, tan-
tàmque fertilitatem fuisse, ut ex ea
plures quàm nonaginta purissimi ar-
genti centenarios Majores extuderint.
Alta Przibramensium Montium tem-
pore & *Bellis Hussiticis* sunt amissa,
sub *Wladislao* (post A. C. 1494) & sub-
sequentibus Regibus ad nos usquè in-
ter manus meas fuerunt, & in Curia
Przibramensî servantur. Fodinarum
numerus iniri non potest, quòd annis
propè singulis novæ, ac novæ repertæ
legantur; quinquaginta trium no-
mina sunt apud me. Anno 1553.
triginta colebantur: *SS. Trinitatis*,
Spiritus Sancti, *Maria*, *S. Josefphi*, *S.
Michaëlis*, *S. Anna*, *Barbara*, *Joannis*,
Milisia Cali, &c. Vidi rationes mon-
tium *Przibramensium* ad *Quæsturam*
& *Ærarium Rudolphi II. Bohemiæ*

De Fodinis
Przibramē-
sibus.

Regis Anno 1584. relatas, ubi disertè legitur: ab Anno 1553. usq; ad 1584. quinquaginta quinque argenti centenarios, triginta libras, & duodecim uncias insuper, ex fossis *Przibramensibus* in Regis ærarium illatos esse, quod *Regij Quæstores* subscriptione Nominum suorum fatentur; & tamen fodinæ jam paulatim imminuebantur, & solitudo fiebat in *Montibus*, donec certorum hominum negligentia, quorum erat procurare, penitus conciderent; quid aureis illis Majorum sæculis, quantum argenti credimus extulisse? Artificiose ibidem viscebatur *Machina*, quâ ne fodina mergerentur, cavebatur, *Aqua* foras trahebatur, & exantlabatur; ejus automatis singulari arte excogitati imaginem in *Historia S. Montis* expressi, ad quam Lectores meos remitto.

Automa
Przibramē-
se.

De Fodinis
Gilovien-
sibus.

Gilovienses fodina *Przibramensibus* antiquitate inventionis cedunt, pretio metalli & divitijs longè superant, aurum enim sæcundissimo utero conceptum multis sæculis Patri & genuerunt. Jam sub *Boleslao Sevo* D. *Wenceslai* Fratris circa A. C. 950. nominatum reperio *Gilovium*, & in eo fodinam *Tobola* (id est *Crumenam*, nomen in fodinis usitatum) ubi aurum *Boleslao* nasceretur; estq; notari dignum: *Boleslao* in opere fodinarum Ethnicis potius, quàm Christianis ob familiaritatem Dæmonum uti solitum, ut pridem observavi. Circa A. C. 998. Annalium nostrorum fide constat, ex hac una *Tobola Giloviensi*, centies mille auri talenta in Principis Fiscum illata fuisse, cujus pecuniæ non parvam vim in pauperes, Ecclesias ac Cœnobia liberalissimus Princeps *Boleslao*, cognomento *Pius*, expenderit. Præter *Tobalam* leguntur in Giloviensi nomina fodinarum, *Mosniczka* (capsula) *Halerzek* (obolus) *Slogurx*, *Farovvecz*, aliæque. Sine piaculo præteriri non potest, quod Anno 1145. accidisse narrant historici: nam cum *Wladislaw* optimus, idemque bellicâ virtu-

Epitome histo-
rica nostræ,
2. C. 2.

Hagyk ad A.
1145.

te Clarissimus Princeps Candidissimo Canonorum Ordini Præmonstratensi regijs opibus in monte *Sion* super Pragam Cœnobium fundasset, eaque fundatio Cœlo, ac præsertim DEI Parenti *Mariæ* placuisset, altero statim post anno aspectabilis ipsa, *Reda* regio Capellano, sacra facienti obtulit sese, & collaudatâ Principum pietate, ut se amari intelligerent, certam *Gilovij* fodinam nominavit, locumque descripsit, in quo ingens vis auri purissimi lateret: acciperent Principes, & domum id *Virginium* esse meminissent. Tentatâ fossionibus tellure *Reda* Sacerdos operis præfectus, quatuor supra viginti centenarios auri probatissimi effudit, & attulit ad Principem: nimirum oraculo divino dictum est: *dare & dabitur vobis*, & quod S. Joannes Eleemosynarius habebat in ore: *Dennum liberalitate in liberales nunquam superari*. Illud quoque de *Giloviensibus* fodinis quasi per manus traditum habemus: *Caroli* IV. temporibus aureum ibi *Equellum*, naturâ in metallis miris modis ludente, effossum, tamque uberes auri venas fluxisse, ut ex *Dubravio* *Fonstonus* scribat: in Montibus *Giloviensium* avulsam de silice puri puri auri massam, quæ duodecim pondo æquaret, quam *Wenceslao* Regi, sic ut erat inventa, Fossores obtulerint. Plura de his montibus dare non possum; quod jam coli ferè desierint, & *Rationes Metallica* nusquam apparent.

Tertij genetis fodinas ad Septentrionem, *Libussa* vaticinio descriptas habet *Krupna* & vel ipso Bohemico nomine quid ferat, ostendit, *Krupice* enim & *Krupna* vel *Krupy* granosam illam materiam significat similitudine pultis, unde stannum secernitur & liquatur. Inventæ sunt & istæ Cœlitibus beneficio provocatis: cum *Wladislaw* (de quo paulò antè dixeram) Conjux *Juditha Ludovici Hæstia Landgravij filia, Teplicy* Virginibus ex S. *Benedicti* disciplina parthenonem excitâ-

Quædam au-
ri fodinæ à
DEI Matre
indicatæ.

Massa auri
12. pondo
reperita.

Jonst. in *Thesauris*
Nat.
de adm. fossio-
rum C. 26.

Stanni fodi-
næ *Crupæ*
ses.

citasset; *Wladek* enim homo agricola post Annum 1152. nescio quid in silvis moliens, grumolam illam, & granolam glebam reperit, & Principibus indicavit. Horum Montium aeta Vetustissima in manibus meis fuerunt, sed quis omnia velit, aut possit persequi? nihil agit, qui omnia agit, & bene dictum ab Aristotele: *Scientia est finitorum*. Ad *Curtenses*, vel *Custenbergeses* Montes (quos itidem *Libussa* videre se tanto antè prædixerat) veniamus: præcipuè claritatis toto Regno habentur; diximus jam aliquid de ijs Capite superiori, quantum, ut quod res est dicam, omnem de ijs non modò facultatem, sed etiam voluntatem scribendi eripere velle posteris visus est *R. P. Joannes Korzinek* è *Societate Jesu* vtr omni scientiarum genere perpolitus, argenteo suo, ut ita loquar, libello de *Curtensibus argenti fodinis* patriâ linguâ nuper vulgato, cui propè nihil diligentia nostra potest adjicere. *Libussa* vaticinium explicat in primis; prosequitur deinde primam originem fodinarum & Urbis; gratiam & amorem Regum, Immunitates & Privilegia, æstimationem & gloriam apud omnes; militaria Montanorum facinora; fraternitatem cum Pragensibus; Cœli favores; divitias Civium; vigilantiam, magnificentiam, Politicas eorum virtutes; *Monesam Curtensem*; denique Religionis studium; *S. Barbara* cultum maximis opibus promotum; odium perniciale in hæreticos, foundationes in sacris opulentissimas, aliâque hujusmodi. Quibus, amabò, quid adjeceris? aliquid tamen à nobis aut diversum, aut exploratum magis, sine dubio curiosus Lector expectat. In primis *Origo* est in controversia: sæpe laudatus author, sub *Wenceslao I. Rege* Unoculo Anno 1227. à Monacho & Sacerdote, Cœnobij Sedlecensis, *Antonino* nomine, repertas esse ex vetustis Codicibus ostendit; alij sub *Wenceslao II. Rege* sanctissimo sub finem sa-

culi duodecimi inventionem collocant, quibus & *Miechovius* pluresque nostri, & Exteri Scriptores, tum Ecclesiæ Pragensis Codex perverustus, quem in *Epitome* nostra citavimus, subscribunt. Conciliari utraq; sententia potest, si non omnes Montes simul argenteos, sed (quod aliunde probari potest) per partes, & vices, procedente semper longiùs labore, inventos esse dicamus: unde vetus *Custma* & *Nova Custma*, cujus fodina in *Malinensis Parochi fundo*, *Jurisdictione*, *ac limitibus*, ut publicæ *Capitali Pragensis* literæ loquuntur, sub *Joanne Parocho Malinensi* sunt repertæ; futura igitur fodinarum uberrima, non nisi *Wenceslao II.* temporibus universæ antiquitatis testimonio, fuit; itaque primæ illæ in *Gryphio Monte* fossiones obscuræ, istæ post annum 1284. in toto Germanico Imperio & universa Europâ celebratæ, sic ut *Albertus Casar* argenti cupiditate, quod rivis, ut ita dicam, fluere in *Bohemia* jactabatur, contactus, Anno 1303. *Custmam* sibi dari nullo jure petierit, cumque negatum esset, *Wenceslao* bellum indixit, quod cum *Alberti* ignominia finitum tradunt historiæ; quam ob causam *Carolus IV. Imperator*, in *Aurea* sua *Bulla*, quâ totam Imperij Romano-Germanici justitiam ordinavit, discretè declarat, ut *Rex Bohemia* habeat *Fura fodinarum*, cujuscumque metalli etiam salis in terris suis, quod, inquit, *Antecessoribus nostris Regibus Bohemia* semper licuit; quibus verbis sigillat *Albertum*, qui à *Wenceslao II.* *Curtenses* fodinas tradi sibi postulaverat. Nomina fodinarum innumera in actis Montium leguntur: tricipitem se videre Montem *Libussa* vates dixerat; hi sunt *Kuklik*, *Kark*, & *Turkark*, qui varias sub se fodinas continent, ut numerus non possit iniri; cum maxime florent fodinae mille talenta argenti puripanti quot hebdomadis à Regibus percipi solebant, ut affirmat *Hagecius*; alios non parum majores redditus annuos

Historia
Curtensium
Montium
compendio
refertur.

Epitome nostra ad Annum 1303.

Epitome nostra l. 3. C. ult. in Notis.

Quando, & à quo reperitur, & incrementa Curtensium fodinarum.

Hagecius ad A. 1306.

Fodinarum
desertio
quàm Reg-
no noxia.

nuos in suo libro laudatus Scriptor at-
tulit, nisi ex ipsis rationum libris res
tota constaret, incredibilis videretur;
nec minor hodie proventus foret, si
pari conatu & frequentia colerentur.
Grave in primis Avorum, deinde Pa-
trum memoriâ Regno vulnus infli-
ctum est: nam comuni vitio generis
humani correpti quidam, fructibus ac-
cipiendis imminebant tantum; ut ve-
rò partem lucri ad fodinas continen-
ter elaborandas seponerent, stul-
tæ cupiditati suæ imperare non po-
terant, cum naturâ prius sit, sumtus
collocare, quàm recipere, nec ager,
multoque minus aurei vel argentei
montes (nisi laboribus & pecunijs ex-
colantur) Domino utilitatem adfer-
re possint. Audivi Virum patrium
peracutè de hoc argenteo negotio ra-
tiosinantem: *faciamus* inquiebat,
Cassnenses Montes nihil afferre ampli-
ùs ad Dominum lucri, nisi ut eam pe-
cuniam recipiat, quam impendit;
exempli gratiâ, ut *centum millia aure-
orum* ad Dominum annuè redeant,
qui centum millia in fodinas colendas
numeraverat; eritne igitur aliquis tam
parum Bohemiæ amans Præses Mon-
tium, qui pauperi populo, qui Regno
universo, qui, ut ita dicam, generi hu-
mano tam iniquus sit, ut cum ipsemet
nihil detrimenti accipiat, altera cen-

tum millia, quæ è tenebris fodinarum
proferuntur in lucem, & Regnum tot
millibus aureorum annuatim locu-
pletant, invidet, nolitque ditare &
atqui certissimum haberi debet, non
modò pecuniam recepturum Domi-
num, sed alterum tantum, eoque
amplius ex illa fodinarum cultura, vel
his temporibus relaturum. Porro il-
lum Montium Bohemicorum negle-
ctum irrecuperabile propè damnum
consecutum est, ut fodinæ in immen-
sum *Aquis* perenniter fluentibus im-
plerentur, quas jam educendi ab imo,
vix ulla aut perdifficilis omnino ratio
apparet, deceptis jam pluribus qui id
tentârunt, & in medio conatu ab arte
sua destitutis. *Privilegia Cuznensium*,
Immunitates Regum, favores &
gratias, vide apud eundem, quem sæ-
pe laudavi Scriptorem; *Przibramensium*
summa laus est, quòd eorum ope
potissimum (quam in rem *Sbinkonis*
Archiepiscopi amplissimum testimoni-
um Sigillis omnibus Archiepiscopi &
Canonicorum pendentibus in Curia
servant) *Basilica S. Viti* sit exstructa, ob
eam causam *Przibramensi* Civitati in
Clypeo & Annulo, *S. Viti Basilica Cho-
rum seu primam* Ecclesiæ partem pi-
etam ferendam gratissimi homines
Majores nostri concesserunt, quod
hodieque videmus.

Civitas Prz-
bramenfis
cur Chor-
basilicæ S.
Viti gester
in Clypeo.

C A P U T X V I.

De eodem Fodinarum argumento; de Mon-
tanis Urbibus. De Jure Asyli in fodinis; nomen à Sanctis trahunt.
De Montanis Dæmonibus. De Fabrellis in Parietibus Domorum;
Aurum & Argentum sæpissimè in animantis alicujus figuram Natura
conformat: Equus argenteus; Virgæ argenteæ; Culmi aurei;
Fila aurea & argentea.

Ommune omnibus
per *Bobemiam* auri, &
argenti fodinis Pri-
vilegium est: *Fus A-
sili*. ut nemo quicun-

que ad eas confugerit (enorme & spe
asyli patratum maleficium excipitur)
retrahi possit: magno erant in honore
Majorum ætate *Montana Civitates* &
Oppida, earumque nonnulla Privile-
gia

Urbes mon-
tanæ.

gia Constitutionibus Regni constabulata leguntur. Montanæ Urbes & Oppida præcipua nominantur: *Custzenberga*, *Budvicinum*, *Commotovia*, *Crumlovium*, *Grupna* vel *Krupna*, *Foachimivallis*, *Prziseznicium*, *Gilovia*, *Przibramum*, *Cubitus*, *Rudolfsstade*, *Slavukovv*, *Schönsfeldt*, *Winterberg*, aliæque complures. Illud admiratione dignissimum reputo: omnibus propè fodinis *Bohemia*, aliquod *Virginis Matris* aut *Sancti* alicujus Templum imminere, aut stare in proximo, quod miraculis, ac beneficijs celestibus honoretur: *Przibramum* Divam suam habet in *S. Monse*, *Custna S. Barbaram*, & *DEI Matrem Namietensem*, *Budvicinum* suam *Domicolite*; *Krupna* suam; *Gilovia* suam; *Foachimivallia* & illi terrarum tractus suam sibi vendicant *Culmensensem*; sunt quæ à Cœlitibus nomen acceperunt, ut à *S. Anna*, *S. Catharina*, *S. Sebastiano*, ac ceteris. At quemadmodum Montibus plerumque *Divi* ac *Divæ* incumbunt, ita cavernas subter mali *Dæmones* servant, ac in fodinarum tenebris dominantur: mira narrat de his montanis Lemuribus in *Cubitenſi* Districtu *Zacharias Theobaldus*; offerunt sese aspectabiles sæpè numero fossoribus, tricubitales senes barbâ usque ad imum ventrem productâ, aliquando fossorum habitu cum lucernis, malleis; cæteroque apparatus, ac nisi irrideas, vel alioqui odiosus esse velis, nullam inferunt molestiam, certis tamen in locis furunt, trucique aspectu se offerunt, ut notavit *Georgius Agricola*. *Custna* sæpius visi sunt magno numero in fodinas, aut ex fodinis evolantes, notatque *M. S. Codex*, annis etiam nominatis, cum nullus fossorum adesset in fodinis (maximè si damnum immineret) *Dæmones* auditos fuisse scalpere, fodere, tundere, aliæque opera fossorum exercere; nonnunquam in numerum ut fabri terrarij solent ad incudem, ferrum versare ac malleis verberare. In iisdem ca-

vernīs audire est frequenter crebros sed minutissimos verberum ictus, quasi tres, aut quatuor fabri tunderent, (*Kouvarzickky* vulgus *Bohemorū* vocat) sed hoc non solis fodinis propriū: audivi egomet *Mikovicz* ad *Pragam*, cum ibi comitatu plurium pernoctandum mihi proficiscenti esset, in muro proximo ejusmodi fabriles ictus locum accessi, pollice admoto, crucis signum expressi; pergebat tamen labor; postea quasi data quies esset silebat, tum iterum tunctiones solite sequebantur. Multis hæc res admirationem movet, & expedire se à quaestione quid illud sit, non possunt? sunt qui vermes, quosdam, ligna, vel Saxa vetusta rodentes esse velint, qui ad numerum id præstent, sed quis unquam eos deprehendit? denique quotquot consului, etsi in re tam nota, & usitata, nullum nisi arcanum esse Naturæ, responsum accepi; at vulgus hos quoque *Dæmones* existimat. Nec illud admiratione caret, quod sæpissime aurum, argentum, ac metalla cætera diversorum animantium figuras spontè naturæ exhibeant, & cum infectum aurum vel argentum effodere conantur, factum & formatum inveniant. Dixi in *Historia Bohemia* Anno 952. *Dalimilum* *Lipnicensibus* fodinis *Præfectum*, Equulum argenteum in venis argenti reperisse; *Gilovia* sub *Carolo IV.* aureum Equulum esse repertum, aliquando legi. Anno 767. ad *Berandam* virga argentea in silvis reperta est, tantæ altitudinis, ut hominis justæ staturæ altitudinem facile cubito superaret. Rursus Anno 789. in *Krzesna hora*, Pastor *Virgam auream* reperit, digiti crassitie, quam cum *Wissebradum Mnata* Principi attulisset, propè ipsum Principem longitudine æquavit. Anno 874. sub monte *Trzebusna* *Przibik* venator argenteam itidem virgam in rupe excrevisse deprehendit. *Custna* quoque, ut dixi, argentea virga ab *Ansenio* reperta dedit originem. In *Arce Tinhorſoviensī* (quod referen-

Fabrelli de
morum,

Metalla sē
in certas
species li-
benter con-
formant,
maximè re-
rum vici-
narum.
Epitome histo-
ricæ l. 2. C. 5.

Hogek in Au-
malibus.

Hogek in Au-
malibus.

Mostes me-
rallici divi-
næ Matris
consecran-
tur.

Mathesius. A-
gricola.
Theobaldus.

De monta-
nis Spectris.

l. 6. de re me-
tallica.
M. S. Cust-
nensi.

Virgæ aureæ, & argenteæ.

te amicissimo & nobilissimo Viro *Adamo Ernesto Groß de Walt* didici) hodieque asservatur Tabella, in qua *virga aurea* depicta spectatur, crassitie minoris digiti in manu humana, altitudine quæ *Pragensis* ulnam exæquet (quanta scilicet avenæ altitudo fuit) inter cujus culmos est reperta. Civis *Tinhorssoviensis* arte victor, nomine *Leonardus Riffel*, ipso seculi hujus initio, cum *Avenaceam Segetem* in agro suo montoso ad ipsam *Tinam* sito (monti nomen *Žněstá hora / Pfassenberg* antiquitas imposuit) maturam haberet, laborem auspicatus, nescio quid tremulæ lucis in spicarum adhuc stantium cumulo videt; accedit, & falce, semel, iterumque percussam spicam ex metallo constare animadvertit; ergo velut *non hos servatum munus in usus*, nec satis avenæ suæ congruens, Virgam radicitus extrahit, separatim deponit, loco, ubi creverat, hebetudine mentis, minime consignato. Vespere domum reversus, Civem suum *Foannem Pachsam* consulit, virgam ostendit, & cum quid eslet ignoraret, facili licitatione unam sexagenam numerari sibi petit, & vendit. Post dies aliquot rei indicium ad *Wilhelmum Popelium* loci Dominum emanat, qui nè tam dives DEI & naturæ munus stupore hominis corrumpetur, jubet: protinus pecuniam *Foanni Pachsa* redderet, & ad se virgulam deferret; delatam emit (ut tum erant in subditos lenissima Dominorum ingenia) centum sexagenis *Leonardo* in vestigio numeratis, donum *Cæsari Rudolpho* rerum naturæ curiosissimo Principi gratissimum futurum, neque secus quam sperarat, contigit. Quæ situs deinde *Cæsaris* jussu locus est, unde virgula extitisset, sed nullâ diligentiam tam *Leonardi*, quam cæterorum, ad virgæ aureæ venas & origines licuit pervenire. Hic ego audire ex Philosophis, & Naturæ contemplatoribus cuperem, primam: quæ illa vis tanta, quæ ratio,

quæ unâ ætate tam robusta & alta auri virga extrudi potuerit? si de ramo salicis, aut alterius arboris celeriter crescentis sermo foret, tamen ita subito excrevisse fidem superaret, quanto difficilius est credere, auri tam perfectum ramum, tantillo tempore, extitisse è terra? utique tardiora sunt metallorum, quam stirpium aut arborum incrementa. Deinde quaero: quid illud esse possit, (quod pluribus exemplis patet) *Aurum* ita se crescentibus ponè stirpibus accommodare, ut inter segetes, segetis in modum, inter vineas botrorum effigie, inter arenarum ad instar conformetur? pergamus ad reliqua.

Foannes Tomner è Societate nostra refert: ejusdem *Rudolphi II.* temporibus in *Prachensi Provincia*, dum frumentum metitur, è messoribus unum aliquem cum alijs frumenti spicis, *culmum aureum* falce resecuisse, quasi aurum ex illa bona spicarum societate, & continuâ familiaritate in similitudinem tandem illam transierit, radice ipsâ se accommodante; spicis omnibus auream sororem & Reginam pro no vertice adorantibus. Sæpius id in *Bohemia* factum indicat idem Scriptor: *quandoque*, inquit, *visibus se aurum filatim circumplectit è terra excrefcens; aliquando verò intra arbores invenitur circa medullas & venas instar tenuissimi funiculi in altum educitur.* Hæc ille.

Nostrâ memoriâ renovatum hoc exemplum vidimus, & in eam rem, testes omni exceptione majores dare possumus: in ditione *Comisis Cærmény* filis repertis tam flexibilibus, ut Rustici qui repererant, inter folia ad radices vetustæ arboris hami serpentes, ad nullam aliam rem valere fila illa crederent, quam ad pileos cotercendos, & ornandos; unus aliquis circulis illis *Falcem messoriam* suam, cujus manubrium laxatum movebatur, circumligaverat; non enim *aureum*, sed *ferrugineum* potius aut nigrum colorem

Notis ad Præfigium Boh. Pa. ad C. 10.

De aurea spica.

De filis aureis ætate nostrâ repertis.

rem

rem præferebant. Advertit id sagax quidam *Judæus*, & pro ijs circulis *Zonam* aliam, mox secundam, deinde tertiam rusticis obtulit, & priores illos circulos omnes emit. Re patefactâ, *Judæus Sycophanta* restituere coactus est, quod emit à Rusticis; rusticis ali-

ter pretium persolutum. Habeo Auctores qui *Circulos aureos* apud *Comitem*, & quædam vascula ex liquefactis illis circulis confecta viderunt, cum in eodem loco circuli plures re-

perti postea fuissent.

✠(†)✠

C A P U T X V I I .

Iterum de fodinis Argenti; quædam Cuttenbergensia. Cura fodinarum in vetere Bohemia. *Wladislai* Regis ex *Cuttenberga* divitiæ. De *Jöschmstalen*sibus fodinis, earumque commodis. Fodinæ *Planenses*; quædam mortiferæ. *Przisznienses*, *Rudolphinæ* ad *Budviciam* & *Bergreichensteinenses*.

Iterum de
fodinis Cut-
tenbergensibus.

Am verò *Argento* longè magis, quàm *auro Bohemia* montes abundant. *Cuttenberg* Urbs magnæ in *Bohemia* Vetere authoritatis, Civitatis *Pragensis* jure donata (quam etiam *Carolus IV.* multis Immunitatibus auxit, datoque Anno 1359. *Aquisgranis* Cæsareo diplomate à *Francosurvensi* vectigali per *Manum* solvendo immunitatem esse iussit) hæc, inquam, Urbs argentifodinis dives, maximè per *Bohemia* celebratur; virgatum ibi & vitis instar conformatum argentum *Pastor*, vel ut alijs placet, vir Religiosus *Cisterciensis Ordini* adscriptus *Wenceslao II.* regnante reperit, suoque capitulo locum signavit; unde *Kapithora* bohemicis primum, deinde Germano idiomate *Kuttenbergaa Civitas* est appellata. Lustravi ego ipse quondam fodinas omnes itineribus subterraneis, & quod de fossionibus hujusmodi à *Plinio* dictum memineram, exclamavi: *Labor iste vincit opera Gigantum!* ita omnia perfoisa, perterebratæ Montium (quos *Lang* vocant) venæ, rupes perviæ tunfionibus factæ, ut *Athonis à Xerxe* perfoisi imaginem quandam me videre crederem.

Zach. Theobald. in Arcanis Naturæ selsi. 3.
Mischov. hist. Polon. l. 4. C. 1.

Cuttenenses fodinas *Ziska Cyclops* (quod *Sigismundus* Rex Catholicus inde belli nervum sumeret, quod hæreticorum Duci minimè placere poterat) *Crumenaw Amichristi*, rectiùs *Podiebradus Rex*, peram, sacculumque suum vocare solebant. Maximam omnino Proceres nostros de *Cuttenensibus* fodinis curam gessisse *Comissionum Acta* declarant; lege interim *Comitia* Anni 1571. si ad manum sunt, vel *Acta Wilhelmi Rosensis*, qui legationis illius, aut potiùs Inspectionis, princeps fuit, & ad Ordines retulit, quæ viderat. Anno 1586. frequentissimè de *Cuttenensibus* fodinis à Proceribus consultatum invenio. Jura, immunitates, legesque Argenti fodinarum primus Regum apud nos libro singulari complexus est *Wenceslaus Rex II.* Anno 1278. sed ea omnia postea sublata sunt melioribus substitutis, usu & experienciâ crescente, ut habet *Bartholomæus de Prachmian* in suo M. S. Codice *Cuttenensi*. Porro primum fossoribus sigillum exsculptum est Anno 1313. *Wladislavus Rex Ludovici* Pater antè quàm *Ungaria* Regnum obtineret, fodinas hæc *Cuttenenses* ferebat in oculis; ventitabat *Cuttenaw*, ex villa *Italica*, seu *Florentina*, pedes officinas

Cura fodinarum Majoribus nostris maxima.

Wencesl. Braccan. M. S. ad A. 1571.

M. S. Cuttenensi ad A. 1478.

cinas obibat, præsertim ad *Domum* (quæ *Principis* appellatur, estque diversi coloris laterculis contacta) commebat libenter, eratque operæ pretium, cum opulentissimè pacato illi & amantissimo suorum Regi argenti venæ affluerent, præsertim ea fodina, cui *S. Barbara* Basilica superstat, eaque fossa *Asinus* appellabatur, magnam argenti vim ex se profunderet, quo *Rex* tueri dignitatem tuam, bella gerere, Regias Vrbes redimere valeret, ut *Colinum* quod *Nicolao Trczka* de Lippa oppignorum Anno 1505. redemit, petita ex uno hoc *Asino* pecuniâ, ut *Custnenses* libri commemorant. At infelix ad extremum *Asinus* ille fuit, siquidem Anno 1541. in Majo, argenti loco subitò effossæ sunt aqua, mersique fossores quàm plurimi, tres soli evalesse mortem. Anno 1544. irreparabili prorsus damno fodinæ omnes desertæ sunt, videbanturque venæ omnes evanuisse, ut *Custnensis Codex* affirmat. cum cessarent homines, *Montani Demones* laborem sumere: Anno 1509. in fodina *Ssmysna* præcipuè, diebus & noctibus laborabatur, audiebanturque ictus malleorum, voces laborantium, & reliqua omnia, cum nullus hominum intrò subisset; prælagium quoddam ea res fuit: nam Anno 1522. subitò erumpente Aquâ, in eadem fodina octodecim fossores aquis perierunt.

Fodina *Asinus* dicta ditissima.

Nicolao de Prachnian ad Ann. 1505.

M. S. Nicolai Daceticzky. Spectra fodinarum.

De Valle *Joachimica*.

Lupac. in Carolend. histor. ad 13. Martij.

Reichstalleri hic primum nominati.

Joachimica Vallis in Cubitensi Districtu argento ditissima *Custnenses* fodinas, aut æquat, aut superat. (reperita sunt Anno 1516. 13. Martij *Lodovico Vladislav* filio Regnum apud nos auspicante) hic primum Monetæ genus *Joachimsthaler* (hodie *Imperiales* dicimus) profusi, quos *Vulgus* (quod compendia quærit) omisâ priore voce, *thaleros* aut *thalleros* appellavit, ut in *Episome* nostra historica ostendimus; de hisce fodinis multa *Zacharias Theobaldus Scklackovvaldensis*, *Noribergæ* in exilio mortuus, libro singulari vulgavit, tota illa vicinia & *Monti-*

um uteri ad fines *Cubitenfis & Zatecensis* Districtus argenti feraces habentur. Narrat *Fabricius* Anno 1492. primum in Oppido *Glasbita* tribus *Dresdâ* milliaribus *Bohemiam* versus, argentum purum à summo cespite erutum fuisse; deinde multò etiam copiosius in *Schrechenberg* quatuor à *Chemnitzio* milliaribus prope ipsa *Bohemia* confinia, quo in loco ex Operarum multitudine populosissima Urbs à *Tutolari Diva, Annaberga* nuncupata, surrexit, mira fecunditas! ab A. 1496. usque ad 1500. in Principis avarium illati sunt ex uno illo monte 1240838. nostrates seu rhenenses floreni (id est amplius quàm 413612. aurei, non computatis decimis & impensis. Sed nos in *Bohemiam* redeamus.

Joachimica Vallis quantum argenti Dominis suis annuatim redderet *Georgius Agricola* metallicæ rei scientissimus, & per eam viciniam diutissimè versatus, locupletissimus est testis L. 4. de re metallica: ut inquit, *plerumque quater singulis annis Domini pecuniam* (in Operarios) *contribuunt, sic quater in eos distribuuntur fructus fodinarum, modò magni, modò parvi, prout plerumque, aut argenti, aut reliquorum metallorum fuerit effossus. Certe ex Georgio fodina Schmebergiana fossores tam multum argenti quartâ anni parte eruerunt, ut in singulas viceimas octavas partes distribuuntur panes argentei, qui valerent mille & centum aureos nummos Rhenanos; ex Annabergensi fodina, quæ Cælestium Exercitus appellatur, Nummi uncialis octingenti; ex vallis Joachimica metallo, quod Stella nuncupatur, trecenti; ex Abershami capite fodinarum, quod Laurentianum vocatur, ducenti viginti quinque. Quò autem quisque plurium partium fuerit Dominus, eò plus fructuum capis.* Hæc ad verbum *Agricola*. Enumerat idem per diligenz rerum metallicarum Scriptor quosdam *Joachimica vallis* fodinas, ut *Gairicam* à *Gairicu* ibidem partes possidentibus, & aliam ex effossis

Fabric. l. 7. Orig. Saxon. An.

Annaberga.

Agricol. L. 4. de re metallica.

Proventus ex quibusbusdam argentifodinis.

Agricola L. 4. de re metallica.

effossis rebus appellatam *Venam plumbariam* à plumbo nigro, & aliam *fragmentum dives*, dictam, quòd eam scilicet vis torrentis aperuerit. Jochmstaleses divitias Jonstonus quoque rerum Naturæ curiosissimus commendat: *in valle Joachimica*, inquit, *Massa argenti pondo decem salentorum Atticorum quondam cruda dicitur.*

Joest in Thau
na Nat. in
adm. 101. C. 27.

De Fodinis
ad Planam
in Boh.

Planenses fodina S. Anna patrocinio maximum argenti numerum *Sslicky* Comitibus olim dederunt: *Fodinam S. Laurentij* paulò antè nominavit *Agricola*, periculosam tamen illam fossionem fuisse l. 6. annotavit: *quarta*, inquit, *caussa: cur fodina deserantur est, virtus loci alienius, si id funditus tollere, vel levius facere in nostra potestate non fuerit; ea de re specus ad Planam, Laurentius dicitur, fodi non solebat, cum argento non caveret.* Et paulò antè in eodem libro: *Ad Planam Bohemia oppidum sunt nonnulli specus, qui quibusdam anni temporibus halitum ex Acidulis emittunt lucernas extinguentem, & fossores diutius in eis morantes, necantes.*

Jus Monetæ
cudendæ
C. Sslicky.

Sed alix ibidem fodinæ maximas Dominis attulere divitias, ob eamque argenti copiam, *Jus cudenda Moneta Sscllicky* impetravere à Regibus cù *S. Anna* effigie, quam olim in territorio *Veneto* coluerant, & quam ditionem *Gaspar Sslic* Cancellarius trium Cæsarium ob fidelitatem suam Cæsari & Imperio præstitam, ab hostibus Imperij ereptam, amiserat.

Schlackenwald.

Ssackenwaldi celebres esse fodinas argenti ex eodem *Agricola*, qui earum non semel meminuit, certissimum debet haberi.

Przebram.

Przebramium quoq; (*Przebram Germanis*) & *Rudolphina Civitas ad Budvicium*, multis à *Cæsare Rudolpho* orna-

ta quondam Immunitatibus, inclaru-
erunt argento.

Przebramenses Imperante *Carolo IV. A. 1341.* traduntur reperti; tres alix in eodem *Zatecensi* Districtu, *Sonnebergenses*, *Platnenses*, *Sebastianbergenses* aut jacere omnino, aut negligentius coli videntur, fortè nullo sumtum præstante quiescunt. *Rudolphina* Civitas (*Rudolfsstadt*) elegantissimis quondam ædificijs, ut senes narrant, exornata, sic ut ipsi *Budvicio* splendore ædium nihil concederet, hodie nihil nisi ruinas, minasque murorum ingentes ostentat; ob rebellionem excisa est, stimulantibus *Buquoium* in rivalem Urbem, & incitantibus *Budvicensibus*, à qua nimirum venenum, & pestem hæreseos in suos cives afflari videbant; illuc hæretici *Budvicenses* occulti ad cœnas Evangelicas itabant. Quod fodinas attinet, jam sub *Maximiliano*, ac nominatim Anno 1570. argento exonerabantur. Annis sequentibus majores semper utilitates & argenti Divitias Reges percipiebant, quo permotus *Rudolphus Imperator* Incolis (qui omnes Germani erant, & varijs ex Germaniæ locis confluerant) *Jus Civitatis* tribuit, & à suo nomine *Rudolfsstadt* appellavit; sed ad fossiones redeundum est: tradit Jonstonus in his *Rudolfopolitanis* fodinis frustra argenti reperta: alterum quod *Crucem*, alterum quod *Leonem* ad vivum repræsentaret.

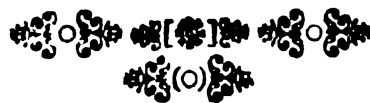
Rudolfopolis.

W. Dr. et an
in Hist. & yem-
si ad A. 1570.
& 1580.

Joest in Thau
na. nat. in Jof
fl. C. 27.

Non procul *Sufficio* aliquot locis, maximè in oppido quod *Bergreichstein* dicitur, argenti divites venas invenire, inveniuntque Fossores. *Przebrami* ad *S. Montem* hodièq; argentum quaritur, & separatur igne, quod *Cuttmen* se nobilitate & meliore notâ exsuperare dicitur.

Bergreichstein.

C A P U T XVIII.

Fælicitas Fodinarum Crumloviensium in Bohemia. Fodinæ quædam desertæ. De Misa argentea Urbe. Liberalitas Rosenfium in Pauperes & Nosocomia. Codices officij Monetarij. Ratiborienses in Bohemia fodinæ; tum Teplenses & Dobrzikovicenses. Index fodinarum auri & argenti; Regni totius exinde gloria. Fossores Bohemici in Belgio apud Alexandrum Farnesium. De mortuis metallis.

AD Crumlovium non uno in loco, olim Rosenfium, nunc Eggenbergici Crumloviensis Ducis auspicijs, argentum eruitur, atque, ut sæpe audi vi, feliciter procedit negotium, Officinâ monetariâ in cudendis pecunijs defudante. Jacent inter hæc Nalzo vienses, & quæ ad Hradek sitæ sunt fodinæ argenti, primæ etiam æris ingenti copiâ, præcipuè A. 1530. divites; Grabenses ad Offecense Cænobium, ut & Roztochiana argentæ, defecisse & exhaustæ omnino videntur.

Miza seu Argentina.

De fodinis Crumloviensibus.

Strzibro quasi Argentum dices, regia Civitas est ideo dicta, quòd dum primùm cingeretur mœnibus Anno 1131. in fundamentis aliquot argenti glebas reperire contigerit, vigetque etiamnum in ea Urbe traditio: *Libunculos Argenteos* justæ magnitudinis, quatuor supra viginti (alij tantùm duodecim fuisse contendunt) ad usquè Rudolphi II. tempora in Curia fuisse servatos. Quod paulò antè de Crumloviensibus fodinis scripseram, novum non est; sunt apud me Fodinarum Rosenbergicarum accuratissimi Indices, pauca in exemplum adducam. Anno 1521. in fodina S. Adalberti Crumlovij ingens argenti copia effoditur, sic ut per massas lapides venderentur; erat argento permixtum aurum tam liberaliter, ut ex tertia ferè parte aurum purum putum, dum separatur, proflueret; eo Anno, 432.

marcæ argenti, 140. marcas auri dederunt. *Gubernator familia Petrus* ut DEO se gratum præstaret, ex omni Tricesima seu 30. partibus, quatuor partes seponebat; & Nosocomijs & pauperibus adolescentulis in studijs literarum alendis scrupulosissimè dividebat; hoc beneficio quasi provocatus DEUS, respondebat summo fodinarum, præcipuè Nalzo viensium, proventu in argento, in auro Crumlovij; tantæque hujus fuit bonitas, ut ab artificibus peritissimis, & metallicis examinatum, & Ungarico (quod probatissimum habetur) comparatum, uno grano superaret; scilicet cùm in Ungarico nota esset centesima, Crumloviense unum præterea granum haberet, & notam aureæ bonitatis. Scio me properantem ad alia multa necessariò omittere. Habeo authores & oculos testes, viros gravissimos, qui mihi non semel affirmarunt: vidisse se apud Illustrissimum virum, quem nominabant, *grandem Codicem Manuscriptum*, in quo quidquid divitiarum tellus Bohemæ sinu clauderet, omnibus montibus, vallibus, ripis, fluminibus, fontibus, silvis, nemoribus, locis denique auriferis omnibus notatis, & nominatis, ut facili indicio ad eas perveniri posset, omnes auri, argenti, ac cæterorum metallorum, gemmarum & pretijalicujus lapidum fodinæ, venæque omnes, unde illa eruerentur, consignatæ essent; ejus libri, etsi nihil omiserim industriæ, & ami-

Liberalitas A. 1539. Petri de Ros.

M. S. Rosenf. A. 1521. 1528 1543.

Rationarij Codices Montium metallicorum.

amicorum etiam fidem ac diligentiam imploraverim, vel inspiciendi copiam nunquam impetrare potui. Hic nimirum Liber, omni nos metallorum locorum enumeratione, & labore, in quo nunc versamur, absolvisset. Sed pergamus ad reliqua, & agamus quod possumus, cum non datur quod volumus: Anno 1550. in *Montibus Ratiboriensibus* ditione Rosenbergorum primum repertas argenti glebas *Wenceslaus Brzezan* est author; Centenarius lapis (ita barbare appellamus 120. libras) efferebat duas sexagenas *Misnenses*, viginti septé grossos & obolos 4 (quod ex rationum libris describo) itaque cum longè superaret expensas, coli cœpit, ac processu temporis felicior fuit argenti proventus.

Montes Ratiborienses.
W. Brzezan
in vita W. Hel
ma R. J. M.
S.

Argenti fodinae Cœnobij Teplensis.

In fundo *Cœnobij Teplensis* Fodinas argenti ditissimas repertas, & aperatas superiore sæculo, indicium fecit Vir Candidissimus, & mihi vetusto amicitia usu conjunctus R. P. *Aloysius Hackenschmid*; has ingenti fossorum frequentia excoluit laudatissimus Abbas *Sigismundus*, cujus diuturnam quadraginta amplius annorum Gubernationem, hoc munere Natura, vel potius Naturæ author honoravit; ex eo argento contactæ sunt *statuæ* plurimum Divorum, *Cruces*, aliæque hujusmodi argentea *Cimelia*, quæ etiamnum spectantur in *Ecclesia Teplensi*; *Mathæus Göhl* Abbas argenteum hunc laborem prosecutus, non parvas *Cœnobio* utilitates, & divitias comparavit, donec denique *Hæresis* & bella ex hæresi nata terram ipsam clauderent.

Dobrzikovicij quæ Pragâ *Berannam* iter est, in ditione *Hospitalariorum cum rubea Stella*, fodinas auri divites fuisse ex Majorum traditione senes narrant, fossasque ostendunt, quæ obsecatæ sint; nunc *marmor*, auri loco, per viciniam illam effoditur. Jam expeditis præcipuis fodinarum originibus sub unum aspectum, Montium Auri, & Argenti fodinas Lectori offeramus.

Aurifodina Bohemia:

L Ipnicium.
Gilovia, & in ea *Tobola* fodinarum ditissima.
Cnin. Cerconossij montes.
Czizova. &c. &c.
Crumlovium habet Aurum & Argentum.

Bergreichstein habet Aurum cum Argentum.

De anticis arenis jam dixi.

Crumlovium apud Fabricium atque etiam in vetustis Codicibus *Cromeniam* appellatum inveni; conjectura oboritur *Crumenam* primitus appellatum, usitatissimo in montibus auriferis nomine, ut jam antè memini monuisse.

Baubin (quem *montem Bubonis Dresserum* vocavit) *Hoddiegovinus* (in notis ad Hagecium) putat fuisse Urbem Regiam *Marobodui* dictam *Babienum*, A. 942. sub *Boleslao Sævo* feracissimas fossas auri, *Pisecâ* versus sitas fuisse inter Meridiem & Occidentem prope antiquam Arcem *Baubin* facile conjicimus; ob quam causam Hagecius Anno 815. Regionem seu *Districtum Pisecensem, Baubincensem* appellat.

Crumlovium
Crumena.

Cap. XV.

Baubinenses
fodinae.

Argenti Fodinae:

P Rzibramum & in ea vicinia *Tzebusna, Lazium, Tisova*, &c.

Cuttenberga.

Joachimi vallis, cum tota vicinia.

Prefnitz.

Sonneberga.

Platna.

Sebastianberga.

Rudolstadt.

Crumlovium.

Nalzovium.

Hradek.

Grab, & illa tota vicinia.

Roztok.

Strzibro.

Montes Ratiborienses.

Zdiarskij Montes.

Slavukovu seu *Slackovvalda* habet Slawkow argen-

Tollensteini
mon-
tes pretijs
rerum cele-
bros.

Vide C. XIV.

argentum cum stanno. Huc quo-
que spectant *Montes ad Arcem Mone-
dalarum Thale vel Dolensheim* (hodie
passim audio *Tollenstein* appellari, ori-
ginaria hæc fuit sedes *Baronum de
Schleinitz*, qui se huc in *Bohemiã* ex
Misnia multis antè sæculis transtule-
rant) jacentes. Aliquam hi montes
cum *Cercomosyis* cognitionem habere
videntur; de ijs in libris toties lauda-
tis, multa est ab auri fodinis mentio &
laudatio: enumerantur loca, in qui-
bus indubitatè magnus auri proven-
tus sit; indicatur, & tantùm non di-
gito demonstratur *Perlarum* pretiosis-
simus *fons*, quæ pisorum rotundita-
tem & magnitudinem æquent; ite-
rum alius auri fons, atque iterum ali-
quot fodinæ *granatorum, CrySTALLORUM,
Chrysolithorum*, & pretiosorum lapi-
dum, quæ omnia perspicuis illustran-
tur exemplis. Faxit DEUS, ut hæc
quæ modò attulimus, in *Patria* (qua
omnes omnium charitates, ut Tullianè
dicam, *complectitur*) emolumentum
& gloriam cedant!

In vetustis quibusdam literis *Petri
de Rosis* (quas M. S. Codex Clementi-
næ Bibliothecæ recitat N. 254.) no-
minantur *Fodina Bohemia Auri & Ar-
genti*, quæ sub *Johanne Rege* post An-
num 1320. summâ operarum fre-
quentiâ colebantur maximo proven-
tu: *Gilovv, Reichenstein, Knin, Pilsna*
(veterem intelligo) *Luczim, Hartma-
wic, Pomuck, seu Nepomuk, Custna,
Cedliczan* (fortè *Sedlczany*) & *Czirn-
Hacibi*. Cùm ante annos aliquot
ex deserto Castro *Radim* (quod con-
scenderam) *Veterem Pilsnam* despice-
rem, circa Pagum *Losyna*, hodie ad
Nebilovium spectantem, veteres ar-
genti fodinas notavi; eas puto quæ in
Antiquitate *Pilsnenses* appellantur.
Porzicz (ditio est *Comitis de Can*) ar-
genteos fuisse Montes senes meminê-
re, & fossæ restantur.

Pala.

Pala an aurum, an argentum gignat, nescio dicere; fodinæ tamen magno numero patent, quibus *Beata*

Virginis effigies clara miraculis super-
stat.

Carolus Imperator in vita sua ad An-
num 1342. annotavit fodinas argen-
teas (montem argenteum ipse appel-
lat) ad *Wrzesnik montem* esse inven-
tas. Quis mons ille, aut ubi fi-
tus sit, scire percontando nunquam
potui. Anno 1599. in ditione *Chlu-
mecensi* ad *Reginobradecium* in rivo
quodam rusticus duas glebas auri pu-
rissimi reperit; Loci Dominus fodi cir-
cùm eum rivum terram jussit diligen-
ter, nunquam tamen auri vena, aut
ejus vestigium inventum.

Nomina Montium præcipuorum
auri & argenti feracium attuli, nam
(nè Lector erret) tanto numero, tan-
tâque frequentiâ apud nos fodinæ vi-
suntur, ut neq; ad unius milliarij spa-
tium iter facias, quin tibi aliquo in lo-
co in montibus, silvis, petris, vel ad
flumina, & rivos, cumuli arenarum,
vel cavernæ manufactæ occurrant.
Ob eam auri & argenti fecunditatem
Bohemia vetus, *Regnum Aureum* à cœ-
teris nationibus appellabatur. Ex
hoc universæ antiquitatis sensu *Bucel-
linus*: *fertilissimum*, inquit, *Bohemia
Regnum, cui neque aurum, neque argen-
tum, sed neq; omnis generis gemmas Na-
tura, seu potius Conditor Natura DEUS
desse volueris.* Majorem testem pla-
cet advocare: *Clemens* ejus nominis
VI. Pontifex in Universitatis *Carolinæ*
confirmatione sic inter alia loquitur:
ut *Regnum Bohemia, quod Divina Bo-
nitas multitudine Populi* (notanda
sunt verba) *verùmq; copiâ prædotavit,
sua literarum fertilitate fecundum, ac
in eo quemadmodum auri & argenti co-
pia dignoscitur, sit & scientiarum præ-
valens munere &c.* Argenti igitur,
auriq; copiâ, *Indicis & Americanis* re-
gionibus navigatione nondum reper-
tis, omnia *Evropæ Regna* provoca-
bat, plurimas etiam *Regiones* supe-
rabat *Bohemia*; his opibus conservata
est, *aurum* enim, ut canit *Horatius*:
*per medios ire satellites, & pernumpe-
amas*

Carolus Imp.
in Vita sua C.
14.

Wrzesnik.

M. S. Carol.
f.

Regnum
reū olim ap-
pellata Bo-
hemia est.
Bucell. in No-
ticio hist. indr-
hemia.

amat saxa, potentius iſſu fulmineo; ob hæc dores amabatur à Regibus, ab Amicis colebatur, ab hostibus timebatur.

*Immanuel de
Munitionibus in
hæc Belgij Lib.
XI. ad Annũ
1582.
Fodores ex
Bohemia in
Castris Far-
nesianis.*

Porrò cum tot Metallorum fossionibus olim infudaret *Bohemia*, nihil mirum est ad valla, aliâque ejusmodi Munitionum opera eruditas & validas manus habuisse: *Alexander* certè *Parmensis*, *Belgij* Gubernator Poliorceta dignus cognomine tot Urbibus expugnatis, clarissimus Imperator, ad Castrorum munitiones, circumvallationes Urbium, ducendas fossas, cuniculos agendos, ac cætera Militiæ opera, quæ palis & ligonibus peraguntur, perficienda, Avorum memoriâ, non alios ferè quàm *Bohemicos Fossores* adhibebat, quos optimos, magnis pecunijs ex *Bohemia* conduxerat, semperque habebat ad manum, ut observat *Emmanuel de Meteren Hollandus*. Ex ea quoque fodinarum multitudine & illud processit, ut novum Magistratum Reges statuerent in Regno,

ad quem *Montes Metallorum* & tota *Moneta* ratio spectaret, *Supremum Monetae Praefectum* vocabant: eorum institutionem, deinde etiam *Monetam*, alio in loco postea tractabimus diligenter.

Capitis hujus fine, in quo de *Metallicis* præcipuè diximus, placet coronidis loco addere, quo mortales mortalitatis nostræ admoneamur, metalla ipsa senectutem sentire, refertque *Theobaldus* naturæ rerum curiosissimus, allatum Patri suo ex *Michelsberg Bohemia*, *Metallicum* primò effossum, quod nullâ aliâ injuriâ, quàm ætatis & diuturni temporis, marcidum omnino, veterum, & nullius rei jam esset, probatque ibidem, etiam fodinas ætate veteratere; atque illud est, quod *Ovidius* canit: *Tabida consumit ferrum, lapidesque vetustas*; erit videlicet tempus, illudque in proximo, quo nos fuisse, non ampliùs (quod nunc vix sumus) esse dicatur.

*Theobald. in
Arcanis Natũ
ra. sect. 20.
Metalla etiam
moriuntur.*

(+)

C A P U T X I X.

Stannum Krupnense & Stankowienſe, quod argento miscetur; de cumulis metallorum antiquitus effossis. De ferri, cupri, plumbi, & æris fodinis. De Alumine. Telluris varietates in Bohemia.

annum
ultis in
hemisæ
cis.

Tanno refertissimi sunt montes ad *Krupnam*, idque tantæ bonitatis habetur, ut cum *Anglicano*, quod vocant, concertet, atque à peritis modicè correctum pro *Anglicano* vendatur. *Schlackenvalda* quoque (*Stankovia* Bohemis, dum ea lingua per *Bohemiam* regnaret, appellata) stanno abundat. Est ibi fodina dicta *S. Barbara*, in qua stannum miscetur argento. Hic labor hoc opus est, ut à vili pretiosum innoxie separaretur, quâ arte ad opes maximas pervenisse traditum

est *Sigismundum Wan* Civem *Egrensem*; nam cum alij argentum separaturi stannum comburerent, ejusque jacturam facerent, unus ille peritissime rem tractare nôrat, ut servaret utrumque, ideòque grati erga *DEUM* animi causâ, ut erat vir Catholicus, *Pauperum Nosocomium* ex eo lucro, circa Annum 1467. in *Wansedel* excitavit, & perpetuis Censibus instruxit.

Ibidem *Schlackenvalda* cumuli quidam arenarum spectantur toto itinere usquè ad *Schönfeldam* jacentes, (*Kruppen* ex *Bohemicâ* voce appellant) hos cumulos, velut thesaurum

*Theobald. in
Arcanis Natũ
ra loco cit.*

Cumuli a-
renarū stan-
no jam eli-
quato,

posteris reliquisse videntur; certè ex
ijs hodiè que stannum præstans colli-
gitur. Idem nostrâ ætate in *fodinis*
Custnensibus factum vidimus, cumu-
los ejectionum illorum, quæ vi-
delicet eliquato jam argento Majores
nostri eiecerant, cupidè præsentis præ-
tio ementibus Metallicis, qui *Nori-
bergâ* & *Hamburgo* advenerant, & mul-
to exinde argento ditatis; at patrijs
& domesticis fossoribus multum do-
lentibus, argentum sibi & *Bohemia* pe-
rire, quòd Majorum traditione acce-
perant: hos cumulos pro *Regni The-
sauro* habendos esse. Oriri hoc loco
quæstio posset: utrùmne regerminâ-
rit in cumulis argentum? nam matric-
es & argentiferum semen commix-
tum fœcibus illis fuisse dubitare nemo
potest; negat istud fieri posse *Theobal-
dus*, aitque negligentiam Majorum in
caussa esse, qui stannum illud *Schla-
ckenwaldense*, aut *argentum Custnense*
paulò negligentius elaborassent; ego
rem in medio relinquo, & peritorum
sententiam expecto. Hicce stanni
fodinis *Slackenvaldensibus* *Lauter-
bachianis* & *Schönfeldianis* stanni
fodinarum. *Ferrum* & *ferri fodi-
narum*.

Scoriarum ar-
gentiferarum
Cuttenber-
garum.

Theob. l. cit.

*Lauterba-
chianarum* &
*Schönfeldi-
anarum* stanni
fodinarum.

Ferrum &
*ferri fodi-
narum*.

*Hagck ad An-
C. 677.*

*M. S. Wartom-
bergense.*

Ferri fodinas celeberrimas habuit olim
Cænobium Teplense; ætate nostrâ *Abbas*
Fridericus resuscitavit, quæ jacebant,
fodinas & officinam ferrariam extru-
xit, in qua probatissimum procuditur
ferrum. In una Regione *Plsnensi* *Ra-
dnicij*, *Ofecy* (8. Pragâ milliaribus) *Ro-
kicij*, *Miresovij*, *Porzicij* &c. fornac-
es quæque conflando ferro, novem
officinas cudendo & feriendo malleis
habentur. Ex hoc uno *Districtu* de
cæteris conjecturam facere licet, ma-
ximè de ijs, qui longè feraciores ferri
sunt, ut *Podbricensis*, *Cubicensis*, *Zase-
censis*, *Bechmensis*. *Cuprum* & *plum-
bum* & *as* inter *argenti*, *stanniq;* venas
passim reperiri, sciunt ejusmodi re-
rum curiosi. Cupri tamen unius fo-
dinas, nulli alteri metallo permixtas
habet *Bohemia* in *Cubicensi*, locus *in*
Trenshaffen dicitur; ubi permirum
illud visitur, ab ignibus subterraneis
fodinas illas æstare, & aduri, quasi ip-
sa Natura, quid cupro fieri velit, osten-
deret, ac moneret, si utilitas ex eo
quærratur, flammis esse domandum.
Ad *Musienin* in Regione *Plsnensi* effo-
sum fuisse *as* meminere senes, ejusque
improbi laboris hodiè que; supersunt ve-
stigia, fossæ altissimæ.

Alumen diversis artificibus quanto
in honore & pretio sit, nemo ignorat;
at ejus lapidis (aut quo alio nomine
appellem) confectio, magnas conti-
net difficultates, certamque Soli na-
turam, unde materia eruatur, repo-
scit, sic, ut in *universa Europa* (in qua
etiam *Angliam* includo, aluminis, ut
perhibent, *magistram*) vicem, ac nẽ
vicem quidem, *Aluminis* officinarum re-
periri dicantur; aliquot ejusmodi of-
ficinas habet *Bohemia*; *Commotovij*, &
alteram non procul inde, *Girkavien-
sem* seu antiquâ *Bohemiarum* voce, *Bore-
censem*; *Girkaviam* enim in *Regni Ta-
bulis Borek* antiquitus appellatam in-
venio. Quæ modò de certo telluris
genere ad *Alumen*, & quæ nuper de
Metallu, & postea de *Vitru* adferam,
ostendunt satis: quot & quam varia
sunt

Teplenses,
& in *Plsn.*
si *Districtu*
*ferri fodi-
narum*.

Cupri, &
plumbum.

Theobal. l. cit.

Alumen.

*Tellus Bo-
hemica mi-
rè variat*.

sint in una *Bohemia* discrimina telluris! *metallifera, gemmipara, lapidum pretiosorum matrices, bisummosa, glaucofa, arenosa* (sed id rarius) *cretacea, vitrosa, pumicosa, grauis, nigra, leuis, alba, argillosa &c.* Argillæ ipsæ quam varix! *alba, nigra, rubra, flava, fulva!* hæc passim; sed ad montem

Kaatovicensem propè *Arcé Serzelam*, argillam etiam *caruleam* vidēbis aptissimam colori. Vide quæ de varietate Telluris ingeniosè philosophatur *Sennertus*, & quæ *Siransky* attulit; omnia enim hæc inesse *Bohemie* deprehendes.

Sennert. in Epistole Philoſophicæ
Siransky de Boj. C. 1.

C A P U T X X.

Argentī vivi, seu Mercurij copia. Nitrum Sulphar. Carbones. Officinæ nitrati pulveris. Calx Pragensis optima; de ea proverbium Italarum. Latomiæ Bohemicæ. Marmor Bohemicum omnis generis. Lapidēs igniarij. Molares. Arenæ Bohemicorum fluviorum. Pragensis Urbs omnia habet in promptu & ad manum, ædificationis auxilia. De Calce marmorea.

Mercurius.

Argentī vivi copiam ingentē nostris *Montibus* inhaerere, & fossionibus in apertum protrahi, & dum metalla secernuntur, profluere, nemo nisi qui metallorum, aut naturam, aut confectionem ignorat, inficiabitur, adeoque nihil mihi hoc loco addendum existimavi.

Nitrum.

Nitrum fossionibus frequentissimis multis in locis apud nos quæri, & passim erui in confesso est: sæpe ita in propatulo *Nitrum* habemus, ut fodere nihil sit opus, spontè, aut in superficie telluris, aut statim, si modicè telluris, ut sic dicam, summam cutem submoveas, patescit, & noctibus flammâ erumpente, aut etiâ post pluviam, medio die (quod non semel ipse vidi) sese prodir, & gelliunt quodammodo, & turgent venæ, ut tundendo apertæ respirent. Vel una *Praga* tres Nitri numerat officinas, quis reliquas totâ *Bohemiâ* sparsas enumerare speret? nec unquam semel inventum deesse *Nitrum* potest, cum etiam in ea tellure, quam rejeceris, copiosè iterum

tempore proveniat, & seminibus in tellure necessariò relictis, recrecat. Idem est de *fodinis sulphuratis*, quæ tanto numero ubique per *Bohemiâ* percutiuntur, & patent (quod fieri necesse est in tanta multitudine Metallorum, ut periti sciunt) ut si *sulphurarias* enumerare, totumq; hoc sulphuris negotium describere velim, dubitare me de Lectoris prudentia, & peritia oporteat. Ex hac *Sulphuris & Nitri & carbonum* (quam silvosa *Bohemia* Regio præbet) copiâ & commoditate maximâ, non mirum est, innumera-biles (certè quàm plurimas) *Pulverarias* antiquitus excitatas, & quotidie novas excitari; ex his enim tribus, *Nitro, Carbone, Sulphure* pyrius pulvis (ut sciunt omnes) componitur. *Praga & Pilsna* ejusmodi officinas domi habent; aliæ Civitates passim in vicinia, ut *Wazicz* aliisque plurimis in locis.

Sulphur.

Officinæ
Pulveris pyrii.

M. Anton. Magus in Absſſantiæ. l. 1. C. 1.

De Calce nihil attineret mentionem facere, cum ista dos Provincijs omnibus sit communis, sed ipsa *Bohemica* calcis præstantia negligentiorē me, & ut Terentianè dicam, *omissiorē* esse non sinit. Calcis probatissimæ lapides

Calx.

pidēs effodiuntur plerisque in *Bohemia* locis; fornaces calcaris magno numero ubique ad silvas visuntur; sed Montes maximi, qui ad *Pragam* post *Wissehrad* aduerso flumine *Muldauâ* euntibus occurrunt, tum illi, qui in *Albomonte* secantur, calcem tam candidam, tam nitidam, & omni face carentem exhibent, ut cum accenditur, aut postea liquefcit, & subigitur, nihil propè excernendum, aut abjiciendum relinquat, cum lapis totus, quantus est, mera calx fit, & in liquidam calcem vertatur, eamque nivei prorsus candoris, ut statum (opere quod nunc vocant stuccatorio) ex *Pragensi Calce* aptissimè figurentur; jamq; in proverbium apud Italos abiit, cum vel in ipsa *Italia* aliquod calcis genus velut præstantissimum commendant, *Pasta di Praga* dicere, quod ipsi Italis Murarijs narrantibus didici.

Latomia. *Latomia* aut *Lapidina* apud nos frequentes, & optimæ (ut sic loquar) fortis, quales maximè exoptant Muro- rum opifices, & architecturæ magistri, neque ita duri qui calcem & commissuram non combibant, (quod ad perpetuitatem operis multum facit) neque contra ita molles, ut aut malleorum ictus non perferant, aut si figuram aliquam ducere & exprimere velis, tene-ritudinem & fragilitatem lapidis timere possis.

Marmor. Ad *Latomiam Marmora* quoque referuntur; quæ, etsi *Bohemia* parcius Natura indulserit, indulfit tamen non paucis in locis: ad *Dobrzicovicium* nigrum marmor eruitur, sæpe venis aurei coloris interstinctum, quod blanditur oculis, estque visu jucundissimum. *Album* seu *parium*, tum illud quod *porphyreticum* dicimus, varium item marmor & venosum multis in locis, & maximè ad *Carlsteinam* secatur in montibus, quos nunquam exhaurire fodiendo possis; sed de his suis postea Cap. XXXIII.

Lapis igni-
arius. *Lapides igniarios* affricu scintillantes, & qui ad fistulas ferreas, etiâ ad eas,

quas *Flinctas* appellant, ut ignem pulvis concipiat, adhibentur, tota *Bohemia* suppeditat; idem officium præstant quidam pretiosi Bohemix lapides, ut *Adamantes* & *Topazij*; ego *Onyche* & *Carneolo* ad excutiendum ignem multis annis utor.

Lapides Molares tam superiores (quos *asinos* in antiquitate appellatos probat eruditissimus *Muresius*) quam inferiores, domi nobis nascuntur; neque esse crediderim *Districum Bohemiam*, cui ex alio *Districu Molares* petere sit necesse, cum idonei maximè in *Latomij* nostris secentur.

Arenulas ad cæmentum aptissimas habemus; ajunt optimas esse fluviorum arenas ad commissuras murorum, id verò passim quæ *Albis*, *Muldaua*, alique apud nos fluvij feruntur, usitatissimum est: ex alveo fluminum scilicet, arenas, certâ quadam machinâ educere; eo pacto quidquid *Dormorum* est *Prage* extruitur, *Muldauâ* qui mediam Urbem interfecat, arenam purissimam, minutam, & illi- mem Civibus offerente; ex quo & illud commodi sequitur, ut alveus fluminis quotidie reddatur profundior, adeoque in exundationibus (quæ frequenter *Pragenses* ripas mergunt) minùs molestus sit, minùsque pertimescendus. His rebus, quas modò attuli, consequens est dicere: *Pragensi Urbi* maxima à natura præfidia ad ædificandum contulisse Naturam, ut & minore pretio, & maximis auxilijs extruatur: Millies audiui *Architectos Italos*, qui beatam prædicabant *Pragam*, quod & *Lapides* maximè ædificationi idoneos, & calcem bitumini tenacitate nihil concedentem, & nivis similem, & *Arenam* præsto haberet ex flumine, & silvas caduas à milliaris plurimis, in ripis *Muldaua*, *Beraunca*, *Sazava*, aliisque fluvij stantes, quæ secundo flumine *Pragam* defluerent; addebant: etsi ædificando *Italiam*, *Galliam*, *Germaniam*, *Poloniam* peragrassent, nihil se uspiam locorum quod

Calx ex
marmore
feu marmo-
ratum.

quod tantæ tamque felici, & facili ac parabili ædificationi conferri posset, invenisse. De *Calce* tamen hoc adjicio: in *Kauzimensi* Provincia ad *Czeſſin Koſtel* (quæ *Kaczeroivium* via ducit) *Fodinas Marmoris* prorsus solitarias (nam præter eas nihil ibi Natura marmoreum offert) inveniri candore La-

pidis mirabili. Qui perpetuitatem Operi suo in ædificando quaerunt, *Marmor* illud conterunt, commolunt, & aquâ sæpius affusâ subigunt. Laudatissima inde *Calx* spissatur, cui candore, nitore, lævore, constringendique lapides facultate parem, *Murarij* per *Bohemiã* non habent.

C A P U T X X I.

De Officinis vitriarijs in Bohemia, quæ sint præcipuæ. De quodam pulvere, aut cinere ad vitrum conficiendum necessario. quàm ingeniosa sit vitri flandi inventio.

Am *Vitri* conficendi prorsus singularis ars (*Chimia* præclarus & pretiosissimus partus, nisi pretium apud nos copia extingveret) ejusque artis officinæ tanto numero ad *Bohemia* silvas visuntur, ut vicinas, & remotas Regiones superet *Bohemia*. In Districtu *Bechinensi* *Benessovienses*, in *Chrudimensi* *Heralecenses* commendantur; *Krageticium* quoque & *Bircksteinium* vitra conficiunt; ditio *Krzivvokladensis* Operarum frequentia omnes alias patrum memoria superabat. Quis omnes enumeret? cum ab annis 20. novas excitatas officinas sciamus, & propediem excitandas. in summa: nullus propè est *Bohemia* Districtus (nisi fortè *Vultaviensis*) qui *vitri officinã* careat; sunt, qui plures numerare possint, ut *Reginohradensis*, & *Pilsnensis*. Commoditatem huic labori ipsa regio præbet, silvosa maximè, & quod à *Magistris Officinarum* sæpius audivi, certum genus lignorum quibus *Bohemia* abundat; quorum lignorum cinis, & pulvis, Vitro conficiendo materiam suppeditat benignissimam, ut sine eo pulvere ars tota concidat, opusque sit eum cinerem ex certis *Bohemia* silvis in remotas regiones, quæ illo careant, procul

transportari, & transvehi. *Richnovensis* *Vitriaria* Celsissimi Principis *Archi-Episcopi Pragensis*; *Bistricensis* *Comitum Slavatarum*; *Braunoviensis*, *Porzicensis*, *Crumloviensis*; ad *S. Annam Sancti Fontis*, ut vulgus appellat; *Hirschenovisensis* (*Gelenj Lanã*) *Greibicensis*, *Falckemaviensis*, *Pramensis*, *Præbeticensis*, *Sebisensis*, *Sskvovorzensis*, *Krumvaldensis*, *Pauerhittensis*, tum quæ ad *S. Crucem* sita est, & alia *Brattenbachensis* ad *Fochmskal*; *Naczensis* post *Girkaviam*, *Svartzbachensis*, *Starckenbachensis*, *Binnebergensis*; & in *Wzissie* non procul *Heralesco*, in *Dobravoda* ad *Benessovium* (ut paulò antè dixi) in Districtu *Bechinensi*, &c. Quædam tam perspicua, nitida, pura, & ducta subtiliter Vitra constant, ut in Imperium, & universam Germaniam, maximis precijs vitrorum venditores invitentur. *Comites Kaunicy* paulò ante hæc tempora, *Ludum*, ut ita dicam, aperuere pretiosissimorum Vitrorum, ad *Neuschlos*, quæ perspicuitate & nitore *Cryſtallum* propè æquabant; restem in hoc habeo universam *Bohemiã*; omnes Procerum ac Nobilitatis Mensæ hodiedum hoc genere vitrorum implentur; ceterasque omnes vitrorum officinas, dum labor ille caleret, sepeliebant; nunc audio Laborem, quæ

Vitra Kau-
niciana.

trorum
id nos vi-
an nona.

Plinensia
vitra nunc
quàm maxi-
mè celebrã-
tur.

quã causã nescio, frigescere. *Plinensis* officina, in regione *Plinensi*, hodie, ut audio, venustate vitrorum, cæterisque varietatibus plerasque superat, & in arte regnat. Plures alias vitri Officinas apud nos, si in eo *fortuna Gracia sit* torrent, ut ait ille, adducerem; una *Chrudimensis Provincia*, quatuor officinis vitriarijs, in quibus diu noctuq; sudatur, gloriari potest. Vix puto tertiam Officinarum partem enumerasse me; tres, quatuorve hujusmodi officinas cum accessissem, liquidissimã voluptate perfusus discessi, neque enim (nisi in rem presentem venissem) cogitatione ullã fingere mihi potuissem, tantam esse vim ignis, ut cineres liquidos, & fluidos redderet, & è contrario jam fluentes solidaret; deinde flatu tot, & tam varias vitrorum

Art pulcerrima Vitri conflandi.

formas fabricari, ut sic dicam, posse. Quàm multæ ad hanc artem industriæ! materia ipsa quàm multis eget præceptis, ut idonea sit flatibus! quàm tenax, & sui similis ignis! denique *Vitrum*, grande est Naturæ & artis miraculum; neque omnis ignis valere potest. Vidit hoc doctissimus *Plinius* in *questionibus Naturalibus*. *Diversi*, inquit, *sunt ignes, & diversorum effectuum; qui aurum fundunt, flammã de paleis succensã aurum domant; Medici è palmis igne factis, medicamenta concoquenda leni igne calefaciunt; flammã è myrica ad emolliendum & formandum vitrum ajunt esse commodissimam, &c.* quæ omnia ab Artificibus diligentissimè observantur.

Plin. l. 3. q. Nat. q. 10.

* * (†) * *

C A P U T X X I I .

Chartariæ officinæ apud nos enumerantur. Mylij error de origine Chartæ. Multitudo Officinarum hujusmodi. Chartæ Hollandicæ materiam suppeditat Charta Joachimica. Mollitorum artes in Bohemia. De opere figlino. Ridiculum quiddam de Wenceslao Rege ac Cæsare, deque Auriga Ollas Pragam vehente.

Chartarias Officinas magnam & artem, & utilitatem, & necessitatem continere, toto quodammodo genere humano hodie scripturis occupato, pro confesso habetur. Egregiè hallucinatur *Mylius*, qui artem chartæ conficiendæ primùm circa annum C. 1470. inventam affirmat, cum ex Gallicia duo viri, *Anthonius & Michaël, Basileam* venissent, & secum artem illam attulissent antè Germanis ignotam. Sed *Mylius* integræ Manuscriptorum Codicum Bibliothecæ refellunt, in quibus plurimos in charta Codices, jam ante Annum 1340. scriptos,

quoties lubebit, ostendam. De Membranis ab *Eumene Pergami Rege* inventis, de *Papyro*, ac deniq; de *charta*, accuratissimam invenies tractationem apud *Robertellum*, disputatione de *Arte veteres libros corrigendi*. Ad *Chartarias Officinas* redeamus. Existimo *Bobemiam* (etsi non maximo ambitu clausam) non parum ampliores se provincias earum numero provocare posse. Enumerabo per Indicè, ut sub acumen styli sponte venient, memoriã suggerente. *Pragensis* lucrosissima. *Reimerensis* in Comitatu Glacensi. *Pardubicensis* in Districtu Chrudimensi.

Franc. Robertell. Tomo II. Cruticor. Jani Groseri.

Mylius in hoc Philosophico sit. Papyrus. de inventio ne chartæ.

Bent-

Bensensis. hæc inter probatissimas censetur, estque multiplex.

Novodomensis in Bechinensi provincia, *Horaxdiovicensis* in Prachensi.

Egrensis.

Analaregiensis ad Pragam.

Litomislium Civitas, habet duas.

Gerkavia habet duas, quæ à nitore & candore chartæ plurimum commendantur.

Nimysensis seu *Mimomensis*.

Brisaviensis.

Trutnoviensis.

Langemaviensis.

Hohenelbensis seu *Albipolensis*.

Pelztorffensis.

Austensis, quæ à multis laudatur.

Commosoviensis, & hæc valde laudata.

Hammerensis.

Eichwaldensis.

Telnicensis.

Taleschinensis.

Bzecicensis.

Rokitsnicensis.

Fridlandensis charta elegantia prorsus

Radlicensis. (singulari.)

Landervassereensis.

Planensis.

Ronspergensis.

Einsidensis.

Jochmsta-
lensis char-
te bonitas.

Jochmstallensis. hæc ut reor, principatum obtinet ex chartæ bonitate. Cum antè annos aliquot *Jochmstallium* adissem, narrantes Chartarios audivi, totam propè hanc chartam *Jochmstallensem* in *Hollandiam* devehì; ibi rursus refingi, atque ex ea politissimam illam, & tenuissimam chartam denovo confici, quam in libris (*Lugdunum Batavorum* præcipuè editis) mirari solemus. Est enim charta *Jochmstallensis* utcunque crassa, adeòque ex una ejus philyra duas, magno lucro *Hollandi* conficiunt, materiâ suppetente.

Hoc loco suspicio mihi oboritur, non omnes me Officinas chartarias enumerasse; sed quis id à me requirere & jurgare possit, cum novæ aliquibus in locis excitentur? Porrò *Moletrina chartaria*, & illius quoque non ignobi-

lis artificij, quo asseres scinduntur, elegantissimam descriptionem Lector inveniet in *Hercule Prodicio Stephani Vinandi Fighij*, quam ab amante ejusmodi artium studiosè legi cuperem; hic obiter addo: *Asserarias* Molas, multòque etiam magis *Moletrinas*, ubi farina conficitur, apud nos propemodum infinitas numerari, & *Molitores* peritissimos esse omnis lignæ architecturæ, artifices lignarios summos, & quidquid ferrâ, dolabrâ, ac securi peragitur, ad unguem callere.

Figulorum ars non est tanti, ut eorum fieri mentionem oporteat, sed in eo labore *Beraunenses* & *Leuvinienses* excellunt. Ridiculum est quod *Cæsari Wenceslao* ante ducentos annos accidit, idque & veteres memoriæ, & *Beraunenses* affirmant: commeabat *Wenceslaus Imperator* tum *Pragâ Zbracum*, *Cunradicum*, *Zbirohum*, tum hinc rursus *Pragam* frequentissimè, & mutatione loci taxidum Imperij curarum levare solebat; fortè evenit, ut itinere *Pragensi Beraunam* proficiscens Imperator in Aurigam incideret curru everso, & ollis, quas Figulis *Beraunensibus* ad nundinas *Pragam* vexerat, confractis, Deos, homines, & iter ipsum diris devoventem. *Wenceslaus* ut erat, facilis & facetus, cum ex auriga irato, bona verba extorquere non posset, offert optionem (ut si damnum sibi compensaret) quidquid vellet à se petendi. Auriga confestim: hoc inquit, unum, Imperator, peto, ut cum hac viarum impedita, saxosa & inæqualis sit, suo Edicto statuas, ut non amplius duo miliaria (quod hactenus factum) *Beraunâ Pragam* computentur, sed tria, utque nobis miseris Aurigis tam saepe curri fragrum hoc itinere patientibus, pro tribus miliaribus Figuli prestimus numerare cogantur. Dictum factum, & Imperatoris Decreto, tribus miliaribus *Pragam Beraunâ* distare declaratum est, quod hodièque sacrosanctè servatur, pœnâ etiam in eos, qui contradixerint, legibus constituta.

Figulina
opus.

Molæ as-
serarie.

CAPUT XXIII.

Fluvij Bohemiæ. Albis unicus nostros omnes Fluvios devorat. Cerevisiæ ex Aquis apud nos discrimina.

Fluvios omnes Bohemia, in ipsa regione, aut ex limitaneis Bohemia montibus nasci jam antè narravi; hinc illa aqua dulcedo, cum fluvij omnes non procul ab origine manantes, quasi totidem fontes, & aqua omnis fontana haberi possit, quam avidissime Pisces, ac Salmones præcipuè, consecretantur. Si compendio uti vellem, *Albim* unum Bohemiæ flumen (qui post oppidum *Wrcblabi*, *Hohenelb*, à Septentrionali Bohemia parte oritur) nominarem; nam hic unus, cæteris omnibus fluvij devoratis, & receptis in se, unus extra Bohemiam (post *Ußam* ad *Dieczinum*) fertur, & retinet nomen; cæteri, qui ei sese in Bohemia addunt fluvij, nomen amittunt. Memini me in *Epitome historica rerum bohemicarum* omnes nostros enumerasse fluvios, & cum cura cursus eorum tradidisse; præcipui, qui in *Albim* exonerant sese, habentur: *Upa*, ante *Faromirium*; *Metuge* sub *Faromirio*; *Aquila* duplex, (cujus aquis præcipuè oblectari *Salmones* in comperto est) ad *Reginohradecium*; *Lanczna*, apud *Pardubiciam*; *Cydlima*, ad *Libiciam*; *Chrudimka* sub *Pardubicio*; *Mrlina*, ad *Nymburgum*; *Gisera* fluctibus argenteis aut gemmeis potiùs, & nobilissimis piscibus celebris, ad *Taussimium*; tum ad *Melnikum* ipsum, *Wlawa* seu *Muldava*, primæ post *Albim* auctoritatis & nominis flumen; nascitur in oppidulo *Wlawa* in ditione Ducum *Crumloviensium*, in Meridionali Bohemia; & hos antequàm *Albi* misceatur fluvios recipit: *Maliczam* seu *Malice* ad *Budviciam*; *Lux-*

nice, seu *Luzinam* ad *Muldavo-Tinam*; *Blamiciam*, *Wolinam* & *Ustavam* gemmiferum & margaritarum nobilem piscatu, ad Arcem *Zvukovv*; tum *Kaczabam* ad pagum *Stiechowicensem*; *Sazavam* nigris fluctibus ex *Moravis* limitibus venientem, ad oppidum *Danle*; ac denique cum *Beraunka Mzam*, seu *Misam*, ad *Aulæ Regiæ Cænobium*, (à quo fluvio, *Crantzius* *Misniacorum* nomen falsò deduxit) *Miza* verò antè quàm *Muldava* jungatur, amnes in se recipit multos: *Bradavukam* & *Radbuze* super *Plsnam*; *Ublavvam* paulò infra eam; tum alios fluvios quinq;: *Rokyczanensem*, *Plassensem*, & *Teisingensem* sub *Kaczerow*, *Rakovvnicensem* super *Krziwoklad*, & è regione *Beraunæ* Aquam *Divicensem*; hoc omnium fluviorum cum *Muldava* conitatu, superior *Albis* in *Misniam* eluctatur, sex fluvij post receptum *Muldavam* auctior, scilicet *Besovvckâ* seu *Bšovvckâ* sub *Mielnico*; *Chablovvka*, & *Egra* (Bohemis *Ohrze*) super *Litomericiam*; *Bilimâ* ad *Austam*; *Plancznice*, & *Badebachâ* ad *Diecziniam*; singuli fluvij suis quisque dotibus commendari solent, quas hoc loco percensere nihil attinet. *Albim* à numero undecim annium qui in *Albim* influunt, dictum existimant multi, alij à numero undecim fontium (quorum omnium nomina recenset *Fabricius*) ex quibus oritur, quasi *Elf*, accepisse nomen putant; *Labe* per metathesin vocant *Bohemi*, notissimum antiquis Græcis, & latinis Scriptoribus flumen. Gracissimum, sed ex horrore spectaculum est: *Albim* Bohemiâ egredientem videre: totus in angustam & saxeam quan-

Enumerantur Bohemiz fluvij, quos omnes Albis unus devorat.

Fabric. in Annalib. Urbis Misnæ. l. 1. s. inis.

Alveus Albis saxosus post *Austâ*.

quan-

quandam convallem impactus tremente toto alveo, & petris subrus horrente, spumantibus fluctibus eluctatur in *Misniam*; credebam tum periturum me dum illac navigo, nunc quasi superato recenti periculo, quoties cogito, revivisco.

Fluvij Bohemæ varie colorati.

Aquarum apud nos, etiam quæ alveis fluunt, multa sunt discrimina: calentes, tepidæ, gelidæ, dulces, austere, limosæ, palustres, cœlestes & pluvix, turbidæ & pellucidæ; color nonnullas discriminat. *Albis* turbato fundo, turbidus plerumque procedit; *Muldava* (maximè dum minor ætate fluit) virentis herbæ colorem præfert, & revera dum oritur, diu multa prata percurrit, ac lavat; *Saxava* nigrore quodam tingitur; *Misa Beraunka* junctus candidat, sic ut nihil dissimilius esse possit, & tres ex ijs fluvij (*Beraunka*, *Muldava*, *Saxava*) qui ante *Pragam* juncti mediam Urbem discriminant, faciliè coloribus distinguantur; id mihi discrimen ex vitiferis collibus, qui *Sacrario S. Magdalena*, & horto Societatis nostræ trans *Muldavam* imminet, ostendit pridem R. P. *Masbanus Scultetus* Vir Apostolicus è Societate nostra; addebat eam esse causam, cur *Nova & Antiqua Ur-*

Ex aquæ valetare facte Cerevisium oritur variè.

bis Cerevisia meliores ac pingviores sint *Minoris Praga Cerevisijs*: illas enim ex nigris *Saxava* aquis, has ex *Beraunka*, qui ripam *Parva Partis* alluit, inustas & coctas esse; atque inde accidere, ut quidquid *Urbis Minoris Cerevisiarum* coctores conentur, quantumvis Magistros eisdem ex *Urbe antiqua* vel *Nova* advocent, hordeum ex iisdem agris petant, aliâque omnia præstent, nunquam tamen robur *Cerevisijs* suis addere, & conciliare possint; idque ampliùs ex eo patescere: quòd si adversum *Saxavam & Muldavam* eamus, & quæ loca alluant perpendamus, omnia illa optimis *Cerevisijs* hordeaceis, *amaris*, ut vocant, & ex flavo nigris, abundant; contrà, quæ *Beraunka*, & qui in eum totus immigrat *Misa* irrigat fluvius, non ab hordeaceis *Cerevisijs*, sed à tenuibus & triticeis (quas *Albas* vocamus) commendentur. Lectoris sententiæ totum hoc quod nunc attuli, subjicio, vide quæ postea adferentur. Sed saporis discrimen magnum aquis nostratibus inesse notius ac certius est, quàm ut argumentis pugnare sit opus: intelligunt id ac sentiunt maximè *Salmones & Anasa* delicatissimi piscium, ut suo loco dicemus.

C A P U T X X I V.

Thermæ Teplicenses & Carolinæ. earum origo, & mira quædam; natura & vires. Thermæ anissæ sunt imposito lavantibus pretio.

Hermarum in natura plurima sunt miracula, nec hæc gloriâ *Bohemia* regio caret: duplices habentur in honore, *Teplicenses & Carolina*, nisi fortè *Landecamas* (in *Comitatu Glacensis*) in *Bohemia* quoque trahere velis, quæ quidem *Therma* appellari non possunt, cum calidæ non erum-

pant, atque ad lavandum, eas calefieri sit necesse. *Teplicenses* *Aqua* calidissima terrâ exsiliunt, longè tamen mitiores sunt *Carolinis*, quæ ob fervorem, ab humano corpore, nisi refrigerentur, perferri non possunt; tantus est aquæ ardor, ut terque quaterque intincta animantia (gallinæ, sues &c.) pennas & pilos amittant. *Teplicenses* ad A. 762. suum volutabro detectæ,

Inventio Thermarum Teplicensium & Carolinarum

Carolina longè posteriùs Anno 1370. Carolo IV. apud nos regnante, dum per hæc loca feras sequitur, *Canis* venatici in has aquas lapsu, prodente ambustionem ululatu.

Quinam de
ijs scripse-
runt.

Teplicinum Slavicâ voce quasi dicas *Caldarium*; hinc etiam *Carolinas* alluix fluvius *Tepla* nomine, *tepla* enim & *Teply* calidum Bohemis significat; ut *Carolina*, *Wary*, à coquendo, quòd ibi aqua coquatur, effervescat & bulliat, appellantur. De hisce Thermis scripsere plures: *Teplicenses* historicum habent *Gasparem Schruvenckfeldium* Republicæ Gothicensis Physicum, qui earum Originem & Naturam diligenti, etsi parvo opusculo (ut Tullianè dicam) descripsit, Anno 1607. eumque libellum *Magdalena Waldsteiniana nata Zeximiana de Austri, Domina in Arzovia* dedicavit. *Carolina* descriptores, & laudatores habent plurimos, qui earum salubritatem literis, pro eo ac merentur, celebrarunt; præcipuus ætate Patrum *Matthias Sommer* Medicinæ Doctor, in hoc oppido natus, & domesticus. Lipsiæ editus Liber est Anno 1609. duplici præfatione, primùm *Baroni de Fels Leonardo Colonna*, deinde Senatui Imperialis Urbis *Noribergæ* dedicatus. Libelli summa est: enumerat complures Aquas Medicas per Germaniam (*Badenses* seu *Martias*, apud Moguntiam *Wysbaden*, non procul Confluentiâ *Embserbad*, ad Salisburgum *Castienbad*, *Badenses* in Austria, & apud *Helvetos* alias eodem nomine, *Wirtembergicas*, *Aquisgranenses*, *Lotharingicas*, &c.) atque his omnibus antefert *Carolinas*. Anno 1370. inventas esse à Carolo ut antè narravi. Lavisse hinc Cæsarem *Carolus*, & læso pedi fecisse medicinam; habuisse in animo *Cæstrum* pro defensione *Thermarum* condere in saxeo illo monte, quem Incolæ Cervorum montem (*Hirschenstein*) quòd in eo Cervos videre sæpissimè liceat, appellent; narrat ubi nunc *Caria* assurgit, grande saxum ste-

C. 5.
Summarium
lib: de Ther-
mis Caroli-
nis.

C. 1.

C. 2.

C. 5.

tisse, cui *Caroli* effigies incisa fuisset, id saxum (*Carlstuel*) *Caroli* sedem appellatum, inertissimâ negligentia Veteres ædificio contexisse. *Teplam* fluvium à Calidis aquis bohemicum nomen habere; explicat deinde *Aquarum Carolinarum* naturam solertissimè, & unde odorem, vires medicas *Aqua* illa hauriat, docet; calce, sulphure, alumine, rubricâ, salpetrâ, & cæteris, sed *vitriolo* maximè imbutam esse demonstrat. Tractatio tota descriptione publicorum quorundam operum concluditur; *Alberti C. Sslitckij* præcipuè pia liberalitas commendatur, qui Anno 1531. Hospitalem pauperibus excipiendis domum fundavit, & dotavit. Hæc Doctor *Sommerus*. Illud non parvum est Naturæ hoc loco miraculum: *Aquam Thermarum* intemperantissimè, sed innoxie à lavantibus potari: incipiunt à paucis v. g. decem cyathis, addunt altero die plures; augent quotidie potus mensuram; multi ad cyathos aquæ 40. 50. ascendunt, tanta inde acquiritur alvæ lubricitas, ut simul bibatur, simul perdat, hoc perfectæ curationis certum est argumentum; inde ut cœperant à parvo cyathorum numero, contrà descendunt à maximo, & ad cyathos paucos perveniunt; hoc jam sanitas est, idq; rebus ipsis compertum. Juvabit Excellentissimi & Expertissimi Medici *Johannis Caroli Kirchmayer à Reichvitz* Jurati Regni Bohemix Physici annotatiunculam, quam rogatus mihi transmisit, apponere: *Cyathus* inquit, est *Mensura liquorum*, quæ respondet *Unciæ unæ cum dimidia circiter*, sed pro qualitate liquoris. *Pocula Thermarum Carolinarum sunt majora, & varia, Unciarum duarum cum dimidia, aliqua Unciarum trium cum dimidia circiter. Si natura & constitutio agrorum ferat, à decem vel pluribus incipiunt, & ascendunt ad 40. vel 50. Fucrunts jam, qui sexaginta & septuaginta transcenderunt, prout in aliquibus naturæ operantur. Bibuntur aliquot diebus,*

C. 3. & 4.

C. 5.

Potatio a-
quæ calide
in balneo
Carolino.

ebus, quinque circiter; postmodum balneatur, idque alternis repetitur tervæ, quas tervæ. Hæc ille. Præter *Aguas* multa alia, quæ mirari rerum Naturæ curiosi possint, *Caroli Thermæ* offerunt: *Seillatisius* in primis lapis, ut vocant, qui subitâ *Metamorphosi* ex aquæ guttis stillantibus duratur in lapidem (Germanis *Walstein* seu *Tropfstein*) tanto ibi proventu quotidie crescit, ut intra paucissimos dies balneorum vasa, & *Thermarum* canales intercipiat, nisi manu defendas, & nascentem decusseris. *Gypsens* ibidem lapis (*Stalagmitens* Græci vocant, cum guttæ rotundæ ex aqua in gypsum vertuntur) variorum colorum, fusci, candidi, grisei &c. figuræ quoque varix (tabarum, pisorum, coriandri &c. naturâ, cum rem non possit, aliquid latum saltum & utile cibus imitante, ut sapius diximus) maximo numero reperitur; irritantque *Aguas Thermarum* pueri, & hilaris illa ætas, ut quidquid jusserint, crescat, ligneis formulis ad id paratis infusum. Tanta ibi lapidescentium rerum copia, ut lignum ipsum nocte impositum, manè lapideâ crustâ intectum conspiciatur; quæ colore & corpore calcis naturam explorantibus præfert. Sæpe ex ipsis *Thermarum* canalibus videas stramina, folia arborum, quercus, & alni pendentia, quæ in lapidem durata in aquam inciderant; lacertam ibi vidisse memini à Pueris occisam & mersam, in lapidem transisse, elegantissimi Sculptoris arte expressam jurâsse. præcipuè *Lapilli rotundi* pisorum instar spectantur: qui quòd candicent, ex materia quâ constant, vivæ calcis; quòd verò niteant, & fulgeant, ex tinctura, ut vocant, Minerali, consequuntur. verbo: omnia ibi Metalla & Elementa confundunt, & commiscunt *subterraneæ flammæ*, coguntque naturas, ut errore mirabili, altera in alteram depugnent, & tandem ex mutuo illo certamine refracta, novum aliquod mixtum lapidis genus ex mul-

tis parturiant. Quæ commiscuntur, ut in canalibus ad oculum patet, sunt: *Calx, sulphur, alumen, salnitrium, summa semina metallorum.* Quæ, quia, ut ira loquar, malâ fide conjuncta constant, duraturâ soliditate & debilitâ non constant, & vitrum fragilitate imitantur.

Illustrat *Thermarum Bohemicarum* naturam ac vires (ut aliarum quoque in Evropa) immortale *Athanasij Kircheri* ingenium, brevi quidem, sed acriter, & penetranti nervositate: *Carolina in Bohemia*, ait, *sulphureo-aluminosa sunt: glandulas, strumas, sciaticam, paralysem, & similes morbos curant.* Tales *Thermæ Badenses Helvetiorum, & Badenses in Badensi Marchionatu, & in Austria &c.* & post: *Teplenses in Bohemia sulphure, nitro, alumine, bitumine, & saxo calcario constant; nullum est ferè morbi genus, cui non proficiunt.* Quibus verbis *Athanasius Teplicensis* visus est *Carolinis* præferre. Ad *Thermas Carolinas* illud adjici debet: oppidum illud cum Civibus suis non semel grave ab aquis periculum subijisse, ac tantum non Aquis obrutum. In vetusto quodam Libello annotata inveni *Thermarum Carolinarum* pericula; nunc scribenti Liber ad manum non est: memini in eo legisse, ad prioris sæculi finem collectas nubes aquis gravidas decidisse in fluvium *Teplam*, & *Thermas* subito mersisse, non paucis mortalibus in alveum abreptis, idque non vice simplici factum. A. 1579. 2. Aprilis, atque iterum Anno 1636. 10. Februarij, *Piscina Podborska* (nunc *Podbrsel, Lacum* vocant non pauci) ruptis tempestate aggeribus exundavit, & gravissimis damnis *Thermas* affecit: habeo fragmentum literarum, quas *Thermisani ad Abbatem Teplensem* 20. Februarij Anno 1636. dederunt, ubi illa damna enumerantur, & quatuor sexagenarum millibus reparari non posse contestantur. Illud propè exciderat, magno divinæ providentiæ dono, *Thermas nostras omnes*

Qualitates
Thermarum
Bohemica-
rum.

In Mundo sub
terraneo.

Natura avari-
tæ Ther-
marum aquas
utrasque sub
trahit.

Anstomus de
Bot. L. 2. de
Germania.
C. 117.
Mira, quæ
offert Na-
tura Ther-
marum.

Anstom. ib. &
C. 138. 299.
300.
Zachar. Theobald.
in Arcanis
Naturæ
sect. 1.
Joan. de Caroli
Thermis.
in Thesaur.
gr. Nat. C. 14.
Class. 4.

C. 13. C. 16.

Aqua lapi-
descens, &
alia in aquis
injecta.

*Jonst. in Thes.
nat. nat. Clas.
sif. 4. C. 14.*

omnes protinus exaruisse vestigali imposito (ut ex Camerario Jonstonus de Carolinis observat) de *Teplicensibus* constat, idque inter Exempla Avaritæ legimus, & in propylæo *Thermarum* scriptum videmus: cum loci Dominus, aut Cives, lavantibus pretium olim statuissent, *Aquas balnei* statim amissas ex oculis, neque nisi sublato ve-

stigali, summo fassionum labore, recuperari potuisse. Apparet DEUM æquè ut *sanitatem*, ita sanitatis remedia, omni conditioni hominum communia, & in propatulo esse velle. Idem de fonte *S. Wenceslai Prage* commemorant Senes, exaruisse venas, cum ab haurientibus pretium posceretur.

C A P U T X X V.

Origo Dessnensis Balnei, ac vires Medicæ. De Acidulis Egrensis & Teplensis. Novum Balnearium in Bohemia.

Hæc calidis, medicisque, fontibus dicam, an rivis, an amnibus? meritò accenseri potest Aqua *Dessnensis*, tribus *Taborio* miliaribus (itinere *Novodomensis*) mirè salutaris, & quod innumeris constat exemplis, ad salutem ægrorum mortalium cœlitus quodammodo comparata. Vidi ante multos annos, typis sæculi hujus initio vulgatam de Origine fontis *Dessnensis* narrationem. Anno 1599. ipso *S. Catharina* festo die, mulier vidua & pauper, *Catharina Urbanczowa* nomine, quæ pridem dolore capitis excruciatâ, nullum in Medicis auxilium invenerat, ex pago *Survecze* domum in oppidum *Dessnam*, unde orta erat, redibat. Nondum Sol occiderat, cum in colliculo quodam videt Sacerdotali habitu indutum venerabilem ætate & gravitate Senem genua posuisse; aderat triennis, ut videri poterat, *Pnel-lus*, albo amictu, & ipse flexis geniculis oranti similis, manu hæc & illâ duas faces serenâ flammâ lucentes sustinens. Non erat terrificum spectaculum, sed gratum Mulieri; itaque & ipsa invitata pietate, genua ponit. inter orandum animadvertit, quasi cœlum fulmen minaretur, coruscationes fieri; ter

coruscavit, ad singulas Senex ille vultum demittebat, sic ut ipsam humum fronte contingeret; mox ortæ mulieri sunt tenebræ, totamque illam Senis & pueri scenam evanuisse sensit, accessit tamen intrepidè locum, videtque tres purissimas aquæ venas (quas neque ipsa, neque alij, qui sæpe illac iter fecerant, unquam antè observaverant) emicuisse; *Mulier* contestim doloris sui admonitu Aquâ illâ volâ manûs hauritâ, oculos, DEI nomine invocato, & reliquum caput lavat, sensitque dolores omnes momentò quasi potentissimo pharmaco detrahi, seque integram recepisse sanitatem. Res tota ad Dominum (erat is strenuus *Eques Wilhelmus Ruth de Dirna*. Dominus in Nova Cereque, *Rudolphi II.* Bohemiæ Regis in Districtu *Bechinensi* Capitaneus, cujus nobilissima familia paulò ante ætatem nostram extincta est) ad Dominum, inquam, res defertur; legitimè examinata mulier, jurejurando narrationem suam firmavit. Secutæ sunt innumeræ curationes ægrorum (quarum aliqua in eo manuscripto libello commemorantur) atque ut *Populus cœlum*, unde illa salus veniebat, respiceret, placuit Peregrinos ad Ecclesiam condendam invitare. Collectum brevi tempore

*Thermæ
Dessnenses
mirabiliter
inventæ.*

pore tantum argenti, ut Ecclesia lapidea non inelegans omnino, ab Oppidanis *Deffnensibus*, & loci Dominis conderetur, quæ Ecclesia fontem illum Medicum contegit & defendit, sic, ut medio in Templo fons erumpat; inde aqua hauritur, & ad balneas seu *Thermas* propè ædificatas fertur, ut servē facta ignibus balneantibus sit in promptu. Ad S. *Joannis* Festum diem maximè salutaris habetur lotio, placuitque ob id Ecclesiam S. *Joannis Baptistæ* nomine honorare, ut is præsit balneis; qui ipsam salutem in *Fordane* quondam lavisset. Eo die meminimus plura quàm octo Peregrinorum millia vidisse, qui Parochis suis ducentibus advenerant; quorum non parvus numerus Conscientiâ Confessione peccatorum expiatâ sacræ acubuerunt Mensæ. Notant eruditissimi quidam viri; *DEUM* quoties per Naturales causas agere potest, à miraculis quodommodo abhorreere; idem in fonte hoc nostro factum video, nam (nè quis erret) etsi origo ejus quandam Miraculi speciem præterat, vires tamen naturales. Audiamus *Agricolam* apud *Kircherum*: *Aqua aluminosa, mista astramentosis, colorem aris dant ferro, cæterisque metallis candidis, et aurum splendidum reddunt; testes hujus experimenti sunt aqua calida* (errat *Agricola* non enim ut dixi, calidè erumpunt, sed concalescēt & servē factæ profunt) *in Bohemia ad Arcem cui nomen Novadomus Dschhaus* (distant à Nova-Domo itinere duarum horarum) *nam argentei Anuli eorum, qui balneo isto utuntur, frequenter aqua vitrioloaluminosa usu, cum tempore Aeris colorem contrahunt, autem vero Anuli etiam illustriores, misidioresque fiunt, & in ferro quoque indurando maximâ vi pollem ut suo loco dicitur.* Hæc *Agricola*, quod etiam habet *Fonstonw*. Ad aquas *Acidulas* veniamus, quibus non minus, quàm quæcunque alia terra *Bohemia* gloriatur: *Comorzani* olim etiam *Ssiechovi-*

cij fontes *Aciduli* miræ salubritatis laudantur. Hodie *Egrensis Fons* acidulus omnes per *Bohemia* hoc in genere vincit, tantòque hominum, ac primæ Nobilitatis accursu celebratur, ut nihil suprâ; viri nobilissimi qui ipsi ob negotia adire verantur, Nuncios, aut currus mittunt, verno præsertim tempore, & *Senatus Egrensis* auctoritate signatas lagenas plurimas domum reportant, jamque etiam *Prage*, aliisque in Urbibus ejus aquæ mercatus est; scimus in *Poloniam* & in intimam usquè *Germaniam Acidulas* de vehi curribus, lagenis quibusdam infusas, quas vocant *Egrenses*, in amphoras singulas *Imperiali* (monetæ genus notissimum est, quorum duo Aureum seu Ducatum efficiunt) repletas. Præcipuæ dotes Aquæ hujus sunt: lenissimè mollire alvum, & quod plurimis exemplis, virorum & fæminarum adstruunt Medici, importare fæcunditatem. Mirum est, quod vidi nuper, & gustatu verum deprehendi: in *Thermis Carolinis* ponè ipsum *Crate* rem bullicentis aquæ, promicare subterraneis venis frigidas Aquas, easque *acidulas*, quasi moneret Natura nè ferventes illæ *Thermæ* nativi sui trigoris obliviscantur. Ad *Teplense Præmonstratensium Cænobium Acidulas* inveniri, loci Abbas, Vir amicissimus, mihi narravit, *Egrensibus* nihilo bonitate cæterisque dotibus inferiores, idque post examinatum Chemicorum artibus, fontem palam affirmare solitum magnum illum *Bohemie Hippocratem Marcum Marci*. Sed de *Acidulis Teplensibus* ex professo agemus Capite sequenti. Aliâ insuper talicitate (ut hoc obiter dicam) *Abbas* hujus dominatio commendatur; nam sub eo non modò *Acidula* illæ, de quibus modò dicebam, sed & *ferris optimis fodina* plurimæ, quòdque nescio an alibi in *Bohemia*, *Antimonium*, vi & efficacità cuicunq; etiam *Ungarico*, & *Transsilvano* par, effosum est, cujus mihi jam elaborati in Medicos usus, cumu-

Acidulæ præcipuæ ad *Egram*.

Aquæ Defloentes, unde illæ vires Medicæ.

In mundo subterraneo Tomo 1. lib. 6. sect. 3.

inst. in Therm. Nat. C. art. 5. in adv. Element.

Ferrug. Teplense Antimonium item.

Balneti wL.
czicense.

los idem Prælarus ostendit. Remem-
randum est ad *aquas*: Accepi à fide di-
gnissimis Viris novum quoddam *Ther-*
marum genus *Deßnensibus* & *Land-*
encensibus simile, non ita pridem in Re-
ginohradecensi Provincia post *Wlzi-*
cium frequentari cœpisse, *S. Joannis*
Baluenm appellari: aquam concale-

fieri & in vannos infundi, plurimos
mortales aquæ hujus *ferrate* (nam in
ea prædominatur *ferrum*) beneficio
valetudinem recepisse. Non possum
adferre plura, quòd in rem præsentem
nunquam venerim, neque idoneum
hominem nancisci potuerim, qui rem
totam diligentius explicaret.

C A P U T X X V I.

De Acidulis & medicatis Fontibus in ditone celeberrimi Cœnobij Teplensis.

Multitudo
acidorum
fontium in
vicinia Te-
plensis Cœ-
nobij.

Um accepissem to-
tam viciniam *Teplen-*
sem nobilissimis, sa-
luberrimis, & jucun-
dè acidis *Fontibus* sca-
tere, Amicum unum omnium meo-
rum antiquissimum: *R. P. Aloysium Ha-*
ckenschmidt ex Ordine illo candidissi-
mo *Præmonstratensium* in eo quod
memoraveram Cœnobio *Teplensi*, Vi-
rum doctum imprimis, & quod caput
est, Regionis illius, si quem alium
peritum, per literas de toto negotio
consultui. Is benignissimè cum ma-
gna officij significatione respondit,
primum generaliter: tantam passim
& ubique ad *Teplam* in montibus &
vallibus, in silvis, & villis, vijs & avijs
exuberare *Acidulorum Fontium* multi-
tudinem, ut numerus iniri non possit;
ipsi sibi facilè sexaginta ejusmodi fon-
tes natos esse. Alteris literis præci-
puorum, qui feruntur in primis, &
Acidulis Egrensibus (ut experientia
constat) paria faciunt, & clarissimo-
rum apud nos Medicorum judicio
commendantur, & ad sanitatem bi-
buntur, Nomina peculiari scripto
complexus est. Sed turpe est, ut ait
ille, *runulos consuetari, fontes rerum non*
videre, itaq; referam quæ scripsit:

Cæra.

Fontes Acidularum in fundo Mo- *nasterij Teplensis.*

AUfchowitz pagus versùs Eg-
gram, uno nulliari à Monaste-
rio situs, habet fontes sex: duo
adjacent ipsi Pago, quibus subditi &
transeuntes, pro ordinaria portione u-
tuntur: alij quatuor in vicina sylva.
Primus & notior ob prædominantem
salsedinem, dicitur salsus, ejusque u-
sus medicinalis est. Sic Anno 1609;
Michaël Raudenius Medicinæ Doctor,
& Physicus Schlackenwaldensis, illas
aquas ordinavit pro Illustrissimo Do-
mino *Joachimo Libsteinsky* L. B. de
Kolowrat, Domino in Rabenstein &
Libkowitz, iisdem usus Reverendissi-
mus Dominus Abbas *Raymundus An-*
1663. ex præscripto Medici Carolo-
badensis D. Ferdinandi *Düeler*. De
his aquis fide digna relatio multorum,
eas in virtute & operatione æquiparari
Egrensibus, imò sagatiorum opinio est,
his illas anteferri. Sic religiosi nostri,
in defectibus suis corporalibus non a-
lijs utuntur acidulis, quàm his, ex or-
dinatione Medici.

Antcho-
witz.

Alter, dictus *Stendtr* pariter cele-
bris; cùm Doctor *Prudentius Rudol-*
phi II. Cæsaris & Regis Consiliarius,
toto corpore jaceret contractus & do-
loribus arthriticis affixus: spe sanita-
tis recuperandæ *Pragâ Aufchowvicium*
confugit, & hujus aquæ usu vires cor-
poris

Stenck.

poris ita firmavit, ut ex decumbente surgens & ambulans sic factus. Advertendum autem, id non tam acidularum potatione mensuratâ, quàm earum lapidum sudoriferis Balneis procuratum, svasu & consilio Doctoris Hornik Egrensiû Physiçi & Medici expertissimi. De eodem fonte scribit sub 16. Martij An: 1606. suprâ nominatus Doctor *Raudemius*, Domino *Andrea Ebersbach* Abbati Teplensi: *Cùm ante 14. dies è Monasterio domum remearem, Virtutes acidularum in- Et tunc non solum profundius expedi- di, sed etiam de super locutus D. Decimatori, vulgò Oberambts-Verwalter, qui proinde cum Reverendissima Dominatione Vestra oratus conferre, ac negotium pro dignitate promovere desiderat. Lapidem mecum huc allatos ostendi nostratibus, qui materiam orichalcij in esse putant, in discrimine tamen, vulgò Sichterung, de meo alio nihil inventum. Hinc confirmatur opinio mea, in ijs late- re spiritum vitrioli, qui aquis illis magnam tribuit virtutem.*

Vires fon-
tis Aciduli.

15
17

In eadem sylvâ sunt alij duo fontes potabiles. Imò paucis interjectis passibus ab acidulis falsis, visuntur aquæ ebullientes, sed absque decursu stagnantes, quarum vis, & virtus mira, cum supervolantes aves, cujuscunque generis in eas decidunt, ac emorian- tur. Reperiuntur in eadem vicinia exsiccata fossæ, quarum exhalationes tam sunt contagiosæ, ut similiter emortuæ aves certis temporibus colligantur. *Teplenses* quoque oppidani, in prato *Stensta* fontibus gaudent binis, & quidem valde bonis.

Fossæ vene-
natæ.

Reliqui fō-
tes Acidu-
larum in di-
tione Te-
plensi.

Pagani similiter suas habent acidulas, sic inter Molendinum *Stürs- mühl* & pagum *Schrickomitz* fonticulus insignis. Item alius ad piscinam, vulgò *Gemeinteichl* ibidem situs, itinerrantibus serviens. Pagus *Becken* lapidas habet acidulas, quibus utitur Conventus, si quando in æstate aridi gestiunt pellere sicim. Similis fonticulus scaturit apud *Bodram* Tevtoni-

calem, prope sylvam quæ dicitur *Kopra*. Paribus aquis refocillantur *Nesnicenses*. Inferior *Cramolina* tres habet fontes: principalior quo subditi utuntur, situs est infra pagum in prato *Dominicali*: alius prope conservatores piscium, tertius in via, quâ itur *Lisstaviâ*.

Alij quoque pagi haud ingratas habent acidulas, ut *Hohendorff*, *Müllersstau*, *Warteraw*, *Glansennûhl*, *Pfafsengrün*, minor *Cramlinus*, *Landedl*, *Krups*, *Sorat*, *Birn*, *Zebarhisch*, *Kauschenbach*, *Schihaj*, *Hierst*. Ea etiam pars, quæ *Sagenbergæ* nostrum Territorium respicit, duos habet fontes.

Molitor *Podhorensis* prope montem *Podhorstein* in hoc satis felix, quòd in Culina domesticas bibat acidulas: visitur enim ibi fons ad os fornacis. Molitor quoq; *Holdschikensis* haustum familiarem pro se & alijs habere potest è fonte proximo adjacente. Tandem in Pago *Pastac* prope *Eindlam* fons acidularius reperitur, sed irregularis, quia solum deservit hyemi, ætati verò propter calorem aquæ dignoscitur inutilis.

Hactenus Religiosi Viri & amici integerrimi de *Teplensibus Acidulis* ad me missa narratio; ex qua illud colligi potest: totam illam ad multa passuum millia regionem, nihil aliud esse sub terra, quàm ab eadem origine metallica, vitrioli &c. continuum quendam craterem, piscinam & hydrophylacium subterraneum, ex quo tincti jam fontes varijs locis exsiliunt. Quod verò noxij quidam prorumpant, nihil mirum, cum omnes prope *Acidula* adsitos habeant fontes (ut in *Egrensî* apparet) in quos faeces suas & sordes, & quidquid grave subsidit, ac inimicum potantibus esse potest, providentiâ naturæ exonerant, quod postea nescio quo bituminoso lentore inardescit, & coquitur, quasi serveret, ut videmus.

CAPUT XXVII.

Fontes Medici, tum alia quædam fontium
miracula brevissimè percententur. De S. Wenceslai fonte in
Urbe Nova Pragenfi.³

Feri omnino non potest, ut omnes Miro & salutare Bohemiarum Fontes describendo exhaustiam, tanta cogitanti sese offert multitudo, ut in ipso limine ultro contitear, nè mediam quidem eorum partem nominaturum; obeunda prius fuisset *Bohemia*, & investigandi rivuli, qui ad fontes ducerent, examinanda *sacla senum*, ac denique nè sic quidem haberemus omnes, cum vires aliquorum ignorentur, & novi quotannis cum remedijs suis possint existere; aliquos in exemplum adducam, ut Titulo libri respondeam; universim dicendum est: passim, ac pagatim saluberrimis fontibus, qui innoxie potentur, *Bohemia* scatere: nullum equidem fontem apud nos esse scio, nullam aquam scaturire vidi, aut fando audivi, quæ guttur, aut gurgulionem infestet, quæ strangulet, quæ colla strumis pendentibus oneret, quæ aciem oculorum oblatat, quæ nervos contrahat, aliæque hominum mala, nè dicam mortem, adferat; nihil moror post *Wimserbergam* ad Bavarorum silvas paucos quosdam ruri habitantes homines *strumosos*; aquas enim propè jam *Bavaricas* in limitibus bibunt, proinde communi cum agrestibus & montanis Bavaris *strumarum* incommodo conflantur; at contra emicant per *Bohemia* innumeri fontes, qui mortalibus agris medicinam propinent, qui oculos acuant, qui aquis naturam & stomachi fastidia pellant, qui penetrati quædam subtilitate venas subeant, & intimos humani corporis recessus velut furtim ingressi, manuum

pedumque nervos, aut intortos, aut hærentes nodis expediant; de *Thermis Carolinis, Teplicensibus, Dessinensibus* paulò ante dixi, sallos fontes *Slana, Bilina* alibique latentes jam prodidi, *Acidulas, Egrenses* potissimum, quarum prima est per *Germaniam, Ungariam, Poloniam*, vicinasque late regiones autoritas, singulari tractatione expediendi, ut si vel in præsentis capite exemplis destituar, vincam, maneatque illud *Bohemia* gloriosum: ab illa Aquis saluberrimis plurimas vicinias ac remotas nationes provocari, & posse in certamen venire, si modò absit invidia. Quid si jam *sanctos*, ut ita dicam *fontes*, eos videlicet, qui aut *Beatissima DEI Mariæ* (quam gaudere fontibus, & ubi miraculis occupavit locum, de fonte sibi ac suis statim, ut ita dicam, providere, pridem observavi) quid si, inquam, sacros fontes ut in *S. Monte, in Dobravoda, aut S. Adalberti, S. Joannis Baptista, S. Guntheri* complures, enumerare velim, quàm fecundum & profusum scribendi argumentum sub manu nasceretur; quid si vera fontium miracula, quæ scilicet nullam naturæ opem, sed beneficium DEI, & cæliti continent, & DEO ac Cælitibus ritè imploratis ad fontes patrata sunt, describam? talis est fons *Wodolanka* proximè ad *Sufficiam*, qui ad pax Virginis tumulum prodigiosè erupit; talis ad Sacellum *S. Cunegundis* ad Oppidum *Strazovu*, qui sicco cælo & arentibus subter agris supplicatione publicâ oppidanorum aditur, & turbato fonte pluviam reddit agricolis; talis in *Niczovu* DEI Mariæ indicio apparentis repertus, qui jam cæcis duobus reddidit

C. 24.

C. 25.

Fontes celesti aliquo beneficio memorabiles.

In Hist. S. Martini in initio.

Vestigium Bohemiarum P. C. I.

Ibid.

Ibid.

Aquæ in Bohemia salubres, paucissimæ Boxiæ.

*Ibid.*dit lumen; talis ad Pagum *Brzezan**Ibid.*in ditone *Horazdovicensi*, ad quem*Ibid. Kty.*

duo itidem oblectos oculos correxere;

talis ad *Planicianum*, ad quem cum adicu-lam sacram excitaturum se *Joan-**nes* quidam *Planicensis Braxator* æger

admodum, & cibum omnem perosus

voto promississet, haustâ aquâ pro-

tinu ex integro convaluit; talis in Di-

tione *Strakonicensi Melitensium* Equi-tum ponè Pagum *Kty* ut ferunt, An-

gelo ducente & jubente effusus, cujus

fontis plurima miracula testibus com-

probantur; talis *Strassicensis* ad Pa-gum *Strassice* in regione *Prabensi*,quem *DEI Mater* suo cultori in soli-

tudine spectabilis, è rupe durissima di-

gito prolicuit; talis *Stoborzicij* unopost *Clasoviam* milliario ad *Ecclesiam**S. Ægidij* nomine consecratam; ho-

rum omnium fontium origines & mi-

racula nominatis testibus fide dignis-

simis Venerabilis è Societate & Apo-

stolicus Vir P. *Albertus Cbanovvsky* insuo *Vestigio Bohemia Pia* describit, si-

mùlque magno me labore absolvit;

mihi in hoc Opere fontes, quibus *Nat-**ura* ipsa medicam vim indidit, aut si

quâ dote aliâ, quæ naturæ vires non

superet commendantur, propositi

sunt, & ad telluris ingenium & bene-

ficia indulgentissimæ *Natura* indican-da proferentur: *Nova Civitas Pragensis*

Thesaurum habet nunquam deficientem

vel in media ætate gelidissimi

haustûs *Aqua fontana*, rivo quàm fon-ti propior, sub *S. Wenceslai*, RR. PP.*Augustinianorum reformatorû* Ecclesia,

magno impetu è rupium latebris fons

præcipitatur, (quem amissum cum a-

qua vendi cœpisset nuper dixi) cujus

aqua nitidissimæ, crystalli similes, fri-

gidissimæ, pellucidæ, tenuissimæ, nul-

lius (nisi quòd aquam puram & vivam

agnoscas) saporis, id quod aquæ pro-

batissimæ, & laudatissimæ argumen-

tum est *Plinio*; hauritur itaq; strenuè

à tenuioribus ex ipso fonte, à divitibus

ministerio famulorum, ut etiam in ali-

as *Pragenses* Urbes remotissimè defe-ratur, toriusque *Praga* judicio, unâ o-

mnium sententiâ, primæ illa sit notæ;

præcipuè caput humanum, & qui in

capite residens sensus aqua corrobo-

rat, rheumaticis medetur, adeo etiam

in febribus à *Medicis* permissam audi-

vi. Sunt in ea Urbis parte Senes grandi,

corvinâ ætate penè dixissem:

(Et jam lève caput, madidq; infan-

tia nasi,

Frangendus miseris gingivâ Panis in-

ermi,

& quæ in *Principe Poëta* sequuntur) qui

huic uni rivo, continenter tot annis

poro, vitam in acceptis se ferre, & de-

bere prædicant; ac fortè vel ipsa po-

tûs unius constantia valerudinem fir-

mat: notus est Regum *Perfarum* (*Cho-**aspis*, cujus aquam quocunq; iter face-rent, laudantibus *Medicis*, transpor-

tabant; sed nobis non licet esse tam

diletis; consulantur *Cardanum & Stry-**ckim*. Jam extra *Pragam* in Urbis

conspetu memorabilis est fons non

medicâ vi, sed antiquitatis authorita-

te & inauguratione Veterum *Bohe-*

miæ Principum cæteris præferendus.

Quâ *Wrslovicium* (pagus est antiqua*Wrsloveciorum Comitum* sedes) *Pra-*

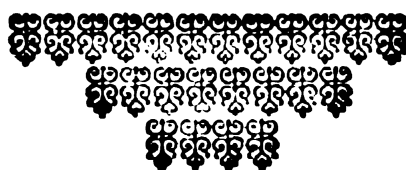
gæ ex Urbe via ducit, limpidissimum

fontem videbis, quem ob veneratio-

nem Principibus debitam, muro cin-

xit Antiquitas, salutarem hunc fuisse,

& innoxium, antiqui testes sunt, & res

ipsa loquitur, *Gezerka* locus dicitur,de quo consulatur *Hagecius*.*Vna Ven. P. Alberti Chonovity C. 3. et Vestigium Bob. P. C. 8.**Nobilissimus Aquæ rivus sub Ecclie: S. Wenceslai in Nova Civitate Pragensi prorumpens. C. 24.**Joannalis**Aquæ unius usus mirè facit ad valetudinem.**Plutarch. l. de Exilio. Cardanus l. de Aqua. Strich. l. 3. de Antiqu. Con. vival. C. 6.**Pin. l. 31. hist. Nat. C. 3. Cal. Rhodig. l. 14. Antiqu. C. 14. Gezerka fons ad Pragam.**Hagek in Antiqu. vol. add. 833.*

CAPUT XXVIII.

Idem Fontium Argumentum.

Arte aliâ Urbis Præga, Slanam versûs, medicus emicat fons, qui Bohuslanm Lobkovicium doctissimum

ætatis suæ Rhetorem, ac Poëtam, præconem, aut potius descriptorem, ac historicum est nactus, vide Bohuslai Epistolam ad Martinum Pollichium Medicinæ Doctorem, primûmque, tum adhuc Catholicæ Universitatis Witsembergensis, Rectorem: *erupit*, inquit, *his diebus* (scribebat circa Annum 1500.) *fons quidam viginti circiter mille passus longè à Praga, cujus aqua in finitimas quoque Provincias vehuntur*; narrat deinde miras & prodigiosas ad eum fontem ægrorum mortalium curationes, tribusque hominum malis præcipuè mederi, *cacitati, chibragris ac podagris*. Hunc ego ipsum fontem esse suspicor, qui uno ac medio Pragâ milliari Slanam eunibus occurrit in pago Deltz, de quo aliud quiddam prodigiosum Theobaldus affirmat: videlicet si ex eo impurus, præsertim gallico morbo infectus, aut leprosus potârît, statim Aquam fontis paulatim perire, neque nisi anno verterente reverti.

De Medico fonte ex Chrysofolla in S. Monse ad Przibramum Urbeculam metallicam, pridem in *historia S. Montis* disserui, quem oculis medicinam facere, quàm plurimis exemplis probatum est.

Dobrawoda penes Stropnicium post Crumlovium ad plures morbos valida, & salutaris nostrâ memoriâ An: 1664. primûm (quòd sciamus) celebratam recepit; antiquis jam notam fuisse, latis ipsum indicat nomen, sitque ejus aliqua mentio in vita *Wilhelmi Rosensis* M. S. quam *Wenceslaus Brzezan* descripsit; reperta est eo in loco

postea vetustissima *D. Virginis* effigies, ideòque cælestia beneficia continere curationes illæ creduntur. De hoc fontium genere plura dicemus aliquando in Prodigiis & miraculo aliquo commendatis *Beatissima DEI Parentis* per Bohemiam nostram Ecclesijs.

Post *Beranum*, uno & amplius milliari (Pragâ nî fallor milliariibus quatuor) v. *Emant* (ita locum appellant) piscinula modica adjacet, loco, in cuius finibus inter arundineta abjectissimus ad aspectum fonticulus uligine erumpit, qui oculorum nebulis & caliginibus detergendis plurimum confert; nominantur qui lotis in eo fonte oculis pristinum oculorum vigorem recepère.

In *Czimovves* primâ *Czechi*, *Czechorum* parentis sede, dum viveret, (quo in pago postea etiam humatus est) fontem esse à pluribus audivi, quem tradunt *Czechum* arte Magicâ (nam hæc unica fuit Ethnicorum sapientia) virgæ uno verbere prolicuisse; hic igitur fons nunquam obrui potest, quin per lapides, trabes, aliâque injecta eluctetur in altum, & profluat; probabile est id fieri, quòd in *Monte vicino Zrzit* nascatur, & profluat, atque ita (quod in *Aquaductibus* cernitur) necessariò inferiùs aqua ascendat, dum inclusa cupit æquam originem suam æquare.

Libesficium, Clementini Societatis JESU Collegij ditio, fontem habet maximæ salubritatis ex radice vicini Montis altissimi *Geltz* nomine labentem; aqua gelida, pura & sincera semper, sinè noxa bibitur, & sine mensura; nunquam enim ulli (quod faciunt aquæ cæteræ immoderatiùs hausta) indoluisse caput, experientiâ docti Incolæ affirmant.

Bohuslanm Lobkovicz l. 5. Epistol.

Fons alius medicatus ad Pragam.

Theobald. in *Hufficiis* P. 1. C. 76.

Fons Sacri Montis.

Dobrawoda.

Fons post Beranum.

Fons in Czimovves.

Fons Libesficis.

Fons ad
Rzepicili.In Vestig. Boh.
Pa C. 8.

Inter *Strakonicium*, & vetus *Castellum Rzepice* fontem esse, qui mirificè adversus oculorum vitia, atque ipsam excitatem valeat, narrat testis omni exceptione major Vener. Pater *Albertus Chlanovusky S. J.* nam oculis in eo fonte lotis plurimi videre; citat sibi notum *Nicolanum Hexam* jam Civitatis *Strakonicensis* Notarium, *P. Albertus*, qui puerum cæcus, & omnibus sententijs Medicorum ad excitatem perpetuam damnatus, à Matre *Anna* ad eum fontem perductus sit, lotis & portriectis à Matre oculis, puero in oculis albugo sese prodere, & exflare cepit; Mater nihil cunctata cuticulas detraxit, ac puer in omnem reliquam ætatem acutissimè vidit. Ut fons illimis semper esset, neque temere à peccoribus turbaretur, *D. Joannes Roms Strakonicensis* Vir Consularis, multis Nostrum, ob filium, quem *Societati* nostræ dedit, notissimus, manibus quibusdam coronari, & adiculâ, quâ muniretur, incingi fecit, ut videntur.

Fons Suffi-
censis.
loc. cit.

Ad *Sufficinum*, Bohemis notam civitatem, alium fontem reperiri idem Author testis oculatus affirmat, cujus aquæ virtute, plurimæ notæ, ignotæque hominum a gritudines pellantur.

Fons Du-
benfis.

Ad *Dubam* Civitatem in Provincia *Boleslaviensi*, *Studanka*, *нар. ѣхрхѣв* (fons) dicitur, in quo plurimum præsidij reponunt ad sanitatem Cives, atque accolæ omnes; idèoque anxie permuniunt, nè cadatur, aut turbetur: quem hic fons in dolore aliquo non adjuverit, ejus salutem aut deploratam esse, aut periclitari pro certo affirmant; hic æstate mediâ tam frigidus est, ut si manum in aquam inseras, obtrorpescere frigore videatur, hieme calet, neque unquam congelatur; Reptile venenosum ubi inciderit, continuo emoritur.

Fons in Mi-
lavecz.

Adferamus aliqua fontium, & quæ in aquis, aut lacubus apud nos eduntur naturæ miracula: *Domazlicio*, quâ *Tustam* latinè dicimus, unius horæ itinere ad *Pagum Milavecz* emicat fons

(quem *S. Adalbertus* quondam miraculo elicuisse dicitur, ut in ejus Sancti Apostoli vita Amicus noster *R. D. Holczky* narravit) ex quo ut *Theobaldus* narrat, divinationem petunt accolæ: nam si æger ipse accedat, aut poculo ex quo biberit antea, aquam hauriat, turbati continuo fontem, si ex eo morbo sit moriturus, affirmant, si purus fons, & illimis maneat, ægrum surrecturum.

Non procul inde in edito monte sedet arx *Risenburg à Pusa Svubovio* egregiè quondam permunita; ponè eam arcem *Puseum esse*, ad quem si Mulier, in mensibus accesserit, continuo Aquam fugere & amitti, ac diu non redire. Ego nihil affirmo, sit penes authorem *Theobaldum* fides.

A fide dignis hominibus accepi: *Randmicj* qua Civitas in *Slanensi* Provincia quinque *Pragâ* miliaribus est sita, fontem existere *Rudmicz* nomine (unde primi illi apud nos ædificatores oppidorum & Urbium, locum *Rudmicz*, à *Ruda* appellare voluerint) hunc fontem, qui primum biberint, statim occupari scabiè; continenti potione opus esse, paulò post scabiem cadere, & amitti, ac tandem firmissimam & mundam valetudinem succedere.

Quod sequitur, utrumne Naturalibus causis adscribendum sit, an cælesti beneficio imputandum, nescio; Lectores quam volent, sententiam ferant: Est *Wodolanka* non ignobilis ad *Sufficinum* Civitatem Bohemix occidentalem fons, quem initio hujus Capituli nominaram; de cujus cælesti origine consulatur *P. Albertus Chlanovusky*, originem in dubium non revoco, sed quod narrationi legimus adjectum ex *Wodolanka* fonte, Rusticos quoties sideratio aliqua agris siccitatem invexerit, Aquam haurire certatim, ac in fontes & puteos suos, qui exaruiscent, infundere, certam eo pacto sperare pluviam, nec spe falli: possent obæcatæ ariditate fontium venæ quodammodo reparari; possunt hali-

Theobald. in
Hulstien. P. 1.
C. 76. & in
Arcanis Natu-
re. sect. XI.Fons in Ri-
senburg.Fons Raud-
nicensis.Wodolan-
ka fons Suf-
ficensis.Vestig. Boh.
Pa C. 8.Aqua in fò-
tes infusa
provocat æ-
rentes cord
venas.

halitus, & humida quædam effluvia concitari; possunt aqueo quodam Magnetismo nubes attrahi; meum non est in hoc opere causas rerum scrutari, tractare, sed narratione simplici mira fontium recensere.

Fons medicinalis ad Budviciũ.

Budviciũ Regia & montana Bohemiæ Civitas, religione præcipuâ ac fide in Reges ab omni retro antiquitate nominatissima, multis, iisque raridotibus, ut suo loco dicam, commendatur; quod huc facit, in rem nostram; fons Medicus est, qui in Urbis conspectu emicat, quadrante milliarij unius non ampliùs, & salutaris maximè habetur, curationi opportunif-

simus, tam illi, quæ intro potatu, quàm alteri quæ foris lavatione perficitur. Recitabo quæ de eo Vetus Amicus *Mathias Franciscus Baltanff* Vir Consularis annotavit, & ad me misit: *imprimis subtile & prorsus solare sulphur in fontis hujus nostri aqua regnat & dominatur, sed alterum quod hanc Aquam tingit (sed longè minore gradu) est salis essentia; tertio loco vitriolum sed prode exiti virtute, tandem aluminis non nihil, quod vix sentiat, immixtum est. Hæc per artem Chemicam quatuor probationibus igne factis comperta sunt.*

☞(†)☞

C A P U T XXIX.

De Gemmis & pretiosis Lapidibus Bohemiæ.

Bohemia gemas, lapillos, & margaritas copiosissimè gignit.

Nefas à me admissum credi posset, si in Telluris *Bohemia* dotibus præciosos lapides, gemas & uniones, silentio præterirem; hanc dotem in *Bohemiã* nostram tantâ liberalitate *Natura* effudit, ut *Matrem* divitem, mundum muliebrem, filix mox nupturæ cimmelia, quæ vocant, congregantem, & accumulantiem expressisse videatur; utar in his recensendis fide, & testimonijs primæ notæ Scriptorum, qui in rem præsentem venerunt, & apud nos in *Bohemia* per diu habitârunt; ex ijs sunt *Anselmus Boëtius de Boot* Brugensis Belga *Rudolphi II. Cubicularius* idemque Gemmarius; uti & Medicus alter *Chimiæ Princeps Osvaldus Crollius*; addam etiam in loco *Agricolam & Sennertum*, tum *Schröderum*, & ex Nostris *Stramskiũ* & *Theobaldum*; neque mirum primos illos duos tantam Gemmarum nostrarum scientiam habuisse, cum *Rudolphus Imperator* extremâ rerum

istarum cupiditate teneretur, atque ita abundaret, ut non existimem à multis sæculis extitisse in Evropa Regem, qui *Rudolpho* in hoc studio, & curiositate Regiâ, (præsertim si copia, & unâ felicitas inventionis spectetur) comparari possit; quod postea æquissimo Lectori demonstraturum me promitto.

De Auri, Argenti, ac cæterorum Metallorum fodinis jam ante dixi, hinc de lapidibus & gemmis loquemur: in Districtu Boleslaviensi (quod jam antè narravi, sed hinc aptiore loco repetendum videtur) *Wisokum* pagus est sub montibus *Giganteis* edito in loco, de quo vetus apud nos Proverbium: *ad Wisokum bubulcos pesere lapidibus vaccas, qui ipsi vaccis longè sint pretiosiores*; valles subiecta *Gigantum* Montibus plenæ sunt ejusmodi mercibus, *Sapphiris, Smaragdus, Amethystis*, ac cæteris lapidibus pretiosis in solo nascentibus, & sparsis, ut jam ante cum de his montibus agerem, memoravi, *Henelij* in *Silesiographia* verba sunt:

Stramby C. l. Reip. Boem.

Gemmæ in Cerconoflij.

Israel. C. a. Sr
logograph.

in *Isera* (Gizera alij vocant) minore praso, jam ad Bohemiam spectante, *Faspis* & *Adamas*, *Achates*, *Aëtiæ*, *Amethyſtus*, *Carbunculus*, *Carmiolus*, *Crystallus*, *Hyacintus*, *Magnes*, *Onychites*, *Rubinus*, *Sapphirus*, *Sardomix*, *Topazius*, *Turcheſia* leguntur; de quibus gemmis proprio Libro agit *Schruvenckfeldius*. Quamvis verò duritie, & efficaciam in Medicinis, Orientalibus & Occidentalibus gemmis Noſtra multum concedant, tamen elegantiam & nitore, aliisque formæ dotibus, sæpe (ut periti ſciunt) Orientalibus negotium faciunt, ut diſtingvi vix ac nè vix quidem poſſint. Audivi Excellentiſſimum & Chemicæ Artis ſcientiſſimum Virum (ut alias ſcientias ſileam in quibus immortalæ ejus ingenium quodammodo regnabat) *Marcum Marci*; ſolebat is optare *Bohemia* (ſi fieri poſſet) Solis majorem vicinitatem, atque ut curſu ſuo, & itinere uſitato paululum relicto, *Bohemia* propinquiùs radijs cœleſtibus, & geniali illo calore fecundaret; futurum enim ipſe credebat, ut eo pacto metalla omnia, gemmarum, uniones, quibus *Bohemica* telluris, ut ita loquar, uterus, ad invidiam plurium terrarum gravatur, creſcerent, matureſcerent, & numeris omnibus abſoluti ederentur in lucem; duabus enim ſerè dotibus *Bohemicas* gemmas deſtitui ſoliditate ſeu duritie, tum etiam maturitate (quòd crudæ quodammodo ſint, neque ad perfectum adductæ) utramque hanc dotem à vicino Sole poſſe ſperari, ut indureſcant & fragiliores orientalibus non ſint, & cum omnino maturerint, radijs, calore, & benignitate ſideris animatæ, æqualem in medicinis vim obtineant; neque enim (ut factitari à Medicis audivi) ſi orientalis gemmarum loco, bohemica adhibere cogat neceſſitas, duplicandum erit pondus.

Ab Unionibus, & margaritis faciamus initium, quibus vita fugiens ſuſtineri poſſe non vanè creditur, cum

exempla ſint in promptu; atque ipſi viderimus: agrotos ex media morte per larum beneficio recreatos. Orientalibus, & Indicis palmam deberi nemo eſt qui dubitet, certum eſt illud: qualdam vilioris notæ *Margaritas* multis Evropa locis reperiri, ut in *Scotia*, *Sileſia*, *Friſia*, verum quæ in *Bohemia* (verba *Anſelmi* annumero) prope *Horazdioviciam*, *Strakonicium* & *Rabiarcem* colliguntur, mihi cæteris præferri poſſe videntur: vidi enim nonnullas, quæ vix ab orientalibus diſcerni poſſent; id unum in illis reprehenditur, quòd albiores ſint Orientalibus, nam illæ argenteæ, hæc lacteæ candorem præferunt; collegi in prædictis locis aliquot margaritas præſantiſſimas &c. Hucusque *Boëtius*, cui de candore illo lacteo, qui in *Bohemicis* unionibus reperitur, ſubſcribit *Schröderus*. at ego (etſi pauciores) plurimas tamen *Bohemicas* gemmas hiſce oculis vidi, magis argento, quàm lacti concolores, quæ orientalibus contrà admotis, dubiam facerent victoriam. De unionibus noſtris *Conradus Geſnerus* in grandi illo opere ſuo de *Aquatilibus* rara quædam, paucis, memorie prodiit: Eſt Fluvius, qui alluit pagum *Huffnecz* in *Bohemia* abundans magnis lapidibus, & piſce truſtâ copioſus; præterea aſtate accola ſolent ex eo acervos concharum eicere, è quibus perlas eximunt, alias maturas & ſplendidas, quæ etiam annulis includuntur, alias immaturas, quæ Medicis uſui ſunt. Immaturas aliquando anatis devorandas obijciunt, & abvo redditas ſplendidioreſ colligunt. Cum eximi debent, cavent nè aëre tangantur, & illico ore excipiunt, ſalivâ enim abluta conſtantiùs ſplendorem ſervant. Hæc *Geſnerus* loco citato. Qui poſtea generationem margaritarum, & alia quæ ad eas ſpectant diligentiffimè ex varijs Scripturis proſequitur.

Watawa vel *Uotava* amnis hiſce divitijs omnes cæteros *Bohemia* fluvios vincit; piſcatus ille gemmarum *Fu-*

Anſelmus de
Boet. l. 1. de
Gemm. C. 27.

Schröder. Phar
macop. Medica
Chemica l.
3. C. 7.

Geſner. l. 4.
C. de Margarit.

Perlae quomodo maturentur.

Margaritarum fluvij.

ad *Huffnecz*.

Stranitzky C. 2.
Reip. Bojem.
Watawa
ferax margaritarum.

Marci V.
Cl. de Bohemiarum gemmis ſententia.

Bohemici lapides in medicinis adhibentur in proportione duplicata. Uniones, margaritæ & Perlae.

lio & Augusto Mensibus, mane & vespere celebratur cœlo sereno. Admiratione plenissimum illud est, quod ipse notavi (nam mea me fœlicitas non semel ad gemmiferas illas piscationes adduxit) *Conchas* profluenti redditas, & temere, quò libuit injectas, ac per alveum sparsas, die mox sequenti, velut si viderent ac noscerent suas (licet inertissima sit earum vita) rediisse tamen, & collectas in cumulum more suo in orbem dispositas cubuisse; idque ego, ut experirer magis, quasdam sparsi, & ad socias adreplisse, intra unum alterumve diem, animadverti. Capiuntur retibus ex navicula demissis, & ad siccam ripam in molli cespite deponuntur; has periti examinant, quasdam ad primum aspectum rejiciunt, utpote formosas, sed steriles, aut juvenes; suspectas de *Gemmis* unum in locum collocant, & ferro obtusiore (nam cultros, quis nisi insanus adhibeat? mori enim matrem si lædatur, contingit) quasi parvâ forcipe, apprehensâ earum posteriore parte, leniter rimam deducunt, & inspiciunt; facile enim *Unio* videtur, & quamvis non videas, si vel leviter concutias, excidunt, & colliguntur; immaturi sunt qui nigrescunt, aut rubescunt; candidi & argentei qui maturuerunt; in alveo sæpe reperiri contingit pulcherrimos, qui scilicet maturati exciderunt Matribus. *Concha* examinata, alveo & flumini redduntur viva, atque iterum parituræ; at, qui insaniunt, aut furtum quærunt, excarnificant miseras, & quasi pomum dividerent, cultro per medium sectas aperiunt, & irreparabili in futurum damno occidunt. Internecinum ejusmodi bellum in *Moldava* (nam is quoque gemmiferis con-

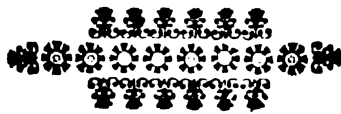
chis abundat) adversus conchas suscipere Milites æstivantes ad *Crumlovium* Anno 1650. & sequentibus, cum invitante unius alteriusve successu qui Uniones repererant, certatim Milites, calones & pueri, concidere conchas, quod damnum & insolentiam militarem à Ducibus, qui oculos gemmis adiecerant, non repressam, rerum talium periti multis aureorum millibus æstimârunt. Utinam ab hoc exemplo major & vigilantior fluvij nostris, *Moldava* præsertim ac *Wasava*, adhibeatur custodia! hoc ampliùs observatum à me: quæcunque sine tuberculis omnibus, polita ac læves, ad venustatem quandam conformatae sunt, eas ferè margaritis carere, naturâ, pro unione, formæ gratiam foris præbente; at contrâ tuberosas, inqualiter formatas, & turpes, ut morbosæ videantur, gemmam intus habere frequentissimè, aut paulò ante in flumine peperisse. *Bohemica Margarita* incerti ferè sunt pretij; ut quæque nitida ex argento lucens, orbiculata, pisi aut pyri, aut aliâ gratâ figurâ sese commendat, aut grandior reperitur, ita pretio viget; vidimus jam 20. & 30. atque ampliùs aureis emtas singulas. Ab ipso *Horazdiovicij* ad *Watavam* Domino Illustrissimo Comite *Ignasio de Sternberg* accepi: duos Uniones ex *Wasava* ad *Horazdiovicium* extractos, quos mille florenis æstimârunt *Gemma-rij*, simul expetebant illos sibi magni Principes & Regina; at Comes jam pridem eos *Diva* suæ *Horazdiovicensi Laurentia Virgini* donaverat. De *Perlarum* fonte pretioso in *Tolensteinsibus fodinis* ex quodam Manuscripto de secretis Montium libro, cum de *Cerco-ssijs Montibus* agerem, narravi.

Modus, quæ tenent in piscatu Perlarum.

Matres Perlarum informes sūt.

Moldava ad Crumlovium margarifer.

Fons Perlarum in Tolenstein,

CAPUT XXX.

De pretiosis Lapidibus Bohemiæ. Amethystus. Crystallus. Adamas. Topazius. Sapphirus. Hyacinthus.

DE Unionibus nimis multa fortasse, quò brevius cætera gemmarum pretia persequemur: *Amethystum* hic natum Gemmarum omnes affirmant, ex quibus *Boëtius*: *Amethystus* inquit, *Bohemicus figurâ hexagonâ in pyramidem etiam hexagonam desinit*; & ejusdem Libri I. Capite 33. *Amethysti celebriores in India, Cypro, aliisque terris inveniuntur. In Bohemia, Germania, Misnia (præsertim quâ Bohemiam illa contingit) pulcherrimè, ac perfectè violacei; verum crystalli instar molles, ideòque minus expetuntur; orientales sunt duriores, Bohemici magnitudine æstimantur, minimus uno talero vendi solet.* Hæc *Anselmus Boëtius*.

Anselm. de Boët. l. 1. de gemmâ C. 12. 13. 32. Amethystus.

Crystallus. Anselm. de Boët. l. 1. C. 13. 16. 1. 2. C. 73. Henel. in Silo. figr. C. 2.

Adamantes. Anselm. l. 2. C. 2. C. 75. Henel. h. cit.

Crystallum quoque cujus modò meminuit, crescere apud nos, & (quod multorum torsit ingenia) semper esse figurâ sexangularem, neque aliter sponte naturæ concipi, & gigni; idem alio in loco probavit. ait deinde, in montibus nostris, atque agris ad *Cuttenbergam* & *Tsaloniam* colligi, tantæque elegantiam, & sæpe etiam duritiæ præditos esse, ut nihil Orientalibus invideant. Fodinas *Crystallorum* in montibus Giganteis reperiri jam ante narravi.

Adamantes Bohemici minimam inter gemmas nostrates auctoritatem sibi vendicant, nam neque tincturam, ut vocant, recipiunt, quòdque etiam *Anglicis, & Ungaricis aliisque Europæis* vitium est, ad attritus & ictus fortiores durare non possunt; itaque nisi cæclatura gratiam faciat, nullo serè habentur in pretio; at non parum sæpe cum in modum sectionibus aliisque

artificum inventis adornantur, ut luce & duritiæ (quæ adamantis dotes sunt maximæ) parum orientalibus cedant, & vix possint dignosci. De *Adamantibus in Bohemia* fodinis *Wilibaldus Hessler* in supplicatione ad *Rudolphum Casarem* luculentam facit mentionem.

Vide C. 6. §. 9.

Quod *Adamanti* deest, *Topazius Bohemicus* supplet, ut proximè ad Orientalem accedat: vidi sæpe tam amabili luce rutilantes, ut nihil addi posse ad gratiam videretur; *Praga* multis in locis, tum *Wratislavia* ad *Sanctam Dorotheam*, turriculas SS. Sacramento ad cultum populi, & adorationem servando sacratas (*Monstrantias* vocant usitatâ in sacris voce) ex meris *Bohemia* topazij artificiosè sibi commissis constantes, compositas, spectavi magnâ oculorum voluptate. Laudavit hanc etiam in Bohemia gemmam *Boëtius*: *Topazij*, ait, *in Bohemia passim inveniuntur; dum aureo colore, eoque puro splendens, ab Orientalibus, nisi duritiæ distingui possunt, tam sunt elegantes.* Satis mirum quod sequitur: *Vidi Topazium Bohemicum duarum unciarum longitudine, & serè semulma latitudine Rudolpho Casari donatum.* Eadem felicitas Patri *Joanni Tanner* obtigit, qui se *Topazium* sed adhuc impositum, vidisse gloriatur cubitali magnitudine, quinquaginta aut paulò amplius librarum. *Topaziorum* fodinas adduxi in narratione de *Monsibus Giganteis*, sed passim etiam in agris, ac nominatim ad *Novam Domum* collectos ipse spectavi. Pretium *Topazij* alio in loco indicat *Boëtius*: *Topazij Bohemici orientales similes, eadem regulâ valoris taxari possunt, si tamen quotiens in quartam partem accipias pro Bohem.*

Topazius.

l. 2. de Gemmâ C. 65.

Tanner in Fig. Boh. Pa. ad C. 10. in Notis.

l. 2. de Gemmâ C. 67.

C. 6. §. 8.

Bohemici valore. Scire se *Topazios flavos* (qui probatissimi censentur) ubi per *Bohemiã* erui possint, gloriatus est coram *Cæsare Rudolpho Wilibaldus Heffler*, ut antè narravi.

Sapphirus.

Boor. l. 2. de Gemm. C. 44.

Hensl. Silesogr. C. 2.

Schreder. in Saphiro.

l. 2. C. 42.

Stranitzky C. 1. Resp. Boh.

Sapphirus carulei coloris gemma (cui quartum dignitatis locum post *Adamantem* scilicet, *rubinum* & *unio-nem*, nostræ ætatis gemmarij tribuunt) non dedignatur *Bohemiã* habere parentem; nascuntur *Sapphiri* in *Bohemia* & *Silesia* confinibus magno numero, *simulque*, ut ait Schröderus, *satis præstantes*; in iisdem locis, addit Boëtius: *Bohemiã inter & Silesiã, aliud quoddam Sapphiri genus reperitur mollius, perspicuum quidem, sed lacteo quodam niveoque colore, cui caruleum aliquid admixtum videtur; hos leucosapphiros vocat Anselmus; at Schrö-*

derus feminas Sapphirarum. meminimus *albi Sapphiri* in descriptione Montium Riphæorum. Ad Arcem *Tollenstein* & Collem qui incolis *Scheberle* aut *Steberle* dicitur, rivulum latenter fluentem lapides pretiosos, & omnis generis gemmas alveo continere, narravit mihi nuper Vir dignissimus fide, qui locum perlustraverat, atque inter cætera *Sapphiros* elegantissimos ibidem colligi.

M.S.

Hyacinthis, gemmæ elegantissimæ, Patria quoque nobiscum communis est (quamvis *Silesiã* magis amare videantur, majore enim numero & copiâ in *torrense Georgiano* prope *Hirfbergam* colliguntur) ad *Iseram* fluvium *Bohemiã*, quâ illi iter est, præcipuè ad originem inter arenas, atque etiam ripis invenias.

Hyacinth.

Stranitzky L. cit. de Boor. l. 2. C. 60. Schred. l. cit. Hensl. l. cit.

C A P U T X X X I.

De eodem argumento gemmarum. Smaragdus, Prasius, Chrysolitus, Sardius, Chrysolitus, Rubinus, Granatus, Beryllus, Calcedonius, Turcus.

Smaragdus.

Smaragdus, gemma gratissimi viroris, sed eadem omnium fragillima (unde commentum illud natum esse reor: *Smaragdos* primâ nuptiarum nocte confringi magis quàm rumpi; quod *Petrus sanctus* noster confirmat exemplis) *Bohemiã* aliquando debet originem, innascitur etiam *lapis Prasius*, quem *matrem Smaragdi*, qui ista intelligunt, appellant, & tertius *Smaragdoprasius*, & hic tantâ copiâ, ut duo genera gemmarij constituant *Smaragdorum*: *Bohemici* & *Americani*. Duos *Smaragdos* totius Germaniæ maximos *Dinothus* adducit: *in Bohemia*, inquit, *in Sacello D. Wenceslas Smaragdus unus dodrante major visitur; alter Magdeburgi adhuc longior, estque perforatus, quem Ottonis*

De prasio in Symbolis.

Stranitzky l. c. de Boor. l. 2. C. 60.

Schred. l. c.

Boor. l. 2. C. 61

Rich. Dinoth. l. 2. de reb. m. E. in v. de Gemm. m.

Imperatoris capulum Gladij fuisse traditur. Quod nostrum attinet, certum est esse patrium, & in Patria natum: constat enim omnes illos lapides & gemmas in *Sacello S. Wenceslai* (ut habet *Dubravim*) ex Montibus *Cerconossijs* erutos, & *Carolo IV.* allatos. At quid, oro, istud ad *Carlsteinense Regia Corona Sacrarum*, quod nunquam *Dinothus* inspexit, multò etiam minus æstimavit? videbis illic *Smaragdos* quas *nor* Tabulæ instar conformatos ad longitudinem & latitudinem integræ chartacæ philyræ, *quintum Smaragdum* verò, qui *Pugnum* exequat.

Prasius ex flavo & viridi lucet, putatque *Boëtius* nihil esse tertium, sed partes in *Prasio* virides, *Smaragdos* esse, flavas *Chrysolitum*, adeoque gratissimas gemmas multiplicari; ut ut sit omnes

Prasius

Chrysolitus

nes

nes istæ lapidum species apud nos efflorescunt.

Sarda, vel Sardiæ, Caraculus.

Sardios non *Bohemia* tantum sed *vicina etiam Silesia*, alique proferunt regiones; idem à cruda & sanguinolenta carne, cujus colorem imitatur, *carneolus* vel *corneolus* appellatur. habere se præstantes ex *Bohemia Sardios* gloriatur *Anselmus Boëtius*.

L. 2. de Gemmis. C. 80.

Sardonyx.

Sardonychem nominare piget hoc loco, cum & ignobilis ille apud nos sit, & rarissimè, ut per reliquam *Germaniam & Silesiam*, sine vitijs & excibus nascatur.

Chrysolithus.

Schrod. Pharmac. Medica. L. 3. C. 5.

Chrysolithum passim in *Bohemia* reperiri *Schröderus* est author, sed quia orientali mollior, & in aureo colore aliquantum nigricat, cæque notâ degenerem se ostendit, cum orientali venire in certamen omnino non potest, nisi victus discedat; idemq; de *Rubini* nostris sentiendum, præsertim si majores sint; In Gigantum Montibus fodinæ sunt *rubinorum* & in *Tollenstein Chrysolithorum*.

Rubinus.

Tauvernier in suo Itiner. P. 2. C. 19.

De Rubinis Bohemicis memorabile narrationem habet Vir illustris ex Gallia *Joannes Baptista Tauvernier* Baro de Aubonne in lib. Gallico anno præsentis vulgato, quam narrationem à Celsissimo Principe Archiepiscopo Pragensi *Joanne Fridrico ex Comitibus de Waldstein* mihi benignissimè porrectam, operæ pretium erit adducere: *invenimus*, ait Gallus, *dua potissimum regiones in Europa, in quibus extrahuntur Lapidés colorati ac pretiosi, scilicet in Bohemia & Ungaria. In Bohemia est Petra, ubi invenias silices crassitudinis diversa: alij magnitudinem ovù, alij etiã pugni axaquans; silices illo confracti continent Rubinos, tanta soliditatis & duritia, & tanta venustatis, quanta esse possunt Pegumenes. Memini cum essem in servitio Palatini Ungaria & venissemus Pragam, isq; prandium cum Duce Fridlandia Generale de Waldstein sumerem manum lavaret, observasse Palatinum in digito prædicti Ducis Rubinum lucidissimum, cujus pul-*

De Rubino Bohemico Ducis Fridlandiæ.

cruditatem summopere commendavit; at longè magis admirari cepit, postquam andivisset à Duce, quòd Petra & Matrix hujusmodi Rubinorum in Bohemia reperiat; quod ut re ipsa monstraret, in abitu Palatino donavit facillè centum tales silices in quodam corbe repositos. Postquam in Ungariam reversi sumus, Palatinus omnes curavit frangi, & in omnibus non invenit nisi duos, ex quibus quisque habuit unum Rubinum; eorum alter quatuor caratos (existimo esse ceratia usitatum Latinis ponderis genus à filiqua Græca deductum) alter unum caratum ponderavit. hæc Tauvernier. Videtur Magnus ille Princeps in suis ditionibus eas Rubinorum Matrices habuisse, cum tam facillè, tam citò, & tot Hospiti suo offerre poterit.

Corallia.

Corallium unius Maris partum esse, neque nisi ex mari, mollia & postea durata efferri corallia, diu credideram; at postea oculorum fide didici, sub colle *Scheberle* ad *Arcem Tollenstein* in rivo collecta ab Amico corallia, nihil prorsus marinis, coloris vivacitate, concedere.

Venio nunc ad *Gemmam*, quã unã utramque *Indiam*, imò (absit invidia fascino) *Americam* omnem provocamus; ea verò *Granatus* dicitur novatã voce, & à granis mutuatã (nam *Plinius* gemmas omnes rubentes, flammæas, & rubro lucentes, *Carbunculi* nomine comprehendit) mira omnino & superba de *Carbunculis Bohemicis* in *Anselmo Boëtio* leguntur: *Granati* inquit, *Bohemici, orientalibus nobiliores sunt: tum quia vitro carent, tum quia igni resistunt, verisq; carbonibus sunt similes: hos rustici in agris passim (nota bene) absq; Matrice, Arena aut pisorum instar invenimus, veniuntque Pragam deportant. Eandem auctoritatem & Nobilitatem Granato Bohemico tribuunt, quicumque de Gemmis egerunt Scriptores, videantur Agricola & Schröderus, quorum prior, ex granato Bohemico sulphuris conficiendi*

Granatus.

L. 2. de Gemmis C. 13 & C. 24
Granatus Bohemicus Orientali præstatiot.

Agricola T. 2. P. 261.
Schrod. Pharmacop. Méd. Chim. L. 3. C. 5

l. 1. de Gemmis
C. 13.

Granati Bo-
hemici cõ-
mendatio.

ciendi rationem, ut illi vocant, seu sulphur granatorum Bohemicorum, latè descripsit; ad *Anselmum*, bohemicarum gemmarum diligentissimum & expertissimum Cenforem redeamus: *Granati Bohemici*, ait, nullum visum habent, ob materia & ejusdem natura optimam mixtionem. lib. 1. c. 13. apertius lib. 2. c. 24. *Granati*, qui in Bohemia inveniuntur, omnes ista visio carent, ut ostentum sit, si vel unum reperiat, qui vel nebulam, vel fissuram, vel simile quid habeat; & paulò post: quòd ad dignitatem attinet, Bohemicos granatos omnibus alijs præferrem: quòd rarissimè magni (id enim gemmarum pretium auget & acuit) ac vix pisis majores inveniuntur, & præterea, quòd eorum color (Nota bene) nullo igne auriferri, aut minus possit, quòd nulli gemma colorata proprium est, ita ut hac ratione quasi immortalis, & adamanti, auròque obryzo comparandus sit. Novi, qui per multos menses in igne Bohemicos Granatos detinuerint, variisq; modis colorem mutare, aut demere tentarint, sed frustra. Eadem libro 1. capite 18. prædixerat: granatus quem gignit Bohemia igni resistit, & colorem in igne servat, reliqui autem nequam. Existimo hujus rei tam difficulter causam dari posse, quàm cur Sol luceat, & terra gravis sit, scilicet ad essentiam ejus istud est referendum. Ex his omnibus locis facilè conijcimus quantum bohemicos granatos æstimarit & amarit peritissimus & curiosissimus gemmarius, Medicus, & Chymicus è paucissimis unus, *Anselmus Boëtius*, quòdque admirationem auget, in tanta omnium gemmarum copiâ, quibus *Rudolphus Casar* ad miraculum, ut postea dicemus, abundavit, quasque iste omnes, longè acutiùs, quàm centoculus ille suam *Io* pascentem servabat. Si quis, ait alio in loco, *Granatorum bohemicorum Avellana Nucis magnitudinem aquet, Rubini veri* (cui secundum locum & pretium inter gemmas jure meritissimo gem-

de Boot. l. 2.
C. 26.

marij concedunt) *rubini orientalis pretium aquare debebit; orientales & reliqui omnes Granati, Bohemicos neque dignitate, neque pretio ullo modo possunt aquare.* Hæc *Boëtius*. Utinam aliqua, vel ex hac *Anselmi* laudatione gemmarum cura nos inceseret, *falices*, canit *Virgilius*, *sua si bona nossem Agricolas!* dolendum profectò: has Naturæ gratias, & Patriæ pulcerrimas merces, alienis & ad uncis manibus, *Judaorum* præcipuè, fossionibus ejusmodi callidè insinuantium, excipi, tractari, & quæ Patrijs hominibus parabat Natura, in *Italiam & Galliam* invitas, si sensum haberent deportari! Porro quo in loco *Bohemia Granati* felicissimè proveniant; *Stransky* Scriptor Patrius annotavit: *Carbunculi scintillatione flammisantes* (vulgò *Granaty*) exportata è *pucis Podsecianis*, ac *Strzebrulicjanis* *suburra*, glareaq; permisti, crebris percolationibus aquâ eluuntur, ac perpurgantur. Sunt in manibus meis *Camerales* literæ à *Regia Bohemia Camera* strenuo Equiti *Georgio Andrczky de Andrcze* Anno 1605. 10. Junij datæ, quibus *Telonarijs*, & vêtigalium regionum in limitibus Bohemiæ Præfectis severè præcipitur, ut eos homines qui à prædicto Domino ex ejus fundo *Strzebrulicensi Granatos* emere solent, ubi solitum vêtigal dependerint inconcussos, nullâ vi adhibitâ, innoxie pertransire sinant. hæc de *Strzebrulicensibus Granatis*. *Anselmus* propè balnea *Teplicensia*, non procul ab *Albi*, & oppido *Bilimensi* elegantissimos reperiri affirmat; cujus Scriptoris verba ita accipienda sunt, ut eò loci frequentiores, & elegantiores colligantur; cæterum totam propè *Bohemiæ Granatorum seminis* Natura consperfit: sæpe inter ignobilium rivulorum arenas deprehenduntur, sæpe ad ripas suum rostris effossos vidimus, atque ego ipsum me testem laudabo Lectori, qui uno *Cassenbergâ* milliaro in *Radborz* in ditione quondam Baronum *Kraffiorum*, cum

Granati Bohemici pretium.

Stransky C. 1.
Reip. Boh. f. 1.

l. cit.

Granati pal-
sim in Boh.
crescunt.

in

quodam præto cumulum lapillorum diligentius inspicerem, ex ijs facili centum granatos, quanquam minus, & vix piperis granum æquantes, sed probatissimos secrevi. Eadem, atque etiam major felicitas in *Zasmuk* obvènit, cum & majores, & numerosiores granatos rusticis pueris & pastorculis præmio invitatis ductoribus invenerim. *Joannes Tanner in Vestigio Bohemia Præ*, in Prachenfi Bohemiæ Provincia tanto aliquando numero *Granatos* reperiri affirmat, ut eos vel anseres cum gramine glutiant, quales se vidisse, ex unius anseris stomacho faciliè 60. exemptos. Post *Wolkenstein & S. Anna* cognominem pagum medio milliari in rivo quodam vim ingentem *Granatorum* volvi & colligi posse, item ad *Pagum Zebeütz* quâ *Brixia Lisomeritum* iter est, post pluvias & imbres granatas gemmas, quas aqua lavit, apparere frequenter, Amicus quidam meus fecit indicium. *Puteos Granatorum in Cerconossijs Montibus* reperiri, suo loco dicemus. Postremò addendum & illud, esse nobis *Granatos*, qui *Iserini* vel *Gisera* fluminis ripas, idque in confinjs Silesiæ colligantur; hi præter quod in Medicinis adhiberi possunt, nulli usui, aut potiùs visui, quod aliarum gemmarum decus est, serviunt, cum & scabri, & materiæ indigestæ, ac vitijs plenissimi spectentur.

Hactenus de *Gemmis* paulò prolixiùs, eoque consilio disserui, ut ostenderem eas *Bohemia* maximè gemmas inesse, quæ in Medicorum Officinis ad vitam præcipuè tuendam adhibentur, & Magisterijs, Salibus, O-

leis, Tincturis (usitatis Artificum & Chymicorum vocabulis utor) præparantur, ejusmodi sunt septem lapides, de quibus proximè tractavi, & in Bohemia numerosos nasci docui, putà *Perlas*, seu *Uniones*, *Sapphiros*, *Hyacinthos*, *Smaragos*, *Chrysolithos* seu *Topazios*, *Sardios* & *Rubinos*; jam reliquas Bohemiæ gemmas brevissimè, & quasi per Indicem, nisi aliquid in loco singulare occurrat, perstringemus: *Carbunculos* in Bohemia aliquando reperiri docet *Tannerus*.

Beryllum, qui aquæ mariniæ colorem refert ex viridi cæruleum, in Bohemia nasci docet *Anselmus*, item *Calcedonios*, & *Onyches*, & lapidem illum colore præstantem, æruginem, seu æs situ & antiquitate virens, referentem, quæ mirè contra lapsus valere dicitur, & *Turcois*, *Turcus*, seu *Turchina*, seu *Calais* appellatur; de Calai locupletissimus præter *Anselmum*, testis est *Paulus Stransky*. Ad *Kšemicium* duodecim *Pragæ* milliariibus in Provincia *Pilsnensi* Putei ac fodinæ hodièque monstrantur, è quibus *Calais* & *Turcos* ditissimo operæ pretio Antiquitas eruebat; nec admiratione caret illud, quod Perillustris & Strenuus Eques *Adamus Franciscus Hemigar de Eberk* ejus Provinciæ Regius Capitaneus, mihi intimo semper amore conjunctus significavit: frequentissimè eò loci (maximè post pluviam) Viatoribus nihil tale cogitantibus in via apparere, & se offerre *Turcos* quasi naturà ipsâ suas opes calcari ægerente.

* * (+) * *
* * * *

Septem pretiosi lapides in usus Medicinæ.

Carbunculus.

Tanner l. cit. Beryllus.

l. 2. de Gemmis C. 70. C. 87. C. 91.

Henel. in Silesiogr. C. 2. Chalcedonium.

Turcus.

l. cit.

CAPUT XXXII.

Rurfus de Gemmis. Levcachates. Achates.
Jaspis. Heliotropius. Lapis Nephriticus. Gemma albina. Lapis
Armenius. Lapis angvium.

Levcacha-
tes.
Boet. l. 2. C.
96.

DE *Levcachate* Bohe-
mico illud addit *Boë-
tius*, de eo esse ad *Mi-
sam*, quam ipse *Ar-
gentinam* vocat, Bo-
hemix Civitatem, miræque elegan-
tix, quòd punctulis quibusdam nigris,
& sæpe purpureis maculis decorè spar-
sus cum gratia spectetur. *Achates* &
Jaspis notissimæ gemmæ sunt & om-
nium colorum: ex *Achate Bohemico*
pretiosissimum quendam *globum*, cui
Natura velut per ludum humani vul-
tûs similitudinem impresserat, *Rudol-
pho II. Cesari* donatum pridem narra-
veram. De *Jaspide* dici posse puto:
tantum ejus in Bohemia reperiri, ut
ob magnitudinem gemma esse desi-
nat: In *Bohemia*, ait idem *Anselmus*,
Jaspides rubras, sanguineas, purpureas,
albas, variisque coloribus intermixtas
*ac pulcherrimas, mirabilique Natura ar-
tificio compositas, collegi quàm plurimas:*
santâ enim mole reperitur, ut ingentes
statuæ ex ea elaborari possint. De *Ja-
spideâ Rudolphi Cesaris Mensa*, quæ o-
ctavum Mundi Miraculum appellata
fuit, Capite 35. dicemus: de fodinis
Jaspidum vide quæ attuli in *Montibus*
Giganteis.

Heliotro-
pius.

L. 2. de Gemm
C. 104. 105.
106.

Lapis ne-
phriticus.

L. 2. C. 109.

Heliotropius gemma est viridis, san-
guineis venis, aut etiam punctis, di-
citur *Jaspis Orientalis*; nec illo caret
Bohemia, additque *Boëtius*: *poculum*
ex hoc lapide efformatum 200. Taleris
vendi solitum. Ad *Jaspidem* quoq;
ab gemmarijs refertur *Lapis Nephriti-
cus*, quem & in *Bohemia* gigni, & *Praga*
vendi affirmat toties laudatus *Ansel-
mus Boëtius*.

Novum gemmarum genus paucu-
lishuæ annis (nam antè illud ferè ig-

norabamus) *Albis* fluviorum nostro-
rum Rex invenit, vel in eo potius arti-
ficâs gemmarij reppererunt, lapilli
sunt nivei, quos ex *Albis* fundo ad *Au-
stam* præcipuè Urbem regiam extra-
hunt, qui arte politi adamantis lapidis
gratissimam oculis lucem nisi supe-
rant, æquant certissimò (*Elbstein* vo-
cant, qui gemmas Bohemicas apud
nos venales circumferunt) sine omni
nervo & macula omnes, neque ullum
vidi, qui cerasi nucleum magnitudine
superarent. Optarem majus gem-
mæ huic pretium, est enim latissimi
& lucidissimi aspectûs; sed copia illos
viles facit, & quòd nondum nomen
& autoritatem gemmarum passim
obtineant, sed lapilli adhuc vocentur.

Lapidem Lazuli gnisum & genui-
num) unde ille caruleus color, quem
Ultramarinum vocant, auro pretiosior
conficitur) *Bohemia*, quod sciamus,
non gignit; at *Lapis Armenius* qui non
multum ab illo distat (unde *Asurblaw*
seu *asurum*, color pictoribus notissi-
mus elicitur) in fodinis aureis Bohe-
mix reperitur, quem *Lazuli Matrem*
agnoscunt gemmarij; hunc lapidem
uno *Pragâ* milliario in monte quodam
scribit *Anselmus*, se reperisse. *Zach-
arias Theobaldus* author est: in quadam
Cuttensi fodina rubrum *Lazuli* La-
pidem copiosè & insigni mole effodi
posse, sic ut superiore sæculo, *Antoni-
us Pragensis Archi-Episcopus*, gemino
eoque prorsus singulari artificio, *Chri-
stum* genibus positus in horto Getse-
mani orantem, fieri fecerit, statuam-
que illam mirâ esse venustate.

De *Angvium Lapide* apud Bohemos
celebrato (quem *Dichanek* appellant,
falsòque credunt quâdam conspirati-
one

Elbstein
quid sit.

Lazuli la-
pis.

Armenius
Lapis.

L. 2. de Gemm
C. 119. 120
Theob. in Ar-
canu Nat. hist.
21.

Lapis An-
gvium.

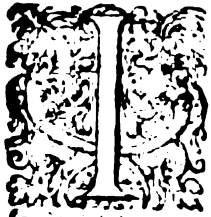
one, & flatu serpentum formari) nihil attinet dicere, cum & fabulosa illa sit origo, quam *Agyrra* ut populo imponant, cumque argento emungant,

mentiantur, & nihil aliud quam vitium esse, liquido demonstrat
Anselmus.
☉(+)☉

L. 2 de Gemmis
C. 200.

C A P U T XXXIII.

Reliqua Lapidum singularium genera: Lithanthrax. Vesuvius parvus Bohemæ. Hæmatites. Lapis renum. Ætites. Schistus. Ammochrysus. Magnes & Marmora.

Am ad ignobiliores lapides, gemmarum nomine non satis dignos, humanæ tamen vitæ aut necessarios, aut multum utiles veniamus: *Lithanthraces*, seu *Carbones fossiles* Bohemiam passim non habet: unus *Cubitenensis Districtus* fodinis, & ferrariorum, aliorumque ejusmodi artificum officinis plenissimus, Carbonibus Lapideis abundat, sed non utitur, quod (utpote in silvosa regione) lignorum sit satis: Ad *Falckenaviam* propè *Egeriam* fluvium (ad pagum *Königswehri* iter est, ubi *Sancta Cunegundis* Ecclesia visitur) Mons vel potius quoddam *Bonnavum*, aut grandis Crater occurrit, magnum olim malum vicinæ daturus; subterranei ignes viscera Montis depascuntur, & si autem penitus solo admoveas (quod ego feci) tantum intus murmur ventorum, aut flammarum exaudies, ut parvum quendam *Vesuvium* ipse sibi timor cogitatione depingat; ardet mons ille noctibus, imò & diebus, quoties gravis aliqua aëris mutatio regioni impendet; jam & terræ aliquem tremorem cum tristi quodam mugitu, non semel vicinia illa sensit; fuisse eo in loco quondam *ferræ fodinas* Accolæ narrant. Sunt etiam eo in loco *Carbones fossiles* permulti, sed nigri, ac ferrè jam in ipsa terra flammis absumti; quales per reliquam Bohemiam aliquando inveniri *Boëtius* restatur.

Hæmatites lapis prope *Joachimicam* vallem *Bohemiam*, inter rubricas, & ferrifodinas sæpissimè crescit. Audiamus *Mathiolum*: *Hæmatites effoditur in pluribus Bohemia, & Germania Montibus, præsertim in Hercynia silva. Ejus fodinas habet in Valle Joachimica. Regni Bohemia Illustris Comes Joachimus Schlickius adeò illo refertus, ut inde optimum ferrum conficiat; quo fit ut nihil aliud sit hæmatites, quàm ferræ materia.*

Hæmatites.
Ansel. l. 2. C. 206
Mathiol. Comment. in lib. 5. Dioscoridi,
Cap: 101.

Lapis renalis, rotundus renum figurâ prope ipsam *Pragam* invenitur; uti & *Enorchis* ovi columbini magnitudine, in eo inclusus lapis est alter, & iste prope *Pragam* nascitur.

Lapis renalis.
Boët. l. 2. C. 224.

De *Ætite Aquilino* lapide, quem aquila ut partum promoveat, ad nidum deferre creditur, mira est *Anselmi*, ac cæterorum, qui de ejusmodi rebus scriplere, narratio: continet *Ætites* alium in sese lapidem, *Callimum* dictum, intus, velut in avellanis nucibus amat fieri, sonantem; hunc, ait *Boëtius* ad *Plsnam* sæpius reperiri, uti & *Geodem* ferrè ignobilem, qui lapidis loco terram, aut arenam continet. Aliam & novam prorsus *Ætite* speciem idem Scriptor adducit: inveniri ad *Albam Ætites* cavos, in quibus silices candidissimi hospitentur, seseq; intus latere sono demonstrant; in ipsa *Ætite* superficie cellulas, apum favis simillimas, apparere. *Schistum*, seu *scissilem lapidem*, qualis *Roma in Vaticano*, & in monte acuto prope *Angliam*

Ætites.

Boët. l. 2. C. 200.

Schistus.

Carbones
fossiles.

Novus Bohemæ parvus Vesuvius.

L. 2. de Gemmis
C. 167.

riam (cujus montis acumen ex hoc lapide constat) reperitur, in *Bohemia* se vidisse locuples testis est *Boëtius*.

l. 2. C. 211.

*Aimochry-
sus.*

Aimochrysus (feliū aurū Germani juxta & Bohemi appellant) lapis minij ferè colore arenosus, aureoque colore conspersus (quo Scribæ ad citò exsiccandam, quam conscripserint papyrum uti solent) *Horazdovicij* in *Bohemia* tantâ copiâ reperitur, ut toti Bohemiarum scribenti possit sufficere. Eundem usum præbent saxa quædam arenaria prope ipsam *Pragam*, quæ etiam ad ædificia expetuntur; arenæ sunt mollissimæ, ut digitis teri possint, sed ut *Horazdovicenses* aureis punctulis tenuissimis, ita *Pragenses* argenteis collucent.

*Boet. l. 2. C.
240. C. 284*

*Magnes.
Boet. l. 2. C.
248. Mathiol.
Comment. in
l. 5. Dioscori-
di C. 105.*

Magnes Vallis Joachimica circa ferri fodinas in Bohemia producit; ad fontes *Albis* non rarò ijdem magnetes eruuntur. Est Magnetis quædam species, qui mundi plagas ostendit quidem; sed ferrum non trahit; ejusmodi Magnetis cautibus *Mons Sancti Georgij* ad *Raudniscium* abundat, atque inde allatos sibi memorat *Boëtius*. Observatu dignissimum est illud de Magnete (quod maximos viros ignorasse scio) Acum ferream in Bohemia à *Magnete* contactam, atque ut ita loquar, maritatam, nunquam recta Polum septentrionalem respicere, sed orientem versus ad *oculo* aut etiam plures gradus averti, cujus declinationis causam probabilem reddere, tam difficile esse puto, quàm *Magnetum* Naturam & patriam explicare & ostendere.

*Idem l. 2. C.
251.*

*De Marmori-
bus.
Alabastrites.*

Marmora diversa & multorum generum in Bohemia nasci videmus. *Alabastrites* (quem tanti fecit Antiquitas) prope *Caroli Thermas* in Bohemia nascitur miri candoris, tanto inter hæc lævore, ut *Ebori* candidissimo proprior, quàm lapidi videatur. *Serpentini*, quod Itali vocant, marmoris genus, circa *Giczinium* inventum à se gloriatur *Boëtius*. Aliud prope *Carlsteinensem* Arcem marmor est, macu-

*de Boet. l. 2. C.
279.*

lis & lineis albis depictum, quod *Leucostichon* veteres appellabant; habet & aliud *Marmor* Bohemia, ex rubro nigrum, ut idem observat. *Dobrzickovicij* ditione Grandis Magistri Hospitaliariorum *Beraniam* versus Marmoris varij fodinæ spectantur: candidum & rubrum, quo marmorata jam sunt, ut narrant aliquot *Ecclesie*; nigrum *Dobzickovicense* nuper ostendit mihi Celsissimus Archiepiscopus *Pragensis* (*Johannes Fridericus*) per cuius medium ibat vena aurei coloris. *Wilibaldus Heffler* scire se locum *Pragæ* sexdecim miliaribus, unde nigrum & candidissimum *Marmor* copiâ maximâ effodi possit, coram *Cæsare Rudolpho II.* jactavit, ut *C. VI.* narrare memini; vide etiam *Caput XX.* hujus libri, & *Caput XXXIII.* Sunt saxa & lapides in Bohemia, quæ proximè *marmor*, ipsumque *Ophisen* seu *Serpentinum* imitentur, & exprimant; In alveo *Moldava*, ejusque ripis extare saxa, nigris punctis lucentia, *Antimonij* lapidis instar miratur *Anselmus*; Saxum illud, aut potius *Mons* ille grandis, saxeus ad ripam *Moldava* fluminis, unde *Praga* tota sibi calcem petit, & frangit, tam similis marmoris est, ut nihil magis esse possit: adeò etiam nigricat, venis alabastrinis, albisque alicubi errantibus; interdum profus albet, aliàs fuscum est, ut se marmoris studiosè conformet. *Basaltes*, aut *Basanus* atrum est Marmoris genus; super ejusmodi saxum in finibus Bohemiarum, jam in conspectu *Zittavia*, ædificatam esse arcem *Greiffenstein*, affirmat *Boëtius*, & qui videre (quos inter & ego me numero) testantur; *Arx* illa ad Illustrissimum Comitum *Adamum de Trautmansdorff* Regni Bohemiarum Marescallum Patronum meum singularem pertinet, cui læta omnia vovemus Clientes! *Palmam* hoc in genere præcipiunt *Arce Greiffensteinis* *Arces* alia duæ: altera non procul à Bohemiarum finibus Electorum Saxorum *Scolpa* nomine; altera apud *Moravos*

*Id. l. 2. Cap.
C. 284
Nigrum.*

Serpentinæ

Phil. C. 6. 11

l. 2. C. 244

Basaltis

*l. 2. de Gemis
C. 293.*

*Scolpa &
Pernstein
arces mor-
avorum.*

ravos Lichtensteiniorum Comitum dicta *Perenstein*; prior tota cum omnibus ædificijs *Basalsi* atro immerſa & inædificata conſiſtit, hæc verò non modò *Marmorenum* montem habet pro ſolo, ſed ipſa etiam marmore conſtat, eoque candidiſſimo, quale *Parinum* marmor Veteribus fuiſſe deſcribitur. Infra arcem Eccleſia ſtat ſolido ædificata marmore, ad quam Virgineum Cœnobium ſteſiſſe affirmat Paproci-

Pap. in ſpeculo
Moravia.

us. Jàm *Latomia* molarium lapidum, alix alijs meliores, commendabili duritie, quàm plurimæ in *Bohemia* viſuntur; *calcaria* tanto numero, ut à Dominis ultro pretijs minoribus invitentur & conducantur emtores; calcis bonitate *Pragenſis Latomia*, de qua paulò antè diximus, reliquas omnes per *Bohemiã* antecedit.

Latomia.

C A P U T XXXIV.

De Lapidibus ſtillatitijs; ex ijs medicinæ; Arbores in Saxum converſæ. Lapis in humano hepate natus. Et in veſica fellis. De Carbunculo mirabili. Laudata Curioſitas in gemmis.

LAm de ſaxifico, & Meduſæ, ut ita loquar, ſemine dicendum reſtat: Quàm variè in *Thermis Carolinis* ſaxa naſcantur, quàmque mirè, pro eo ac prævalent, metalla, vel tingant lapides, vel procreent, ſuperioribus Capitibus excuſus ſum, nunc alia & nova pendentur: *ſtillatiſſimus eſt lapis*, qui balneorum vaſis innaſcitur, aut quibuſdam antris dephus ſaxefcit (*Tropſſicim* aut *Walſtein* appellant Germani) multis apud nos locis colligi poteſt: in Antro *S. Avvanti* copioſè ſtillat & dureſcit. In *Cumaci Monte* (*Buneticá Hora* Bohemi dicimus arce olim nobiliſſimâ & munitiſſimâ, quæ multa admiranda continet) cellaria ſunt vivo, ut ita dicam, ſaxo exciſa, in quibus *aqua ſtillans* ubi primùm terram cadens contigerit, ſaxum molle principio, poſtea verò cum foras extuleris, & libero cœlo oſtenderis, durum evadit, ut dubitare nemo poſſit ſaxum eſſe. Vires hujus lapidis adverſus Morbos omnes; qui ex *Tartaro*, ut Medici vocant, gi-

Lapis ſtillatiſſimus.

gnuntur, commendat *Oſwaldus Crolius*, aitque in *Moravia* tam copioſè manare, ut ex eo ſtatim hominum ad *Kirſteinam* formentur, quaſi naturâ ſollicitè agente, ut cum ijs Morbis laboret *Moravia*, in promptu ei ſit, quod faciat medicinam. Saxificis hujusmodi & ſaxefcentibus aquis ſcatet totus *Cubiſenſis* apud nos *Diſtrictus*.

Croll. l. de Signaturis præſat.

Valles Joachimica multis naturæ miraculis celebrata, jam ſæpius rarum obtulit *Bohemia* ſpectaculum converſorum in ſaxa lignorum: Anno 1556. 7. Februarij in *Santa Barbara* fodina (nam à Cœlitibus fodinæ apud nos nomenclationem accipiunt) ea fodina in præceps patet orgias centum & quinquaginta, in foſſa arbor reperta eſt lapidea cum plurimis ramis, ſive ita in ſaxo ludere Natura voluerit, ſive quòd olim arbor injecta, ſemine ſaxeo permaduerit, & denique duruerit in ſaxum; ac fortè eadem arbor eſt de qua *Boëtius*: In *Valle Joachimica*, inquit, ante aliquos annos *Fagus cum truncis, ramis & folijs, altitudine 170. ulnarum in ſaxo cinereo duriſſimo ſub terra reperta eſt*. Neque id ulli dubi-

Theobald. in Arcanis Naturæ ſect. 1.

Arbor ſaxea.

L. 2. de Gemmis C. 295.

dubium aut pro commento haberi potest, cum hodiè que apud oppidum *Falckenaviam* integras abietes in lapidem mutatas Cives ostendant; ac nè ullus legentibus scrupulus resideat: prope *Brunam*, verba sunt Anselmi, *Moravia Urbem inventus est lapis, tam exactè figuram trunci juglandis intrinsecus, & extrinsecus referens, ut memo, nisi cactus, negare possit truncum arboris illius fuisse, ac in terra transmutationem accepisse.* Hæc omnia confirmant *Therma Carolina*, in quibus folia arborum & pila pridie injecta lapidescere nos ipsi experti vidimus, & periculum facere quisq; etiamnum potest. Illud *Jonstoni* mirabile: *habet, inquit, Elbogavium in Bohemia tractum Abietes magnas cum corticibus lapidescentes, in quarum rimis aurei coloris pyrites concrevit.* Vide quæ infra C. XXXIX. ac præcipuè L. disputamus.

Ad saxificam naturam quadamtenus pertinere potest memorabile quod habet *Boëtius* à se visum *Praga*, & multis cognitum: *Seni* cuidam *Aurifabro Pragensi* in hepate excrevisse lapillum majoris fabæ magnitudine, qui colore lapidem *Bezoar* ad vivum refert, servarique, & ostendi humanum illud *Bezoar* à *Sontero Aurifabro*, qui senis illius filiam accepisset in conjugem. Narravit mihi proximis hiis diebus *Vir Religiosus*, monstratum sibi in *Zbraslawicz* ab *Illustri Viro Perniklau* loci *Domino Lapidem*, jam in tria vel quatuor frustra contractum, longitudinis si frustra jungerentur, *Ovi Galinacei*, sed crassitie paulum minori, à silice communi, quo *Platex Civitatum* sternuntur, materiâ nihil prorsus differentem, nisi quod subflavesceret, ac simul quendam virorem affectaret; hunc ex fellis vesica cujusdam *Illustrissimæ Matronæ* post mortem exsecutum *Dominus* memorabat, eâ de causa, quod illa dum viveret, monstrato loco, se ibi gravari, & nescio quid sibi accrescere sæpius quereretur. Quis igitur neget saxa crescere, cum in no-

bis ipsis crescant lapides & scopuli, quibus vita illiditur? valeat hic *Ovidianum* illud:

*Inde genus durum sumus, experientisq;
Laborum,
Et documenta damus, quæ sumus origine nati.*

Ovid. in Metam.

Ex his omnibus quæ superiori *Capite* de Gemmis attulimus, satis superque potest intelligi: primùm, quantis *Natura*, aut potius *Naturæ* parens, *DEUS*, opibus *Patriam* cumulârit, quantumque *Nos* ei præstare gratos oporteat; tum alterum, ut non sinamus quæ nobis debentur, inter aduncas *Exteriorum*, ac *Judæorum* præcipuè manus, opes nostras perire

*- - cuncta per oppida, curvis,
Unguis ire parat Nummos (imò & gemmas) raptura Celeno.*

Joven.

Tum illud tertium: commendabilem esse in rebus ejusmodi curiositatem, quæ *Regna*, *Reges*que ditantur; eruditos igitur ad gemmas oculos afferre oportet, neque omnia, quæ in operto jacent, contemnere. Narrat *Joannes Tanner* in *Vestigio Bohemica Pia*: *Matronam* in *Bohemia* fuisse fortunæ pertenuis, quæ *Gemmam Carbunculum* haberet, luce tam vivaci, & radiosâ, ut ipsa *Mater* & *filix* & familia universa, *carbunculo* illo in medium locato, ad unius gemmæ lumen, nocturnos omnes labores peragerent, fila ducerent, colum versarent, periculi omnis expertes. Ignorabat fortunam suam misera *Mulier*, quæ hujus unius gemmæ pretio, non modò suam & filiarum orbitatem depellere, sed ad magnas opes pervenire potuisset. Queritur idem *Anselmus Boëtius*, cumque dixisset *Bojemiam* montes & juga, etsi nivibus rigeant, gemmas elegantissimas & varias terre, *Topaxios*, *Ametystos*, *Crysallos*, *Faspydes*, *Saphiros*, *Corneolos*, *Turcosas* &c. Addit sæpenumero tam pertinaciter adherere rupibus, interdum cortici saxæ includi, ut pro saxis habeantur, neq; nisi à peritis internoici possunt; ad *Rudolphum*

Carbunculus admirabilis.

l. 1. de Gemmis C. 12.

Ignorantia gemmarum multum obest Bohem.

phi

phi II. tempora multa gemmarum pretia ignorasse *Bohemiam*, multosq; eo tempore lapides pretiosos in lucem esse protractos. Sed imponamus aliquando saxæ huic tractationi finem; proverbium vetus est, *lapides loqui*, qui res alterius auribus ingratas loquuntur; equidem vereri incipio, ne hæc prolixitate legentibus fastidium attulerim, & lapides sim locutus; forsitan exadio levando proderit, quod initio hujus capitis promiseram, aliquid de

gemmeo Rudolphi sæculo commemorare; etsi enim rursus in gemmas & lapides relabi videamur, tamen istud longè divinius argumentum habere debet: regum enim gemmæ, in naturam stellarum ac siderum quodammodo transeunt, cum in Regum verticibus (qui *terrestres Dii* appellantur) sedent, eorumq; coronas accendunt, aut Thronum, aut Mensas occupant, in quibus jura & leges Mundo dicantur, & scribuntur.

C A P U T X X X V.

Rudolphi II. Cæsaris divitiæ ex Gemmis.

Auri & gemmarum copia Rudolphi II.

Rudolphum II. Cæsarem, *Salomonem Bohemicum*, ob miram in gubernando felicitatem & prudentiam, tum ob summam eo regnante rerum omnium affluentiam & copiam; tum quòd extrema *Salomonis*, cum *senecta Rudolphi* ætate congruerint, appellabant *Imperij Germanici Principes*, ego eo etiam propius expressisse *Salomonem* crediderim, quòd Legationibus omnium propè transmarinarum Gentium excultus, summa in gloria (si ultimam ætatem à fratre, & populis contemtam excipias) vixerit, quòdque auro, argento, & gemmis sic abundarit, ut (præter *Ottogarium*, quem ab auri copia *Regem aureum* vocabant, aut *Carolus IV.* qui lapidum loco gemmas adhibebat & exmento verum aurum infundebat, ut *Carlssteina*, alibique videre est) alterum Regem è nostris ægrè invenire possis, *Rudolpho*, opibus & magnificentiam conferendum. Aureos eum laterculos quàm plurimos habuisse, seu aurum in laterculos efformasse & signasse, à senibus qui ipsos laterculos viderant, audivi. Quid ego artifices loquar Regijs opibus ex omni Evropa

Francis. in An. vol. Boh. Ad. S.

Quantis imensis Au-

Pragam evocatos, & *Praga* summâ indulgentiâ, amore & libertate Principis habitos, maximisque muneribus auctos, *Pictores, Sculptores, Gemmarios, Phrygiones, Architectos, Aurifabros, Horologiorum Artifices, aris flandi, fundendi, feriendi Magistros, Plumarios*, aliòsque innumeros, quos univèrsæ Evropæ, pretijs oblatis (ut ita loquar) furabatur, & cum id non sufficeret, etiam rapiebat? *Doctorum Virorum*, & qui curiositatem Principis ac sensus palcerent, aulam refertissimam habebat: *Musici, Chimici, Poeta, Historici, Mathematici, Astronomi, Medici* complures, in quos centena & centena aureorum millia quotannis effundebantur, *Cæsarei* dicebantur; sequebantur Aulam omnes isti, & Cæsareis alebantur impensis: unus *Tycho Brahe*, Mathematicus, ut è *Dania* sua & *Uraniburgo* (quod aliquot centenis millibus arti sunt edificat) *Pragam* eliceretur, ac postea ut Vir talis ac tantus, Nobilitate & scientiâ maximus, splendide sustentaretur, promisit *Imperator* se omnes ejus in Patria reditus, & quidquid percipere & sperare posset, superaturum; quod etiam non minùs verè, quàm magnificè præstitit, ut tota ditio Regia *Liffensis & Benacensis* uni

Iam sustinet Rudol. Imp.

Dom. Tycho-

chonis Brahe Pragensis, proh dolor! dejecta.

Tycho Brabao alendo, & ditando deputaretur, cui mirabilem insuper *Donum*, qualem sibi ipse *Tycho* ad observationes Cæli ac siderum descriperat, à fundamentis excitavit, ut sensus ejus ætatis hominum communis fuerit, in unum *Tychonem Brabæum* ejusque scientiam illam fœderalem *Rudolphum Cæsarem* aliquod auri myriadas expendisse. Quantum *fornacula Chemicorum* consumserint auri, dici non potest! lectores, ex curiositate & magnificentia Principis, ex auri copia, ex multitudine Chemicorum artificum, quorum numerus ad vicenos ascenderat, ex diuturnitate laboris (nam ex quo Regnum adiit usque ultimam ætatem, *Chimiam & Auri conficiendi spem* nunquam dimisit) faciant conjecturam; jam quid in *Feras* toto orbe quæsitæ, quarum illi summa raritas contigit, quid in *hortum geminum* omni florum, radicum & stirpium peregrinarum, & transmarinarum copia exultos, nutriendos, & in dignitate & autoritate conservandos, quantæ opes effusa sint, quis oro, potest colligere? optandum fuerat magis, ut magnificentiæ & curiositati modum poluisset aliquem Maximus Princeps, seseque à *Caroli Schotti* familiaritate (quod serò fecit) citius abstraxisset? sed hæc alijs commemoranda relinquo, de *gemmis Rudolphinis*, quod proposueram dicere, pauca quædam ex *Anselmo Boëtio*, qui ea quæ videbat, scripsit, & gemmeorum illorum operum pars magna & author *Rudolpho* fuit, utpote *Gemmarius & Medicus* nobilissimus, & in utroque munere à *Cæsare* solitus adhiberi, delibabo; innumera interea præteriturum me scio, quòd ea à nemine descripta invenerim; sed ex his pauculis conjectura (ut jam sæpe monui) petatur de cæteris.

Principiù gemmarum amatorem & æstimatorem maximum fuisse docet *Anselmus*; juvat ipsa *Anselmi* verba ad *Cæsarem*, cui libros illos de Gem-

marum & lapidum historia, Anno 1609. editos, & Hanovix excusos dedicabat, audire: *hanc* inquit, *S. Cæs. Majestatis vestra mentem* (videlicet ut gemmarum illustretur historia, & æstimatio earum increseat) *ostendit Mensa illa gemmea, quam Majestas Vestra extruisti jussit, octavum mundi miraculum, in qua fabricanda tot annis, tantisque expensis defudatum est, quæq; tanto artificio elaborata est, ut gemma sibi invicem commissuris, qua conspectum surgunt, anisa, silvas, arbores, flumina, flores, nubes, animalia, variâque rerum pulcerrimarum formas, ita referant, ut depictæ ad vivum videantur, ac simile opus in toto terrarum Orbe reperiri non possit.* De hac *Mensa* paulò post plura; pergit idem *Anselmus*: *Ostendit etiam Corona illa Imperatoria, quam S. Cæs. Majestas fieri jussit ex Adamantibus, Unionibus, Rubinis, Auròque puro aliquot centenis anteorum millibus constans, & præterea torques ex præcipuis gemmis concinnata, valore ac pretio Coronam superans, aliâque insuper infinita varijs ac pretiosis gemmis exornata, ut existimem nullum unquam Imperatorem tantam gemmarum copiam habuisse, quantam habes S. Cæs. Majestas Vestra.* Hæc *Boëtius*.

Pulchrum esse, ajebat ille, à *laudato viro* laudari; addiderim ego, omnem laudem superare, laudari à perito & rerum conscio, cui ignorantia obrepere non possit, qualem fuisse *Boëtium* constat, qui omnes omnium Principum, & Regum in Evropa aulas obiverat, & thesauros, & gazas spectaverat, & gemmarum omnium pretia penitus noscebat, hæc tamen, Italiâ, Hispaniâ, Galliâ audiente, & legente, scribebat! *Corona illa Rudolphina* hodièque in *Cæsaris* nostri *Leopoldi* gazaphylacio, unâ cum pomo, & sceptro spectatur, *domestica Corona* appellata; eam ante annos non multos cum *Maximi* hujus Evrope Principis, *clementissimo Imperio ad Theaurum Cæsarem* (qui omnes aliorum Principum

Mensa Rudolphi gemmea.

Corona Imperialis nova, seu domestica.

Torques Rudolphi Cæsaris.

Aliquid de Thesauro & gaza Domus Austriacæ Viennæ.

Anselm. de Boet de Gemmis in præfat. ad Rudol. II.

pum thesauros longè superare dicitur) admissus essem, spectavi, tractavi, atque osculo adoravi. Non est meum hoc loco, nè quis erret, *præsentem Austriaca* Domus gazam, & quæ in ea rara & pretiosa vidi describere; succumbant humeri necesse est; caligat omnis ad illam lucem gemmarum aspectus, atque ingenuè fateri possum, cum ex Regijs thesauris domum nostram Viennæ revertissem, tantâ, tam divite, tam variâ rerum pulcherrimarum imagine perstrictum, & velut attonitum, nihil rogantibus socijs respondere potuisse, donec admiratio quodammodo subsideret, & aliqua earum specierum memoria, deleretur ex animo; itaque hæc hodierna mitto omnia, atque ut *Veteres Jove in Olympiis* viso, quem *Phidias* immortalis arte perfecerat, factitabant, digitum ori libenter impono. Ad *Rudolphum* redeundum est: habuisse hunc Cæsarem *gemmam Rubinum* alio in loco refertur, quæ parvum ovum gallinaceum aquaret; asserit audeat *Amstelms*, parem in Evropa rubinum suâ ætate nullum esse, & sexaginta millibus aureorum emtum ad Cæsarem pervenisse.

Robin⁹ Rudolphi Cæsaris.
de Boot l. 2. C. 13. de Gemma.

Anulus Rudolphi.
de Boot l. 2. C. 22.

Iterum de Corona.

Aureum Anulum habebat *Imperator Rudolphus*, cui adamantem, & amethystum tantâ arte incluserat artifex, ut non dux, sed unica gemma viderentur, neque omnino, quantumlibet perspicacissimâ oculorum acie, divisio ulla posset notari; superârat sine dubio ars naturam, cum nihilominus separatim octodecim aureorum millibus emtus esset, *Amethystus* verò ob flammam, quas in omnes partes jaculabatur, ducentis taleris æstimatus. Memini paulò antè *Corona aurea Rudolphina*; in ea quàm plurimi Uniones cum gemmis concertant mirabili prorsus lucis hilaritate, præcipuus Unio est pyri muscatellini magnitudine, qui velut regnator omnibus seu gemmis, seu unionibus, quodammodo silentium imponit; emtus est unus

ille unio triginta millibus aureorum, ut qui operi præfuit, testatur.

Jam de *Scrinio & Mensa Rudolphi*, suspecta, & veritati non nihil vim inferre videri posset narratio, nisi à diligentissimo, & exactissimo istiusmodi rerum Censore esset profecta; sua illi verba relinquo: *Vidi in Scrinio Rudolphi II. Imperatoris, Faspides, quæ nemora, palustria loca, arbores, nubes, & flumina ita naturaliter referebant, ut procul aspiciens non lapis, sed pictura putetur. Ha Faspides ab Imperatoria Majestate in tanta auctoritate sunt, ut ex compluribus, quæ diversos habent, invicem rite applicatis Mensæ suæ supremum folium (Mensæ planum æquor, seu tabulam intelligo) exstrui jussisset. Nota Lector quæ sequuntur, & artificio mirabili adjunctam Naturam obstupescere: Id solum varijs gemmis exornatum, variorum locorum, fluminum, arborum, montium, Civitatum ac nubium figuras pictura instar ita exactè refert, ut non satis quæ natura artificium, & artificis diligentiam, solertiâq; admirari possis; Faspides enim ita connectere potuit, ut conjunctiores lineæ, vel non appareant, vel ad rem faciant, picturaq; munere, dum extremos arborum, adificiorum vel montium ambitus faciunt, fungantur. Multis annis laboratum fuit, ut opus dictum absolveretur; id cum pretiosissimum sit (Nota quid *Amstelms* sentiat) multis enim aureorum millibus constat, idemq; opus admirandum, natura enim artificium ac artificis solertiâ ostendat, inter Mundâ miracula recenseri, ac cum Templo *Diana Ephecia* comparari absque injuria potest.*

Hæc de *Rudolphi* gemmis pauca, sed maximarum rerum argumenta; hodiernos Inviçtissimi Cæsaris *Leopoldi* thesauros, & gazas, aut illam serenissimi Archiducis *Leopoldi*, ut Viennæ vocant, *Galeriam*, & picturarum miracula, quæ spaciosissimis cubiculis tanto numero sunt affixa, ut parietes omnino contegantur, persequi consilium

Scriniũ Imper: Rudol. de Boot l. 2. de Gemma C. 37.

Id. l. 2. C. 103.

Notanda Boëtij sententia.

Artificia picturarum à sereniss: Archiduce Leopoldo relicta.

lium non est, tum quia ad *Bohemiã* (nisi quatenus ipse *Augustissimus Casar* ad *Bohemiã* spectat) non pertinent; tum quia facultatem meam longè superant; tum quia semel iterumque admissus, otium non habui singula

cum cura notandi; tum quia oculos pictorum & gemmariorum non habeo, qui sepe ea, quæ nos nescimus, auro contra noverunt æstimare.

**(+)*
* * *

C A P U T X X X V I.

Per hanc opportunitatem adferuntur quædam de Veterum *Bohemiã* Regum ingenti magnificentia.

Acere quando huc perventum est, non possum, quin brevitate solitâ, *Veterum Bohemiã Regum*, ac Principum thesauros, aurique signati, & non signati divitias brevibus attingam. De *Equello Boleslai Savi* argenteo, pridem narravi.

Wladislaus I. *Bohemix Regem* à liberalissima pietate, excitatisque Cœnobijs, defensione sedis Apostolicæ adversus *Fridericum Ahenobarbum Casarem* susceptâ, omnes nostræ historiæ pro eo ac meretur laudibus in cœlum ferunt; respondit DEUS tantæ pietati Ducis, & Matre suâ Virgine potissimum agente (nam illa in Religiosis Viris ac Virginibus coli se semper existimat) incredibilem auri vim in *Montibus Gilorvjs* latentem patefecit.

Przemysli Ostrogari Regis magnificentiam immensam (ob quam *Rex aureus* est appellatus) nullus quod sciam, melius & verius describit, quam sacer Scriptor *Franciscus Pragensis Ecclesia Canonicus* Testis oculatus in historia suorum temporum, rarus omnino Liber, & *Bibliothecâ Metropolitana Ecclesia Pragensis* inclusus.

Filius *Przemysli* hujus *Wenceslaus Rex Sanctus* cognomine, quamvis paulò antè, Germanorum victor Exercitus, occiso Patre, *Bohemiã* inundasset, & Cœnobijs omnibus hostilem in modum oppugnatis, nullo inter sa-

crum & profanum discrimine, & tutor *Brandenburgicus* sacrilegâ avaritiâ etiam Ecclesijs violatis Regem ipsum, velut addictus esset; Proceribus redimendum obtulerit, brevi tamen tempore splendorem & magnificentiam Patris æquavit, ut nihil amisisse *Bohemiã* videretur. Constat omnium ejus temporis historicorum fide, cum *Rudolphi I.* filiam Anno 1285. in Conjugem acciperet, & *Pragæ* nuptijs diem dixisset, centum hospitiùm millia unâ cum Equis triduo, quotidianis, iisque regium in modum apparatus epulis, & pabulo Equis largissimè suppeditato, excepisse. Vide quæ in *Epitome historica* scripsimus. Infamiam *Campanus* appellat hanc Regis liberalitatem; petit enim ut ait, liberalitate liberalitas. At ego non continuo Regem damnaverim: nam quod in *Rege mediocri*; vitiosum esset; id Regis opes immense, & auri vis innumerabilis, ut moderatum esset, & ex virtute negotium, efficere poterunt; ad hanc Regulam (non ad expensas tantum) merienda est & examinanda maximorum Regum liberalitas & magnificentia. Sed *Caroli IV.* tempora apud nos, secula omnia ferro, argento, & auro ac metallis omnibus superarunt, ut non modò ab *anro aureo*, sed ob gemmarum multitudinem etiam *gemmea* dici possent. Cum Legati Imperij Romani & plurimi Principes Anno 1370. extrahere è *Bohemiã*

Memorabilis magnificentia & hospitalitas *Dobroslavi* *Reg. Boh.*

Campanus *Epitome historica*

Caroli IV. divitiarum.

Wladislaus Regis opes.

Ostrogari.

Wenceslaus ejus filij.

nia senescentem jam *Carolus* (nam ætate juvenili & virili nulla esse que-
rela poterat, cum per Evropam u-
niversam volitasset) omnibus argu-
mentis conarentur; ostendit ille di-
sertè quàm noxia Regnis suis foret sua
illa in Germania commoratio, ex qua
alieni ditescerent, Provinciarum autem
suarum, & Theauri Regij emungerentur.
Vide Orationem illam verè Cæsaream
ac omnino magnificam *Carolus in Du-*
bravio, & Boreko, quam militaris qua-
dam & regnatricis Eloquentia com-
mendat; gloriatus inter alia *Carolus* ef-
se dicitur; tantum sibi auri in *Bohe-*
mia suppetere, ut turrim arcis Pragen-
sis auri facti & infecti talentis possit
obruere & obregere; simul ut fidem
faceret ad ærarium, aut potiùs aurari-
um, Legatos induxit, ut vetusta *Caro-*
li vita commemorat. Nec vanam
illam gloriationem fuisse immortalia
ejus opera, & universæ vitæ ejus Com-
mes perpetua Magnificentia & splen-
dor satis indicant; Ædificationes *Ca-*
rolus in vita Ernesti primi Pragensis Ar-
chi-Episcopi ante complures annos
edita descripsimus; maximum enim
ædificatorem fuisse *Carolus* testantur
historiarum. Ibidem descripta à nobis est
Regia *Bohemie Corona*, adductum *Sa-*
crarium gemmeum SS. Ducis *Wence-*
slai, Pons Pragensis, Arces Regiæ, & in
Pragensi Castro *Turres due*, quas lami-
nis vero auro illicitis contexerat, tanta
cum Urbis Majestate, ut procul aspi-
cientibus *Turres* illæ cum sole de luce
viderentur contendere. *Capella* seu
Sacrarium Carlsteinense illius aureæ co-
pitiæ, hodièque (post tot temporum &
hominum injurias) aliquod præbet
indicium; quam cum primum in-
gressus sum, Cælum quoddam ter-
restre subire videbar; diligenter &
accuratè quidquid illà Arce continetur,
explicui in *Appendice I. ad Histo-*
riam Sacri Montis, quò Lectores me-
os remitto; malle tamen *Vitam Er-*
nesti consuli, quòd plura & majora,

Gloriatio
Caroli IV.
Regis no-
stri mirabi-
lia.

urres
æ Pragæ
inaura-

ac totum propè *Caroli IV.* Regnum
eo Libro compendio complecti volu-
imus.

Superest Thesaurus *Oppatovicensis*,
cujus *Carolus IV.* in vita sua subobscu-
rè meminit, sed hunc alteri Capiti re-
servamus.

De *Urbis Pragensis* divitijs *Carolo IV.*
regnante, mira omnia sunt, quæ nar-
rant Historici præsertim de *Roslevo*
quodam Cive Pragensi. Penè fidem
excedit, quod de centum millibus au-
reorum *Carolo IV.* à Cive Pragensi do-
natis *Aeneas Silvius in historia Bohemica*
versatissimus Vir, autoritate sum-
mus, narravit, referam ipsa Silvij ver-
ba: *Auri centum millia Nummularum Ci-*
vis quidam Pragensis recepto Chirogra-
pho Carolo IV. Imperatori concesserat,
cumque postridie ad convivium invita-
vit, & convocatis aliquot regulis (Pro-
ceres Bohemos intelligit, qui sæpe à
Scriptoribus Italis, atque ipsis Pontifi-
cibus imò & Concilijs ob splendorem
opum & magnificentiam hoc titulo
honestati leguntur) *Convivium more*
Bohemie splendidissimum apparavit.
Vide hinc mihi Lector *Caroli Casaris* hu-
manitatem, qui & ad Civem subditum
& ad ejus Domum descenderit, & sibi
Proceres, ut olim Augustus, assidere
voluerit. pergit Silvius: *Cum verò po-*
tioni & caseo, ut illi consueverunt, lo-
cus esset, neque enim saccaraceis confe-
ctibus utuntur, Chirographum in casti-
no aureo jussit adferri, admirantibus
Convivis, & quid hoc sibi vellet quæren-
tibus. Casera, inquit, fercula, Casar,
communia tibi cum hisce Optimisibus
fuere, hoc tui solius erit: nam aurum
quod munnavi nudius tertius (id est
mutuum dedi) *sibi dono, omneque de-*
bitum remitto. Hæc *Silvius*, ex qui-
bus Lectores conjiciant, quantum Ci-
vi illi superesse potuerit, qui tam faci-
lè centum aureorum millibus (quæ
summa pecuniæ id temporis, non-
dum apertis navigatione Indijs, bis ac
ac forsitan ter hodiernæ monetæ au-
reæ

Gaza Cœ-
nobij Oppa-
tovicensis.

lib: 3.

Divitiarum Pra-
gensium
quondam.

Silvius in com-
mentar. super
dila & salta
Alfonsi M. lib.
4. N. 47.

Centi mil-
lia aureorū
donat Caro-
lo hospiti
suo Civi
quidam
Pragensis.

rex pretium conficiebat) carere potuerit; sed omnes divitias animus magnificus, & Regi suo deditissimus

virtute superavit, ut nescias, an ditior rem, se an magis munificum eo factio præstiterit.

C A P U T . X X X V I I .

Aliqua de Privatorum opibus & potentia, sæculo superiore. *Wilhelmi de Rosis divitiæ ingentes, & suppar magnificentia.*

Disset ista vis opum in miraculis ab ignaro aliquo haberi; at ego contra, *Stransky-um* oculatum testem de Patrum ætate scribentem adducam: *permulti*, inquit, *in Nobilitate Bohemia ante viginti annos proximos fuere, qui immobilia bona sua plusquam ducentis, quosdam novimus qui plusquam quingentis, imò mongentis sexagenarum Monetæ nostratæ millibus* (quæ summa aureorum, seu zekinorum 115. millia conficit) *supellectilem verò ceteram tantidem cum pecunia signata, & nominibus æstimare poterant. Quidam similiter erant, qui homines sua gleba adscriptitios, Canonemque annuum pendere solitos, plures quam bis, ter, quater mille numerabant. Intel- ligit procul dubio Stransky Opulentissimos Proceres: Rosenses, Strvamber- gicos, Gussensteinios, Smirzacios, Lippaos & Bercas, Pernsteinios, Novodomaos, Trczkas, Hasemburgios, aliosque quàm plurimos.*

In magna felicitatis parte repono, venisse in manus meas ultro & nihil cogitanti omnes propè Potentissimæ Familie Rosensis seu Rosenbergicæ, quæ Principatum Nobilitatis in Bohemia diu tenuit, Memorias; nihil (audacter scribo) quod de ijs dici possit desideratur; acciperem sanè *Annales* illos *Rosensium* dignissimos, lucem publicam aspicere, plurimum his Cime- lijs literarijs, Patriæ illustraretur antiquitas. Quod huc spectat, pauca ex

Rationarijs libris, ultimi ejus stirpis *Wilhelmi* referemus, ac primùm de subditorum numero: Anno 1551. *Wilhelmus de Rosenberg* ætatem legitimam adeptus, adiit hæreditarias sibi à Patre relictas ditiones:

Crumloviensem cum Civibus & incolis	3209
Třebonensem cum Civibus & Incolis	1337
Novohradensem cum oppidanis & rusticis	1747
Rosenbergensem cum	746
Helffenburgensem cum	713
Chautnicensem cum	877
Milczinensem cum	213
Summa possessorum	8842.
(ut vocant)	

Hæc tertia tantùm erat Ditionum pars, nam soror *Wilhelmi Anna* Joachimo de Nova Domo nupta *Civitate Prachatium* cum pagis, dominio utili non directo tenebat; at postea *Wintenbergam, Drslavicum, Lehnium, Radoffice, Daudleby, Libiegorice, Raudmicium* pagosque illarum autemit *Wilhelmus* aut redemit, ut Canoniorum ditiones taceantur, *Alvovadensis, Coronensis, Třebonensis, Crumloviensis, Parthenonis, & Crumloviensis Parochia*, quæ in ditione *Wilhelmi* sita, certâ ratione, ex eorum temporum usu, ad Dominum referebantur; sic ut facilè si ex qualibet domo armatum unum deposceret Dominus, viginti eoque ampliùs armatorum millia intra Mensis spatium in campum èduci possent.

*Stransky in vi-
ta M. S. W. de
Wilhelmi Rosense.*

*Stransky in
Rep. Boi. C.
16. §. 2 scri-
bat A. 1636.*

Opum vis
in familia
Rosensi.

Domum habebant in Arce Pragensi *Rosenses Proceres*; in eam, ut magnificè *Wilhelmus* habitaret, 45. millia sexagenarum Milnensium expensa, *Wenceslaus Brzezan* affirmat, & quinquennium in ædificatione consumptum. Anno 1550. ad lances & patinas argenteas conficiendas 150. argenti talenta ex thesauro *Rosensi*, *Wilhelmo* mittuntur. ita libri Rationum.

Brzezan ad A. 1557.

Principes, Archiduces, Reges ac Cæsares convivæ Rosensium.

Quid memorè in hospites liberalitatem & prorsus regiam magnificentiâ? & sanè *Cæsares* ipsos & *Reges* & *Archiduces* & *Imperij Electores*, inò non semel universam quodammodo *Nobilitatem ex Bohemia & Moravia* ad epulas, ludos, & alia Nobiliù certamina evocavit; innumera ejus rei exempla *Historia Rosensis*, quæ est apud me duplex, diversorum Authorù, tum etiam vita *Wilhelmi à W. Brzezá* conscripta, suppeditat.

Vita Wilhelmi M. S.

Guilielmi Rosensis pretiosissima hospitalitas.

Anno 1561. 16. Aprilis Serenissimus Austriæ Archidux *Ferdinandus Ferdinando I. Cæsari* filiorum charissimus, invitatus, cum maximo Nobilium comitatu *Weselinum* in ditionem *Wilhelmi* advenit; *Wilhelmus* in ejus & hospitem gratiam, plurima extemporalia ædificia diversis in locis, in Civitate, in pratis, nemoribus & saltibus pridem extruxerat. 17. dies venationi totus est datus. 18. iterum venatio; post Convivium laurissimum (quale in Epitome historica descripsi) jaculatio ad metam, & excitatis sub dio Mensis, alearum crebri lusus: tum Ursi duo grandes objecti canibus, non inulti, & multo canum vulnere, & mortibus ceciderunt. 19. Aprilis die certatù est *Equorum* cursibus, alij ballistis jaculati ad metam, præmia oppidò pretiosa *Wilhelmo* victoribus offerente: tum X. Gallorum gallinaceorum paria commissa ad sangvinem usquè depugnârunt; tum luctatio instituta, & pedibus more Romano ad metam decursum; denique ad extremum *Nobiles Venatoribus* adscripti, & latis iectibus verberandi, ut fieri solet, supposuère tergora. 20. Aprilis

sub serum ingens *Ursus* venando confectus; datus dies ille quieti & potationi. 21. Aprilis, alius grandior *Ursus* in rabiem pyrobolis actus, necatur. Deinde canum venaticorum seu vertagorum paria quindecim, singuli cum singulis pugnantes, a niulo tandem post duellum enecto pulcherrimum præbuère spectaculum. Qui è ballistis jaculando primas tulerant, singulis 150. Imperiales, id est 75. aureos numerari jussit *Wilhelmus*; qui in bombardis vicerant, *potulum aureum*, vel si mallent, 250. Imperiales accepere. qui *Equo* vicerant 400. Imperiales (ducentos aureos) in certamine canum, pro quovis pari, victoribus 150. Imperiales (id est 75. aurei) numerati; extremi in præmijs fuère, qui *Gallos* commiserant; & his pro victoria singulorum parium, mille Carpiones (quid istud sit *Œconomix* nostræ periti sciunt) donati. Clausit nobilia hæc certamina *ferreus discus* magni ponderis, eum, qui longius altero jecisset, centum Imperiales auferebat. Quot arbitrâre millia aureorum paucis diebus in convivijs & ludis profusa? si *profusa* dici possunt à pecuniosissimo Principe *donata*, quibus, ac præsertim moribus placidissimis, omnium sibi conciliavit affectus; sic ut pro se *Wilhelmum* vivere, universa *Bohemia* inò & *Moravia* nobilitas optare, sapius auditi sint jurejurando, essetque unicum pauperum & maximè Nobilium columen, & præsidium; deinde divitiæ ipsæ prodigaliter hanc satio excusant: nam quod in homine non copiosissimo excessus in liberalitatem foret, id in altero qui abundat, justam liberalitatis mensuram non superat. *Œconomiam Wilhelmi Rosensis* tantâ felicitate, & solertiâ instruxerat, ut toti *Bohemia* ad imitandum proponeretur; atque id admirationem majorem meretur, quòd ferè, quò peritiores *œconomix*, ijdem ad rem esse solent attentiores; utebatur *Wilhelmus* *Œconomio* laudatissimo in pau-

*Brzezan in e-
ius vita An-
no 1572.*

Ludi apud
Rosenses
celebrati.

MM. SS. Ro-
senses libri ra-
tionum.

cis *Jacobo Krczinio Equite de Gelczan, Georgy & Catharina de Olbramovicz* filio, cujus viri ingeniosa reperta ad maximas Domino utilitates, facultates & pecunias parandas in *visa Krczinij*, quam ipsemet Bohemico versu comprehendit, enumerantur; digna est, quam diurnâ nocturnâque manu œconomix studiosi & amatores evolvant. Sed venationem & ludos ejusmodi quorum antè mentionem feci, sapius repetitos, eadèmq; magnificentiâ finitos, libri manuscripti Rosenses ostendunt: præcipuè A. 1553. A. 1554. & 1566. cum *Ursini Principes ex Italia* ad Rosensem venère. A. 1567. 1570. An. 1585. Junijdem Annus ad 4. Octobris summam *Wilhelmo* attulit voluptatem, cum maximis præmijs propositis, *canes Wilhelmi* alios omnes longè cursibus superâssent. Anno 1586. repetita ingenti luxu, & hospitem numero venatio, & rursus in *Kratochvuvil* in Septembri Anni 1589. evocatâ *Bohemâ & Moravâ Nobilitate*, universis, quicunque advenissent, lætè, hilariter, pro sua singulis conditione acceptis. Notant Libri *Rationarij*, qui inter manus meas sunt, receptum & pro lege perpetua habitum apud *Rosensem*, ut in singula convivia 300. sexagenæ *Misnenses* expenderentur; plures etiam pecunias alijs convivijs profusas, ipsorum hospitem & convivarum magnitudo & majestas ostendit: *Cæsarem Rudolphum*, non semel hospitem habuit *Wilhelmus, Ferdinandum & Maximilianum Archiduces* læpissime; *Electores: Palatinum, Brandenburgicum, Saxonem*; *Principes: Brunsvvicenses, Badenses*, aliòsque Imperij Romani Proceres & Comites, tum *Praga* in domo sua, tum *Crumlovij* in arce per dies plurimos diversis vicibus tractavit. Mitto *Reginas & Archiducissas*, tum *Heduvigem Sigismundi Polonia Regis Filiam* Uxoris suæ Matrem; non facile explicari posse puto, quantum in quaternas Nuptias cum maximorum

Principum nurbus celebratas (*Brunsvvicens, Brandenburgica, Badensi, Pernsteinia*) & in dotem earum, & amicos Principes sit expensum; *Brandenburgica* Sponsa plurimum constitit, quò Nuptiæ *Berlini* celebratæ sint, quò nihil auxiliij *ditiones Bohemica* præstare poterant, & præsentè solùm & numeratâ pecuniâ vivendum; adduxerat *Berlinum*, suisque sumtibus alebat aliquot *Centurias Equitum ex Bohemia Nobilitate*, tum plenos currus Illustrissimarum ex Bohemia Virginum & Matronarum, quæ novam nuptam exhilararent & in *Bohemiâ* adducerent. Cum *Hernla Pernsteiniana* Nuptiæ Anno 1587. plus Glorix, quàm opum habuère: *Cæsar ipse Rudolphus* nuptialibus sacris & convivijs interfuit, secumque grande *Syrma Imperij Principum* & omnium Provinciarum suarum Procerum attraxit. Illud etiam liberalissimæ Pietatis, quod triduo toto Pauperes (quorum *Praga* aliquot millia numerata sunt) sub ipsum Nuptiarum tempus epulo solenni, & opiparè tractavit. Quanta vis pecuniarum Deus bone! in legationes effusa! scio Regijs opibus illas mitti solitas; at in Rationibus invenio: ferè alterum tantum ex proprio peculio ad splendorem domus suæ & *Cæsaris* auctoritatem tuendam & ornandam *Wilhelmum* exposuisse, cum etiam ideo, quò suppeditare sumtibus posset, eligeretur, & Regij *Œconomi* malignè & parcè necessarios sumtus submitterent. Anno 1556. ad Comitiam Imperij *Augustam* perrexit. A. 1553. ad Coronationem *Pozonium* cum 200. Equitibus, quos simili habitu & vestitu secum omnes exornaverat. Anno 1569. *Wratislaviâ* ad Principum *Silesiæ* Comitiam ablegatur, Anno 1572. Legatus ad *Saxonem, Palatinum & Brandenburgicum* mittitur à *Cæsare*. Tum in *Poloniam* eodem anno. Rursus ad eandem *Repubblicam* Anno 1573. ubi 40. millia florenorum expendisse in *Rationum* libris

Quaternæ
Nuptiæ Ro-
sensis sum-
tuosissimæ.

Legationes
Wilhelmi
Rosensis.

bris legimus. Anno 1574. ivit Cœn-
pontum invitatus magno suorum co-
mitatu. Eodem Anno ad omnes
Electores Legationem oblatam susce-
pit, quâ Coronam Imperialem *Rodol-
pho* obtinuit. Anno 1576. *Poloniam*
adit Legatus. Anno 1577. *Silesiam*.
Anno 1581. ad Saxonem proficiscitur
Cæsaris nomine. Anno 1587. Bru-
nam ad Comitata *Moravica* missus à
Cæsare. Anno 1588. ad *Electorem*
Saxonem. Anno 1589. in *Poloniam*,
quâ Legatione, ope potissimum Apo-
stolici in eo Regno Nuncij, *Maximilia-
num Archiducem* captum à *Zamoyscio*,
restituit suis. Lego per invitum hanc
Legationem obiisse *Wilhelmum*, quod
cum Polonicæ, fraternæque gentis,
si quis alius eâ a tate, venas teneret, &
sua libertatis (merito) retinentissi-
mam sciret, & literis (quarum apud
me exempla sunt) absens, & præsens
consilijs omnibus & authoritate, *Ma-
ximilianum Archiducem* millic, pri-
vatim & publicè dehortatus erat, nè
primùm, tam apertè viam affectaret
ad Regnum, ac postea, cum à quibus-
dam electus esset, nè jus suum prose-
queretur armis, maximè verò omni-
um, nè Poloniam intraret, & se in dis-
crimen conjiceret; cum ergo *Maxi-
milianus Wilhelmi* consilia non audis-
set, & tota res improspere cecidisset,
dolebat Viro, quod contra animi sui
sententiam agere cogereretur; sed a-
mor Magni illius Principis omnem
hunc dolorem superavit, réque cum
fide gestâ, ipso *Maximiliano* suavissimis
literis gratias agente, obtinuit à *Cæsa-
re*, nè unquam ampliùs ad Legationes
ullas adhiberetur. Jam quid ego
de *Wilhelmi* ædificationibus dicam?
vel his solis enumeratis, crederent ig-
nari ad egestatis terminos *Wilhelmum*
redigi potuisse: nihil dicam, de novis
ditionibus, quas aliquot centenis mil-
libus præsentis pecuniâ comparavit,
emittitque; nihil de Aulæ splendore, &
comitatu Aulico, nil de *Aula Musica*,
seu symphoniacorum, quam ab Anno

statim 1552. domi suæ alebat, ejus-
modi res omnes prætereo; maxi-
mum ædificatorem fuisse ostendunt,
Arx Crumloviensis tota (vetere turre
exceptâ, nam novam alteram turrem
ipse condidit) vidi multas Arces per
varias Provincias Austriam, Ungari-
am, Styriam, Moraviam, Silesiam,
Bohemiam &c. *Crumloviensi Arce*
(Pragensem excipio Regiam) ampli-
orem, & grandiori illo opere lapideo
sumptuosiore, non memini vidisse;
duas Arces in una videbis, possentque
duo Augusti Principes hospitari, neq;
alteri alterius Aula obturbaret; suam
singuli aream, hortum, Equilia, suum
Uxor gynæceum haberet seorsum.
Ibidem *Crumlovij æstuarium* convivia-
le Italico opere Anno 1556. visendum
perpetuo lapide perelegans excitavit.
Trebone maximam Arcis pulcherrimæ
partem extruxit; *Palatium*, cubicu-
lorum Tabulata, post tantam a tatem
toleratam, summâ admiratione intel-
ligentium spectantur. Sol illapsus
(quod alibi nusquam vidi gentium)
quâ fenestrarum lapides muris neces-
sariò committuntur, umbris ipsorum
lapidum, in pavimentis cubiculorum
diei horas indicant; ejusdem *Wilhel-
mi* opus est *Trebone* subterraneis cellis
excitatis permunitio, valde mirabilis
An. 1553. inchoata. *Raudnicij* sum-
tuosissimas ædificationes mors abrup-
pit; *Ladromam* distantem (pars Crum-
loviensis Civitatis est) ædificijs conti-
nuatis *Crumlovio* sic junxit, ut hodie
una Civitas existimetur. Vivarium
Phasianis Anno 1565. extructum,
Templa duo in suburbij Trebonensib-
us à fundamentis excitata. Anno
1567. Piscinarum opera, licet aureo-
rum plurimis millibus steterint, præ-
sertim quod damna omnia Rusticis
numeratâ pecuniâ præstiterit, locum-
que ab ijs pretio emerit, hæc inquam,
omnia velut minora, & quasi nihil si-
gnificantia prætermitto: *Rationum*
libri, quos habeo, consulantur; *Hor-
tus Pragenses* ad Domum Rosensem

Arx Crum-
loviensis.Trebone-
sis.Raudnica
sis.

Vivaria.

Templa.

Piscinæ.

Consilia
Wilhelmi
non audita
malum grâ-
de pariunt.Aulæ Ro-
sensis novi
sumptus.

Horti.

intra Arcis mœnia tantis opibus à Rosensi extructus fuit, ut in illis loci angustijs, *Casar Rudolphus* (cui hortorum scientia, beatitudo quædam videbatur, & erat) *Rosensis* hoc in studio corrivalis, nihil se desiderare fateretur. Non possum transire silentio *Nesolicense vivarium* quod *Kratochvil* Bohemicâ voce (quasi diceret longi temporis abbreviationem & compendium) appellavit; centum & plura millia florenorum in id opus effusa ex *Rationum* libris probare possum, idque ut pretiosius esset, locum uliginosum *Wilhelmus* elegit, adeoque moles univèrsa *Trabibus* sustinetur; *Trabes* lignæ fundamentis substratæ omnia perferunt; vide quæ *Brzezan* varijs locis commemorat, & de fontibus artificiosis, ingenio Italarum Anno 1586. perfectis; *Sacrarium* ibidem Divinæ Matri perelegans condidit, quod *Puteus* Apostolicus Nuncius ad Cæsarem Rudolphum A. 1589. 20. Julij. insigni pompâ, & hospitem frequentiam consecravit. Collegium Societatis JESU *Trebonæ* primum fundaverat *Wilhelmus*, postea *Crumlovium* transtulit, & ditissimè, ut tum erant tempora, victu maximè parabili dotavit; putares, ut antè dixi, *Wilhelmum* ad aliquas rei familiaris angustias devenisse, nihil minus: domum & ditiones omnes, omni opulentiâ divites, cum obiret, reliquit: narraborem jucundam (quæ huc spectat) quæ paulò ante mortem accidit, simul inde patebit, quàm læpè levi momento res maximæ pendeant, & optimè à bono Poëta, *Occasionem frons capillatam*, post *occipitio calvam* depingi: Erat *Wilhelmo* à Sacris Confessionibus *Lucas Perger* nomine, è Societate JESU Vir antiquæ simplicitatis; hunc, cum accedere se ad mortem *Wilhelmus* sentiret, *Crumlovio Pragæ* evocârat; confectis negotijs omnibus, quæ articulus ille difficilis, & animæ salus, exposcit, æger adjecit: *Morior sine hærede (Pater Luca!) Frater meus hæresis à*

Collegium
Crumloviense S. J.

Lucæ Pergeri S. J. religiosa simplicitas.

*Theodoro Beza, ut scitis, in Gallia corruptus, vos odis pessimè, hunc rerum mearum heredem ex Familia Legibus scripsi; Collegium vestrum & meum Crumloviense, filiola instar complector, hoc Ecclesia Catholica in Bohemia laboranti fundavi; siquid liberalitatis mea defuit, suppleat supremum hoc munus, simul cistam grandem ad lectum digito ostendit, in qua 70. florenorum millia condidisset; vos, inquit, pro me DEO supplicare, & cistam vobis auferte; at Lucas homo rerum humanarum ut patuit incuriosus: absit, inquit, Magnifice Domine, ut te vivente pecunia hæredes esse velimus, cogitatio hæc tua forsitan à tristi aliquo affectu ortum habet; bono & lato animo esto Vir Illustrissime, nos te brevi bilares & Latitatum ac valetudine confirmatâ Crumlovij Comædiâ, quam tuo paramus honori, salutabimus. Iterum dico, reponit æger, (Pater Luca!) quod vobis offertur accipite; currum addam, qui cistam deorsum ad Collegium Pragense devehat, accipite & habete; ego jam mortem advenientem sentio, me mortuo, omnia miscbuntur. Lucas nihilominus deprecatus, respondet: aditurum se *Rectorè Pragensem*, & si is judicârit, nocte, nè invidiosum sit, missurum, qui cistam deportent; quoniam ita vobis places, ait *Wilhelmus*, facite; at me vivum forsitan non videbitis. Quod prædixerat factum, eoque ipso die Sole occidente, *Patre Lucâ* absente 31. Augusti vivere desijt. Ubi diditus per *Pragæ* rumor est, obiisse *Wilhelmum*, *Lucas Petro Wilhelmi* germano liberalitatis piè defuncti mentionem facit, responsum accipit, quod timere pridem debuerat: viventem *Wilhelmum* omnia dare potuisse, mortuum nihil dare. Hunc finem *Wilhelmi* suprema liberalitas, & religiosa *Luca* simplicitas habuit. Pecunia è manibus quodammodo emissa nunquam revolavit, seq; esse ex genere rerum invisibilium, ut sic dicam, ostendit.*

* *

C A P U T XXXVIII.

Funus Wilhelmi Rosensis magnificè procuratum describitur.

Tot actanta de *Wilhelmo Rosensi* commemorata, (bonâ, ut spero, veniâ legendum) audaciam faciunt, ut funeris quoque magnificum apparatus, quo elatus est, quantâ potero brevitate, complectar, patebunt simul *Veterum Bohemia Procerum* funebres ritus, nam ferè ad eundem modum *Lobkovicj*, aliique majores Proceres, *Praga* præsertim si fieri posset, prosequerentur defunctos; ex *W. Brzezan* Rosensis familiae historico, qui aderat, brevissimè pompam describo. 31. Augusti horâ Bohemicâ 24. Sole occidente, *Wilhelmus* expiravit. Diebus sequentibus cadaver *Templo Sancti Georgij*, quod è regione *Rosenbergica* domus situm est, illatum, custodiebatur ab Aulicis. *Ecclesia Sancti Georgij* tota intus nigro panno vestita, magna vis Sacrorum ritu Catholico, candelæ plurimæ è cera alba usquè ad 26. Octobris, quo die ad *S. Thomam in Minori Urbe Pragensi* aliquot platearum & fori ambagibus consultò quæsitis, per Arcis gradus, deinde delatum est corpus hâc pompâ: Præcedebat omnes minor *Studiose Juventus Scholarum* Societatis *JESU* maximo numero; sequebantur *Chorales* Ecclesiæ Metropolitanæ; hos excipiebat *Sodalitas minor Beatissima Virginis* ex Collegio Societatis *JESU Praga*, cum candelis viridis coloris, tum *Corporis Christi Sodalitas* cum rubris candelis à *Sancto Thoma*, sed tum adhuc sub cura nostræ Societatis; post eos procedebat *Congregatio major Alumnorum*, & *Sacerdotum* flavi coloris candelas manu gerentiû; inde à *Sancto Jacobo Convencuales*, tum *Pramon-*

stratenses è Strahovu (tantum tunc erant *Praga* religiosorum hominum, qui Processionem facere possent) hos ab utroque latere cingebant *Crumlovienses subditi*, & *fossores* in fossorum habitu & cappis cum lampadibus; *Rosaejus* familiae, singulorum vestibibus cernebatur appicta, duo millia hominum hoc ornatu numerabantur: sequebantur omnium *Rosensium disionum Præfecti*, & quidquid ad hos referri potuit: usitatis vocibus utar: *scriba* eorumque multa genera (*frumentarij, rationarij, reddituum, &c*) *Burgravij, Capitanei, Regentes, &c.* post hos *Symphoniaci* Cæsaris, dein *Canonici* Sanctæ Metropolitanæ Pragensis Ecclesiæ cum flavis cereis, ut se ad *Sodalitatem Majorem* pertinere monstrarent; *Abbas* post hos *Strahoviensis* (qui tum sacri illius ritus Princeps erat) cum *Diaconis, & Subdiaconis* infulatus, cui *Pedum* ferebatur; tum quatuor *Vexilla* mortualia, & quatuor *Equi* nigrantes ducebantur; *Vexilla* ipsa ex nigra damascena materia erant confecta. Tum *Equus* unus generosus totus holoserico nigro coopertus cum quinque *Clypeis* (in pectore, & geminis in lateribus) *Clypei* ipsi phrygio opere ex auro elaborati. Equum sequebatur vexillum è damasco nigro cum grandi *Clypeo Rosenbergica* stirpis. Rursus alius *Equus* ingens ducebatur, totusque erat nigrum holosericum indutus, & quinque integros stirpis *Clypeos* phrygio opere textos gerebat. Aliud *vexillum* ferebatur damascenum colore nigro, cum præcipuo *Rosenbergici* stemmatis *Clypeo* Equite armato, quem *aureum vellus* cingebat. *Equus* iterum holosericum pannum indutus, cum *quinque Clypeis Rosensium*

um acu phrygiâ expressis; post hunc *Vexillum* (quod luctus vocant) ex serico duplici nigro panno, sine ullo apparatu. Qui Vexilla ferebant, aut Equos in hac pompa ducebant, ex præcipua Bohemici Nobilitate scire delecti, libentesque extremum hoc obsequium *Principi Nobilitatis* describebant. Tum pedestres ibant primi Procerum: *Comes Sslik* in nigro pulvillo inaurata calcaria, *Adamus Baro de Waldstein* gladium, *Albertus Smirzicky* galeam inauratam, albis & nigris plumis cristatam; *Adamus Gallus Popel de Lobkovicz* Clypeum Gentis; *Adamus de Sternberg* aureum vellus ferebant. Post hæc ipsum *Wilhelmi* corpus gestabatur; gestabant triginta ex Equestri ordine viri; sandapila nigro holoserico tota contegebatur, in qua *Crucem albam* longam, & sex *Rosenses Clypeos* phrygiones venusto opere, & multum foras extante expresserant: *Sandapilam Cesarei* stipabant satellites utriusque armaturæ. Sequebatur *Petrus Wok Wilhelms* Germanus, duobus Equestri familia Viris innixus; tum *Supremus Regni Cancellarius Adamus de Nova-domo* gestabatur in sella, ponè quem gradiebatur (utpote consanguineus) qui *Wilhelmi Sororem* habebat in conjugio *Joannes Comes Serinius* herois illius maximi *Nicolai* filius, tum alij Proceres cognati: *Hoffman*, *Joachimus Novodomensis*, *Comes Fürstenbergius*, *Udalricus Popelius*; dein *Legatus Florentinus*, cujus dextrum latus *Georgius Popel de Lobkovitz*, sinistrum *Paulus Sixtus Trautson* tegebant, denique ordo ingens Procerum trahebatur cum Aulicis. Virorum funebrem pompam excipiebat altera luctuosa Matronarum: anteibant Aulici, dein *Vidua Coniunx Rosenbergica* ejulans ab Illustrissimis duobus Viris deducta. Postquam Matronæ aliæ, *Vidua*, aut *Rosensi* cognatæ, omnesque istarum à gravissimis & Nobilissimis viris hinc atque inde stipatæ; tum novus ordo illustri-

um feminarum, ternæ ibant, aut binæ numero sexagenis plures. Longum foret *Ecclesia Sancti Thome* apparatus, & propè dixerim superbissimum luctum describere; Orationes duæ quæ extant, ut & *tertia Crumlovij* in æde sacra habitæ à Patribus è Societate nostra, variæque carmina multum celebritatis his funebribus addidère; prætereo pompam, quæ *Pragæ Crumlovium* corpus devectum est. 500. subditis luctuosè indutis comitantibus, multo etiam armatorum & Nobilitatis comitatu: ante Aram majorem in *Ecclesia Sancti Viti Crumlovij* denique humatus, altiore porphyretico marmore cum titulo: *Guilielmus Ursinus Domus Rosenbergica Gubernator, aurei Velleris Eques: DD. Imper. Ferdinando I. & Maximiliano II. à Consilijs, Nostrorū, Rudolpho etiam ab Arcanis, Supr. Regni Boh. Burgravius &c. Pragæ pridie Kal. Septembr. 1592. aetatis sua LVII. vitâ functus. Cujus anima DEO vivat!* Fratri suo carissimo *Petrus Wok* Mausolæum ex ipso Altari construxit, in quod 3. millia sexagenarum misnensium expendit; artificiosæ æreæ picturæ inferendæ erant, idque Senatui Crumloviensi perficiendum, est relictum. Satis prolixam commemorationem *Wilhelmi Rosenfis* fecimus, ignoscent, ut confido, legentes; dedi id amoris in hanc stirpem meo, & officio quod *Fundatori Collegij Rosenfis* (in quo per diu vixi) qui è Societate JESU censetur, debemus; denique ut aliquam *Veteris Bohemia nostra & Procerum* speciem, Recentibus Bohemiæ hospitibus representem, cum mihi Monumenta illius gentis plurima suppetant, simul ab uno conjecturâ de cæteris Proceribus aliquam facere poterunt, qui quid *Bohemia* vetus fuerit, ignorant. Geminò prorsus, ut ita dicâ, luxu, pompâ, & magnifico funeris apparatu elatus est *Albertus Wences. Smirzicky Baro Bohemus*, qui Pragæ A. 1614. vitâ excessit; quæ pompa libro singulari descripta extat.

CAPUT XXXIX.

De quorundam Bohemiæ Procerum Opibus
sæculo priore.

Rofensium magnificentiæ, & splendori propè regio, pares multis sæculis in Bohemia sunt habiti: *Gustensteini, Svuvambergi, Lobkovicij, Sternbergici, Berca, Lippai, Smirzicij, Pernsteini, Ssvvibovij*, aliique plures; Et in Moravia *Bozkovicij, Kravvarzj, Zerotinij*. In Bohemia ex Equestri ordine non pauci opum splendore cum primis Regni Proceribus concertabant; de *Trczkaïs* constat (priusquam in ordinem Baronum Anno 1563. adlegerentur) item de *Bubnis Liticij & Zamberga Dynastis*.

Anno 1594. obiit D. *Hinek Vrabsky* Dominus *Zdechovicij*, qui (ut pecunias præfentes, & ditiones non numeres) *centum millia in solis Censibus annuis* habuisse traditur.

In actis publicis *Caspari Landorpij* extat *Taxatio Bonorum* immobilium & ditionum, quæ Rebellionis condemnati quidam *Bohemi* Barones & Equites amiserunt, quæque filco addicta sunt: *Foachimi Andrea Sslock* bona pro 166. millibus sexagenarum, *Venceslai Budovva* pro 158300. *Procopy Duvorzecky* Equitis 102000. *Vvilhek Popelij de Lobkovicz* 330000. *Foannis Ostrovecz* Equitis pro 92400. *Falcius Vencesk Pietpesky* pro 96000. *Comitis Turn* pro 220000. *Foannis Albin Comitis Sslock* pro 115000. *Bohuslai Berka* pro 149900. *Venceslas Berka* 155000. sexagenarum. *Petri de Svuvamberg* pro 1070000. id est milione & septuaginta millibus sexagenarum; *Bernardi Fumffkircheri* pro 130000. *Smilanis Hodiegovij* 100000. & plurium aliorum qui ibi recensentur: sic ut intra unum annum (non ampli-

us) ex 28. tantum Nobilium proscrip-
torum bonis (ut disertè & in particulari ex *Tabulis Regni* probatur apud *Landorpium*) ad Filcum Regium ferè tricesies centum millia pervenerint; quid jam de *Mobilibus*, & pecuniâ præfente, & *creditis* dicendum sit, quisque prudens de his faciet conjecturam. Nuptias Baronis *Ladislai Berca*, cum *Catharina Zacharia de Novadomo & Anna Ssleimiciana* Filia, Novadomi Anno 1591. ad 13. Augusti celebratas, describit *Venceslaus Brzezan*; splendorem earum & pompam explicare satis non possum; ipse luxus, ipsa ingluvies! Magnificentiam Procerum *Novodomenfium*, qui *Auream Rosam* gestabant in Clypeis (ex quorum ultima filia *Lucia, Slavata* Comites superstites descendunt) in *Novodomenfibus* historijs & descriptione Stirpis memorata prætereò. A. 1574. 21. Septembris, *Adamus de Novadomo* cum *Catharina Comitissa de Montfort* Nuptias celebravit maximo Illustrissimorum hospitem numero, Mensis (quod memorabile puto) *centum quinquaginta tribus* extructis, in quibus singulis Convivæ minimum duodecim sedere, & quantum edere, quantumque ex optimis etiam & transmarinis vinis bibere vellent, cujusque arbitrio permiffum.

De *Gustensteini* opibus & potentia, in *Origimibus* ejus familiæ multa dixi: unicum hîc addo ex *Paprocio* descriptum, quo velut ex ungue patent omnia. *Burianus Comes de Gutenstein*, sæculi sui in Bohemia *Crasus* potuit appellari; de cujus divitijs & immensa quodammodo pecuniæ virtutum senum in Nobilitate narrationes, tum etiam *Historia Familiarum Bohemia*, mira quædam & stupenda recensent;

Nuptiæ Procerum Bohemorum quanto olim luxu celebratæ.

Gustensteini niorum Comitum in veteri Bohemia potentia. *Origines CC. de Gutenstein* C. 5. *Paproc. in Gutensteinij.*

M.S. Casimiri
A.

Landorp. Tomo II. Actior. publicor. lib. 5. tract. 9.

Ditiones quorundam confiscatæ recensentur.

sent; vixit is post A. D. 1478. Conjugem habuit ex Illustrissima gente Imperialium *Comitum de Ortenburg*. ejus arces cum integris ditionibus nominantur: *Guttenstein, Ssvvamberg, Rabstein, Chifs, Biela, Tachovu, Prábram, Petrsburg, Flüßenberg, Neukemthal, Künsberg, Necztin, Kaczovu*, aliâque plura, tam in *Bohemia & Moravia*, quàm in *Imperio & Germania*. Hujus tantæ potentæ insigne documentum Legentes accipiant: cum enim filio suo *Wolfgango* Nuptias appararet, ostentandæ potentæ gratiâ, à singulis Pagorum iudicibus, aliud nihil petuisse dicitur, quàm *unum Vitulum*; à singulis verò Molitoribus, *unam bene saginatum porcum* jussit adduci. Vide verò Ditionum multitudinem! adducti sunt *Vituli mille & septingenti; sues saginati quingenti*. Hinc Œconomix nostræ peritus faciat conjecturam: quantam Villarum, Moletinarum, Arcium, pagorum, & Oppidorum ac Civitatum multitudinem *Bavarianum* necessarium fuerit possidere.

Nec sua Civitatibus, parta ex opibus potentia defuit; ut *Regias Urbes* quondam opulentissimas præteream, etiam subiectæ Dominis suis Urbes & oppida planè bene peculiata fuere. *Novadomus* Civitas est *Slavatorum*, hæc invidendis opibus abundabat patrum ætate; constat 30. 40. ac plura etiam florenorum millia in numerato quosdam ex Civibus habuisse. Initio hujus sæculi nostri *Melchior Hoffmannus*, ut narrat loci Dominus, Regni Cancellarius *Wilhelmus Slavata*, tantum pecuniæ coacervârat, ut centum florenorum millia sua numeraret.

De *Christophori Betengelij* Civis *Veteris Pragæ, Richmorij Domini*, opibus mira à senibus audiui, obiit Pragæ 1602. Sed & ipsos agricolas & rusticos copijs rei familiaris locupletes & pecuniosos vidit ætas superior: *Florianus Zdiarsky Comes, Kladna Dominus*, Patribus nostris, à quibus id accepi, narrare solebat, *Avo suo Gothardo, Do-*

mino Rubroangezdij, Genecz, & Hostivitz, unum aliquem pagum ex suis, polcenti tricena florenorum millia mutua dedisse; ejusdem Domini pagus *Genecz*, tam latè continuatis, & tam fructuosis arationibus cingebatur, ut jactaretur proverbio: *unum illud pagum alenda in annum integram toti Urbi minori Pragensi sufficere*. Pagus est ad *Plsnam Deyßma* nomine, in quo *Roch* quidam rusticus tam fortunatus patrum memoriâ fuit, ut ei *Plsnensis Urbs* omnes suas ditiones ad certum tempus elocârit; eidem *Roch* septuaginta Equos *Sveci* palantes diversis vicibus abegere; plura alia de opibus hujus *Rochi* narrantur. In *Svecorum in Bohemiam* irruptione, quatuor millia Imperialium numerata, in specie ut vocant, *Rustico* in pago ejusdem *D. Floriani* rapta, loci Dominus memorabat. Quantum signatæ pecuniæ, quantum argenti, gemmarum, & auri, occupatâ *minore Pragâ à Svecis* collectum sit, difficile & incredibile dictu est, ac fortasse fidem Lectori non facerem. Omitto omnia; illud certissimum, quòdque oculatis testibus probari potest: *Milites Svecicos* aurum non numerasse in præda, sed pileis inter se partitos; quos inter unus aliquis *Sclopeticus* (sic enim appellant, qui scloperum ferunt) qui *sex millia aureorum* prædatione felici collegerat, eum quotidie *Capitaneus* suus, seu *duxor*, blandè vocatum ad cænam invitabat poculis, ad ludum deinde vertebantur; hac arte gregarius ille, *truncòque simillimus Herma*, fortunâque sua *ebrius* miles, sic pecunijs omnibus emunctus est, ut nondum elapso octiduo, ex aureorum sex millibus, nè nummum quidem posset ostendere.

Sed jam relictis hominum curis, & fluxis, incertis, ac fugientibus pecunijs, ceterisque fortunæ bonis, quæ nimium sæpe Nos deserunt, aut quas denique Nos ipsâ morte deserimus, ad veras & innocentissimas Naturæ opes (quod in præsentis opere propositum est)

Paproc. l. cit.

Hoffmanni
Civis Novodomen-
sis opes.

Slavata in A-
pologia M.
quinternd 83.

M. S. C. C. C. C.
se.

Et Betenge-
lij Civis Pra-
gensis.

Maxime
pecuniæ ex
spoliatioe
parvæ Ur-
bis Prag. à
Svecis col-
lectæ.

Pecuniosis-
simus mi-
les inera o-
ctiduum lu-
dendo præ-
per evadit.

Innocentif-
sima est Na-
turæ con-
templatio.

est) ad vivacissimos & Medicos fontes, ad agros feraces (quæ prima hominum vita) ad optatissimas piscationes, ad lætissimas Venationes, ad amantissimorum nemorum & silvarum *anxia* veniamus. Huic ego tam lato, tamque jucundo, ac beato argumento tantum tribuo, tamque in eotriumpho, ut quamvis infelici & prope-rante stylo, hæc à me describantur, tamen legentes recurrente antiquarum voluptatum aliquâ memoriâ, oblectaturos se esse confidam; quotusquisque enim est, qui hæc nunquam tractavit? qui nunquam *Agros* virentes, aut postea mutato colore flaventes non obierit? qui nunquam ullam *Avim* retibus exceperit? qui nun-

quam vel *canes* voce animârit? vel lepusculum saltim in retia parata non impulerit? denique, ut absint hæc omnia, qui non aliquando optârît

*Dulcis aqua saliente sitim restringe-
re vivo?* Vng.

Itaque dum hæc nostra legent, redibunt in memoriam innocentissimæ voluptates; recurrent, quæ venando consecuti sunt aliquando, *Damula, lepusculi, avicula, perdacula, salmones in fluvijis, Aurata in rivulis*, aliâque omnis generis gignentia; ipsi fontes, nemora, ac silvæ admonebunt, & Veteres reducent imagines; & cum reminiscendo oblectabuntur, ego me voluptatis hujus causam aliquam dedisse gaudebo.

C A P U T X L.

De floribus Bohemiæ sponte, aut cultu nascentibus. de Croci Bohemici bonitate ex Mathiolo. Zinziber. Flores plerique Bohemicè exprimi possunt. Majorum cura in noscendis herbis & plantis. De Tulipis; quando Pragam allatæ. Jasminum. Montes super Branik à raritate herbarum commendati.

Bohemiæ regio perfrigida, & vicinis Septentrionibus exposita, etsi calidis, & deliciofis illis, ac semper quodammodo vernantibus, ac florentibus *Austria*, aut *Ungaria* terris paria facere non possit (nam calore caelesti, & flores, & fruges, & arbores excitantur, fecundantur, animantur) tamen habet quædam bona sua, quibus eam velut insigni dote commendavit Natura. Nihil hoc loco amplius de gemmis & pretiosis lapidibus dicam, quos velut mundum muliebrem, ut sponso quantumlibet diviti placeret, paravit Divinitas; nihil de auri, argenti, ac cæterorum metallorum venis; nihil de cœli salubritate, & aëris, velut in altissima regione, puri-

tate & subtilitate, aquarum bonitate & fecunditate; nihil de avibus & feris, quibus nemora omnia & silvæ, vales & montes implentur, memorabo; hæc enim peculiari tractatione complectar: fructus tantum & flores, arbores, messes, vineas, & cætera quæ humo ad præstitutos dies, & tempora nascuntur, hoc loco tractabo. *Crocum* pridem dixi ultro in montibus nasci; parum esset nasci, nisi etiam commendaretur bonitas. *Mathioli* apud nos, *Maximiliano II.* regnante, *Commotovij* Herbarium illud suum, vastum opus, scribentis, verba sunt: *Bohemicus & Austriacus Crocus, omnes peregrinos, etiam Sicilienses & Ægyptios Crocos superat.* Dicat aliquis: hæc in spectaculum, pompam, ac miraculum potius, quàm in usum crescere,

Croci Bohemici præstantia.
Math. L. 1. herbarij in Croco.

paucis & pauperibus folijs ac germine; huic ego respondebo, vidisse me & *Tima & Praga* apud Religiosissimos Patres Capuccinos largissimè proveniente[m], & areas bene multas implentem *Crocum*; deinde ipse ego in *Bolimensi* monte sponte crescentem vidi; de copia hæc habet *Tannerus noster*: *Crocus Majorum nostrorum atate, Liborovicij, tantâ colligebatur copiâ, ut quotannis aliquot unarum vas imple-ret, cujus singulis sextarij uno floreno vanibant.* Satis de Croco. De *Zinzibere* ultro apud nos nascente, & non sativo, dicam postea. *Herba rarissima*, quas alibi non reperias, in *Cercomossijs* seu *Giganteis montibus* colliguntur: appropierant quotannis, eosque montes conscendunt ex Italia Viri, eximiazque Veris initio; & autumnii exitu, radicibus lectissimis onerati in Italiam remeant; cujus rei meipsum testem Lectoribus nomino, qui & venientes & abeuntes vidi, & causas adventus didici. *Florum & herbarum* maxima Majoribus nostris cura fuit; hinc omnia propè florum, & plantarum nomina *Bohemicè* reddi posse, *Huberus* ac *Weleslavinus*, qui *Matthioli Herbarium* in Bohemicam linguam transtulerunt, ostendere. Consuetudo Matrum fuit: flores pueris & puellis ostendere, ac nominari jubere;

eos qui diligentes erant, & nomina florum dicere poterant, præmijs & laudibus prosequabantur, qui nescissent, irridebant, & irridendos alijs propinabant; quod ego mecum puero factum ab *Avia*, quæ vivendo octogesimum annum superârat, commemini.

Circa *Pragam* mitissimum Cælum, & benignissima tellus, nullas, nè peregrinorum quidem hortorum delicias recusat. *Tulipas* ex *Turcia* à se primum *Pragam* allatas *Ferdinandi I.* Imperio desinente, *Augerius Busbequius* alicubi gloriatur; inde à *Praga* in *Germaniam* reliquam sunt propagatæ, tantoque primitus in honore suere, ut capula tuliparia uno aureo emeretur, ut idem testatur. *Jasminum* in *Bohemia* hortis optimè crescere *Matthiolus* est author. Cæterum ad *Pragam* in Montibus illis, qui à *Lasomia* celebri *Pragensium* procul usquè ad adversam *Cambio Anlaregensi* ripam trahuntur, super *Branik* plenos esse salutaribus herbis, & longè ad Medicinas, quàm cæteras quas *Bohemia* fert, potentiores, *Huberus Bohemus* Medicus, *Maximiliano & Rudolpho* regnantibus, in præfatione sua ad *Matthiolum* disertè affirmat; nominatim commendat *Chamedrym* & cæteras,

C A P U T X L I.

De hortis Bohemiæ. Rudolphi II. Wilhelmi Rosensis; Saxonis Lavvenburgici; Waldsteinij Principis; Coloredi, & aliorum. *Tiliæ Giczinenses.*

Rudolphus II. Cæsar, ut gemmis, artibus, ac cæteris raritatibus, ita neque hortorum voluptate & gloria, ulli per *Europam* Principi concedebat: utique in *Pragensi & Brundisijensi*, *Olea*, *Palma*, *cedri*, mala omnis

generis, arbores & frutices peregrini, herbarum, flores *Italici*, *Astiatice*, & *Sinici* crescebant, quanquam laborioso cultu, sæpe etiam *Imperatorijs* & laureatis manibus plantatæ, munitæ, rigatæ; de qua herbarum raritate locupletissimos testes habemus, eosdemque rerum naturæ peritissimos, *Matthio-*

Tulipe quod primum ex Turcia allatæ.

Busbeq. in Epistola Turcica.

Jasminum. Matth. in Herbario L. I. C. 28.

Montes super Branik herbiferi.

In Festig. Boh. Pa. Notia in C. 10.

Herbarum vigor.

Florum & herbarum nomina rarissima Verteribus Bohemis.

Hortus Rudolph. Cæs.

thiolum, Ofwaldum, Crollum, Thad-
dann Hagecum, aliosque Medicinæ
 Scriptores, ac *Medicose* ejus Cæsaris, ut
 vocant, *Cubicularios*. *Wilhelmus Ro-*
senfis, potentissimus *Bohemia* Proce-
 rum, atq; ut Romani vocabant Pon-
 tifices, *Bohemia Regulus*, ad sæculi
 superioris finem ad *Nesolicensem* diti-
 onem suam *Tempe* excitavit, & *Krato-*
chruvil appellavit, figurâ quadrilaterâ,
 topiarioque splendido, eleganter or-
 nato vivario; *Hortum* additurus, quo
 etiam *Cæsarem Rudolphum* superatu-
 rum se audaci voto jactabat; quod
 consilium Mors interceptit. Nostrâ
 ætate *Schlackewerda* hortum magni-
 fico opere struxit inclytus Princeps,
Julius Henricus Saxo Lavenburgicus
 senior. quæ ego miracula, ipso huma-
 nissimo Principe ducente & mon-
 strante, eò loci spectavi! valles & mon-
 tes æquati, inductus ab aliquot passu-
 um millibus *Egra* fluvius, qui totum
 hortum pluribus Mæandris subiens
 fecundat. jacetque *Egra* ipse faxeus
 in statura gigantis, Urnam tenens, in
 quam totus fluvius cogitur, quem sup-
 posito brachio jacens, cum Musico
 quodam concentu, ac (ut sic dicam)
 æqueo tonitru præcipitat. Pisces in-
 aurati inter florum pulcerrimorum
 areas ludentes, & anulis signati spe-
 ctantur, eâ facilitate, ut ad nolam vo-
 centur, & ex manibus escam accipere
 nihil timeant, humanamque manum
 gaudeant pati. In arboribus deinde,
 & in floribus, quanta & venustas, &
 raritas! quis ordo rerum! manufa-
 ctorum montium, Eremitariorum,
 Cavernarum, marinorum antrorum,
 Testudinis concameratæ medijs in a-
 quis, Palatij, tum Domus quæ flores
 tegit cælo tristi, sereno rotis amove-
 tur, & flores suos solis exponit arbi-
 trio. *Cariophyllorum* genera neque
 plura, neque formosiora usquam vi-
 dere mihi contigit. Extat de hujus
 horti, qui amplitudine suâ magnæ ali-
 cujus Urbis aream æquat, spectaculis,
 Liber editus Typo; ejusque effigies

sæpius æri incisa. Hodie in Bohemia
 hortensiu deliciarum & florum maxi-
 mus amator, *Perillustri Eques Fran-*
ciscus Scheidler Supremus Regni Bohe-
mia Scriba censetur. *Albertus Wald-*
steinij horti duo, *Pragenfis*, ac deinde
Giczimensis, omnes cæteros per *Bohe-*
miam provocassent, ut ex designatio-
 nibus intelligimus. *Tilia* supersunt
 ad *Giczinium*, quæ triplici, eâque latif-
 simâ viâ, *Giczinio* ad hortum Principis
 ducunt, opus visu gratissimum, cui
 par in Bohemia tota, ac fortasse nè in
 vicinis quidem Provincijs reperias;
Septingenta amplius *Tilia* in quincun-
 cem dispositæ, quatuor ordinibus, vi-
 am triplicem, mediam, *Regiam*, & cur-
 rulem, duas à latere minores, aperiu-
 unt, & Solem arcent; ipsæ arbores
 ejusdem omnino ætatis, æquali cacu-
 mine, herbosum subtus & floridum
 solum, *Hesiodæam* illam *Voluptatis* vi-
 am germanissimè representant, quam
Prodicium Hercules summo judicio (li-
 cèt adolescentulus) declinavit. Ce-
 lebrantur plures alij apud nos horti,
 ab amœnitate locorum, & cultu, qui
 Dominis suis delicias faciunt: com-
 mendantur ab amœnitate, & ab inæ-
 qualitate locorum, & grato horrore,
 & quòd universam propè *Pragam* in
 conspectu, & sub jactu, & ictu oculo-
 rum jacentem habet, & quidquid ge-
 ritur in foro, compitis, & *Ponte Pra-*
genfis præcipuè, videt; denique quòd
 intra mœnia *Urbis Pragenfis* situs sit
Hortus præclarissimus cum insigni *Pa-*
latio, quem nuncupant *Coloredi*. Cum
 hoc horto concertat ob easdem, quas
 modò memoravi causas, ac fortè ob
 nomen regium vincit, *Hortus Pragenfis*
 Arci ad situs, cum Domo, quam *Ma-*
thematicam vocant, quàmque *Ferdi-*
nandum I. centum millibus ædificasse
 tradunt. Ad *Waldsteinianam* Do-
 mum jacens hortus mirificè oculos
 oblectat, continet nemora, piscinas,
 flores, fontes, & quæ non? Sunt aliz
 quoque intra *Pragam* hortorum deli-
 ciz; extra Urbem feruntur inprimis:

Hortus Schei-
 dlerianus.
 Waldstei-
 nianus.

Tilia Gic-
 zinenfes.

Hortus Kra-
 tochwil.

Hortus Schla-
 ckewerden-
 sis.

Hortus sub
 Strahow.

Hortus re-
 gius ad Ar-
 cem Pragæ-
 sem.

Cariophyl-
 la.

Horti celebratior.

Dimokurenſis, & inde non procul *Krzyweceſis*, tum *Chlumecenſis* *Wchimskiorum*, *Regium Brundajenſis*, *Libiechoviensis*, *Teplicensis* prorsus deliciosus, *Novodomensis*, *Tinenſis*, aliq. *ipſi numeri*.

C A P U T X L I I.

De Elæagno, & Oleastro; de Pomis, & fructibus cæteris. De Castaneis. Poma Misniaca Romam missa. Unde hæc illis appellatio. De Pomis cumulatim crescentibus. Przemysli Ducis Coryletum. Rubrae nuces. Sorborum genera duo ignota.

Olea Bohemica.

Math. l. 1. herbarij. C. 57. Comment. in Dioscorid. l. 1. C. 116.

Fructus arborum varij.

Castaneæ.

Poma Misniaca.

Livam non parit *Bohemia*, habet tamen arborem aliam, quam ab *Olivæ* similitudine vulgus nihilominus *Olivam* appellat; eam esse *Theophrasti Elaagnum* docet *Mathioli*, & *Olivam Bohemicam* ipse vocat. Folijs *Oleaster* amarus, etsi rariùs, crescit tamen sponte non uno *Bohemia* loco; & ante proxima bella, *Prage* aliquot in vicis *Oleastro* stetit sine cultura hominum, meminimus ipsi.

Ad frugiferas Arborea veniamus, de quibus universis dici potest: tantam fructuum ubertatem, & copiam in *Bohemia* reperiri, ut aliunde peti *pyra*, *poma*, *pruna*, *persica*, *cerasa*, *nuces* seu *juglandes* seu *avellanas*, opus non sit. Nucibus majoribus *Commosovia*, & vicinia illa sese commendat, ut in *Cosmographia* sua jam pridem annotavit *Münsterus*; *Castaneas* quoque *Commosovium* habet *Bohemia* præstantissimas; sed & alibi per *Bohemiã*, ut *Obicij* ad *Clasoviam*, pluribusque alijs locis, *Castaneas* videbis; sæpe *Quercubus* insitione maritantur magno fructu fecunditatis. *Pruna* siccata maximo curruum numero in *Palatinatum*, *Bavariam*, ac *Noribergam* præsertim, vehuntur. Est *pomorum* genus, *Misniaca* apud nos vocant, falso nomine (nam *Misniam* illis carere certum est) quæ siccitate suâ, & quodam sapore

gratissimè acuto, summè ab exteris appetuntur, diùque arte servari solent. Audivi à senibus, *Cardinalem Aldobrandinum* (postea *Clementem VIII.* Pontificem) dum *Prage* summi Pontificis Nuncium ageret, mirificè hoc *Pomorum* genere delectari solitum; dùmque deinde ad summum Pontificatum ascendisset, *Georgium Lobkovicium* *Supremum Regni Bohemia Præfectum*, currum ei ejusmodi pomis onustum *Romam* misisse, & summam ex hoc munere gratiam apud optimum Principem, quondam sibi familiarissimum, retulisse, ipso *Clemente*, velut donum rarissimum, duo, aut tria talia poma *Cardinalibus* suis identidem mittente; quæ ipsi malis aureis, & granosis, non tantum ob mittentis auctoritatem, sed etiam ob ipsius pomi raritatem & præstantiam, prætulerint. *Pyra* sunt, quæ *Pargamety* vulgus appellat, quasi dicas *Pergamena*, quæ mitigata stramine in Decembri apponuntur, ac mirificæ sunt siccitatis, & cum admiratione gustantur ab Exteris. De *Pomis Misniacis* illud videtur addendum: multos rerum naturæ curiosos, ac præsertim senes hortorum Magistros existimare, nomen *Misniacorum* non à *Misnia* (quæ illis ut dixi caret) sed à mixtura (scilicet *gsan wiffeny* vel *zmiffeny*) deduci, quod nec acida nec dulcia, nec amara tamen, sed ex multo sapore composita (*γλυκύπικρα* dicunt *Greci*)

Pyra.

ei) videantur; ob quam facultatem etiam xgrotis, potissimum ad bilem detergendam (quod à Clarissimo Vi- ro *Marco Marci* didici) præscribuntur à Medicis. Hæc poma ferè mediâ sui parte rubent; sunt quæ omnino pal- lent, eaque sequioris sexûs esse dicun- tur; hæc pomula quò petiolos, ex quibus pendere solent, longiores ha- buerint, tantò meliora & gratio- ra censentur; inter alias mille arbo- res noscuntur dum florent, quòd eo- rum flores instar rosarum ex caliculis protuberent; denique in *Pomorum* genere *Bohemia* *pomo Misniaco* & *pyro Pergameno* nihil habet in hortis præ- stantius. Sunt *Arbores* quædam *Po- mifera* (ut in *Langendorff* post *Crumlo- wium*, & alibi per *Bohemia*) quæ *Po- ma* nunquam solitaria proferunt, sed velut in *planta Peronia* videre est, tria vel quatuor simul *poma*, velut in nido avium pulli, rigidè & intimè sub eo- dem cortice sibi inhxrentia produ- cunt.

Corylus fa-
nalis *Bohe-*
miz.
Cosmas Pragæ
lib. 1. c. Chron.
Bohem.

De *Corylo* illud singulare offert *Bo- hemia* antiquitas: fuisse eam *fatalem* *Bohemia*; & ex propagine *Coryli*, gen- tis suæ fatum *Przemyslam Lubuffa* mar- ritum didicisse; unde in coronationi- bus Regum nostrorû ex illo *coryleto Nucem* modius effundebatur ante no-

vos Reges; *villa Przemyslae* colonis id onus imposuere Reges nostri, *Corylos* il- las summâ diligentia colendi & propa- gandi nè decissent, multis præmijs & immunitatibus propositis; ut in *Episto- me historica ex Originalibus Caroli IV.* literis commemoravi. *Rubra Noces majores* (quas Bohemi *regias* vocant) passim apud nos proveniunt, & pro- cul in remotas terras, ut constat, eve- huntur. Ex *Sorborum*, ut reor, ge- nere, sunt apud nos *Woskernuse*, arbor perfrequens & grandis, astringentis, ut ipse gustatus indicat, facultatis; in *Ungaria* potissimum laudantur. Sed alteram (arborem an fruticem?) ex- tra *Bohemia* vix reperias, *Rzeffel- lak* vel *Kruffinam*; fructum fert ad in- star fragorum, quæ certo anni tempo- re virent, unde Pictoribus ad Chartas depingendas gratus oculis viridis co- lor elicitur. Alio Anni tempore Co- loris aureoli fraga profert, gratum ijs- dem Pictoribus munus, quem colo- rem per annos complures in vesiculis servant; profert & fraga nigra, sed nulli ferè usui. Hujus & superioris Arboris, nè nomen quidem certum apud Latinos inveni.

Rubra Nu-
ces.

Woske-
russe.

Kruffina.

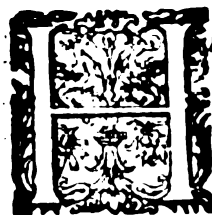
Silvarum nostrarum Arbores Ca-
pite 6 r. infra legentur.

C A P U T XLIII.

Humulus Bohemicus notæ probitatis. Quæ Cerevisiæ in Bohemia commendatæ. Ænigma de Cerevisia: de- teriores sunt factæ Cerevisiæ in Germania. Origo Brühani.

Lupulus.

Humulum, seu ut nunc vocant, *Lupulum* nobilissimum profert *Bohemia*; *Zatecensis* regio, eo maximè ce- lebratur, jam & *Clatovia* abundat, est- que secundæ post *Zatecensem* acrimo- moniæ & bonitatis; tum *Launenfis* & *Ustecensis*; plurimus in *Palatina-*

sum, *Voislandiam*, *Lusatiam*, *Bavari-*
am, *Misniam*, & *Hamburgum* usque de-
vehitur, propterea quòd Bohemico
humulo maxima vis insit *Cerevisias*
illas graves & amariores (*Braun Bier*
vocat) condiendi, atque ita inco-
ctus hordei liquor, longam ferat æta-
tem. Quod alijs tribuit *Bohemia*, id
sine dubio non abdicat; hinc *Cerevi-*
sianum

Cerevisia
nobiliores.

stiarum Bohemicarum multiplex, & celebrata etiam vicinis ac remotis populis, autoritas: *Misensis* alba ex tritico *Noriberga* bibitur, & majorem ibi, quam in Patria, celebritatem habet; *Pragensis* ex tritico, quam *albam* vocant, vix ulli bonitate & salubritate cedit; tum altera *mixta* ex tritico & hordeo (*Popeněžný*) & *Brodensis* ex hordeo (amara) & *Borecensis* seu *Girkavienensis*, tum *Zatecensis* (Samecz dicta) & *Eidlicensis*, ob nimiam Lupuli copiam, facillimè Ebrietatem adferentes; *Rakovunicensis* item, quæ hieme potatur, & calefacit; *Slanensis*, & *Commotoviensis*, prædicantur; sequuntur magno numero *Cerevisia amara* Civitatum, *Pragenses* præcipuè *Antiqua & Nova Urbis*: nam minor *Praga Pars*, quidquid conetur, an Cæli infelicitate, an aquæ vitio (quippe *Beraunkâ* fluvio magis; quam *Moldavâ* alluitur) æquare superiores illas duas non potest, ut jam antè notavi. Omnium per Bohemiam *Cerevisiarum* vilissima ac postrema *Clatoviensis* unanimi consensu censetur. In Antiquitate Bohemia, *Brodensium* & *Pragensium* *Cerevisias* maximam habuisse laudem, ex *Paulo Zidek* intelligimus, qui in Manuscripto quodam suo Bohemico, satis se mirari non posse, ait: cur ex *Cerevisia* gustatui tam grata sint, cum *Brodensis* ex palustri, *Pragensis* verò ex longè sãdiore aqua coquatur. Universim *Cerevisias* omnes, æquè *Germanorum* & nostras, quædam exteræ Nationes, utpote insuetæ Germanorum moribus, & inexpertæ condemnant. Nota est *Faltoni Apostata* fabula: *Demonem*, cum vinum DEI imitatione tentaret efficere, *Cerevisiam* procreâsse. Lepiduli sunt versus Leonini, quos Antiquitas cuidam Imagini subscripsit; pictus erat *Monachus* tritici spicas aliquot manu gestans, & carmen loquebatur:

Henel. in Sil-
sogr. C. 5.

*Me piget hoc esse, cum sis potare neces-
se,*

*Vinum de messe, quod nos consuevi-
mus esse.*

Hoc ænigma, *Cerevisiam* significat. *Sebastianus Münsterus* Vir tæculo prior in Historia magnus, cujus *Cosmographiam*, varium opus, *Carolus V.* Imperator in Augusto suo nomine apparere voluit, affirmat: se puero (erat dum hæc scriberet grandi ætate) omnes per Germaniã *Cerevisias* meliores fuisse (de nomine adducit quasdam, quæ hodie velut probatissimæ omnium de meliore nota apud Germanos commendantur) eas factas esse leviores, & deteriores: eam *Cerevisiarum* mutationem (& inductum publicè & privatim sine modo *Vini* usum) causam sibi maximam videri, cur hodie *Germanis* brevior sit vita, cum olim ad satietatem usque viverent, & plerique octogesimum, aut etiam centesimum superarent. Ego nihil definio; meas res ago; sed ætate nostrã *Cerevisias* peregrinas, *Westphalicas* & *Hamburgenses*, novi Bohemiæ Incolæ cœperunt imitari, & bene procedit: *Brühan* siccata in Sole polentã, plurimis in usu esse scio. Unde autem *Brühani* appellatio? nunquam originem invenire potui, donec demum in *Historiam Brunsvicensensem* incidissem: *Hanoverana* Urbi *Brühani* debetur origo. Erat in ea Urbe ad Annum 1526. Braxator caelebs (*sociorum* Opifices vocant) qui *Cerevisia* coquendæ artem *Hamburgi* didicerat; is hilarior, promittit Civibus, tentaturum se *Cerevisiam* coquere, *Hamburgensi* (quæ tum celebrabatur maxime) nihilo inferiorem. Proba fit ultimã Maji ejus anni, res cedit ex sententiã; probatur, bibitur; sequitur secunda, tertia, & quarta coctura, non minus scilicet: omnes *Hamburgensem Cerevisiam* præ sua nihili ducere, braxatorem ad Cælum ferre; denique statuitur: cum *Braxator*, *Curt Breyhan* appelletur, *Cerevisiam* alio nomine appellandam non esse; at ille gratus, obser-

Cerevisia
per Ger-
deteriores
factæ caus-
sa brevior
vitæ.
Münster in
Cosmograph.

Bonting. H-
st. Br. v. c.
P. 3. In Lan-
burg.
Brühan
quid sit. &
unde dubi.

3 Relictæ
Wody / a
smradaw.
sté / gesso
stisti padagi
do Wody.

Ænigma
de Cerevi-
sia.

observatione continuâ, arti quiddam simile confecit, pluresque docuit; ita, quam alij Libris, alij Gladijs, alij aliter quæsiere, *Breûban*, liquidissimo, & in-

stabili Cerevisiæ elemento (mixto verius) immortalitatem sibi Nominis comparavit; sed apud potores, & similes sui.

C A P U T X L I V. X

Vini Bohemici aliqua defensio. Vinum Bohemicum pro Austriaco, Cæsari suppositum. Quædam Bohemorum Proverbia. De Lapide scissili in Vincis; qui etiam ad tecta Turrium & Ecclesiarum utiliter adhibentur. Generatim de Agricultura Bohemiæ. Equi Bohemici in Antiquitate agris colendis destinati. Fæcunditas Bohemicæ telluris. Ubi sit prima Messis.

Vinum infamavit nobis *Aeneas Silvius*, *acerbum* appellans, *subausternum*. satis erat dicere; sanitate certè à *Medicis* commendatur, quòd minimè omnium calculum, & qui inde sequi solent, morbos generet. De calculo liquidissima est probatio: sume diversa Septentrionalium Vinorum genera (nam *Hispanica*, *Italica*, ac cætera primæ notæ vina, præcipuè si cocta sint, in hoc certamen non veniunt) & separatim locis, æqualem cujusque vini portionem in puram mensam vespere infundito, adscriptis etiam si placet vinorum nominibus; resiccato per noctem vino, manè liquidò perspicies, cum omnia illa vina aliquod post se signum calcis relinquant, *Moravicum* cæteris plurimum, reliqua vina (quæ hic nominare nihil attinet, etsi laudatissima) aliquanto minus, *Bohemicum* faculentior, calcis & tartari omnium minimum reliquisse; idque sæpe & à multis probatum, & cognitum est. Credebant Veteres (idque ipsemet è *Nostri Stransky* scripsit) *Vinum Bohemicum* ad duos trèsve annos servari non posse, quin vappesceret; hodie etiam octenne & decenne bibitur, ac præcipuè *Svavitatis*, etiam apud peritissi-

mos Vinorum, imò extra Patriam, in vitiferis *Austria* Urbibus habetur. Memini An: 1645. cum *Praga Ferdinandus III.* Aug. memoriæ diversaretur, & negligentiam Cæconomi, vel quacunque alia de causa, *Vinum Austriacum* (quod unum *Cæsar* bibebat) defecisset, Cæconomos Cæsareos *Vinum Bohemicum* album Pragense obtulisse *Cæsari*, quod ipse pro meliore *Austriaco*, quamdiu *Praga* mansit, habuit, neque aliud se bibere velle significavit; Civi illi, de cujus vineis & cellario *Vinum* petebatur, *Zelexnik* nomen erat, Vir mihi peramicus, cujus domum tum accesseram, cum vinum pro Cæsare peteretur, de quo gloriari postea solebat senex: *Cæsarem apud se Vinum prostare; nec posse ab ullo fastidiri vinum, cui ipsemet Cæsar austhorisatem addidisset. Melnicensia*, rubra delicatis potoribus summo sunt in pretio, ac sæpe ejus bonitatis, ut *Itali & Tirolenses* à suis non discernant, jurèntque se suum bibere; compta & testata omnibus scribo. *Lisomericensis* Districtus (atque in eo *Austa*, *Lisomericum*, sed & *Praga*, *Lanna*, *Melnicum*) propè totus vini ferax est (nam *Chrudimium*, botrorum magis, quàm vini gratiâ commendari meretur) inde natum *Bohemis* veteribus proverbium: *Hospites Lisomericij*

Vinea Bohemica.

Silv. in hist: Boh. C. 2.

Probatio, & experimentum vinum Bohemicum calculi esse.

Stransky in Rep. Boh.

Proverbia
quædam de
Potationi-
bus.

vino ferè profocari, fame verò necari: nam, cum vino illi abundant, immemores ciborum, vinum profundunt; & aliud: *feliciter nasci oportuisse, quem Zatecij non irriserint* (ita illa Cericx amarities, linguam etiam amaram facit) *Launa non pulsârunt* (audax enim maximè *Lannensis* juvenus fuit) *Litomericy non inebriârunt. Nymburgum* itidem potatorum parcemiam meruit; nam quia ibi ebriosorum frequentes rixæ fiebant, & pocula illidebantur capitibus, qui amphoram in capite adversarij frangeret, per jocum *more Nymburgensi* propinâsse locio dicebatur. Addam (quando huc ventum est) & illud tritum multorum ore proverbium: *Virgines Pragenses, Equos Custrnenses, Adollescens Slanenses, tria esse, qua rarissimè alicujus frugisint.* Causas facillè ingeniosus quisque assequitur. Sed in viam.

Stran. in Rep.
Boh. C. 2. §. 14

De Lapide
scissili in Vi-
neis.

Est *Lapis* quoddâ genus *scissile*, quod facillè in tabellas & lamellas seatur (*Brzidlyce* vel *Krzadlice* vocant nostri) id mirè ad fovendas *Vineas* facit: quippe Sole incalescens lapis, ad generosos fructus proferendos genialiter excitat *Vitem*, tum fovet, ac tandem maturat. *Vinex* ad *Pragam*, & *Melnicium* molli, & friabili hujusmodi lapide abundant, cui *Vinorum* dulcedinem imputant *Vinitores*. Sed alius quoque hujus lapidis, isque præstantior usus in Antiquitate nostra viguit: conformatur enim lapis in tabulas, & quia (mirabile!) ferrum ipsum innoxie recipit, tignis, asseribus, ac tabulatis, quibus *Ecclesia* vel *Turris* integitur, ac clavatur, & rigidè applicatur, ut nihil humoris perstillare intrò possit, altero lapide alterum medium contegente, & muniente; ita squamatum fit opus, & cataphracturæ persimile: nam & flectitur, vel elevatur non nihil, si vis ingruat, neque tamen vulnus admittit. Ejusmodi invictò sæculis opere, *Turres*, & *Ecclesias* veteres contectas videmus varijs *Bohemia* locis, *Prage* in pontis *Turribus*, ante lætam *Curiam*

Tecta Tur-
rium & Ec-
clesiarû la-
pide conte-
cta.

in *Tein*, & alibi passim; unum illud incommodum: quòd calidis diebus intolerabili æstu *Tectum* solet accendi; sed cui ex tam alto & remoto noceatur? perpetuitas & quædam æternitas operis, parvum & breve hoc incommodum facit, & compensat omnia. A *Vineis* digressi sumus. id nihilominus fatendum: *Vineas Bohemicas* frequentissimè gelari, & frigidis afflari sideribus, ideoque *subaustera* colligi, fœlicemque, ac beatam vindemiam esse, si uva sole percoctæ maturescant. Unde *Vino Melnicensi rubro* ea svavitas sit, in *Vita Ernesti* narrasse memini: de allatis ex *Gallia in melle Vitium* furculis; allatas etiam à *Carolo IV.* nobilissimas ex *Austria* vites pro *Wissehradensi* & *Carlsteinensi Vineâ* narrat ejus temporis Scriptor *Benessius*. Hæc ad voluptatem omnia, & ad vitæ commoda referuntur; *agri*, & *messes* ad necessitatem. In agricultura major *Bohemia* pars occupatur; si ex monte aliquo edito (ut ex *Zrzip*, aut *Bezdiezy*, aut *Geltz*, seu *Sedlo*) *Bohemiam* despexeris, *Hortum* te aliquem, sed grandem, videre putabis; ita omnia subacta, & culta quasi areolis, & pulvillis (ut anni tempus est) modò virent, modò candicant, modò rufescunt; agris plerumque dum arantur, nigrantibus. in summa: agrorum bonitate præcellit (certè vicinis Regionibus nihil cedit) *Bohemia*, & melles suas cum *Bavaria*, *Silesia*, *Misnia*, *Lusatia*, *Saxonia* usque, *Palatinatu*, ac cæteris dividit, meritòque ab ijs *Horreum* appellatur. Unica est agricultura, quæ *Bohemiæ* inopia hoc tempore sustentatur. *Bohemicæ* telluris fecunditatem egregiè dilaudavit Vir doctissimus *Adamus Weleslavinus* in Editione prima Calendarij sui historici, quod Nobilissimo & Amplissimo Veteris Urbis Senatui Anno 1578. dedicavit. Sementem decuplam recipere, id est decies tantum, quantum seminâris, frumenti ex agro referre, lætissimus & fœlicissimus Annus, &

Vites in Bo-
hem: unde
traductæ
sunt.

Benessius
in Prag. lib. 4

Agrorum
cultura op-
totius Bot-
& opes etc

In Prag. ad
Laudar. hujus

Quænam
melles opti-
mæ centies
tur in Boh
uber.

uberrima Messis apud nos habetur; *sterilis* ager est, qui alterum tantum & paulò amplius duntaxat fructum reddit; *mediocris*, qui ex uno, quatuor aut quinque modijs Agricola beat. Unde & Latinorum Veterum *parœmia*: *Ager efficit cum octavo bene ut agatur; verum ut omnes Dijs adjuvent, cum decimo.* *Kaurzimensis* Regio leu Districtus peninsularis est, & inter duo præcipua Bohemix flumina, *Albim,* & *Muldavam*, coni ad instar desinit; ob eam causam, & quòd vivis semper irrigetur fluminibus, & in loco aperto, & aprico Soli expositus sit, primam totius *Bohemia* messem apud se ad *Clomin* fieri, & primam segetum maturitatem sentiri gloriatur. *Clominum* ante omnia Messores mercenarij ad messem properant, post *Obrzistuviam* cunt, tertia messis *Mielnicij* peragitur, tum tota *Bohemia* metit. Ad agros diligentius, ac felicius excolendos *Majores nostri*, præsertim opulentes *Domini*, certam generationem

Messis prima ubi locorum.

Equorum adhibebant; celebrantur in Antiquitate *Equi Bohemici* grandes, lentè quidem sed validè gradientes, & ad impedimenta castrorum, & curules machinas trahendas maximè idonei. In *Comitijs Imperialibus*, cum bella adversus *Turcas*, aliòsque Imperij hostes decernerentur, certum *Bohemicorum Equorum* numerum scriptimè legimus imperatum, quod ad *Cæsara Germaniæ Principes* mitterent. Proximis bellis ejusmodi grandium Equorum stemmata propè amissit *Bohemia*; *Pragensis Urbis antiqua* tamen, nonnullos, ut sæpe videmus, in specimen hodiè que ostentat. *Bobus* quoque *Bobemiacis* ob carnis bonitatem prima olim in Germania fuit Auctoritas: ejus rei argumento, cum *Friederico Cæsare III.* coronandum *Augusta Vindelicorum* Anno 1442, summo luxu exciperet, inter alia dona *quatuor Bohemicos Boves* legitur obtulisse.

Equi Bohemici laceratosi, grandes, & ardui.

Articuli Comitior. Imperialium sub Carol. V. Ferd. I. apud Landorpium. M. S. Slovaca Comitior. A. 1542.

Bovum opimitas in Valtère Boh.

Speculum Glorie Austriacæ. Breckel. 5. C. 2. d. 1442.

C A P U T XLV.

Coccus, & rubia, olim apud Bohemos magnopere colebantur. De Peponibus Bohemicis. Austriacis Principibus Melones sæpe fatales fuère. Pruna Bohemica summè expetuntur. De Fragis. Nasturtium. Raphanus. Rapa.

Mercimonia sæpe aliòque transferuntur.

Rerum humanarum vicissitudo, & temporis, ut ita dicam, voracitas, Regna ipsa mutat, & pervertit sic, ut in caput rotari videantur; tantum abest, ut Civitates, & urbeculae, vetera sua decora, mores, & artes, ab antiquitate tueri & servare innoxie possint. Videmus hoc in *Belgio*, ubi olim quantus lanificijs & linificijs honos! quàm commendatæ Artes ad omnem vestium apparatus, & luxum! quanto pretio inde tapetes, asarota, & quo alio nomine appellari

velis, deinde etiam tela tenuissimæ, perspicuæ, & quæ aëri fucum subtilitate suâ facere possent, quas *lineas nobulas* vocavit vetus Poëta, petebantur! hodie pretiosas illas merces *Angliæ & Galliæ* attraxit. Idem *Bohemia* accidisse mirandum non est, cujus quædam dotes bella non decennio, sed continenter annis amplius triginta gesta, non tam corruerunt, quàm cum ipsis incolis abstulerunt. Ita perijt nobis *Rubia sativa*, quæ latifundia amplissima, & campos latissimè jacentes consitos, senes narrabant, hodie in *Silesiam* omni eo commercio transla-

Rubia.

Coccus.

ro. Color ex ejus radice (quem *Garranziam* alij, alij *regium Colorem* appellant) præcipuo ad tincturas usu paratur. Olim *Coccus baphicus* in nostris regionibus frequentissimè, ut ex antiquis Mercatorum rationibus apparet, colebatur; at cum *coccus* magnâ copiâ ad tinctorum adferretur, ad *rubiam* se convertère Majores; sed & hæc, ut dixi, afflictâ patriâ cessavit. vide Caput sequens. *Rubiam* sub *Ibera ferruginis* nomine celebratam à *Principe Poëtarum* inter colores militares, *Julius Caesar Scaliger* annotavit; de medica ejus vi consulatur *Mathiolus*. Quantum *rubia*, & *Coccus* utilitatis adferebant *Bohemia*, tantum hodie *Melomes* periculi, & in valetudinis pariunt. *Peponum*, & *Melopeponum* in *Bohemia* foelicissimus proventus est, qui suavitate, aliisque dotibus, *Moraviciis* & *Austriaciis* (nam *Ungaria* in hoc genere obtinet principatum) peponibus, parum aut nihil concedunt; his *forum Pragense* impletur æstate tanto numero, ut copiosis Nobilium ac Civium familijs, qui lautitias halce & cupedias avidissimè affectantur, semper sufficient; *Nymburgi* Urbe regiâ, præcipua nascentium *Peponum* à dulcedine gratia censetur; etsi Cœlum præ *Praga* frigidius, solum tamen Peponibus amicissimum habet, ut videmus. *Majores* nostri perpetuâ observatione post festum *S. Bartholomæo* diem (nisi calidissima ejus anni temperies aliud svaderet) *Peponibus* abstinebant ferè, vendique verabant. Infamavit Bohemicos pepones *Rudolphi I.* Regis nostri Mors, ex eorum nimio elu in castris ad *Horazdovicium* contracta, ut in *Historia* memoravi; quod etiam in alijs terris contigisse, ac præcipuè *gentis Austria Principibus* fatale hoc fructuum genus fuisse, ex historijs discimus. *Prunis Bohemicis* igne, aut potius ignis calore duratis & siccatis (quod artificium passim in *Bohemia* viget) maximam authoritatem, & bonitatis, ac præcipuè dulce-

Scaliger adv. Cardanum libris de subtilitate. Exercit. 172. sect. 2. Math. Herb. L. 3. C. 70. Pepones.

Pepones Nymburgenses.

In Epitoma historica.

Pruna sicca

dinis famam faciunt *Mercatores Noribergenses*, autumno quotannis ad vicinos *Bohemia* Districtus maximis curribus advenientes, quos *Prunis siccis* onerant, & revertuntur ad suos. Vidi *Clasovia*, tanto numero curruum *Prunis* onustorum domum revertentes, ut demirari satis non possem; at illi rem magnam, & gratam Patriæ vehere se gloriabantur. De *Pomis*, ut vocant *Misniacis*, de quæ *pyris Pergamensis* nuper diximus. *Fraga*, si quis eorum gustu tenetur, Cœlum habent maximè propitiû post *Cassenbergâ* in *Krchleb Rabenhauptorium* ditione, uti & in *Martinitz* apud Equestris Ordinis Virum *Wrazdam* nomine. Pollicis primum articulum magnitudine superabant, jurabantque *Itali*, majores neque in Pontificijs, aut in cæteris *Italia* hortis se vidisse; id favens Cœlum faciebat, ut dixi, neque minus *Transplantatio* crebra ab hortulano perito, quæ plurimum ad granditatem, maturitatem, & humanitatem omnium fructuum confert.

Placet aliquid etiam de vilioribus in speciem, sed ad usum Mensarum potioribus adferre: *Nasturtium Malicense* ad *Cuttmam* (usitatissima *Bohemia* bubulæ carnis conditura) *Raphanus* verò *Holesovienensis* in Insula majore (quam in *Praga* conspectu secundo alveo efficit *Muldava*) commendantur inprimis; illum per *Bohemiæ*, *Viennam*, *Wratislaviam*, in *Bavariam* & *Saxoniam* curribus & carris devehunt. *Raphanus Pragensis* (quem dixi) tunicam habet nigerrimam, & gratam quandam gustantibus mordacitatem; ipsa caro *Raphani* candidissima, succi plena, sibi que tora similis, & solida, non fistulosa, nullâ in medullis venâ & crenâ degenerere; quod, qui ista intelligunt, mirificè probant. Est item *Raparum* apud Nos certa species (*Kolniczek* appellamus) cujus bonitas, plerasque aliarum terrarum *Rapulas* (pauculis fortè in *Moravia*, & *Ungaria* paribus) superare dicitur; facile

Fraga.

Nasturtium Malicense. Raphanus Holesovienensis.

Kolniczek rapæ species gratissima.

cilè tamen eas à *Nostris* distinxeris: illæ graves, magnitudine informi, corpulentæ, & quasi hircinâ barbâ, aut arunco filosæ, & hispidæ; *Nostræ* subtiles, tornatæ, digitali, nunquam ferè majori crâssitudine; adde saporem

quendam inesse *Ungaricis* tardum: ac *Rapula* nostra (de qua loquimur) in summa dulcedine, cum gratia lingvæ stylum admordet, ut *Castanearum* (quas *Florentinas* appellant) saporem imitetur.

C A P U T X L V I.

De Medicis herbis, ac stirpibus præcipuæ virtutis & efficacitatis in medicina, quæ lætissimè, vivacissimè, ac sponte, in Bohemiæ solo proveniunt. De Scurzonera Bohemica.

Mathiolus
SenensisBo
hemie Ci-
vis dici po-
test.

Mirabilem in modum delectatus sum *Mathioli* præstantissimi Medici (in Italia nati, sed longâ apud nos habitatione propè dixerim Civis nostri) volumine, quod *Herbarium* appellat, quòdque in Bohemicum *Huberus Maximiliani II. & Rudolphi II. Casarum Medicus Cubicularius, & Welslavinus* Civis Pragensis transtulerant. Fateor nunquam antè id credidissem, tantas esse apud nos in herbis divitias, nisi id Sole clariùs probatum legissem. Jam igitur herbas, quæ apud nos natale sibi solum fecerunt, referamus, sed ijs tantùm nominatis, quæ gentium vicinarum herbas aliquâ virtute exsuperant. *Acorum* seu *Galannum aromaticum* maximâ in piscinis nostris copiâ nasci, & ad alias etiam gentes deferri notissimum est; scribit *Mathiolus* missum sibi ab *Augurio Busbequio Legato* ad portam Ottomanicam, *Acorum Nicomediâ*, verissimum & genuinum; at *Bohemicum Acorum* omni prorsus figurâ, & virtute nihilo inferius esse repertum. Insula, quam *Albis* ad *Reginobradecium* facit, *Acoro* plenissima est, ubicunque tellurem tentaveris fossione. *Mentum* quoque & *galganum* (quamvis viribus longè inferius) habemus. *Moschum rubrum* in *Silvis Silesia* ad *Zuckmangel* reperisse se ait *Mathiolus* olentissimum.

Mathiol. L. 1.
Herbar. C. 2.

Math. l. 1. C.
3. 4

U. C. 15.

Gasminum Pragensem auram non asperrari idem docuit. *Cedrum Lyciam* arborem in Moravia inveniri, uti & *Fraxinum* maximâ copiâ in Bohemia crescere, notius est, quam ut annotare oporteat. *Succinum ad Brunam* effossum præstantissimum habere se testatur *Huberus*; *Ericam Bacceferam* in Bohemicis montibus crescere, *Oxyacantham* passim inveniri, & *Berberim*, & *uvam spinam*.

Oleam Bohemicam (ita enim vocatur) sive *Elaagnum* arborem, cum suo flore, fructu, & ossiculo, accuratè C. LVII. describit; *Castaneam* etiam, quamvis rariùs, haberi in Bohemia affirmat; sed *Myrtillum* vel *visem Idæum* fruticem magno numero, itèmq; *Chamaerasum*, & *Frangulam*, & *Sorbium* duplicem, & *Pistaciam*, & (quæ alibi rariùs reperitur) *Staphylo dendron*, & *Alotoctam* Bohemis. *Ficus*, *Mathioli* tempore, magno Majoribus nostris in honore fuit ob raritatem; hodie nulum paulò cultiorem hortum in Bohemia reperias, qui non hujus arbusculæ dote commendetur: idem intellige de herba *Phalaride*, quam *Canariensis* aviculis obsipamus, ubique magnâ copiâ crescente. *Coronopus* herba, quæ venenis omnibus serpentùm adversatur, lætissimè apud nos provenit; *Sonchum* omnis generis, *cichoreum* hortense, *anguria*, *lactucarum* omnis varietas, *crithamnum montanum* (quod se

C. 18.
C. 28.

C. 31. 32. 38.
42. 43. 44.

De Erica Math in Dioscor. l. 1. C. 100.

C. 62. 63. 71.

C. 72. 86. 93.
94

Math. l. 2. herbar. C. 5.

C. 52. 53. 54.
62. 67. 107.

l. 3. herb. C. 5.
7. 28. 30. 37.
45. 47.

in *Bohemia* invenisse *Mathiolus* gloria-
tur) *Perficaria*, *Piper Indicum* (in *bor-*
his) *Anemones* multæ species, *Gentia-*
na in montibus *Cerconossijs*, *Aristol-*
ochia multis in locis, *Carduus Benedi-*
ctus, *Origanum*, *Pulegium*, *Calamen-*
tum, *Lotus odorata*, *Seseli*, *Coriandrum*,
Ligusticum, *Imperatoria*, *Ammi*, *Pyre-*
thrum verum, *Rosmarinus coronaria*
& *silvestris*, *Sphondylium*, *Peucedanum*
utrumque, *Climopodium*, *Teucrium*,
Scordium, *Lychnis*, *Hemerocallis*, & a-
lia complura liliorum genera, *Marru-*
bium, *Melissa*, *Phyllitis*, *Nobilis Epati-*
ca, *Tussilago*, *Artemisia*, *Botrys*, *Ambro-*
sia (quam *Stozmyctō*, id est herbam
centum granorum *Bohemi* appellant) *Geranij*
plurima species, *Filipendula*,
Conyza, *Leucoion* seu *Cheyri* multiplex,
item *Orchis*, *Nymphaearum* varietas om-
nis, *Lumaria*, *Camomilla*, *Matrica-*
ria, *Tanacetum*, *Buphtalmus* tam au-
reo, quàm purpureo flore, *Bellis* ma-
jor & minor, *Litbospermum*, *Alisma*,
& quæ in *Hispania* nuper esse cœpit in
honore, *Scurczonera*, ad *Podiebradum*
maximâ copiâ sponte proveniens, *Hy-*
pericum, *Yetonica*, *Serratula*, *serpenta-*
ria (probatissima in *Cerconossijs*) ma-
jor & minor *Scabiosa*, *Tribulus*, *Saxi-*
fraga, *Lysimachia*, *Polygonum* omnis ge-
neris & sexus, *Vinca pervinca* multi-
plex, *Consolida omnes*, *Pilosella*, *Peri-*
chymenon, *Pyrola*, *Lagopus*, *Herba Be-*
medicti, *Gladiolus*, *Sparganium*, *Xyris*,
Borago, *Buglossum*, *Gramen Manna*, *Ru-*
bus Idæus, *Numularia*, *Chenoboscum*,
Eupatorium multiplex, uti & *Quinque-*
folium, *Sanicula*, *Tormentilla*, *Fragaria*,
Euphrasia, *Phœnix*, *radix Rhodia* & *Car-*
lina, in *Cerconossijs* numerosè prove-
nientes, *Coccum* infectorium, seu gra-
num tinctorium (de quo superiori Ca-
pite) ad *Podiebradium* in vivario Regio
magnâ copiâ (unde color carmagine-
us vulgò, à quibus etiam granis apud

L. 3. herb. C.
113. & seq.
Capitulis.

l. 4. C. 3. & seq.

Vide supra C.
6. §. 5.

nos *Funius* & *Fulius Mensis* nomen ac-
cepere) *Funcus floridus* ad ripas *Vulta-*
væ, *Pulmonaria*, *Solanum*, *Halicaca-*
bum, *Aconitum*, *herba Paris*, *Napellus*
ceruleus pariter & albus, tum alijs per
Bohemiæ locis, tum in maxima copia
nascitur post oppidum *Hohenelbam*
(de quo *Bohemico Napello*, ejusq; pe-
tilenti efficacia, admiratione digna
exempla *Mathiolus* profert) *Cicuta*, ar-
bor *Taxus*, *Fungorum* diversa genera,
Ephemerum lethale, *Sagitta* parva (her-
ba, cujus copia ad *Chlumecium* ingens)
Sempervivum, *Cardiaca*, *Androsace*,
Verbascum, *Perfoliata*, *Fumaria*, *Ange-*
lica duplex, quam se in *Cerconossijs*
nostris *Mathiolus* suâ manu effodisse
testatur (*Amos* Chymicus familiaris
meus in montibus *Cerconossijs* ab se ex-
tractam *Angelicam* habebat, facilè sex
cubitum altitudine, humani bra-
chij crassitie) in iisdem montibus *Aster*
Atticus, *Alchimilla*, *Trichomanes*, *Poly-*
podium, *Calendula*, *Epithymum*, *Sam-*
bucus montana excrefcunt.

Ad historiam *Scurczonera* videtur
addendum, quod *Commentarijs* suis
in *Dioscoridem* adjecit Clarissimus ille
superioris sæculi *Hippocrates Mathiolus*.
Scurczonera ad *Ferdinandum Casarem*
in *Bohemiæ* ex *Hispania* est allata ob
reiraritatē; ceterum nō multo post tem-
pore, copiosâ quoq; in *Bohemia* nasci com-
pertum est, Clarissimi Doctoris *Ribera* *Hi-*
spani, ejusdem *Cæsaris* Medici diligentia,
in Monte quodam silvoso & uliginoso
non longè à *Podiebradio*, dum *Casarem*
ad *Venationes* sequitur, reperta. Hanc
Scurczonerâ *Mathiolus* ibidem depin-
git, & *Scurczoneram Bohemicam* appel-
lat; *Bohemi* pridem fuit cognita, & à
similitudine, *Bozybrádká* vel *Bozy*
brada nominabatur, ut in antiquo,
ante annos centum edito *Bohemico*
Herbario legimus.

☞(†)☞

Czerwen
& Czerwe-
necz.
NapelliBo-
hē. vires ad
mirandz.

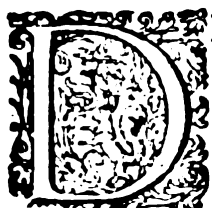
L. 4. herb. C. 77

L. 2. Comment.
in Dioscorid.
C. 137.
de Scurcz-
onera.

CA-

CAPUT XLVII.

Bulbus Majalis herba uni Bohemiæ propria ;
ejus vis admirabilis. Item de Rorella Bohemica ex Mathiolo,
& de Ptarmica.

Descriptio Bulbi Ma-
jalis ex *Herbario Bohemico* Mathioli Lib IV.
Herbarij C. 157. cu-
jus descriptionem ex
Bohemico in Latinum converto :

Bulbus majalis (Bohemis *Břivka*
etc) herbula, ut ego reor, solis Bohe-
mis nota & usitata, nam qui de ea scri-
pserint, nullum ex Latinis, aut Germa-
nis reperio. In *Herbario Bohemico* ve-
tere latè describitur, quam neque me
præterire decet: herbula modica est,
crescit in pratis, aut propter silvas; Ve-
re emittit virgulam digiti altitudine,
viridem, terebrem tamen *Croci* instar,
& paulo majorem. Radicem habet
ad modum crinis, & circum eam sub
capitulo tria granula, subrubra, quæ
maturata nigrescunt. Natura virgu-
læ hæc est: humi totâ nocte silenter
jacere, ad orientem Solem paulatim e-
rigi, donec meridie rigidè sursum ere-
cta existat. A Meridie paulatim her-
bula deponitur ad Occasum, quo tem-
pore tota jacet, dum iterum ad orientem
Solem assurgat, idque quotidie
facit. Appellari posset *Herba Solaris*,
cum uno Sole regatur, ac fortè ab eo
vim illam medicam & virtutem assu-

mit, quâ puerorum phrenesi, & cadu-
cis morbis resistit. Optimè quæritur
Meridie, cum virgâ suâ proditur; fo-
ditur *Mense Majo*, ad Diem Sancto-
rum *Philippi & Jacobi*; nam deinde
vanescit. Herba est naturæ calidæ,
sed temperati caloris. Pergit deinde
Mathiolus usum ejus in Medicinis de-
scribere; narrat pulvere ejus Bulbi in
cerevisia potu, hominem carbone ni-
griorem reddi, post horam *inalbescere*,
& viride virus effundere, mox *inalbe-
scere*, neque morbum redire postea.
Id fieri infantibus, maculososque red-
di viridibus, luteis, & albismaculis,
ac liberari.

Sequitur apud eundem *Mathio-
lum* accurata & diligens de *Rore Solis*,
seu *Rorella* tractatio, quæ herba ingenti
copiâ ad *Trebonam*, & *Sudomericum*,
& ad *Ziampachium* in Bohemia
colligitur: hujus tam admirandæ lau-
des leguntur ex *Joanne Isuacio Hollan-
do*, ut nihil hoc in herbarum genere
mirabilius me legisse meminerim.

De *Ptarmica* auctoritatem habemus
Mathioli: *Ptarmica*, ait, *in Bohemia pas-
sim in hortis seritur, è montibus, in qui-
bus nascitur, illuc translata.*

(+)

C. 158.

Rorella.

Ptarmica.

*Math. Com-
ment. in Dio-
scor. L. 2. C.
156.*

CAPUT XLVIII.

De Manna Bohemico, seu Melica. De Myr-
tillo ex Mathiolo.

Bulbus in Bohemia per-
frequens medix, & infimæ conditionis
hominum, *Panicum*
est (*Pohantai* *Seys*

den) item *Milium* (*Proesol* *Hirsch*) Pa-
nico prorsus simile. Aliud, quod, quo
appellem nomine, nescio, sed plerique
omnes apud nos *Manna* vocant; *Ma-
thiolus* Panicum nomine comprehendit

utrum-

*Math. in Lib.
2. Diosc. C. 91.
& in Herbar.
l. 2. C. 10.*

Mirabilis
narratio de
Bulbo Ma-
jali.

Panicum.

utrumq; (Ver Bohemis dicitur, Germanis *Jenich* oder *Juchschwanj* à vulpis cauda, ut reor, similitudine) longè tamen à communi Panico differre, certum debet haberi. Hoc mannâ, foli propè potentiores Civium, & Nobilitatis vescuntur. Scitur in certis *Bohemia* Regionibus *Manna*, præcipuè ad *Custenbergam* in *Czaslaviensi*, tanto proventu, & copiâ, ut ceteri *Bohemia* Districtus ferendo abstineant, cum ex *Custmensi* levissimo pretio (sextarius 5. 6. vel 7. Cruciferis) peti possit, ac fortasse alio in solo tam foeliciter non proveniret; certum enim telluris modum, & arenosam quandam pinguedinem exposcit. *Arista Manna* arundini piscinariae similem bacillum portat supernè, plenum semine vel granis diversi coloris, rufi, subflavi, & albi maximè; suspicor *Mathioli Melicam* esse, atque ita latinè dici posse, cum ei tota descriptio, quam *Mathioli* commentario in *Dioscoridem* attulit, examussum conveniat. *Manna* grana pistillis tundendo commolunt *Bohemi*, ut minutissimi pollinis instar habeat, tum aquâ infusâ igni admovent; mirè, dum coquitur, excrescit, & augetur magnitudine, non minùs quàm oryza; reliqua deinde fiunt, quæ solent pro pultibus. Panici hujus usum non commendat *Mathiolus*, sed neque milij, ex quibus homini vix aliquid nutrimenti accedere, constipari, atque viscera indurari tradit; sed *Bohemi* nostris tamen est in honore mensarum, neque ulla ex eo noxa, vel mala merx advertitur. Hoc de *Manna* primi generis; reperitur & alterum, quod *Panicum silvestre* *Mathiolus* vocat, idque & in herbario, & in commentarijs ad *Dioscoridem* suis depinxit. Hoc silvestre genus ex Mon-

tanis in plana & aperta camporum seminando sæpius transplantatum, *Bohemi* nostri ex agresti & montano domesticum & mite reddiderunt, sic ut Agri plurimi longè lateque ad *Custenbergam* hoc altero etiam *Mannâ* confiti reperiantur; nihil bonitate priori illi concedit, pultesque inde confectas ægre à priore illo distinxeris.

Hæc de *Manna*, cujus ego nomenclaturam hoc loco non defendo, cum alioquin mihi satis nota sit *Manna celestis* origo, & in Medicinis *Manna Colabriculum*.

Mathioli in Dioscoridem commentarius, ex quo in descriptione *Manna* profecisse me ultro profiteor, *Myrtillum* mihi in memoriam revocat, quem in *Bohemia* lætissimè crescentem icone expressit: *In Bohemia*, inquit, *quod legitimâ Myrto careant, aliam in silvis nascentem sibi comparârunt pharmacopola, eamq; Myrtillum vocavêre. Provenit hæc in montibus & silvis, frustice cubitali, candice & ramis viridibus, folijs vires, buxo serè similibus, sed tenuioribus, & sensim per ambitum ferratis, flores illi sunt riniomabuli figurâ, suis è pediculis dependentes inter folia, colore subpuriceo, raso intus stamine. Floribus bacca succedunt, que matura cum suis, colore & magnitudine Juniperinis non absimiles, vimosa, austriusculaq; & in summitate concaeva, umbilicataq;. Hæc itaq; Germanis, & Bohemis, unâ cum universa planta hæud inefficaciter Myrti vicem præstant; peculiariter autem us utuntur ad inficienda stamina, & charsam caruleo colore; quin etiam eduntur à Passoribus, & alijs, nam gustui placent.* Myrtillus Germanis *Heidelberr*, Bohemis *Obecné Gabody* / *červené a černé Wranj Oto*.

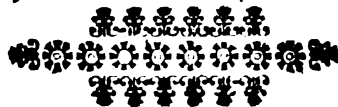
*Math. L. i. in
Diosc. C. 124.*

*Myrtillus
noster qua-
lis.*

*Manna ad
Custnam.*

Math. L. cit.

Math. loc. cit.

CAPUT XLIX.

Alia mira, & rara Naturæ, quæ in Bohemia reperiuntur: Tuber, seu Fungus Cervinus; Mummia; Terra sigillata; Monocerotum Cornua; saxea ossa Gigantum; Ollæ foli-les; Vitrum fissile.

Ruſtra in hiſce rebus commemorandis ordo quaeritur, cum ipſa quodammodo Natura ordinem excludat raritate, & confuſione, rebus alicubi ſubito apparentibus, ubi non expectabantur, gratioſe vel ob hoc ſpectaculo, quod inſperato; ſic in amœnis locis jucundè erratur, & via ferens contemnitur; quod in ſuis *Campis Elyſijs* deſcribendis *Virgilius* Poëtarum cautiffimus obſervat, idemque de elegancia formarum acutus Poëta cecinit: *Plus error decuit.* Imitatione igitur Naturæ, hoc, & proximis Capitibus errabimus, aut errare videbimur, atque ut aliquid ſub acumen ſtyli ſeſe offeret, deſcribemus:

Incipiamus à *Cervino tubere*, de quo noſter *Kircherus*: *Apud Bohemos*, inquit, *emafciunt Cervinum Tuber Veteribus ignotum; fungum illum exculpunt Cervi; eſt globofus; effodiunt pedibus, idque obſervant ruſtici, & illos fungos effodiunt*: narrat deinde originem, ex *Cervis* deciduam & ſponte deſectâ materiam eſſe; tû quid in humano corpore efficiant; tum quomodo medicè præparentur; quæ omnia, ex *Mathioli* ſummi apud nos Medici Epistoſis, *Kircherus* deſcribit. Ego inferri Procerum noſtrorum Mentis, & *Fungorum Cervinorum* appellatione honeſtari audivi ſæpius, & vidi; plurima eorum copia in ſilvis *Pardubicenſibus*, ditione Regiâ, & *Chlumecenſibus*, aliisque colligitur à Venatoribus, & ſilvarum Præfectis, & apportatur ad Dominos. Quid verò tam inuſitatum & itâ incredibile, quàm *Mummias* veras,

& *Egyptijs* geminas, ac germaniffimas in *Bohemia* repertas? probavimus iſtud teſtimonijs maximorum Europæ Medicorum in *Boleſlavienſi Hiſtoria* nuper à nobis edita, qui *Mummiam* illam effoſſam *Cæſaris Rudolphi* juſſu, apud nos inſpexerunt, examinârunt, & veriſſimam judicarunt.

Terram ſigillatam utramque, albam & ruſcentem multis in locis habemus. Memini magnum illum Bohemi noſtræ Hippocratem *Marcum Marci*, Amicum in paucis chariffimû, cum mihi magnum iter paranti, dona quædam Chimica ſua offerret, inter alia *Terram ſigillatam* obtuliſſe, quam in *Bohemia* natam eſſe dicebat; addebatque nè ne decipi ſinerem: eſſe illam optimis quibuſque (ac ni fallor *Sardoam*, aut *Corſicanam* diſertè nominabat) parem, plerisque etiam bonitate ſuperiorem. Audiamus, Chemicorum ætate Patrum noſtrorum Principem, *Oſwaldum Crollium* ea de re ſcribentem: *Rudolphus II. Imperator* (cui Imperatori *Crollius* Medici nomine ſerviebat) *Brundufij* in ſuo horto curavit effodi præter bolum, *Annas Solis & Luna*, ut *Paracelſus* vocat, *axungias*, quas vera *Lemnia* congeneres, ac efficaſſimas, nec *Terra Turcica* cedentes animadverti. Pergit deinde *Unicornu minerale* quod apud *Moravos* reperitur, tum ſtupendum illud antrum ad *Kriteinam* non itâ *Brunâ* procul (quod ego me quoque intraſſe, & aliquot horarum ſpatio, cum ex Comitibus meis vicenis quaternis, Major pars ſeu ex dio, ſeu metu deſeciffet, obiviſſe gaudeo) deſcribere; rem miram conficere ex his narrationibus *Crollius* au-

l. 6. Epitomes
hiſtor. C. 12.

Terra ſigil-
lata.

Croll. præſat.
ad Lib. de Sr-
gnatoris, ad Pe-
trum de Baſis.

Unicornu
Minerale
ſeu foliſe.

Claudius.

Fungus Cer-
vinus.

Kircher. in
Mundo ſubter-
raneo T. 1. lib.
12. ſect. 1.

Vide Math. l.
9. barb. C. 81.

Mummia.

Croll. l. cit.

Monitum
Medicis da-
tum à Crol-
lio.Terra sigil-
lata ejusq;
apud nos
copia.Præf. libri
posthumi, cui
sit. Liturgia
Mentii.Monocero-
tū cornua.

fus est, cum Medicos Patrios, Patriæ in qua degunt admonet, atque Medicum, *instar pudibunda Virginis esse debere, & videre primum ea qua sunt anse pedes, nec facile (cum DEUS in nostris terris nobis sufficiens medicamenta & cetera rara dederit) ultramarina ambisiosè inquirere: sufficit sua Regionis productum.* ita Crollius. At *Terra sigillata* probatissima ad *Fablonam* in vetustissima *Berkarum* ditione, copiosè effoditur, magnòque proventu quaquaversum, sed potissimum deorsum, in inferiorem *Germaniam* deportatur, amphorellis & poculis ex ea gratiosè, opere figlino, confectis. Nuper in *Libessicensi* ditione ad *Levinum*, figulorum patriam (nam quidquid ibi hominum est, opere figlino occupatur) *Terra sigillata* utriusque generis reperta est, optimæ notæ, & jam propè in medicos usus parata, & minimo negotio subigenda, tractanda, conformanda, ut ipse vidi. *Fodinam* altitudinis immensæ *Terræ sigillatæ* refertissimam superiore anno ad radices *Montis Sancti* dum quærent argentum, repertam à *Fossoribus* constat; ac primum *Calcis* fossam veterem invenisse se crediderant, ideoque donunculam fodinis superstructam eâ oblinere cœperant, tum à *Patribus nostris* è *S. Monte* admoniti mirabile Naturæ donum venerantes, Telluris pretium & dignitatem ingenti lætitiâ & gratulatione agnovère. Sed pluribus *Bohemiacis* locis ea exlicitas obtigit: *Jacobus Dobrzensky* vir arte medendi clarus inprimis, in *Elogio Doctoris Marci* nuper abs se vulgato disertè affirmat: uno *Pragæ* milliario, in aperto & propatulo loco, tantâ copiâ *Terram sigillatam* proflare, ut à Viatore integri cursus onerari eâ possint.

Avidè *Monocerotum Cornua*, magis ad ostentationem, quàm ad usum à *Pharmacopœis* peti, videmus; mira in his rebus fraus sæpe intervenit, ut & qui emunt, & qui spectant deludantur hiantes; jam ex *Mari* ejusmodi

Cornu pisci ablatum venditari vidimus 50. aureis, longitudine maximâ, quippe ulnas sex facile superabat.

Cornu fossile in Thuringia, Moravia, Siletia, Saxonia, Misnia, & Bohemia reperitur. Sunt hi (ut *Sennertus* docet) *Lapsides minerales*, & effodiuntur; insignitè enim falluntur, qui à diluvij temporibus talia ad nos venisse, & ex Animalibus detracta fabulantur. Addit idem ille *Sennertus*, in Bohemia non modò *Cornua*, sed aliorum plurimum etiam ignotorum animantium, velut ossa in perfossis Montibus inveniri, eandemque de ijs esse rationem, Naturâ etiam in his sensu carentibus, studiosè animantes, vel figuris cum aliter non datur, imitante, ac ludente. Ejusmodi ossa, *Gigantum Costas*, *Coxendices* & plura alia experimentia, in *Officensi Monasterio* (ad arcem vetustam *Risenberg*) pendentia monstrantur, & vulgò *Gigantum*, qui ea loca incoluerint, ossa creduntur.

In *Brevnoviensi* ad *Pragam Cœnobio*, ante pauculos hosce annos, dum nescio quid ædificatur, & purum solum quæritur, *Caverna* apparuit, in qua *Gigantis* sceletum cum quatuor alijs humanis corporibus jacebat; vidère & tetigère *Ossa* (à quibus id accipi) *duo Patres nostri* è *Collegio Pragensi*, neque saxum quidquam in Gigante, sed vera, qualia nunc sunt hominum ossa, cranium, articulos, costas compere-runt, ut derogare affirmantibus fidem non audeam. *Hagecius* quoque memorat *Gigantis* maximi corpus A. C. 785. Tetini repertum. Porro de Arboribus in Saxum conversis actum est à nobis C. 34. quadam etiam Capite sequenti adferemus.

Lippa impago, quem paulò antè nominaveram, in *Lapidinis*, plurima *Saxea cornua* vaccarum, & boum videntur tantâ arte naturæ (ut sic dicam) perfecta, ut ignari locorum mirerentur, cur tot cornua deorsum conjecta sint? quis injecerit? at, cum elevare nituntur, tum primum gravitate

Cornu fos-
sile.
Anst. de Ter-
L. 2. de Cornu
C. 242.
Croll. l. cit.
Sennertus in
Ephem. Jan.
nat. L. 5. C. 4

Offa Gig-
antum verè
fossilia.

Hagecius in
nat. Hist. ad
annum.

tate ponderis sentiunt saxum esse, aut in saxum conversa.

Ollæ fossiles.

Mirum est, & verè Naturæ arcanum, quod circa *Cunaci montem* (*Bunétská hora* vulgus appellat) non procul à loco, ubi quondam ditissimum totius Bohemiæ Cœnobium *Ordinû S. Benedicti* steterat (*Opatowitz*) reperitur: *Ollas* Pastorculi, ac pueri ludentes sæpe effodiunt tali opificio perfectas, ex argilla, ut nihil in illis omnino nisi lituram illam, quâ ollas perfundere solent, desiderare possis. *Ollas* ejusmodi extractas & Sole siccatas, *Russica* per ea loca adhibent coquendis rebus omnibus, præbentque usum commodissimum in culinis. Ejusmodi quoque ollas in majore *Polonia* reperiri author est *Miechovius*. Existimo argillam ejus generis (quæ *Gil nobis* dicitur) ad figuram ollarum sponte sese, ac libenter componere, Naturâ ipsâ quid fieri velit, docente. Ejusmodi ollas demortuorum *Urnas* fuisse *Fonstomus* affirmat; crederem, si ex *Tumulis*, non in argilla media *Ollas* effoderemus, aut si ex *Olla Urna-*

Miechov. l. 1.
lib. Polon. C. 3

Fonst. in Theat.
naturg. Nat.
Class. 4. C. 14

rum more conformarentur, & vel *Cineres*, aut aliud continerent, ex quo mortuales esse conjiceremus.

Vitrum fissile, & fossile (Talcum vocant) quod ob raritatem vix in ulla Evropæ Provincia præter unam *Moscoviam* reperiri putant, ideòque *vitrum Moscoviticum* passim appellant, in Bohemia ad *Kaczovv* inventiri, locuples testis est in edito abs se libro noster *Tannerus*. Qui addit ibidem rem miram de *Gossypio*: *Gossypium*, inquit, *tam rarum Naturæ donum, est esse in Bohemia deprehensum*. De *Talco* res est certissima. Cùm locum nuper accessissem, vidi humi sparsa, ad longissimum spatium, ejusmodi vitrea folia, quæ si arte scinderentur, & industria accederet, non parvum ex ea re sibi lucrum homines ejus loci parare possent; crevit & ad *Cattenbergam*; & folia ejusmodi adferre solitos sibi discipulos ut in ijs suffitus fieret in *Scholis*, à se humi collecta narrat noster *Sacerdos*: ut enim *asbestos* sic & *Talcum* nulli igne, nisi longissimo, consumitur.

Talcum,

Vestig. Boh. Pia
Norm ad C. 10.
Gollypiû.

C A P U T L.

Succinum in Bohemia repertum. Myrrha item apud Moravos. Ossa animalium fossilia. Lapidés instar ossium, & instar limacuni. Zinziber in Provincia Podbrdensi. Lapidés cavi. Via cum vestigijs saxeis. Pluvia saxea. Lapis *Bechinensis*.

Ed illud omnem admirationem meam superat, imò & eorum, qui hætenus *Succinum* unicum esse maris donum, & mari originem suam nihil terris debere, ex vulgari narratione, crediderant: ajo igitur *Succinum* probatissimum in *Bohemia*, in *Prachensi* Regione provenire; admonuit me ea de re Vir perdoctus *Ma-*

Succinum
in *Bohem:*

zbius Baltanff Vir in Senatu Regiæ Urbis *Budwicensis*, Primarius & Consularis, literis ad me 8. Junij Anno 1678. datis: *Affirmo*, inquit, *Viri boni fide, me ocularem inspectionem habuisse Hardovicij in Pago à Nobis* (*Budwicio*) *spatio medij milliarij, spectante ad Dominium Fraunbergense seu Hlabocense, & singulare quiddam observasse, dignum inter reliqua notatu digna recenseri: videlicet Succinum flavum in via Pa-*

regia

regia reperiri in fragmentis varijs & frustis magnis & parvis (quod Succinum aliàs reperiri in mari tantum, & non in terra, præsertim in Mari Prusenco audieram autè referrì) cujus hic Ad. Rev. Paternitati pro proba frustum transmissio; id quidem majus fuit, sed quia in literis includi non poterat, dividi debuit. Reperitur autem, quod notandum maxime, post pluviam, & ab orbis rotarum transfusum ejicitur. Hæc ille Vetus amicus meus (qui ipse Succinum illud vidit, collegit, manu tractavit; cui Viro integerrimo, & plurimiliteris ac Scientijs exculco neque fucus fieri, neque error obrepere, videnti & tangenti potuit) affirmat. Neque ego probationi peperci, sed amico alteri obtuli, qui igne chymico frustum illud examinans, comperit esse genuinum, & gnisium Succinum, neque modo odore, colore, ac tenerâ illâ durtie Succinum imitari, sed esse, & omnibus iisdem elementis ac principijs, quibus marina succina constant, componi, excepto quòd terreo magis humore concretum gravius pondus efficiat. Ego existimo: multa rerum variarum semina ultra quàm hætenus humana gens cogitatione concipere potuit, in fecundo Telluris utero latere, quæ calore, aliisque modis ingenerandæ fecunditatis excitata, suos partus producant. Quis oro, myrrham aliunde quàm ex arboribus defudantibus defluere, & distillare audivit, aut legit? tamen in Moravia ut oculatus testis & omni exceptione major Joannes Dabravius, Olomucensis Episcopus, scribit, corpus hominis integrum ad Sternbergam effossum est, quod aliud nihil erat, quàm Myrrha, sibi que à Wenceslao Berka donatam mediam partem lacerti humani myrrhei, quo aliquoties pro suffitu sit usus, idem ille Dabravius gloriatur.

Dabrav. l. 4.
Hist. Bohem.

Myrrha.

Ossa fossilia.
Hist. Boleslav.
l. 6. C. 12.

De Equellis, Corvulis ex auro, ære, argento spontè naturæ expressis, videntur quæ scripsi Cap. 16. & in Historia Boleslaviensi; item de Cornu fossili,

de animalium membris, capitibus & rostris laxeis quorundam ignotorum animalium ipse sum oculatus testis, qui plurima ejusmodi in antro Kiriseimensi in Moravia hisce manibus effodi, collegi, & Brunam ad domicilium nostrum attuli, inter quæ erat saxens Draco imperfectus, cum dentibus quibusdam, rictu longo & horrido, qui ad medium usquè caput dehiscebant.

Kuttenberga, & per eam viciniam sæpenumero Lapides reperias, quasi ex humanorum ossium congerie, & ex particulis costarum, poplitem, brachiorum & pedum in saxum duratis crevissent; sunt alij qui ex conchis & limacibus constare & componi videntur; ejusmodi lapidibus non paucis constat Sedlecensis, & altera S. Barbara apud Cusnenses Ecclesia; maxime quod stratum & pavimentum attinet. In Sacro Vestuario seu Sacrificia S. Barbara sepulchralis Lapis visitur tam propè ad ossium humanorum similitudinem accedens, ut ad primum ejus aspectum multi cohorrescant. Plura ejusmodi exempla Capite 34. & 49. hujus libri attulimus.

Lapides of-
farij, & alij
instar lima-
cum.

Zinziber (vel Zingiber potius) inter aromata quæ hodierna (ut ita loquar) sæcula Mensis adhibent, non postremum (ob innocentem calorem, quem cibus impertit) obtinet locum; illud ergo quidquid est, quod Zinziber appellatur, domi nostræ nasci, & ultro provenire, & effodi in tellure nostra indubitanter affirmare possum, etsi illud neque Bohemia universæ sufficiat, & vulgò, ubi, & quò loco crescat, non æquè constet omnibus. In ijs qui Bastini dicuntur, montibus, in Podbricensi Provincia effodi & colligi Zingiber, deinde etiam in Teslin in abditis procul silvis, herbaria Vesula per eam viciniam noverrunt, quas vidimus plenis corbis, recens & primi vigoris Zinziber Beraniam, & Pragam potissimum adferentes; at quia in Urbibus mercatus hic, ob copiam Zinziberis, quod passim in Offi-

Zingiber.

Lapides
cavi.

Officinis levissimò haberi potest, rejicitur, villatim & pagatim inter rusticos hoc aromatis genus *Amicula* divendunt. Post *Beraunam* tribus ab *Urbe Pragâ* milliariibus adverso fluvio (*Beraunka* nomine) lapidum conjeries maximæ hinc atque inde spectantur; Currus onerarios impleri ejusmodi lapidibus, vel temere palâ haustis, impleri posse, qui viderunt, affirmant; rotundi lapides plerique sunt, aut ad illam formam accedere naturâ conantur, coloris nucei; cavos esse nemo diceret, sed solidos, nisi jam cognita res esset; duriori lapide opus est ad hunc globosum frangendum, quem ubi fregeris, & extuderis, entibi globus excidit alter, quasi lapis nucleum haberet, multò involucro suo globosior & rotundior; globus hic interior in minutissimam farinulam & pollinem redactus innoxie bibitur ad pondus, & calculos efficacissimè pellit. Alij & diversi prorsus post eandem *Beraunam* uno amplius milliari *Lapides* visuntur globosi & ipsi, at non cavi, sed solidi; qui ubi diutius in agris jacuerint, cuspides acquirunt lapideas, quibus horrere incipiunt, quasi parvi ericij. Quid illud lapidis sit, nemo potest dicere. In Agris repente quasi semen lapideum jactum esset, exiitunt; tum agricolæ agrum purgant, & lapides in viam ejectionis; at nihil in futurum, in præsens tantum proficiunt; quippe anno sequenti post peractam frumenti messem, rursus lapidea seges incipit apparere. Non procul inde, & in eorum agrorum vicinia (v *Emani*) apud pagum *Imani* collis modicè assurgit, ad quem spectandum multus est hominum accursus. Lapidus est *Mons* totus, sed genus lapidis molle, & pumicosum, in ejus Collis calvo vertice, & planitie, vestigia sunt omnis generis, & sexus hominum, animantium quoque sola, & pedes, ut nullo artificio exprimi possint propinquius ad veritatem; apparent vestigia virorum, & feminarum,

Lapides a-
culeati.

Via sacra.

Equitum ocreatorum, calceatorum, nudipedum, parvorum, magnorum, omnis ætatis, tum caprarum, ovium, vaccarum, equorum; aliud vix esse potest: quàm cum illâ viâ lutosâ, & humidâ tempestate, viatores, ac jumenta transirent, suo in luto reliquisset vestigia, quæ saxifico semine postea incidente, ac terram (ut ita dicam) fermentante, durata in saxum excreverint, & ob materiæ novam duritiem hodiè que perseverent. Hujus rei indicium esto, quòd nihil aliud quàm vestigia locus servet eorum, qui iter faciunt, & calcant, non aliorum, neque peregrinorum animantium, sed eorum tantum, quæ apud nos vivunt, ac temere hoc iter sunt ingressi.

Dum hæc scribo Amicus in paucis charus, R. D. *Mathaus Bolelucsky* ad S. Adalbertum Pragæ Parochus, Vir historicus cum primis peritus (cujus aliquando nomen cum laude legetur) cum ad me venisset, & quid scriberem didicisset, continuo quæ sivit: utrumne de *Pluvia lapidea* aliquando audissem? respondi: plenas esse ejusmodi exemplorum historias, non, inquit, *communem pluviam, sed gemmeam intelligo*; risi! atque utinam, inquam, etiam aureâ pluviam & imbribus gemmeis nostri toto Regno sparsi pauperes lapidarentur! tum ille lapillos post aliquos dies misit spectandos, qui cum pluvia cecidissent, affirmante id nobili Matronâ, quæ eos collegerat. Sunt candidi, & adamantibus impolitis persimiles, longitudine unguis humani, cuspidati, & angulosi; existimo Matronam, quæ collegerat egregie deceptam esse; solet enim fieri ut post pluviam elutis semitis, lapilli incipiant apparere (sic *crystallos*, aliasque gemmas in montibus Gigantum post pluviam colligi sæpe audivi) ergo subito lapillos apparentes, illa cum pluvia cecidisse credebat. Neque tamen ego is sum, qui negem unquam ex aëris regionibus *Lapillos* cecidisse. Quid enim si *saxa & lapides* frequenter

Pluvia gē-
mea an ali-
quando ca-
dat.

Beyrlinck
 sis. Pluvia.
 Liv. in histor.
 Rom.
 Sueton. in Cæ-
 sig. 5.
 Carolus Stein
 lib. de fulmine.
 Valer. Max.
 etc.

Bechinens-
 ses lapides.

ter ex alto ad terras deciduos in exem-
 plis legimus? quoties *lapidatum de*
Cælo tradit *Livius*, cæterique omnes
 omnium Gentium etiam Christiani
 Scriptores? an *Semina gemmarum* ali-
 qua, Solis ardor elevare nequeat in au-
 ras, quæ deinde ut grando, trigoribus
 durata, cum pluvia decidant, ut in
Fulminum generatione noster Carolus
Stein demonstrat? rarum tamen hoc
 de gemmis existimo, & inter naturæ
 miracula referendum, ut nisi re con-
 testatâ & exploratâ credulum se præ-
 bere, superstitioni proximum videat-
 tur. Ad *Bechinam* passim per agros
 sparsum est certum lapidum genus, in
 quo Naturæ aliquod arcanum latere
 plusquam suspicio est: lapis imprimis
 ad rotunditatem accedere velle vide-

tur, munitur saxeo cortice fusci colo-
 ris, tuberoso nonnunquam & horri-
 do; sub eo cortice, si frangas, lapis se
 offert alius, laxior & paulò, ut sic di-
 cam, cultior & gratior oculis; in hoc
 rursus, velut medulla, instar vitelli,
 candidissimus clauditur lapis; isque
 prorsus rotundus; quid istud sit, ne-
 mo iterum potest dicere; sed in ig-
 nem injectus, brevi tempore exarde-
 scit, & cum ingenti sonitu, instar ma-
 nualis fistulæ sese exonerantis, disrum-
 pitur. Denique Granatam, ut vo-
 cant, *si parva licet componere magnis*
 (quibus pulvere pyrio fartis, domus &
 mœnia obsessores dejiciunt) & figu-
 râ, & compositione quadam, & dein-
 de sono, & tumultu imitatur, &
 exprimit.

C A P U T L I.

De conchis saxeis. Limaces & cochleæ sa-
 xea. Ctenites lapis. Ossa humana in saxum versa. Antimonium
 ad Teplam effossum. Plumbago Bohemica. Cos, & Lima ad
 usus Aurifabrorum ubi eruantur. Cotes ex Alno.

Am in *Kaurzimensi*
 Regione, *Pragâ* mil-
 liaribus duobus, *Mel-*
nicum versus, Pagus
 jacet *Odolka*, quem
 nuper accessi; rem ibi miram osten-
 derunt incolæ in saxis, cum temerè
 aperiantur, concharum quoddam ge-
 nus (*Ruschel* Germani vocant) quas-
 dam imbricatas, quasdam striatas ap-
 parere; sunt omnino similes figurâ,
 & linearum ductu ijs, quas *Peregrini à*
S. Jacobo, ex *Gallacia* venientes, in ve-
 ste illa sua circa collare suspendunt;
 non potest esse fraudi locus, vidi hisce
 oculis saxa contundi, & intus in saxo
 medio conchas ejusmodi inveniri, nec
 unam tantum aut alteram, sed per to-
 tum saxum lineas à concha trahi re-
 ctissimas, ut nullâ regulâ rectiores fieri
 possint; in agris & ponè eos saxa cum

conchis, tum etiam in cœmeterio *Ec-*
clesiæ, quæ *S. Clementi* dedicata est,
 visuntur; Narravit mihi Vir perami-
 cus, non procul à pago, *majori Lippâ*
 dicto, in ditione *Baronum de Pisinger*
 duobus *Cadanâ* (notâ Bohemiæ Urbe)
 milliarijs, in *Latomia* plurima saxa
 ejusmodi conchis esse signata; at lon-
 gè majorem admirationem merentur
 saxa & rupes ad *Klomin* in *Kaurzimensi*
 Provincia, in quibus tum conchæ ta-
 les, tum folia saxeæ folijs arborum si-
 millima & germanissima, insuper li-
 maces, cochleæ, conchyliæ, vermès-
 que cæteri, atque etiam serpentes in
 saxis, & ipsi saxeæ colliguntur, tanto
 naturæ artificio, ut etiam viri timeant
 tangere, Viatores, velut si viverent,
 exhorrescant; credibile est (quod sæ-
 pe monuimus) naturam semine ali-
 quo excitatam, aut sponte cum turge-
 scit,

Conchæ
 saxeæ.

Serpentes
 & limaces
 saxeæ.

felt, perfectum aliquid conari, & procreare velle, at cum saxis vitam, sensumque dare non possit, figuram saltem viventium tribuere, velut nuper de fossilibus hominum membris ex *Sennerto* diximus, & in fodinarum historia, cum *Corvos*, *Equellos aurcos*, vel *argenteos* jam repertos doceremus; videat quæso Lector, quæ superiore Capite, & pridem Capite XVI. Cap. XXIV. & XLIX. narravimus. Forsitan etiam partes animalium saxifico aliquo semine, aut spiritu contactæ saxescunt; id videmus in rebus inter saxa coniectis, longoque situ in saxa duratis, ut de arboribus saxeis in superioribus Capitibus dixisse memini, idque nuper adeo intellectum est *Cuttenberge*, cum fundamenta extruendo Collegio nostræ Societatis locarentur, repertis inter saxa calvarijs, cæterisque humani corporis ossibus longâ quiete in saxum prorsus conversis, ut neque dubitari posset calvas hominum fuisse, nec tamen ambigi posset nunc saxecas esse; Plura ejusmodi exempla cum de *Lapide stillatisio* in Carolinis balneis, in *Rupe S. Joannis*, aliisque in locis ageremus, attulimus. Post hæc scripta in *Conradi Gesneri* libro qui est IV. de *Aquatilibus*, titulo de *Conchis* hæc lego ex *Agricola*: *Cremises lapis striatus est, omninoque peccinibus effigiem representat. Mytes vero, qui striatus non est, & Musculi speciem præfert. Hic colore cinereus reperitur in Chattis &c. ille modò subsuscus, modò subflavus* (NB. hujusmodi est noster Bohemicus) *effoditur ex fossa majorum Hildesheimis Urbis. Hæc Agricola*, qui Germanicè hunc lapidem interpretatur *Muschelstein*.

Antimonij acerrimum Venenum, an Veteribus cognitum fuerit, disputent *Medicorum Principes*, nihil iple, quod questionem definiat, certi habeo; in *Bohemia* hætenus credebatur non esse, nostrâ ætate inventum est ad *Teplam* celebre *Cznobium*, ut nu-

per dixi; probatum est; & prorsus vacissimum repertum, cum ecce in cavernas illas impetu facta rivus intravit, & merfit fodinas, suo rursus tempore cum *Divis* placuerit, emer-
suras.

Plumbago, ejusque confectio, non est terris omnibus communis, ut plumbarias officinas *Bohemia* taceam, ad *Dubam* ipsamet Aqua certis in fontibus plumbosum quiddam & pingve evehit, quod artificio *plumbago* evadit, quam in rem oculatos testes habeo.

Aurifices & Gemmarij crebro *Cose* & *Limâ* uti solent; tenuissima Petra est, latitudine acus crinalis, longitudine articuli in digito humano; res est modica, arti tamen eorum tam necessaria, tamq; utilis, ut dici satis non possit: *Schleiffstein Germani* vocant, aurifabrorum *cos* propria, quâ illi languentes gemmas excitare, ut in anulis eadem aptè & decorè sedent, perficere, aurum & gemmas perpolire solent, sic ut absque hac coticulâ nihil rite fiat. Ejusmodi *Cotaria*, ut ita dicam, officina, non ita procul *Pragi* ad Arcem *Conradice* in ditione Illustrissimi Baronis *Czabelitzky* invenitur, & latè in Germaniam, Galliamque ac Belgium venalis deportatur. *Aurifaber Pragensis*, qui hujus rei indicium fecit, ipsamque coticulam ostendit, narravit mihi: se ejusmodi jam paratas cotes, dum in Galliam artis discenda gratiâ, peteret, quàm plurimas ex *Bohemia* secum attulisse, & magno pretio aurifabris & gemmarijs in *Gallia* vendidisse, atque ex hac merce totius itineris viaticum sibi confecisse. Habeo dum hæc scribo eam coticulam in manu, sed artis ignorantia, in quem usum illa valeat, explicare nõ possum; ea modò retuli, quæ aurificem recorder memorasse. Insigne quiddam ad memoriam *Fonstomus* adijcit: *Cra-covecium in Bohemia, arbores habet cum ramis saxescentes; ex quibus angulata cotes fiunt, domum à Colovra-*

Plumbago.

Cos & Limâ.

Calvariarum saxæ.

C. 34.

terum de onchis saxæ.

Antimoni-
um.Fonst. Thom:
Nat. Classe 4.
C. 14.
cotes saxæ
& ex alno.

tais Proceribus olim Ferdinando I. oblatam. Hæc ille. Hodie passim ex Arbore *Alno*, quæ paulatim usu sax-

scit, *Cotes* optimas sibi *Bobemi* nostri parare noverunt.

☛(+)☛

C A P U T L I I.

De Piscibus Bohemiæ. Varietas apud nos piscium mira. De Salmonum à Mari adventu, & itineribus per Fluvios Bohemiæ. De Salmunculis, ubi nascantur. Carpio Nimburgensis laudatissimus. Sturiones, Lampetræ minores, typhlæ. Barbones quando in Bohemiam advenerint. Pisces quidam in Bohemiâ vocales.

Pisces delicatissimis, & suavissimis, ob Aquarum nostrarum dulcedinem, abundare *Bohemiâ* notius est quàm ut commemorare latius oporteat: rariores quondam in fluvij Bohemicis pisces nominavit noster *Tannerus* in additamentis ad *Vestigium Bohemia Pia*, narratque in *mensa Francisci Sternbergici*, ex uno Bohemix fluvio *Wasavva* vicenos duos diversi speciei pisces recentes à Convivis numeratos. In *Albi* præcipuus *Salmonum* piscatus est vernis Mensibus: *Salmo* ex mari, aquâ dulci invitante, per *Albim* adversum usquè in *Bohemiâ* eluctatus, occurrentes sibi dextrâ lævâque fluvios fastidit, *Albi* suo usquè; *Litomericium* immerlus; ad *Doxam* post *Litomericium*, *Egram* quoque respuit, ut rarissimum sit, in *Egra Salmonem* capi; inde necessario itinere *Raudnicum* & *Melnicum* adnavigat; ubi *Muldavam* occurrentem degustarint, dividere agmina solent, & molliores, præcipuè *femella*, *Muldavam* tenent, fortiores plerumq; in *Albi* perseverant: ij rursus quibus *Muldava* præplacuit, cum gravi periculo, in *Chruvierab* cataraetas superare coguntur; nihil deinde *Praga*, quam mediam transeunt, aut *Pontis* aspectu deteriti, in *Beraunkam* & *Sazavam* impin-

gunt, sed paucissimi ingrediuntur, denique recto semper cursu per *Muldavam* ascendentes, jam *imminuti numero* (nam à Piscatoribus undique petuntur & circumveniuntur) aut *Tinnam Muldavicam* tenent, aut quod frequentius agitant, *Wasavvam* petunt, tantâque est ejus fluminis gemmei pellacia, ut non modò *Strzelam*, sed penè ad ipsum *Sufficium*, quasi ipsum *Wasava* fontem exhausturi, perpendant; id peculiare habet *Urbs Piseka* (tantus est aquæ illius amor, alveo commoditatem præbente!) quòd ad eam *Urbem* parvam prolem suam propagare non dubitent, *Strdliczky* vocant, *Salmunculos* digitali longitudine, quos muriâ conditos, *Piscenses* amicis per *Bohemiâ* muneri mittunt; hosce *Salmunculos* miro aquæ marinæ desiderio teneri *Piscatores* affirmant, neque magnitudinem generi suo debitam implere, nisi mare gustarint; itaque ut Majores eorum, ex Mari in flumina, Aquæ suavitate trahi, ita hos secundis fluminibus in mare parentum suorum veterem, & magnam patriam properare, ac postea iterum, magnitudinis suæ jam conscios, reverti: ceteri in *Muldava* (nam *Luznice* fluvius illis obvius sordet) remanentes usquè ad caput & fontem *Muldava* pervenire contendunt, semper immutato numero, ad paucissimos, verius

illos

Salmonum Bohemicorum historia.

ter Salmo-
sum per Al-
sim.

sallos, redacti; nam vix ullos redire ad mare, prolibus, ut modò dixeram, exceptis, constat. Eandem fortunam sentiunt, qui in *Albi* ludere perseverant; hinc *lxlix* illorum captura in *Albi* (nam *Giseram* quamvis amœnissimum fluvium, tum *Cydlinam*, aliosque fluvios contemnunt) in *Albi*, inquam, ad *Obrzistvvi*, ad *Boleslaviam*, ad *Nimburgum*, ad *Podiebradium*, ad *Reginohradecium* capiuntur; *Reginohradecij* occurrente duplici fluvio *Aquilâ*, penè omnes unâ sententiam mutant, & cæteris omnibus fluvijs ipsòque *Albi*, quem tanto tempore bibe- rant, veteri nutrito suo, deserto, dextri feruntur, & *Aquilam* adamare incipiunt tantâ pertinaciâ, ut ad ipsum fontem *Aquila* aspirent, post *Kosteletum*, *Wambergam*, altero *Aquilâ* (ubi *Orlice* oppidum est) iterum relicto. Meminimus nostrâ ætate intra anni dimidij non amplius spatium, *Kosteletij* ad *Aquilam* septingentos aliquot magnitudine insignes retibus exceptos fuisse. *Salmonibus* pro tempore caro diversa est; nam primo *Verre violarum*, deinde cum rosæ florere coeperint *rosarum colore* tinguntur; ignavi saporis sunt, neque alijs piscibus præpollent, cum pallent. In manuscriptis Codicibus ad Annum 1432. *Salmonum* tantam ad *Reginohradecium* copiam subito apparuisse perhibetur, ut *Albis* alveo quodammodo contineri non posse viderentur, nec alteris ob alteros effugium daretur, sese mutuò velut in turba fit, impredientibus; itaque certatim Cives, aliique fluminis accolæ securibus armati ad capturam decurrebant, & ferro necatos trahebant in ripam. Hæc quæ latè de *salmonibus* attuli, mihi notissima sunt, ut qui *Czastolovicij* magnam pueritiæ partem egerim, ac *Kosteletij* postea, dum in Societatis esset ditione, capturis *Salmonum* frequentissimè adfuerim, & præfuerim aliquando. Jam & *Auratas* non omnes nostros fluvios consecrari, sed eos tantum, qui alve-

um saxosum habent, incolere, omnium Piscatorum confessione, & ipsâ experientiâ testante, constat, quæ super- vacaneum videtur prosequi, sed inde luce clariùs patet, vel mutorum Piscium testimonio (quod nuper dicebam) *Aquas* nostras etiam saporum diversitate discerni. Satis jam de *Salmonum* piscatu: *murena*, *aurata*, *capi- sones*, *perca*, *mugiles*, aliique fluviales pisces, passim in fluvijs nostris errantes spectantur; *Carpione Albeni* ad *Nimburgum* præcipuè, nihil est svavius; hic ut *Salmo* colores mutat, modò violaceus, modò roseus. *Sturiones*, quos *Acipenser*es dixerunt antiqui, & summo in honore Mensarum habuere, mole prægrandes & decumani, in *Albi*, ætate, ad *Lstomericium* maximè capi, frequentissimum est, ex quo apparet falsum illud esse, quod protulit Jonstonus: *Sturionem in Albi* sabsce- re, cum pingvissimus & ludibundus per tot centena milliaria ad nos perveniat. Ibidem ad pontem *Albi*, alibi- que passim, magno numero, *minores Lampetra* capiuntur, quas Germanicâ Lingvâ *Brüden*, Bohemicâ *Uey* noty dicimus; ludunt adversus pontem, & palos alveo infixos, digladian- tium, & antiquæ Romanorum militiæ, more, ad palum sese exercent, deinde osculo trabibus appresso inhærent tantâ pertinaciâ & firmitate, ut nisi maximo conatu virium avelli, & abstrahi non possint. *Faromirij* in *Albi* aliud genus est *minimarum Lampetra- rum*, *Uibile* dicimus, gratissimi saporis. Memorabile est quod Scriptores vetusti tradiderunt: *Barbones* (*Paromy*) nunquam antè in fluvijs Bohemiæ visos, *Carolo IV.* regnante Anno 1366. repente apparuisse, & aquas omnes per *Bohemiæ* implèsse; eorum hodièque in fluvijs *Bohemiæ* maximus est numerus, sed in piscinis non vivunt.

Austa Urbs est regia, ad quam in *Albi* typhlarum, seu oculatorum Piscium tam *lxlix* est captura, ut in eo genere

Aque apud nos diverso- rum saporum.

Carpio Nymburgensis. Sturiones.

Jonst. in Thom. mat. nat. in admirandis Br- sium C. 18.

Lampetra.

Barbones.

Beness. Caroli IV. Anicni l. 4. Chronicor. Scriptor ejus temporis.

M. S. Regino-
radecense.
M. S. Cestmã-
i Bartholom:
le Prachmann.

La Rep. Boh. C.
a. 5. 15.

Pisces sibi-
lis vocales.
Not. in Vestig.
Boh. Pte.

genere nihil simile per reliquam *Bohemiam* inveniri affirmet *Stranskius*.

Pro *Coronide Capitis* hujus, de minutis quibusdam *Pisciculis* mira est narratio (*Piskorze* illos dicimus, quod in arenis fluminum præcipuè versentur) de quibus hæc *Tammerus* noster: est, inquit, in *Bohemia* vocale quoddam genus *pisciculorum*, qui ubi se à *Pi-*

scatoribus clausos advertunt, sibilis, gemisibusque sortem suam intra aquam, ac etiam aquæ extracti mirum in modum deplorant. Vera scribere *Tammerum* certissimum est, vel si manu premantur, sibilant, stridunt, & ægrè id se ferre significant, idque propria experientiâ compertum est mihi.

C A P U T LIII.

Piscium, qui in fluvios Bohemiarum majores, vel ex Mari, vel ex minoribus fluvijis ingrediuntur, enumeratio.

Piscium nostratum historiam facile absolvemus, si eam sequamur rationem, quam *Piscatores* nostriteneant, quos hac de re loquentes sæpius audivimus. Ordo non modo ad claritatem, sed etiam ad brevitatem facit. *Duplex Piscium genus in Bohemia* fluvijis reperitur; *primum*: quod ad nos ascendit è mari peregrinum, *alterum* domesticum quod fluvijis ipsis innascitur.

Divisio Pi-
scium no-
stratum.

Primi generis sunt 1. *Salmo*, *Lachs* (*Losos*) si vox tibi *Salmomis* barbara videatur, *Ælox*. De his multa superiori capite. 2. *Sturio*, *Stör* (*Geseter*) *Jovius* apud *Fabricium Silurum*, *Curio Attilum*, *Rondeletius Acipenserem* esse putat. 3. *Amia*, *Wels* (*Sum*) (*Silurus Gelenio*, & *Gesnero* videtur) 4. *Lampreta*, *Lampret* (*Lampryda*) fictum hoc nomen alij putant, & *mustelam* esse *Ausonij* suspicantur. 5. *Mustela levis*, *Neunauge* (*Neynol/Otaticæ*). Hæc piscium genera libenter ad nos veniunt, & sæpe capiuntur; at reliqua marinarum, non nisi rarissimè. videlicet: 6. *Alausa*, *Zinge* vel *Goldfisch* (*Gesf*, *Slavis*) vetula fluvialis *Fabricio*. 7. *Pas-ser*, *Galbfisch* (*Matty Bozj Ryba*) 8. *Huso*, *Hausen* (*Wizyna / Wyz*)

Hæc genera optimè *Albini* *Piscatores* novère; sed alia quoque se ingerunt marina, quæ apud nos carent nominibus, ac præsertim ad *Lsomerianum*. in *Albi* (quod *Piscatores* narrantes audivi) nullum esse *Annum*, quo non ignotus aliquis à mari piscis veniens, capiatur.

Secundi generis Pisces, rursus in duas species dividunt *Piscatores*: 1. species eorum, qui in *Albi*, *Muldavâ*, aliisque fluvijis nostris majoribus habitant; at alteri ex rivis, & fluviolis montanis, aut piscinis, aut lacubus, præcipuè, ubi sese auxère, descendunt, & *Albino* aliosque majores subeunt; ab his ducamus initium. 1. *Trutta*, vel si id barbarum est, *Aurata* vel *Variolus*, *Farelle* (*Pstrub*) *Agricolæ* est *Salar Ausonij*. 2. *Thymallus* *Aschen* (*Lipan*) 3. *Mustela Bellonij*, *Struyen* (*Winit*) 4. *Gobio fluvialis*, *Steinpeis* (*hřiz*) 5. *Turdus*, *Smerling* (*Drozd Morstý*) 6. *Acus* *Stichling* (*Gesdit*) 7. *Angvilla*, *Xal* (*Zubor*) hæc etiam in piscinis nostris, si quæ magis palustres sunt, invenias. Novi Illustrissimum *Virum*, *Martinum L. B. de Paradis*, *A-*micum, dum vita manebat, singulariter, quietas magno numero *angvillas* per piscinas suas sparserat: tam felici proventu, ut in piscatu quàm plurimæ caperentur, neque postea quid

Angville
mian per
piscinas
postulat.

quidquid agerent, ex Piscinis poterant extirpari. 8. *Citharus*, *Mullen* / *Mladý Plavec* / alijs *Islavác*. Notandum de *Citharo* non constare inter Authores, quodnam piscis sit genus, qua de re apud *Gesnerum* multis locis disputatur. 9. *Turdi Saxatiles*, *Steinschmerling* / *Kalnáý Islavác*. 10. *Bdelia*, *Eldris* (est Phoxini species, ut putat *Gesnerus*) *horá Rybická* / *Strielický* / vel *Strielický*. 11. *Mustela varia*, *Beißter* (*Pískor*) 12. *Scorpius*, *Gesnero tinca*, *Schkin* / *Lpi*

Sfwec. 13. *Lachsoforn* / *Pstrub* *Losfosowý*, *Aurata lacustris*; scio præcipue ad *Glacium* aliisque montanis per *Bohemiã*, hos pisces tantæ bonitatis, sæpe etiam magnitudinis capi, ut parum *Æfoci*, aut *Salmoni* concedant. Amicus studiorum meorum D. *Fabianus Blouusky* Vir doctus & in officio regio constitutus, mihi affirmavit: se nescio cui ex Proceribus muneri *missas Auratas* attulisse, quarum singulæ 8. libras ponderarint.

(+)

Auratarum mira aliquando magnitudo.

C A P U T L I V.

Auratarum, & Thymallorum in fluvijis Bohemix multitudo. Enumerantur Pisces, qui vivunt in Albi, præcipuæque viginti species.

Hætenus semiperegrini, aut potius hospitantes in *Albi & Moldava* pisces, qui in fluvijis nostris minoribus, ac rivis, maximo numero & fecunditate nascuntur, constat homines in Bohemix montibus, *Auratis & Thymallis* (exceptis Mensibus quibus illi prolificant *Augusto & Septembri*, quodque ipse cum stupore ostensum à Piscatoribus vidi, quibusdam velut muscis vel araneolis in capite, sub pinnis, & ad caudulam obsidentur, & ad insaniam propè mordentur) *Auratis* inquam, & *Thymallis*, velut justo, & carneo cibo toto anno vesci. Expertus istud ipsum aliquando sum Anno videlicet 1650. cum Sacerdotio primum initiatus ad montana post *Rischnovium*, deinde rursus Anno 1652. ad montana *Zambergensia*, ut *Cunwaldum*, *Klasterecinum* } aliâque vicinialoca, *Piccardorum* (præcipue lectæ *Cunwaldensis*) refertissima, missus accessi, ut Christo eos lucrifacerem si possem, quod feliciter processit, mille 500. capitibus virorum sine omni in-

tentatâ vi, nec minis quidem, sponte & suâ voluntate, Religionem nostram amplexis, & ad pœnitentiam Catholicorum ritu adductis; sed, ut dicere institueram, toto illo tempore, etiam solennibus *Pascha* diebus, non alium mihi cibum Incolæ inopes, & montani præbebant, aut præbere poterant, quam pisces, *Auratas*, quas dixi, *Thymallos*, *fundulos*, aut *mullos*; jam ad rem:

Albi proprius est piscis *Rap* (*Islavác Labstý*) assus jucundissimi saporis; ex genere *Coracinarum*, ut putat *Fabricius*, *Gesnero fluvialis Capito*, 2. *Lucius*, *Hecht* (*Sstika*) de quorum ortu, cum in piscinis nunquam relinquuntur, & tamen Anno sequenti ingenti magnitudine capiantur, maxima est inter *Piscatores* disputatio; quidam existimant, ut *Angvillus* sic & *Lucios* ex putri solo sponte nasci; alij dicunt *semina luciorum* per anates silvestres devorata per piscinas excerni, atque ita profeminari; alij eadem semina ob tenuitatem suam cum *Aqua* deferri; alij ajunt à *Tinccis*, qui sponte & ferè in omni piscinarum lussu solo nascuntur, gigni &

Lucij vel lupi unde subitò in Piscinis apparent.

Aurata à quibusdam muscis vehementer cruciantur.

Carpio.

& seminari. Qua de re vide *Gesnerum* ultimæ huic sententiæ faventem. 3. *Carpio* vel *Cyprinus* de quo Capite superiori, (*Kapr*) *Karpff*. 4. Certum *Carpionum* genus, quibus nec lactes, nec ova sunt *Leiner* vel *Wörfling* / *Kapr galowý*. 5. *Perca* *Perßten* (*Wolau*) est armatus, & pinnulis surrectis manum vulnerat. *Bohemi* omne piscium genus echinis horrens, *Geßdit* appellant. 6. *Mullus*, *Ciceroni* barbatus, *Aufonio* *Barbus* vel *Barbo* *Parm* (*Parma*) 7. *Fundulus*, *Grundel* (*Mren*) tanto numero & facilitate in *Bohemia* provenit, ut in *Bechinensi* regione, atque etiam *Plsnensi*, sextarius fundulorum (nam liquidorum mensuris, velut potus, vendi solent) in quo facile 100. & plures funduli continentur, duobus nostratibus *Cruciferis* comparetur. 8. *Alofa* vel *Alaufa* *Jesen* (*Mágowá Ryba*) 9. *Ajellus*, non marinus ille, sed *Germanis* *Hesling*, *Zagtéel wodnj*. 10. Ex *Gobiorum* genere, caret latino nomine: *Dibel* seu *Elten* *Misniacis* (*Claußf*) grandi capite, aliqui *squalum* appellant. 11. *Prasinus*, *Brasen* vel *Blesch* (*Ljn*) neb *Praßma* *Bohemi*s) 12. *Rabellus*, *Kotengel*, *Ljn čerwený*. 13. *Alburnus*, *Weißfisch* (*Bélce*) 14. è *Carpionum* genere, paulum tamen capitosior, *Baras* nobis. 15. è *Gobijs*, *Polec* / *Obertottig*. 16. Minutuli pisces (*drobné Ryblčky* / *Owesi ničky*) vix magnitudine avenæ granum excedunt. 17. *Mugil*, *Prausbnik*, *Hardern*, est *Apuarum* species, de quibus *Gesnerus*. 18. *Cobitis* aculeata, *Setawec* / *Steinbeißer*. 19. *Acus aculeatus* (*Mihole* / *Stihling*) hoc piscium genus ad *Faromirium* ingenti copiâ capitur, estque singularis eo in *Albu* loco bonitatis. 20. *Lampetra minor*, (*Neunaug* / *Ueynot* / *Ostetice*) apud nos capitur *Litomericij* (præsertim ad pontem *Albi*) maximo numero.

Cancri.

Sequuntur pisces cum pedibus, scilicet *Cancri* (*Krebs*) *Kal*. *Fabrici-*

um risi, qui malè *Cancrum* appellari contendit, & quem nos *Cancrum*, ille *Locustam* mavult appellare; quod etsi verum sit, ut ex *Gesnero* intelligimus, tamen appellationem omnibus gentibus usitatam, servare oportuit. *Cancros* totius *Bohemia* laudatissimos gignit *Fluvius* (penè dixissem *Amnis*) *Cydlima*, qui supra *Giczinium* nascens ad *Libicium* exoneratur in *Albu*. *Jucundam* quandam & *svavem* gustatu carnem *Cydlimenses* offerunt *Cancri*, sic ut facile intermoscantur ab alijs; eam præstantiam conciliat illis *Cydlimæ* fluvius herbosus, & per prata & herbas *Cancris* amicas, & vescas leniter labens ripâ graminè & opacis arboribus undique convestitâ, ad quarum radices in *Aquis* *Cancer* cavo suo fidens libentissimè habitat. *Lepida* facis est venatio *Cancrorum* laceratâ *Ranâ*, & palo in *aquis* fixo adnatantium, & sponte subeuntium retia; nec minus habet voluptatis, *Cancros* in pratis velut flores, aut lapillos legere; eam venationem cum primùm ad *Novamdomum* in *Piscinis* spectâssem, non modicum ocrem animo percepi voluptatem: *Æstate* & *Autumno*, calentibus ad noctem crepusculis, è *Piscinâ* ad pastum in prata egrediuntur *Cancri*; quod ubi sentiunt *Piscatores* retia piscinæ cursu prætendunt; *Cancri* strepitu animadverso quàm primùm in familiarem *Piscinam* recipere sese conantur, at priusquam domum perveniant in sicco deprehensi colliguntur, nec ferè ullus evadit: nam qui etiam ex ijs celerrimi sunt, & in *Piscinam* prope rant, retibus implicantur. In iisdem *Piscinis* ad *Novamdomum* maximus est *Cancrorum* proventus, ut retibus velut si pisces forent, *aquis* extracti; certo numero accepto, ceteri *Piscina* reddantur, *Domino* in futurum prospiciente; sed *piscinales* *Cancri* (quod addendum est) multum fluvialibus bonitate concedunt. Per eam viciniam ad *Novamdomum* *Piscina* quædam parvulæ *Fundulis*, minuto generi

Cancer Cydlimensis.

Piscine fundulorum.

piscium, designantur, levissimo pretio ibi funduli vacent, plerumque sextarius cruciferis duobus vel tribus. In *Fundulorum Piscinis* alibiq; nascuntur alij *Pisciculi*, *minimis*, ut ita dicam, minores (*Onesimety* nostrum vulgus appellat, quòd *Avena* granum vix superent, qui eorum minimi sunt) tanti verò eorum Exercitus apparent, ut eos ad Solem in aquæ superficie apricantes, *Pileis* silentio subjectis, à *Pueris* excipi viderim; eduntur cocti, vel in butyro frixi Cochlearibus, estque is cibus suavissimus. In viam redeundum est.

Minutuli piscis.

Cochlear.

Sunt etiam nobis, quæ Latinis *cochlea*, eæque duplices: alteræ *bivalves* in fluvijs (aliquando gemmarum, aliquando cancrorum receptacula, & cibus) alteræ *turbinate* meliores, quas è terra palustri, & vallibus hortorum, & sub vallis murorum effoderis; *limaces* usitatissimâ voce compellant, vulgò (*Smetky*) *Piše / Pilauzy / Zlemeyš Di*. Quàm plurima alia *Piscium* no-

Limaces.

mina qui in fluvijs nostris vivunt, possem adducere; sed in his tot lites, inter Anthores excitantur, ut (quod de *Avibus* postea dicam) quid teneas, scire non possis. Inspice, oro, Lector *Gesnerum* l. 4. de *Piscibus* scribentem; vix tria quatuorve *Piscium* nomina reperies, quæ certa & indubitata sint, reliqua omnia revocantur in dubium. Porrò *Gesnerus* sæpe citat & laudat *Kentmannum*, qui ad se Catalogum miserit *Piscium*, qui in Albi flumine apud nos orto capiantur. Mihi eum Catalogum videre datum non est; sed *Georgij Fabricij* Catalogo, quem in *Annalibus Urbis Misnæ* adduxit, multum me adjutum hoc loco profiteor. Unversim tot sunt, in *fluvijs Bohemiæ*, piscium species, ut quidam senex *Piscator* octoginta amplius *Piscium* nostrorum nomina distinctè recitârit, quæ latinè ego, nisi infinito labore, post lectionem plurimorum Authorum, non possem reddere, vel si maximè velim.

C A P U T L V.

De Piscinis Bohemiæ. Vetitum aliquando excitare Piscinas. Quæ amplissimæ in Bohemia. Quid sint, & quâ ratione exstruantur. Quàm utiles Dominis.

Piscinæ in Boh. quales

Piscinas, cùm de piscibus loquimur, præterire, piaculum foret; tanta profectò in *Bohemia* earum multitudo est, ut aurèâ *Rudolphi II.* ætate in Comitijs Regni vetitum fuisse legamus, nè *Piscinæ* plures per *Bohemiâ* sine publica autoritate excitentur, quòd & salubritati Cœli officerent nebulis, & agros coli mallerent Majores nostri, quòdque almam Tellurem mallerent ad partus suos cogere, quam merfam ad perpetuam quandam sterilitatem damnare; nullus apud nos siti moritur, at samep, ut le-

gimus inter exempla, etiam *Bohemiâ* sapius sensit. *Trebonenses*, *Crumlovicenses*, *Budovicenses*, *Pardubicenses*, *Poldiebradienses*, *Cblumecenses*, *Rozdialovicenses*, *Kopydlnenses* ditiones, piscinarum obtinent principatum; in una regia ditione *Pardubicensi* quadringentas præterpropter piscinas numerari, ex rationarijs libris constat; maxima earum, ac fortasse totius *Bohemiæ*, *Czeperka* cognominatur, duo, eoque amplius, milliaria Germanica maxima (qualia apud nos sunt) amplectens & ambiens; altera post hanc *Wyplatil* dicitur. Ejus amula *Rosenberg* nomine, post *Trebonam*; cujus funda-

quæ maximæ.

Krczin maximus Piscinarum magister.

Piscina Rosenbergi & super eam Pons mille quadringentos passus longitudine.

M. S. Wenceslai Brzezan.

Jordan piscina ad Taborium, aliaque majores.

Rybná.

fundator, & opifex *Jacobus Krczinus* fuit, *Rosensum* major *Œconomus*, seu *Capitaneus*, in quam primum aqua Anno 1585. 24. Maij, cœpit immitti. Hæc aquis diu destituta, nostrâ iterum aetate cœpit impleri; quâ parte angustatur *Piscina*, *Pontem lignum* statuere *Rosenbergici*; habeo idoneum testem, qui eum pontem transiens diligenter passus vulgares suos, (quinque pedum) numeraverat, & ad mille quadringentos passus *Pontem* extendi deprehendit. Cataractas duodecim unde Aqua effluat, habere *Piscina* dicitur, tantâ omnes altitudine, & amplitudine, ut per eas sæni currus innoxie transire possint. In procellis & imbribus subitis, summâ & prope ratâ diligentiam ad eam accurrunt acolæ, nè aggeres vitium patiantur; nam si rumpi contingeret, damna quæ *Bohemia* adferri possent, Dominus præstaturum pro se & futuris Dominis promisit, quod etiam *Tabulis Regni* ad perpetuam hujus obligationis memoriam Majores nostri providè annotârunt; idem est de *grandi Piscina ad Taborium Jordanis* nomine, quæ rupta, *Veterem Pragam* creditur mersura; alia est ad ipsam *Trebonam* appellata *Mundus*, & ad *Podiebradium* alia *Blato* nomine; hæc *Piscinæ* omnes alias per *Bohemiâ* magnitudine superant, piscium svaivitate non item; hanc enim sola magnitudo non facit, sed soli seu fundi bonitas pastui piscium opportunâ pingvedine. *Piscinarum* scientia, & *Œconomia* pertenuis est, cum res habetur; at *piscinæ* aptum locum invenire, statuere, effodere, maximum laborem, diligentiam, ac sumtus requirit, suntque apud nos *Piscinarii*, & *piscinarum* artifices, qui & novas condere, & veteres obsoletas, situ squalentes, aquâ fugiente vacuas reficcatasque, aut alijs vitijs laborantes, reparare, & reconcinnare noverint, genus hominum, ebrietati & quæ consequi solent, deditissimum, ac nullius famæ, ideoque maledicto

communi *Piscinarium* dicimus, hominem extremæ improbitatis & fortuntæ.

Natura piscinam non facit, sed *Arts*, quippe totum manufactum est opus: depressa vallis eligitur, vivo & perenni irrigata rivo; advocantur Operæ, *piscinæ* area designatur, effoditur ad justam profunditatem humus, excitantur firmissimi aggeres, iique saxi & lapidibus *piscinam* versus, ut aquæ obstant, quasi moenibus muniuntur, sic ut plerumque unius alicujus majoris *piscinæ* constructio aliquot aureorum millibus constet, si operarum labores solvendi sint, si aquarum deductiones, & edificationes aggerum, opus cataractæ, ac cœtera spectentur. Postquam speciem *Piscinæ* accepit, tum cataractæ, tum tubi, & canales in infimo *piscinæ* loco statuuntur, perque aggerem infernè ducuntur foras, ut quoties lubet aqua demitti, & in sicco *piscis* deprehendi possint. Hæc qualisqualis *Piscinarum* descriptio necessaria visa est; jam enim fuere *Œconomiarum* nostræ ignari, qui *Piscinas* nostras, *Lacus*, & *Paludes* esse crederent, quod non ita est; cum *Piscinæ* nostræ manufactæ sint, aquâ novâ semper & vivâ subeunte, priore veteri emissâ, deinde quoties lubet, Aquâ omni spoliari possint, tantâ securitate (nisi ipsorum *piscium*, *luparum* præcipuè, seu *luciorum* voracitas obstet) ut numeratò *piscis* injici possint, quos annis vertentibus jam auctiores recipias. Quis primus apud nos *Piscinarum rationem* docuerit, quis *Carpiones* potissimum alendos (qui & fecundissimi, & exquisiti saporis habentur) pervaserit, ac cœtera huc spectantia, altum est historicorum silentium; crediderim, ut jam olim dixi, inventionem, aut saltem multiplicationem & quòd ea res artem quandam contineat, ad *Caroli & Ernesti I. Archi-Episcopi Pragensis* felicissima tempora pertinere, idque ipsum *Beneffius* videtur innuere. A *Boemis* factum initium, *Piscinarum* multu-

Rybná.

Piscinæ obfectio.

Piscinæ, & lacus differentia.

In vita An. si l. Archi-Episcopi Beneff. l. 4 Chron. pag. Piscinarum origo.

turu-

titudo, quâ vicinas omnes Provincias superamus, ostendit; post Annum 1500. Moravis quoque, & Silesijs Proceribus (ut erant *Bohemis* consanguinitatibus, & fœderibus, & Coronæ, ac Regni unius necessitudine junctissimi) *Piscina* placere cæperunt, maximæque author illis fuit *Joannes Dabruvius* homo Bohemus, postea *Olomucensis* Episcopus; vulgato insigni libro de *Arte Piscinarum*, quo explicuit omnia, & Œconomix partem illam Proceribus Moravis egregiè commendavit. Hoc quodammodo patrimonium ætati postfuturæ Majores nostri reliquere, quo dormienti Domino millenorum ac millenorum piscium vitâ, *Nummum* multiplicetur & crescat, ut quodammodo (si parva licet componere magnis) *Timotheo Cononis* filio cubanti, *Fortuna* jactus suos donabat, & Urbes in rete suam coactas tradebat in manum. Sua quoque præter lucrum opimum Domino, quibusdam apud nos *Carpionibus* inest venustas, præsertim qui *Regij* appellantur, quod genus vix extra *Bohemiâ* (in *Moravia* tamen aliquando, sed à nobis advectum) inveneris. Duos habent ordines squamarum, quæ à capi-

Carpiones
regij cum
Annullis.

te ad caudam usquè trahuntur, cœterâ nudi sunt; squamæ in aureum colorem desinunt, jucundissimo quodam carnis sapore præstant cæteris, sed ob teneritudinem diu non vivunt, cum loricâ illâ squameâ adversus injurias minimè defendantur. Olim aureis Bohemix sæculis *Carpionibus* anniculis annulos aut circulos ære aliquo lucentes secundum os, aut caudam suspendere mos erat, quoties *Illustriſſimis Parentibus*, aut diviti Patrî familias & piscinarum Domino filius erat natus, lætitiæ contestandæ causâ; eodem anno inferebant *pyras*, aut *pomos* &c. ut cum puero nato isti & istæ crescerent. Memini Equestri ortum loco Virum (cujus jam filios in *Baronum* statu videmus) qui coram me gloriabatur Anno 1644. quod adhuc octo *Carpiones* sibi supparis ætatis (jam tamen annum 40. superabat, in piscinis haberet ex ingenti turba superstites, quos *Pater* ipso nascente signari jusserat, unumque *Carpionem* ex illis signatum afferri jussit, qui velut effectus, & morbo gravis senex semper in fundo piscinæ jacebat, nulli amplius sui, nec ut mensis tam ignavâ carne posset placere.

C A P U T LVI.

De eodem Argumento Piscinarum: Piscinæ pro fatu carpionum. Pisces qui Piscinas amant. Origo Luciorum. De Piscinis Rosensium. De Lacubus Bohemix. Mirum de Lacu limitaneo ad Bavariam. Fossæ altitudinis infinitæ, & hiatus ad Misseno.

Piscinæ ad
fœtus.

Præter majores illas *piscinas*, in quas *Carpiones* adultiores, & nonnunquam plurima sexagenarû millia imponuntur, aliæ piscinæ *Minores* ad prolificandum eliguntur; fœtus eorum separatim ad lætiores & fertili-

ores pabulo piscinas portantur, dum justum sive magnitudinis incrementum *Carpiones* accipiant. Præter *Carpiones*, non rarò anguillas, *Percas* autem, & albulas (*Bêlſce* vocamus) aliôsque non ignobiles pisces, in Piscinis invenias, sponzè serè nascentes, aquis devehenticibus semina; unde super-
canea

Luciorum
seu Luporū
aquaticorū
origo.

canca videri possit disputatio, quæ *Piscatores* exercet, ut antè dixi: unde *Lucij in piscinis nascantur?* non opus est, ut reor, ad silvestres anates, aliàsque aquaticas aves confugere, quæ alvo luciorum semina deferant, & amittant, cum *Aqua* & facilius & frequentius idem præstare possint, & solum piscinarum, semel tali semine suscepto, facturam illam *luciorum* lupinam (laxam æquè ac tristem piscantibus) ex sese producere, ut de ranis olim Ovidius cecinit: *Semina lymus habet virides generantiamanas;* adde quod deteriorum felicitior ubique proventus sit, naturæ mirâ in res noxias fecunditate, argumento humanæ nequitiae, cui ultro sine ullâ satiore & cultura, spinæ, tribuli, & deterrima quæque proveniunt. de hac *luciorum* nativitate plura alibi. Ad piscinas redeundum est.

Piscinarum
apud Rosenses
summa
cura & mul-
tudo.

Rosenbergici Proceres, piscinarum numero, & utilitate, Regias in Bohemia Ditiones proximè accelsère: habeo in duplici historia *Rosensis* manuscripta, consignatas *Piscinas* omnes *Rosensium*: quòque anno effossæ sint, qui Rusticorum agri, aut villæ illo labore demersæ, quomodo dissoluta, & compensata subditorum damna, aliàque hujusmodi ad *Piscinas* pertinentia. Dominus *Wok de Rosis* post An. C. 1480. piscinis quàm plurimis de novo excitatis, ditiones suas implevit; patrem filius *D. Petrus* superavit, *Trebonensis* regione piscosâ redditâ. *Piscarium* & piscinarum egregium artificem & libratozem habebat *Stephanum Netolicky*, dignum protectò, qui hoc loco memoretur, ob artem, quâ per *Bohemiâ*, alijs quoque humanæ vitæ commodis inventis inclaruit; hic observatâ prius telluris illius altitudine, aut contrâ declivitate, varijs *Mæandris* & flexibus, per totam regionem, *Rosensium* ditioni subiectam, mirabilioris invento, aquam fluentem & per aliquot centena passuum millia usq; ad fundos *Sternbergicorum*

M. S. hist. Ros.
ad An. 1480.
1491. 1483.
in Wokone. C.
in Petro Anno
1510. 1519.
1518.

Netoliczkij
pulcherrimum
inventum in
Aquis recētibus
per *Piscinas*
ducentis.

Procerum Bechinenses deduxit; multos annos hic labor consumsit, multisque impendijs opus fuit, dum fossæ quædam cæcæ, & rivi, aquis sibi semper securè succedentibus fierent; ad extremum feliciter Anno 1518. perfectus est labor; & *Stephanus*, quem jam æmuli irridere cœperant, invidiæ victor, maximis à Domino præmijs est donatus. Ad *Lacus venianus*.

Lacus & lacustres aquas paucas habet *Bohemia*; si qui *Lacus* sunt, suâ & parvitate, & ignobilitate census non merentur. In *Litomericensi* regione post *Dubcovium* (Duxs Germanis) spectatur *Lacus* amplitudine insignis, ex quo *Bielam* fluvium oriri certum est; de hoc *Lacu* rarissimis piscibus refertissimo, mira accolæ narrant, quibus piscandi Jus ab antiquo concessum, exclusis omnibus, qui antiquum jus à Majoribus probare non possint, licet habitent in ripa; accessi nuper locum, ostendère accolæ piscinas procul distantes à *Lacu*, quæ exhauriri nunquam possent; videlicet cum in terra *Lacum* contingant, subterrancâ viâ *Lacui* junguntur, qui novas semper ac novas piscinis illis aquas suppeditat; plura de illo non reperi.

In Ditione *Crumloviensi* *Lacus* est (*Pleckenstein* incolæ vocant) aquis è telluris utero nascentibus. eum, ut erat rerum naturæ curiosissimus, *Wilhelmus Rosensis* explorandum sibi & dimetiendum sumsit Anno 1567. longitudo patet 240. latitudo 84. profunditas, orgias quinquaginta exsuperat; certis in locis, quasi fundo careret, altitudo satis explorari non potuit; alitoti & ignoti generis pisces, tum *Branchos* quosdam aquaticos, aliàque insecta (*Lecty* vocant *Bohemi*) cancris maximis majora. Ex lacu rivus profluit tanto impetu & aquarum copiâ, ut duas rotas molares facillè propellere posse existimetur.

Lacum, manu & arte sub *Arce Bezdiezy* Anno 1366. maximo conatu, adductis perennibus aquis, efficit *Canalium*

Lacus Bohemice ad
Dubcovium.

Lacus Pleckenstem.
Wen. Brasen
in Vita Wilhelmi de Rosi
ad A. 1567.

Insecta.

Piscina Crumlovi.
rolí IV. vel
lac potius
rolus

volus 17. Imperator Augustus; multis operarum millibus, multisque pecunijs opus constitit; nec dubitavit ipse *Carolus*, Augustus & laureatas manus huic labori admovere.

Lacus post Sufficiam.

Post *Sufficiam* (*Sicciam* veteribus Bohemis dictam) *Lacus* est amplissimus in regiuncula, quam alterum orbem (na onom *Swetel/in jener Welt*) ob longi angustias, quæ angulum quendam à Natura abstrusum conficiunt, & ob iter impeditissimum, vocavere *Majores*: in eum lacum, si vel lapillum, vel ferrum injicias, turbari subito *Aquam* videbis, & *Aqua* fundum cum summo commiseri (tanta est *Aquæ* illius impatientia, ut se contactu illo violatam putet!) tandem astuare, & ab imo fervere, donec denique omnibus fluctibus in hostem conspirantibus, lapillum, & quidquid conjectum erat, ad aquæ margines & ripam extrudat. *Res est certissima & contestata*; adjicit *Theobaldus*.

Theobald. in Ar-
tibus Naturæ.
lib. 11.

fossæ pro-
undissimæ
à Mileno.

Ad *Lacus* quadantenus referri posse videtur, mirabilis & nulli satis explorabilis terræ hiatus in *Boleslaviensi* Districtu: post *Mšeno & Hlavo*; medijs in campis, infinitæ quodammodo altitudinis fossæ, & foramina patent, earum fundum frustra vel oculis, vel ullâ bolide, aliâve arte explo-

res; aqua ibi stagnat, & hieme etiam gelatur; *Ventorum* in cavernis illis patria & nativitas est, inde evolant, totâque illam regionem, imò & *Bohemiâ* reliquam evertunt; sæpe contingit, ut quo impetu *Venti* se efferunt, eodem secum glaciem rapiant in auras, plurimorum centenariorum pondere, ad mille & plures passus volantem, quandoque hominum, pecudum, & domorum gravi exitio. Hæc à Religiosis & oculatis testibus ex *Mšeno* oriundis accepi. *Lacus*, præter hos, alios nescio. Duo, alter ad *Teplam*, alter ad *Blatnam* ignobiles, *Lacus* nomen vix cum dignitate sustinere possunt.

Omnium in Bohemia *Lacuum* nobilissimi (quorum jam mentio facta est à Nobis) censeri possunt, *Cerconossorum Montium Lacus* aliquot, tum quòd in summa *Montium* altitudine consistant (quæ paucis Montibus est gloria; qui si unum aliquem, vel tenuem fonticulum proferant, commendantur) tum quòd ex ijs *Germaniæ* universæ notissimum flumen, *Aquarum* apud nos Regnator *Albis*, ac ceteri minores Fluvij nascantur & profuant; qua de re nominatis fluvij egimus in *Montium* illorum descriptione Cap. 6. §. 2.

Lacus Montium Gigitteorum.

C A P U T L V I I .

De præcipuis in Bohemia, Aprorum, Cervorum, Capreolarum, Damularum, & minorum gentium, ut Cuniculorum, Leporumque vivarijs. Raritas animalium, & studium ea in re Cæsaris Rudolphi II. Leones duodecim in Bohemia nutriebantur.

Leo summus Burgravius. Leo ante Rudolphum Cæsarem venabulo occisus.

Bohemia veteris Proceres opulentissimi, bellis hæreticorum tandem ponentibus, cum domi altissimâ

pace, sub *Wladislao*, *Ludovico*, postea sub *Maximiliano ac Rudolpho* Regibus gauderent, ad Palatia, arces, domosque magnificas exstruendas (bus alius erit dicendi locus) animos adja-

R

de 17. 11.

adjecere; his ad necessitatem, utilitatem, & commoditatem, pro cuiusque facultatibus, & Genio conditis vel aptatis, ad delicias, ut fit, & voluptates architectandas convertere sese. Non parva voluptas visa est: ferarum receptacula, quæ *Vivaria* dicimus, excitare, ut quod in silvis aliquando venatione quaeritur, id domi & præsens semper, obviâ & parabili voluptate habeatur. Ad id saltus crebri, depressæ convalles, prata, plana, colles, rivi, mirâ in his Bohemice telluris & gratâ varietate, facultatem maximam suo loco præbebant; de *Phasianorum*, & *perdicum* ac cæterarum avium per Bohemiam nemoribus, aut naturâ, aut manu humanâ adjuvante factis, dicemus suo loco.

Rudol. II. theriotrophio & ornithotrophion.

Oswald. Crol. in lib. de signa avium præf. Drecol. in Anvisod. Mæus avis.

Pittacus Rudolphi.

In hoc studio ipsi Reges exemplis prævivere sic, ut vix regia ditio in Bohemia reperitur, cui *vivarium* desit: Praga post Arcem non maximum illud quidem, at fluminis *Muldava*, insularum, arborum & aliarum commoditatum, quas amant fera, merito, tum quod à Regia Urbe non procul, carissimum *Rudolpho* fuit; in hoc omnis generis fugaces feras, ut *Cervos*, *Damas*, tum peregrinas, *bubalos*, *oves Asiaticas*, & rara alia, ac mira in animalibus alebat; Domi habebat aliud, angustius illud quidem, sed terrificum, quo *Leones*, *Tigrides*, *Pardos*, *Lynces* &c. suis quodque caveis & domunculis, imò & aves, *Casareas Aquilas*, & quidquid peregrinum ac rarum in Avibus reperiri potuit, incluserat. *Mæus* avis est, quæ risum humanum & cachinnum ad miraculum imitatur, (*Lachhanßel* Germani nomen à ridendo imposuere) tum cachinnabatur maximè, cum blanditijs, laudibus, vel etiam teneris precibus provocaretur. Duas ejusmodi Aves è Turcia missas *Rudolphus Imperator* alebat, sed altera per hortulani negligentiam aperiit, altera usque ad *Rudolphi* mortem Prage remansit. Vidi ipse *Rudolphi II.* Pittacum, qui Cæsari illi olim

fuit in delicijs, jam senem & fractum ætate, quem mihi videndum obtulit *Fulius Henricus Saxo Lavenburgicus* hodierni Principis Pater, clarissimus & militaris heros, cum ipso invitante & jubente *Sslackverdano* venissem: erat gallinæ urbicæ magnitudine, & quod rarum habetur, nive candidior, ut ne unica pluma quidem alterius coloris, nisi candida inesset; si indignaretur, vel alio affectu moveretur, cristam candidissimam, *Parvonis* coronæ simillimam, in occipitio, ut sic dicam, placidè aliàs jacentem, surrigebat; comis totus, & (quod alijs inusitatum) minimè mordax, Hispanicè loquebatur, puerili præcipuè ætati benevolus, atque amicus. Ex hoc *Pfistaco*, quod de diurna avis hujus vita scriptores tradunt, apertissimè confirmatur. Sed ut ad id, unde discessi redeam: aliud ferarum *Vivarium* sub ipsis Aulæ Regalis fenestris Praga (quod hodièque, sed feris penè vacuum videmus) in fossis & vallis *Regia* excitant Majores: *Cervisq;* illud, & *damulis* refererant. *Leones* & animalia cætera, quæ nunquam mitescunt, certis ex ligno, atque etiam lapide constructis domunculis & casis, ut modò dicebam, claudebantur. *Leonum* facta mentio, admonet memoriam memorabilis procius exempli: quod apud Pontanum l. 5. Bohemice Præ C. 4. legi potest.

Aliud de Leone exemplum coram *Rudolpho II.* editum narravit mihi Vir nobilis, ex Equestri *Bechimiorum* familia multæ ætatis, qui sub Imperio *Rudolphi* vixerat: accidisse quodam tempore, ut Imperator animi causâ ad *Iberiotrophium* illud suum accederet, *Leones* visurus; inter Proceres Aulæ *Turcicum Legatum* quoque adstitisse, qui à *Cæsare* interrogatus de feris præsentibus, commendârit initio *Leonum*, ac cæterarum belluarum magnitudinem, *Lyncium* ac *Pantherarum* venustatem, mox tamen adjecerit: apud suos *Turcas* id esse moris, ut quoties-

Fere in vallis Arcis Regiæ Pragæ sit.

Duellum temporale cum Leonis in Rudolphi Cæsare gratiam susceptum.

tiescunque *Cæsari* belluæ aliquæ exhiberentur, statim unum, vel alterum è prioribus petere, ut in *Leonem* sibi liceat pugnare; *Rudolphum* igitur *Cæsarem*, quia se tangi videbat, Aulicos suos circumspexisse, ac continuo quendam ex familia *Hannibaltiorum* in medium prodijisse, qui à *Cæsare* petierit, copiam dari sibi cum illo *Leone* decertandi: factâ copiâ, descendisse in aream solo venabulo armatum, & cum *Leo* furens in eum faceret impetum, vitato & eluso agilitate Leonis impetu, latus belluæ venabulo hausisse tam felici nec minùs certo ictu, ut momentò bellua expiraret; at *Hannibaltium* relicta in vulnere hastâ petiisse, latus *Leonis* aperiri. quod cum factum esset, deprehensum transfixum esse venabulo *Leonis* cor; tam certa erat herois manus! quem collaudatù multis verbis *Cæsar*, & aureâ torque, aliisque præmijs donatum, favore perpetuo super alios deinceps extulerit. Nos ad *Vivaria* ferarum redeamus.

Vivaria ferarum Regia.

Uno à *Pardubitzio* milliari Arx est *Kuneticzka hora*, quæ ad plurima milliaria (tanta est altitudo) videri potest; ea arx *Vivarium Cæsareum* ferarum omnium generis plenissimum claudebat olim; at nunc ad ipsum *Pardubicium* amœnissimis in locis, *Vivaria* maxima ferarum (præcipuè censentur, *Apris*, *Cervi*, *Damule*) videbis, in quibus uligines, & piscinæ non paucae (ad natandum *Cervis* istæ, illæ ad volutabrum, quæ unica est *Apris* voluptas) & glandiferæ insuper arbores ad pabulum, & nemora, & dumeta ad umbram capiendam, continentur. Cum Regijs vivarijs Proceres permulti certabant: *Kladnense* *Zdiarskiorum*, *Teplicensense* *Chinskiorum*, quod ipsam Arcem quondam descriptione & opere *Hollandorum* permunitam (*Daubrawská hora* Bohemis dictam) complectebatur. *Trečkianorum Welisense* ad *Giczinium*, in cuius vivarij medio fortissima Arx quondam stetit *Weiße* nomine, à *Wilhelmo Trečka*

Procerum vivaria.

magno, & felici in *Turcicis* bellis *Duce* (de quo *Mercurius Gallo Belgicus* consulatur) Operibus communita, atate nostrâ dejecta est. *Smirzicense* *Theriotrophium* à *Smirzicys* Proceribus excitatum insigni magnitudine, hodièque Comitum *Galassiorum*, qui eam ditionem obtinent, magnificentia lustinetur. *Teimense* *Trauttmandorfiorum*, *Brundusense* *Regium* primæ magnitudinis, quod omnibus per *Bohemiam* *Vivarijs* antecellit, aut concertat. In *Hradek* ad *S. Procopium Waldsteiniorum* est; in *Gaiersberg & Orlik* *Witanowskiorum*; in *Wlassim* *Talmbergicorum* perelegans, aquis irriguum & muro cinctum; *Giczimense* *Ducem Waldsteinium* primum conditorem agnoscit, èstque illustre, nec cæteris superioribus quidquam concedit; viam ad *vivarium* ducentem, mille *tilijs* ac pluribus, in *quincuncem* dispositis latissimam (unicum in tota *Bohemia* hujus generis opus) alibi descripsi. Sunt præterea *vivaria*: *Podiebradij* aliud *regium*; *Pragæ* tria, in *Bubenecz* sub *Arce* *Pragensi*, in *Stella* alterum, in *Pomœrijs* *Arcis* tertium; ad *Novam domum* *Novodomxi* *Proceres* spatiosissimum, & peramœnum exstruxere *ferarum Vivarium*, èstque hodie in ditione Comitum *Slavasarum*, quorum curâ ad summam elegantiam ascendit; gemino à *Kuttenberga* lapide *Rabenhauptij* perelegans habent *vivarium*, cui vicinia par non habet; in *Czastolovicz* *Domini* ab *Oppersdorff* refertissimum *feris*, me puero, *vivarium* excoluerunt; aliqui concidisse illud & non curari narabant; *Chlumecense* Comitù *Wchinskiorum* venustate, & amœnitate locorum commendatur; deprædicantur & alia, ut in *Kosmonos* *Comitis Czerninij*, & ejusdem in *Sobotka*; item *Blatnense* *Comitis Rozdraxovij* altissimis & opacissimis arboribus confertum; laudatur æquè *Cerhonicense* *Daudlebskij* *Equitis*, *Patroni* & amici mei. Et quis cætera, tanto numero per *Bohe-*

Netolicen-
se vivarium
magnitudi-
nis vifendę.

miam sparsa enumerare possit? omnia quæ jam attulimus *vivaria*, seu Græcis usitatâ voce *paradisos*, *Netolicense* Rosensium Procerum amplitudine & circuitu septorum, quæ aream claudunt, superare videtur; nam duo milliaria grandia (qualia nostra sunt omnibus in Evropa milliariibus, si Ungarica & Norwegica exceperis, majora) ambitu complectitur; silvas & nemora, arces, montes, valles, *Wilhelmus Rosensis*, qui fieri fecerat, clausit. Pagi quinque integri, duo dimidij, prædia quatuor supra quadraginta hoc vivario perire; pretium Dominis *Wilhelmus* persolvit, alibique agros assignavit colendos; *cuniculorum* in eo innumera vis spectatur. De-

Cuniculi.

scribit hunc *Paradisum Wenceslaus Brzezan* in Magni *Gulielmi visa* ad Annum 1579. quo absolutum est opus, simulque acerbissimè in *Jacobum Krcinim*, laudatissimum, & Œconomix peritissimum hominem invehitur, *Telluris* ipsius *corruptorem* appellans, qui plurimum telluris aquis ad piscinas mergendo, & ad vivaria ferarum usibus humanis subtrahendo absorbuerit, & quodammodo devorârît; sed bonus hic Scriptor nescivit, aut nescire voluit, Dominorum voluntatem, omnibus Œconomix legibus esse potiozem, quibus, etsi nœxia jubeant, nec quicquam adversante Œconomia, parère denique sit necesse.

Wenc. Brze-
zan Ad. S. 1. ca.
Wilhelmus
ad. A. 1579

C A P U T L V I I I.

Venationes ferarum in Bohemia usitatæ percensentur: Aprorum, Cervorum, Damularum, Leporum &c. Lupi artificio unum in locum extracti. Monstrosè duo Lepores conjuncti à Natura in unum corpus, capti sunt. Capreolus candidus venatione captus. Lepores cornuti. Corniculum in cruribus Capræ.

Vacca tripes nata.

DE Venationibus nostris aliquid vel obiter restat dicendum:

Apris.

Cervi.

Vulpes.

Capreoli.

Apris (quos *nigras feras* Bohemi venatorio vocabulo) & *Cervi* (quos *rubras feras* appellant) in retia ob magnitudinem, & feritatem, rabiêmque suam difficilè coguntur; coguntur tamen, & cinguntur, vigilantibus circa retia, & sclopos in transeuntes exonerantibus, qui venatui intersunt; eadem est cum *Lupis* ratio; vidi cum *vulpes* ex latibulis fumo exigerentur, & nî fumo perire mallent, in apertum exilerent pedum fiducia; *Capreolos silvestres* retibus involvi sæpe vidimus; in *Apros* & *Cervos* canes immittunt, qui feram larratu, aut etiam morfû deti-

neant, dum advenientibus Dominis, vel venabulo, vel etiam globo ex bombardâ emisso conficiatur. *Lupis* fossâ insidiantur, in quam cadaver injeccerint; fossâ os, tam tenui, & levi operculo tegitur, ut si *lupus* aut *vulpes* transeat, mox in fossam præcipitetur, quæ stipitibus & sudibus præustis intus horrens paratur. Memini, cum *Luporum* multitudine auctâ, ad *Pardubicium* ferarum magna strages fieret, *Venatores* Cadaver vaccinum per illas silvas circumvehi fecisse; sequebantur *lupi* magno numero, visuri ubi cadaver deponeretur; vetum est cadaver ad locum Indagini faciendæ aptissimum, & antè præparatum, cujus jam aliqua pars majoribus retibus cingebatur; deposito cadavere, & ob præ-

Fossâ ad
piendos lu-
pos.

prædam ex fame rixantibus jam lupis, reliqua silva retibus cinctæ est; accurrere Venatores, & Lupi indagine cincti viginti aliquot capti & trucidati sunt. Cervorum optima venatio inter duo festæ B. V. (Nata scilicet & Assumpta) putatur; in Octobri jaculari Cervos inutile habetur, quod eorum pellis & caro luxuriâ verminet; intempestivè & pari crudelitate in fœnellas ferarum, ac in mares venando qui sævit, eum non Venatorem, sed Carnificem & Lamiatorem appellant. Veteres ab Annunciationis festo Virgineo, usque ad S. Bartholomæum Lepores venari probrosum putabant, eò quod tunc fœturâ occupentur, & propter fata noxium esset; idque olim Edicto Comissorum, cum bonæ leges vigerent, vetabatur; Nobilius habetur, Lepores, & terè omnes feras cæteras canibus, quàm retibus acquirere. Non semel Votum Nobilitatis audivi, si per Regem statui posset omnia retia prohiberi, & exuri! sed istud de voluptate ex venatione quæsitâ, intelligi debet; cæterò qui ijdem probant, si fundi & silvarum & nemorum Dominus, certis & statis temporibus retibus venetur, idque omnibus per Bohemiam fundorum Dominis est concessum; in Regis silvis & fundis venari & jaculari, penè capitale legibus censetur.

Quia de venatione agimus, narabo hoc loco rem miram & incredibilem prorsus, nisi ab hominibus religiosi & oculatis testibus accepissem: Clatoviensi Societatis Jesu Collegio attributus est pagus Sstiepanovicz nomine; venatio sælix ibi præcipuè Leporum habetur, Venator insuper alebatur Collegij sumptibus, qui venaturam ordinaret, & si quid jaculatione obtineret, in Collegium deferret. Fortè ita evènit, ut mane summo in agros leporum gratiâ exiret; excitatus est Lepus grandis, qui fugiens nescio quid tergo ferre videbatur; id cum semel, iterumque Venator vidisset, rei novæ

desiderio, & Leporis capiendi, Comes secum adduxit, iterum excitari Leporem contigit, fugit Canibus insequentibus Lepus, & cursu fessus in humum sese abjicit, atque ad fugam velut Antæus promptior evadit. Nihil aliud Venator esse crediderat, quàm Dæmonum ludibrium; rem postea totam comperit, cum campus & silvæ retibus sunt clausi, quod certo hiemis tempore fieri consuevit: quippe retibus captus est Lepus (monstrum Leporis) fratrem in dorso ferens, qui separari & avelli in utero Matris conjunctus, non poterat; ergo & pastum, & porum, corpore in uno colligati fratres, sic dispensabant, ut modò hic, modò ille pasceretur, modò ille, modò iste biberet, cumque hostes timerentur, quantum posset fugiebat, qui terram tangebatur, postea fessus in tergum resupinus fratri integro fugam tradebat prosequendam. Res, ut dixi, incredibilem videretur, nisi in eam rem testes religiosos haberem, qui tum Clatovia in Collegio versabantur. Si sinistros factus cogitamus, non omnino incredibile videbitur, cum in hominum genere monstra ejusmodi, & in eodem corpore ex ventre fratris alterum geminum prodire, ipse ego hisce oculis Praga viderim, & mecum hominum millia. Nimirum est monstris suis etiam in Bohemia locus, ac tale animal monstruosum quadrupes Equi magnitudine in Bohemia silvis in ditione Adams de Waldstein supr. Burgavij captum, & in ejus domo, ubi nunc hortus Virginum Carmelitani Ordinis visitur, depictum, in minore Praga se vidisse tradit Tannerus. De Avibus monstruosis dicam suo loco. Sed & mira quandoque in venatu reperiri, quæ in vulgus ignota sunt, pro certissimo debet haberi: In Benasek s. Pragâ milliaribus miraculo fuit Damulla, seu Capreolus silvestris, quem Venator ante annos duos in silvis incautum occiderat globo, album totâ pelle,

Animal ignotum venatione captum.

Capreolus silvestris candidissimus.

Cervorum non semper opportuna venatio.

Nec leporum.

Leporis monstrum.

Lepus cornutus.

quæ candore nives anteiret; ipsam pellem candidissimam *Nostri Patres*, à quibus hæc didici, videre & tractare manibus. *Lepores* fronte cornutâ caprearum instar; *Capreas domestica*,

quibus è crure *Cornu* prodierat; *Vaccam tripedem* itâ natam Nos ipsi non semel vidimus, & admirati sumus.

Vacca triper.

* * (†) * *

C A P U T L I X .

Varietas & multitudo ferarum in nostris silvis. Quædam enumerantur. De Uro qui est in Clypeo Persteiniorum; de Ursis: narratio de Equite Bohemo, qui cubile Ursæ spoliârat. Rideliculum de Simio, quem Rustici malum esse Dæmonem rati occiderunt. *Cheyne blâznivá*, id est Villa stultorum, quo merito appelletur.

DE varietate Animalium in silvis nostris, illud universim affirmare possumus: vix ullum esse *Germania* notum animal, aut in ea natum, quod *Bohemia* non ferat, aut quod non ferat *Bohemia*; quodque paucissimis concessum est terris, *Uros* habet *Hercynia*, ut ostendit *Münsterus*; quod *Origo Pernsteimensis* familiaris demonstrat, de cujus authore, & Originario, hæc legitur in historijs narratio: Vir rusticus in re tenui sua (nam *carbonariam* fecisse tradunt) sed vir intrepidus & fortis, *Urum* in silvis nactus, diu cum bellua luctatus, tandem (ut sunt quædam bellux, quæ devictæ statim manvescunt, vel Elephantorû exemplo) victo *Uro* Anulum per nares inseruit, & duxit ad *Principem*; unde illi, & posteris, *Urus* in clypeo datus, anulo in nares inserto, & appellatio ab anulo, quæ *Prsten* vel *Persten* dicimus; eam vocem postea Germani in *Pernstein* vel *Bernstein* mutaverunt, & ex *Uro Urum* reddiderunt, de quo alibi. *Ursorum* aliquot sunt genera, quæ omnia in silvis nostris paulo altioribus, nasci & educari omnibus constat: vidi grandes *Ursos ad Crumlovium* natos, Polonicis longis illis nihil concessuros; vidi

item parvos *Canibus Anglicis* paulo majores, cujus unius *Rosenbergæ* post *Crumlovium* capti pelle sum aliquando donatus. Jucundum spectaculum habui ibidem *Crumlovij* Anno 1651. dum *Rhetoricam in Crumloviensi Gymnasio* docerem: Erat in ea vicina vetustæ Familix Eques *Roschritter* nomine, quem Natura ad silentium damnaverat, jam ab ortu suo mutum, & nutibus tantum, quod vellet, explicantem; hic unice venatui deditus, dum silvas oberrat; ad Cubile *Ursorum* pervenit; mox Equo descendit, duosque *Ursos* dormientes reperit; commodum aberat Mater: ergo catulos rapit, & subito Equum conscendit; vix conscenderat, adest illa, & raptam sibi progeniem conspicata in Equitem concitatur; vix Eques omni Equi pernitate *Crumlovium* effugere potuit, *Ursâ* propè ad ipsa mœnia (ut viatores narrabant) sequente. Vidi ingredientem *Crumlovium Equitem*, *Ursos* in equo tenentem, & cum mutis, ut itâ dicam, vocibus, seu clamore, catulos, qui magnitudine vix feles æquabant, omnibus demonstrantem. eos *Ursos* educatos, postea ad portam *Arcis Crumloviensis* ludentes, & histrioniam exercentes spectabamus.

Cubile Ursæ dæpæi

In Cosmograph. Pernsteimensis familiaris origo ab Uro.

In Stemmograph.

Quan-

Simius pro
tulo Dæ-
mone stupe-
fatione stupi-
ditate agre-
is habitus
occiditur.

Quando de venatu, & feris agimus, aliam narrationem non minus ridiculam apponam, non dubiâ Annalium notâ, quam *Fundalibus*, ut vocant, seu fundorum libris cuilibet, si deroget fidem, probare possum: *Horazdovicium* Civitas ad *Ssvihovianam* familiam olim spectabat, ut omnes sciunt, quod à *Ssvihovijs*, ut fama fert, condita, ijs etiam agentibus, *Fura Civitatis* à Regibus acceperit, idcôq; *Ssvihoviorum* gentilitias lineas Urbs gestat in Clypeo. *Prata Ssvihovius* *supremus* *Judex Bohemia*, maximus in ea familia *Ædificator*, eoque cognomine appellatus, Urbis Dominus, in vicina *Horazdovicio* Arce *Rabi*, quam æterno quodammodo opere, jam antè stantem, denuo Operibus communi-verat, circa Annum D. 1494. *Simium* habebat, eâ ætate rarum & portentosi simile animal. Fortè Judiciorum causâ *Pragam* abierat, *Simio* in Arce relicto; is an tædio absentis Domini (cui erat in delicijs) an innatâ generi suo curiositate, Arce furtim elapsus in proximam silvam *Cheimensem* fugit; (*Cheimena* pagus est Arci subiectus) colonus ex *Cheimena* lignationi suæ intentus, *Simium* in arbore sedentem conspicatus, qui nunquam *Simium* viderat, observatis simij lepidis gestibus, *malum* *Damonem*, qui sibi illuderet, ratus, & sinistrum aliquid ab eo metuens, confestim se dedit in pedes, domumque cursu contendens, *Damonem* in silva apparere vociferatur; commovit cæres *Cheimenses*, secures, dolabras, sudas, stipites, & quidquid rustica ira ad manum habet, rapiunt, & lignatore duce in silvam feruntur; *Simius* ubi armatos in se ire vidit, suspicatus quod erat, altissimæ arboris cacumen conscendit; sub arbore rusticorum Concilium cogitur: *Cacodamonem* esse omnes consentiunt, magnam igitur apud Dominum gratiam inituros, si *Damonem* (quem omnium malorum authorem esse constet) vivum, aut mortuum captivum Domino tradere

possint; deliberatio restabat, quomodo, cum arma ictum procul ferentia deessent, capi posset; arborem secari primum placuit, sensit *Simius*, & in alteram arborem saltu evasit, hinc cum securibus peteretur, in aliam atque aliam transfilit; sequebantur, nè prædam amitterent *Rustici*, & fustes ac lapides jaciebant, quibus sæpe in caput redeuntibus, non pauci vulnera referebant, quæ velut à *Dæmone* remissa credebant, donec *Simio* jam & vulneribus & timore debilitato, fortior quidam conscensâ arbore, *Simium* grandi ictu in caput semel, atque iterum enormi fuste percussum dejecit: placuerat quibusdam vitæ parcere, ut gratius munus Domino pararetur, ac cum *Simius* strideret, & tot ictibus irritatus, morsibus, & ungvibus sæviret, nimirum nihil à *Dæmone* tutum sibi fore clamantes, *Simium* vulneribus confecerunt, & ad *Judicem* detulere mortuum. Interim rumor per viciniam vulgatur: *Damonem* in Silvis *Cheimensibus* esse macatum; venere spectatum vicini, at nemo admissus, quod dicerent uni Domino ante omnes id spectaculum servari. Dominum paucis diebus reversum, *Pagi* primores adeunt, aditumque impetrato rem omnem commemorant: feliciter evenisse, *Damonem* mortuum *Cheimena* servari; in eo jam fuisse, ut evaderet, nisi continenti plurium horarum labore tandem ad terram datus, fuisset; risit hominum stoliditatem; ac ubi curru advectum ad Arcem, & ante pedes depositum *Simium* suum agnovit, gravissimè objugatos è conspectu suo jussit facessere; ac primò verberibus accipi *Legatos* jusserat; postea, ut erat vir, qui sibi imperare nõsset ac posset, irâ in risum & stupiditatis admirationem versâ, revocatos multare obiter statuit: *primum*, inquit, *non alio titulo Pagum vestrum in posterum insigniri volo, quam stultorum; deinde ut pro Simio, quem ego magnis impensis ex regionibus transmarinis appor-*
tari

Plura Chei
nensiu sto-
lilitatis e-
xempla.

rari feci, damnum praestetis, & certam
quorundam pecunia summam Exario meo
dependas. Ex eo jam tempore non
aliter tota vicinia, librisque omnes Fun-
dorum, quam *Bláznivá Cheyna* vo-
cant, estque in Rationum libris (quod
ipse hisce oculis legi) annotatum (stre-
nuéque à Praefectis exigitur) quan-
tum pro *Simio* pendatur, eam pen-
sionem *Simialem* (*Opici Plat*) hodié-
que appellant. Ante sex vel amplius
annos, cum Arcem *Rabi* adiissem, eum
quoque Pagum accessi, & verane es-
sent illa de *Simio* timidè quæsi-
vi; vide hominum antiquam simplicitatem!
non modò vera esse omnia (ut jam
narravi) affirmarunt, sed plura etiam
Majorum suorum stultè dicta & facta
recensuere, maximè cum me illa pu-
blicaturum aliquando audissent, hâc
viâ futurum, ut Pagus suus inclaresce-
ret, & qui propè omnibus ignotus es-
set, ad famam noménque perveniret:
• Esse super pagum in colle vicino *Eccle-
siam* (quam monstrabant) *S. Jacobi
Apostoli* nomine consecratam, adiri
incommodè, praesertim in hieme, &
quòd extra pagum stare, videri non
esse suam. proinde Majores suos con-
siliu cepisse *Ecclesiam* in pagum ex
colle deferendi, & ceteras primùm
ferreas, ac rudentes quàm plurimos

circumdedisse *Templo*, totòque pago
ad laborem evocato traxisse omnes;
etiam jumentis adjunctis; frustra fu-
isse omnia; inventum tandem unum
ex *Cheimenibus*, & *Cheina* natum, qui
promitteret, si templum elevari pos-
set, se trabes ingentes cum rotis, vel
involvulos suppositurum, ut sponte
ex colle deorsum devehere *Ecclesia*;
id consiliu ab omnibus fuisse reje-
ctum; quis enim scire posset, in quem
locum ex monte ædificiu sacrum
decursum esset? quid si in voluta-
brum pecudum, aut aliquem profa-
num & fædum locum, aut popinam
devolveretur? ita tùm ab opere cessa-
tum; at isti svaves homines ajebant:
dolere se, quòd hunc opificem artibus
suis uti non sivilent Majores, facilè
enim rotas sufflaminari potuisse, nè
quò ipsi nollent, nève celeritùs quàm
vellent, moverentur, aut longiùs pro-
currerent. Hæc illi serio, ego tacitè
rifi ac discessi; sed alix plures de *Chei-
mensibus* fabulæ (an historix?) narra-
tur, quas hic omitto. Deniq; suam
etiam *Salomoniam* (ut *Bisseleus* Ur-
bem quandam in *Palatinatu* sitam ap-
pellat) habent *Bohemi*; sed alia cele-
bris *Urbs* est, ab hujusmodi ineptijs no-
ta, quam hoc loco nihil attinet no-
minare.

C A P U T LX.

Canis Leporem fugiens. Vulpis astutia.

AD venationes, cum
semel coeperimus, re-
lictis *Simijs*, redea-
mus: Anni decem
sunt, quòd rem no-
vam viderim, *Canem* scilicet *Leporis*
metu tantum non emortuum: *Canis*
erat candidus, & juvenis, ex minore
Canum genere, quales domi ab otio-
sis feminis educantur; hic ad venati-
onem nobiscum Domo excurrerat;

nunquam *Leporem* viderat, nunquam
venatui intererat; excitato *Lepore*,
fit, ut mos est, adhortantium clamor;
cuniculus noster clamore terretur,
circumspicit, videt magnis saltibus e-
micantem currere in se *Leporem*; viso
tam aurito, & truculento scilicet ani-
mali, conjicit se in fugam; & planè ita
contigit, ut in eam partem *Fertis*
Leporem quoq; impellerent. Fugit
Canis quantum potest, & ante *Lepo-*
1610

Canis à Lepore vitæ gratiam petit.

tem, vix præ timore sui compos, cum se à Lepore peti, & jam jam devorandum esse crederet; tandem Lepus vertagos fugiens, canem hunc gregarium assequitur (miserabilis casus!) *Canis* extremo consilio humi se abjicit, quasi vitæ gratiam à Lepore petiturus; at Lepus jaacentem transilit tanto *Canis* metu, ut in illo Leporis saltu, gemitu & ejulatu sublato, animam mox editurus videretur; risu, qui aderamur, penè sumus emortui. Leporem postea captum, & jam mortuum, velut si viveret, & pugnaturus esset, objecimus; diu *Canis*, memor periculi, recusavit pugnam, donec crebrâ Leporis in se, ut putabat, ruentis jactatione irritatus, collectis animis repugnare cepit, & ubi semel iterumq; Leporem mordit, omnem metum abjecit, atque impostero nullum Leporem extimuit; quid sit tamen Leporem cornutam vidisset? proximè vilum narraui.

Narrabo & aliam, quæ in Leporum venatu cum astuta vulpe contigit; historiam; cinxeramus magnam silvæ partem ad *Kosteletium* (spectabat tunc ca ditio ad Collegium Societatis *JESU Pragensis*) ad primam Canum concurtationem Lepores in retia coacti

hætere non pauci, *Vulpem* quoque vidimus excitaram, currentem cum canibus, imò ut solet, etiam latrantem audivimus, neque tamen indagine illâ inventa est, neque quò devenisset ullus dicere potuit; ergo Viri rim retiarum, seu retibus custodes appositi monentur, *Vulpem* observarent, cinctam & clausam esse, & necdum evasisse; denuo ad indagandum *Canes* impelluntur, totum quidquid retibus conclusum erat, clamore, verberibus, *Canum* discursu & latratu completur, *Vulpes* nusquam apparet; erat piscina modica, quæ eadem indagine conclusa erat, ego aggerem (si forte foveam, & latebras haberet) accedo, & ecce aliquid extare ex aquis video (*Anasem silvestrem* credebam) ac *Venatori* per eam viciniam celebri *Syffma* nomine, ostendo; is statim, ut eruditos in ijs rebus oculos habebat, mi *Pater*, inquit, *Anas* est quadrupes; simul bombardâ genas limat, & *vulpis* caput globulo trajicit; *Canis* secutus ictum, *vulpem* mortuam è piscina extulit. Nimirum *Vulpes* astuta, ut lateret, *piscinam* ingressa, stabat in vado, & *Aquis* se te texerat, uno tantum, ut spirare posset, ore extante.

Vulpis astutia.

C A P U T L X I.

De eodem ferarum argumento. Quibus feris careat Bohemia. De silvestribus hominibus in Hercynia silva captis. Castores, Lutræ, Fibri, Erinacei. Capreoli & feles silvestres. Cervi. Oves. Sues. Boves. Equi. Tragelaphi. Alce & Bonafus an in Hercynijs silvis habitent? Lynceus in Bohemia passim. Aliquid de Sciuris & Taxis. De Pantheris & Ibycibus. Quibus Arboribus Silvæ nostræ consent. Strzemcha quid sit.

Vi de Animalibus quadrupedibus tractant, eadem animalia in certas classes claritatis gratiâ dividunt, ut apud *Plinium*, aliosque Scri-

ptores videre est. Mihi in hoc opere subsecivo, & ut ita dicam subventaneo, properanti, video id necessarium non esse, cum unum illud propositum habeam, dicere, quæ animalia ex quadrupedibus apud nos nascantur; ac

S

primum

primùm de mansuetis tractandum esset, deinde de feris; ab utrisque statim me expedirem, universim dicendo: *nullum animal quadrupes reperiri in Germania viventium, quod non etiam gignat Bohemia.* At nobis quædam peculiaris Naturæ Pater DEUS concessit, ut nisi indigentem profiteri me velim, necessario particularim quædam cogar adferre. *Leonibus, Monoceros, Elephantis, Simys, Crocodilis, Chamaleonte, Leopardis, Pansberâ, Tigride, Camelis, Onagris, Europam, aut saltem Germaniam carere, constat inter omnes; Bubalus Bohemia, nisi fortè inductos, non habet, (habere affirmat Bartolomæus Anglicus) an ijs reliqua Germania careat, non habeo dicere; carere illis affirmat Gesnerus, Uros (Zube Bohemis, Aurochs Germanis) quale animal sit, latè explicat Gesnerus; apud nos, & in silvis nostris, sed in abditis recessibus, inveniri, ac nominatim in Silva Hercynia, nuper probavi. Videatur etiam toties laudatus Gesnerus agens de quadrupedibus. Sed quid mirum Uros, & alia peregrina animalia in tam densis silvis capi? majus certè & mirabilius censeretur debet, quod Georgius Agricola de Silvis nostris affirmat: Alberti, inquit, cognomento Magni temporibus in Slavorum silvis (nostram Hercyniam intelligi constat) comprehensa sunt animalia duo, mas & femina, quarum pedes priores manibus, posteriores item pedibus humanis erant similes, eas verò ipse (Albertus) putavit esse ex familiarum genere.*

De Puero Lechnicensi (qui ferarum ritu multo tempore in silvis vixerat, & quem Anno 1650. captum, hisce oculis, jam ut ita loquar, silvescentem spectavi non semel, ex quo multa querendo rescivi) commodior erit narrandi locus libro tertio.

Uros, Lynces, Apros, Lupos, Cervos, Platycerotes, Capreas, Fulpes, Lepores, Damias, Taxos, Martes, Mustelas, Putorios, Cuniculos, Castores seu Fibros, sum-

etiam Lutras, quotidiana nobis ostendit captura; *Fibris* maximæ abundant ripæ *Aquila* fluvij, in Regione, seu Districtu *Reginobradecensi*, quos ferreæ catenæ, & vincula captos tam arctè constringunt, ut prorsus enecent; periculosum est totum hoc negotium: vidi etenim fibrorum loco homines miserabiliter occisos, qui incautè & immemores compedum illorum ad ripas accesserant. De *Castoribus* id mirum dicere possum: geminum *Testiculorum* ordinem sæpe eos habere (quod ipse vidi) sic ut inferiores duo quasi crescentes, novique appareant, alteri superiores velut effati marcescant, & macrescant, donec esse desinant; sed in hac re affirmanda, nolo *Machiolo & Aldrovando & Gesnero* sapientior videri.

Erinaceorum utrumque genus apud nos reperitur; *Gibbula* Bohemis à *Gebla*, quod est *acus* appellatur; ob eamque causam (quòd dum Urbis moenia fundarentur, *Erinaceus* reperi- tus sit) Urbem *Iglaviam*, Bohemis *Gibbulam*, id est *Erinaciam* dixerunt, ut discretè tradit *Hagocium*.

Capreas, sive *Capreolos* silvestres silvæ nostræ alunt permultos, sic ut nulla propè celebrior Venatio sit in alioribus silvis, quæ his careat; aut canibus, & clamore impelluntur in retia, aut quia pertinacissimè silvosis Montibus & Valibus, quibus semel insiverunt, inhaerent, ex insidijs à Venatoribus occiduntur.

Felles silvestres in silvis nostris morantur insigni cum clade avium, ac cæterarum ferarum.

Cervorum, Cervarum, & Aprorum in plerisque silvis ingens copia in omnibus *Bohemia* regionibus, ut taceam *Cervorum & Damarnum* vivaria, de quibus jam dixi; in *Podbrscensi* ad montes *Basirini* dictos, & ad Arcem *Zbiroh* (quæ, quòd ibi *Cervorum Cornua* colligantur, appellatione habet) pingvissimos totius *Bohemia* *Cervos* esse ferunt.

Fibri.

Castores.

Marb. in Dis-
si. Aldrov. &
Gesn. l. 2.
Erinaceus.Capreoli
silvestres.Felles sil-
vestres.Cervi, &
Apr.Zbiroh
Arx.

Ovium

Quibus fe-
ris careat
Bohemia.Bubalus vel
Bupalus.
Barth. Angli-
cus l. 15. de
Propriet. rer.
C. 30
Gesnerus in
Bubalo l. 3.
Urus.
Gesner. l. 1. in
Uro.

l. 10.

Silvestres
homines.

Oves.

Ovinum gregibus ob pascuorum multitudinem & latitiam abundamus; exigui pretij prædium esse censetur, quod 30. oves non numeret; quin adeo prædia plurima mille ovibus alendis sufficiunt; in multis prædijs (sed hæc inter ditia & opulenta habentur) duo, & plura ovium millia ali solent; complures Dominos *Bohemos* nominare possum, qui quinque millia, sex, septem, octo, imò & duodecim ac plura millia *Ovinum* in ditioribus suis numerant. Viginti ovium millia in *Libochovvitz* & in *Patek Ludmilla Sternbergica* nostrâ memoriâ numerabat, eidemque memorabili calamitate tredecim Ovium millia Anno 1654. periisse narrantur. Receptum est in *Oeconomia Bohemia*, *Ovem* unam, tum ob agnellum quem singulis annis parit; tum ob *Lanam*, tum ob *Casentum* (ut latamen agrorum taceam, nam totâ æstate sepibus conclusæ in agris degunt, agròsq; latitant) Domino suo minimum medij aurei pretium adferre.

De ovibus, & cætero pecore mansueti in Bohemia.

Ovinum procuratio memoriam excitat cæterarum pecudum, quas humana manus educat, ut *Suum*, *Caprarum*, *Hircorum*, *Vaccarum*, *Bovum*, *Equorum*, & si qua alia inter greges, aut armenta censentur; verbo expediam: communem & eandem cum *vicina Germania* omnium istorum conditionem esse, neque singulare quidquam offerre scribenti. *Suillum pecus* in Provincia *Plsnensi ad Clatoriam*, ob magnitudinem corporum, & facilitatem opimationis habetur in pretio, atque in *Bavariam* ipsam petitur. Sed quid ego unum locum nomino; cui reliqui omnes *Districus* paria facere possint, in regione silvosa præsertim, ubi diversarum glandium summa feracitas est, atque ut abessent omnia, adest ubique copia variorum retrimentorum, *ex polemta, farina, ac cæteris*, quod est huic pecori gratissimum. *Peynis fumatis*, & carnibus, & piscibus omnium generum in

Carnes fumaræ, telæ

fumaris suspensis, & duratis sic abundabat *Vetus Bohemia*, ut *Westphalia* indubiè provocaret; constat inter historicos, hac unâ dape *Exercitus Bobemicos* vixisse, idque etiam *Ziska*, ut in *Epitome* narraui, præstitit, qui in direptionibus oppidorum & Urbium, *telas araneorum* (itâ fumatas carnes appellabat) uni sibi servari jubebat, his onerabat currus, & Exercitum sustentabat. *Vaccarum armenta* apud nos mirabili raritate aut dote aliqua commendari nunquam audivi; jam *Helveticum bonum* genus multis in locis induxere Domini prædiorum, & felici successu. Scio prædia, quæ pro delicijs *Illustrium Matronarum*, alia solis *candidis*, alia *nigris*, alia *rufis*, alia *varijs & multicoloribus* vaccis, instruuntur, neque permisceri eas patiuntur. De *Bovum & Equorum* præstantia apud *Majores* nostros, dixi aliquid Capite 44. hujus libri; de *Equilibus Regijs*, ac *Procerum*, dicetur libro tertio. Nasci, ut alijs in terris, in *Bohemia Equos Pantberinos* (*Armellin*) maculis tam nigris, quàm purpureis, aliisque coloribus gratissimè lucentibus, sæpe vidimus: nuper *Florentino Duci* missos Equos maculosos accepimus *ex Equili Regio*, gratum munus, quos *Bohemia* genuerat. Narravit mihi religiosus Vir: vidisse se apud *Perillustrem Dominum Franciscum Scheidler* *supremum Regis Bohemiae Scribam*, augustæ speciei (ut itâ loqui liceat) *Equum* in ejus ditione natum, maculis distinctum pulcherrimis, mille & ducentorum florenorum pretio æstimatum, qui *Patre* candidissimo, *Matre* castanei coloris profeminatus erat. Sed domesticis cubilibus relictis, ad *ferarum sacra* (ut *Lucretianè* dicam) revertamur.

araneorum ditæ.

Vaccæ & Bovæ.

Equi.

Equi maculosi.

Tragelaphum, id est *Hircocervum* (*Brandhirsch* / *Selen & Bozy bradan*) quem *Plinius* non alibi, quàm juxta *Phasin* nasci scripserat) in silvis limitaneis *Misnæ Bohemiarumque* inveniri *Georgius Fabricius*, & *Georgius Agricola* demonstrant; ejus effigiem *Conradus*

Tragelaphus.

Gesner. l. 1. in
Paralipomenis

Gesnerus in historia Animalium ad vivum expressit: *Hirci* instar *barbasus* est (*Tragelaphus*) sed villi nigri sunt in gutture, & in armis, longi, & nihilominus *Cervi* speciem gerit; est cervo multò crassior & robustior; cervi ipsi color per reliquum corpus insidet, sed nonnihil tamen nigrescentis, suprema dorsi pars cinerea est, ventris subnigra, non ut cervi, candida. Aliud item *Cervi* genus habemus, quod ut ceteri *Cervi*, cornua non amittit; unde id accidat, *Fabricij* verbis *Gesnerus* rationem reddere conatur. Utrumque hoc cervi genus in nostris degit silvis, *quanquam plures Tragelaphi*, ait *Agricola*, *in silvis Misnensibus qua finitima sunt Bohemicis (imò & in Bohemicis) quam in alijs reperiantur.*

Gesner. l. 1. in
Paralipomenis.

Alces.

Alces in Bohemia nunquam vivam vidimus, *Casart* tamen l. 6. Commentar. de bello Gallico: *sunt inquit, in Hercynia Silva, qua appellantur Alces &c. Los Bohemis nominantur, vide quæ de ijs Gesnerus notavit, qui in Prussia, Ungaria & Illyria silvis eas reperiri confirmat.*

Gesner. de qua
draped. lib. 1.

Bonasi.

Bonasi (quos *monopes à Pæonijs* vocari scribit *Ælianus* l. 7.) piloso tauro magnitudine similes, suspicio est in altissimis silvis *Bohemia* quondam inventos. Unde enim tam ignoti animalis proprium nomen haberemus? *Bohemi*, ait *Gesnerus*: *Monopedem* seu *Bonasum* vocant *Loni*. Vide quæ in *Gesnero* sequuntur. Ego neque *Bonasum* unquam animal vidi, nec illud *Loni*, unquam à *Bohemijs* audivi.

l. cit.

De Bonaso
in Hercynia
silva.

Gesnero tamen affirmanti *Bonasi* in nostra *Hercynia* hospitari, & degere, subscripsit *Bartholomæus Anglicus* lib: 15. c. 30. de rerum proprietatibus: *sunt inquit, in Bohemia apri, cervi, capreoli, tragelaphi bubali seu bisontes, & inter has feras est quadam habens magnitudinem bovis. Hac bestia ferox est, & seva, & habet magna cornua, & ampla, cum quibus se defendit; sed habet sub mento amplum folliculum, in ipso aquas recolligit, & currendo aquam*

*miro modo in illo folliculo calefacit, quam super venatores sem cames sibi nimis appropinquantes projicit, & quidquid tetigerit, depilat, horribiliter & exurit, & hoc animal linguâ Bohemicâ Bovâ nuncupatur. § Bonasum hoc loco ab Anglico describi nimis quàm certum est; duo tamen observanda veniunt: primum, corruptè scriptū esse in Anglico Bovâ, vel Boni, Loni enim erat scribendum, ut paulò antè ex *Gesnero* dicebam; alteram, folliculum illum sub mento rem fictitiâ videri, aliter enim *Bonasum* describens *Aristoteles* in *Historia animalium* loquitur: *Bonasus, in venatione proluvie alvi vel ad quatuor passus projicit, quo prasidio facile utitur; & plerumque is à adurit, ut pili insectantium canum adurantur; ita Aristoteles.* Hoc idem facere *Vulpes* in timore, imò & *Lepores* dum capiuntur olidissimos esse ipsemet animadverti; à *vulpibus* verò in fuga *cames* aspergi, & exitialem pilis Canum, quos contigerit, aquam illam esse *Venatores* narrantes audivi; ac cur in timore alvi animalium solvantur, & cur etiam exangvia, dum timent, atramentum suum effundant, rationibus ex intima naturæ notitia petitis idem *Aristoteles* multis in locis ingeniosissimè demonstrat. Huic narrationi de *Bonaso* timente ridiculum aliquid subjiciamus ex *Plinio*, cujus hæc sunt verba: *tradunt in Pæonia feram, qua Bonasus vocatur, equinâ jubâ, cætera tauro similem, fugâ sibi auxiliari, reddentem finimum interdum trium jugerum longitudine, cujus contactus sequentes, ut ignis, aliquis adurat.* Hem mendacium trium jugerum longitudine! quâ vi causticum illum finimum tam procul jaciat ad 120. passus? quæ ballista, aut catapultæ cum tam ignivoma fistula comparari posset? hic profecto qui *perpetuorum* risu pulmonem agitare solebat *Democritus* risu emoreretur. Optimè igitur censet *M. Ant. Muretus*, aut *Plinium* palmariter errasse, aut *librarios* locotrium orgiarum, *trium jugerum* legisse.*

Aristoteles Tomo IV. l. 9. de historia Animal. C. 45.

Aristot. l. 4. de hist. Animal. C. 1. & in *Prædicationibus*. scilicet. 27. de meta. probl. 1. & maximè probl. 10. *Plin.* l. 8. hist. Natur. C. 15.

M. Ant. Muretus l. 14. *Peritæ*. loc. cit. imit.

se. Ego aliter Plinium excusari posse video, si dicamus. Bonasum fimum illum ad tria jugera non ejaculari, sed tantum reddere (ut ait Plinius) seu per humum spargere ad tria jugera, quod longè diversum est, cujus contractu Canes sequentes lædantur, & adurantur.

Lynx.

Lynxes nuper nominaveram, quas in silvis suis alar *Bohemia*, ea res tam certa est, ut in dubium vocari non possit: vidi *Lyncem* captam in silvis ad *Lipnik* truculentam bestiam, quæ etsi catenis illigata in spectatores suos insillire tentaret; non aliâ ratione, quam fame edomari potuit, noverat enim nutritorem, cui se facilem præbebat; sic ut etiam manus accedentis lamberet, & quantum vis vellet, tractari feritatem suam sineret. Malè agitur cum feris, si quam *Lynx* silvam, præcipuè cum catulis occupârit, non enim lepusculos tantum, aut vulpes, sed capreolos, imò & cervos venatur, ex arboribus in prædam sese dejiciens, & in fuga impeditam collo in hærens strangulat, & occidit; In *Habarticensibus* silvis, quæ Collegio Societatis nostræ *Clatoviensi* attributæ sunt, *Lynx* pepererat; tantam confestim solitudinem ferarum circa se fecerat, ut non lepusculus, non silvestris capreolus, non aper, nè avis quidem, aut attagena, aut urogallus, aut gallina silvestris, conspici posset; solitudo mera & triste ab omnibus minutis, & majusculis avibus silentium aliquot annos tenuit, donèc visa *Lynx* à Viatore; tum cognitum *Lynxes* in ijs silvis habitare; *Venator* diu indicia secutus senem *Lyncem* capræ incubantem & avido rictu sanguinem sugentem & ob id cæterarum rerum incuriosam glande plumbeâ trajecit; minores partim occisæ, partim industriâ Venatoris dissipatæ sunt; statim quies silvis rediit, feræque & aves redire cœperunt.

iurus.

De *Sciuris* supervacaneum est scribere, cum silvæ omnes, nemora, luci, hoc lepidissimo animantium genere

graventur: sunt in candido cinerei (sed hoc rarissimum) sunt rutili, sunt nigri, sunt rutili cum cinereo, iique frequentes. Certum est apud nos *Canum* genus, qui sciuros & sentiunt, & latratu produnt, ac dum per arbores saliant, subtus sequuntur latrantes, dum *Venator* adveniens jaculando dejiciat.

Taxum, sive *meles*, sive *Mustelle* species sit (*Gezwec*) frequenter capi vidimus, magno cum conatu, idque mirabile Naturæ donum censi debet, quod certi sint *Canes*; qui ad *Taxos* è cavernis extrahendos sponte Naturæ incitentur. Cum alij canes, qui adstant, neque quid agitur intelligent.

Taxus.

Pene jurgijs Amicorum adactus, quæ sequuntur, adjicio: scripseram paulò antè Bohemiam: *Pantheram* non gignere; at quidam contra pugnant, meque ipsâ etiam nomenclaturâ refellere conantur: *Lyncem* esse *Wostrowsk*, quod acutum tueatur, at *Pantheram* *Rys* appellari *Bohemijs*, easque feras procul distare, feram vero *Rys* dictam, etsi rarius, aliquando tamen in silvis nostris hospitari. Narrant *Ziampachij*: Anno 1667. *Pantheram* (*Rys*) occisam à Venatore optimo, qui bellè utrumque genus nosset: pellem occisæ bellux pro vera & germana *Pantherina* agnitam ab omnibus, qui unquam *Pantheram* vidissent. R. P. *Danieli Krupsky* Societatis JESU Provinciali per id tempus Bohemix, donatam, atque illum velut rarum & pretiosum munus Illustrissimo Comiti *Francisco de Colovras*, supremo Moraviæ Capitaneò obrulisse. Alteram quoque *Pantheram*, sed juvenem ad *Clatoviam* captam in silvis à Venatore ferarum peritissimo & inter feras à prima ætate versato; cui narranti cum *Sacerdos* noster objiceret, *Lyncem* forsan fuisse, illum indignantem respondisse, *Lynxes multas se vidisse, Pantheras paucissimas; magnum esse inter eas discrimen,*

Pantheræ Bohemicæ.

men, magnitudinis, venustatis, feritatis & feritatis, longitudinis & virium, quæ omnia in Pantherino genere magis elucere. Adjecit narrationi: *Pantheram* illam cum adolevisset, nunquam cicurari potuisse, sed in custodem facto semel impetu insilisse, & accursu famulorum multis vulneribus esse confectam. Hæc illi. Ego perinde habeo quidquid fugit; forsitan mixtum aliquod ex feris genus evasit: nam ejusmodi feræ, ut *Pardi*, *Lynces*, *Tygrides*, & omne *Parium* sæpissime conjugijs inæqualibus implentur. Talem quoque *Pantheram* fuisse contendunt, quæ in silvis *Waldstemiorum Comitum ad Hradek* occisa sit; quam & caprarissime, & captam mali omnis esse *Venatores Patri* nostro, à quo istud accepi, confirmabant. Alterum quod suggererent adhuc timidius scribo; *Ibyces* seu *Rupicapras* (*Ramzyky*) quales in *Tirolensibus* scopulis, aliquando ad *Tustam* in silvis stantes, fugientes, seque præcipitantes videri; adferunt testimonia *Civium Tustensium*, ac præsertim *R. P. Joannem Molitoris* è Societate nostra *Tustæ* natum, à quo istud audiverint, commemorant. Ego dum certiora adferantur, nihil affirmo. Potuit errore aliquo, vel venaturam fugiens animal, ipso propè vento rapidius, in *Bohemiâ* per continentes *Bavaria*, *Austria*, *Styriam* silvas ad nos deferri,

& *Hercynia silva* horrorem adamare; potuerunt & observatores illi *Tustenses Capreolorum & Damularum* aspectibus decipi; viderint qui post me ista describent. Postularet hic locus, ut aliquid de silvis adferamus; non pauca initio libri de *Hercynia*, deque alijs *Bohemiæ* silvis, & arboribus dicta sunt, item de *Montibus*, quorum paucissimi apud nos calvescunt brevissime expediam: communè ferè cum cæteris *Germaniæ* silvis *Nostrarum* esse naturam, neque facile nominari arbores, quas non gignat *Bohemia*: *Taxi*, *Fraxini* (& hæc tantâ crassitie, ut ex ijs orbis mensurarum & pocula conficiantur) *Platanis*, *Carpinis*, *Populi alba & nigra*, *Acer*, aliæque similes spontè proveniunt; *Quercu*, *Abiete*, *Piceâ*, *Pinnâ*, *Pinastro*, *Fago*, *Ormo*, *Alno*, *Larice* (hæc tamen est rarior) *Tilijs* &c. silvæ nostræ constant. Ad silvarum fines in declivi, & propter viam crescit media inter arborem & fructicem (*Stram* hæc dicimus, quo nomine latino, appellem nescio) odore jucundissimo, vi non nihil adstringente prædita, vere adulto plena albis floribus instar botrorum sed paululum longioribus & subtilioribus; negant eam extra *Bohemiâ* & vicinam nobis *Moraviâ* & *Silesiâ* reperiri; diligentius res examinanda erit, nam mihi non vacabat, cum ad Typum properaret liber, his diutius immorari.

Arbori
silvis
nostris.

Stram

De Ibyci-
bus.

C A P U T L X I I .

Canum brevis commendatio; mira in ijs naturæ varietas. Venatici Canes in Bohemia laudatissimi, eorum in Venatione societas & astutia. De canum ingenio. ingeniosa cujusdam Canis furacitas.

Canes.

Cani & Sciuri, quos modò nominaveram, & certum *Canum* genus inimicum habere dixeram,

historia, animalis (quanta inter feras esse potest) prudentissimi & solertissimi (*Canis* videlicet) mentionem aliquam cogit injicere, nè laude suâ & commendatione debitâ fraudentur.

Conti-

Continua illa cum hominibus *Canum* familiaritas, penes nos educatio, nostri amor, disciplina, affectus, & quaedam virtutes canino illi generi innatae (ut invidia in æmulos, fides in heros, memoria, vigilantia, obsequij studium singulare, aliquis humanæ voluntatis intellectus, stimulante præsertim fame, & inimici præsentia, & quòd sine nobis esse non possunt) ingenium illis exacuunt: ut merito *Aristoteles* omnium animalium quadrupedum ingeniosissimum esse *Canem*, in divinis suis de *Historia Animalium* libris poluerit, nè elephantò quidem excepto; sola fortasse *Simia* dubiam ingenij, memoriæ, & prudentiæ palmam, ut ego existimo, facere possit. Sed mihi in hac tractatione laudationem *Canum* persequi otium non est; quod ad rem nostram facit, aio: nullam esse *Canum* speciem, quam *Bohemia* desideret. Vidi *Anglicanos Molossos* à Nostris canibus grandibus apud nos natis (qui laniones comitantur) superatos; iidem *Tauros*, & *Boves*, & *Apros* retinent, si auriculam (*Zufflo*) patriâ voce *Lanio* inclamârit; apprehensum enim *Aure Bovem*, aut *Aprum* mordicus, deducunt in terram. Vidi *Canis* cum *Urso* certamen utroque pereunte, cum *Canis* *Ursum* naribus prehensum quodammodo strangularet, & *Ursus* extremo in periculo ventrem *Canis* compressisset; prius tamen *Ursus* in *Canis* solacium expiravit. Sunt ex *Canum* genere, qui se mulceri nullâ manu patientur, & si quis attinet pro summa injuria accipiant, & insiliant in mulcentes implacabiliter irati. Nascuntur apud nos *Canes* ad *Sciavos*, ad *Taxos* (ut antè dixi) ad *Aves*, ut *Alandas*, *Perdices* &c. cujus rei in *Canibus* ingenium ex oculis petitur, qui *perdicum*, aut aliarum volucrum, ad quas nascuntur, simillimi sunt. qui ad *Taxos* maximè idonei sunt, vix ullâ aliâ dote commendantur, obesi, informes, ventre pigri, sed iidem ungibus primorum pedum validi; fos-

sionibus scilicet à natura destinati. Docilitas omnibus in suo genere summa: in paterna domo habuisse nos *Canem* recordor, qui *Perdices* in milio sedentes in retia impelleret, cui fasciculum clavium inferebamus in os, quas ille identidem concutiebat, per milij agrum incedens lenissimè, nè obturbaret aliquid, & tamen currentes temere *Perdices* retibus illigaret. *Venatici Canes*, me puero, in *Reginobradecensi Provincia* commendabantur, maximè qui ex *Trczkarum Canibus* genus ducebant (*Lipnicio*, *Smirzicio*, *Srvieslà* &c.) ante paucos annos audivi sese jactantem Illustrissimum ex *Bohemiz* Proceribus, qui suorum *Versagorum* genus ex *Trczkianis* descenderogloriabatur; idem ille *Viennam* misisse ex *Canibus* suis mihi narrabat, qui summam ibi commendationem expernicitate in leporum venatione retulerint. *Chlumecij*, ubi venaticorum ingens ob ferarum multitudinem numerus alitur, bini semper (hujus & illius sexûs) *Vertagis* loris illigantur, qui excitato lepore dimissi (quod ipse non semel observavi jucundissimo spectaculo) sibi mutuò, sociali quadam charitate, prædam impellunt: alter enim rectâ in leporem, aut *vulpem* fertur; alter qui *Leporem* in fuga declinaturum suspicatur, summâ pernicitate contendit, nè *Lepum*, maximè in silvas, receptum habere possit. Satis de venaticis. Domesticos canes ad aspectum viles aliquot novapud nos, qui *Equestrem Scholam* rotam, id est Equorum gyros, & artificia omnia memoriter didicerant, & terminis (ut sic dicam) & vocabulis artis Equestris admoniti, repræsentabant strenuè. Pauci anni sunt, *Praga* insignis Equorum agitator, & totâ Urbe veteri notissimus, *Caniculum* habebat, *Equos* qui in scholæ pulvere exercebantur quotidie sequentem, & cum *Equi* modò in gyrum flecterentur, modò quadrupedante pedum sonitu terram quaterent, modò elatis ante-

Canis ad perdices.

Canes venatici optimi unde petebantur.

inis inter adrupe- ingeni-ssimus.

i & Ca- certa.

is natu- lerum- ex ocu- ofcitur.

Canes de Schola.

anterioribus pedibus saltuatim ire iuberentur, modò excussis ultimis pedibus, vel toto corpore in auras sublato incitarentur, aliàsque docerentur artes, sequebatur, ut dixi, *Caniculus*, eadèmq; omnia, quæ ante se ab *Equis* fieri videbat, præstabat feliciter, neque sibi minùs quàm *Equis* monita & imperia dari credebat, toto Spectatorum choro laudante & plaudente. Sed jucundiùs erat fessum *Canem* aspicerem enim peragebat ille quidem quod monebatur, at caudâ sub clunes dejectâ, velut ad laborem *Rustici*, tristi vultu, nonnunquam subclaudicando, trahebatur invitus. Novi *Canem* *SAMURAM* nomine, qui cum in obsequium cujusdam Sacerdotis venisset, præter alia ingenij sui documenta, omnes Amicos heri sui in communitate maxima sagacissimè internoscebat, & quos Domino suo adversari (nescio unde) collegerat, allatrabat, mordebat, alios amicos Domini salutabat, allambebat, & dum aliquid jacerent, referebat, cum alteros nec dignaretur audire. In Collegio *Crumloviensi* Anno 1650. Canes duos habebat *Culina*, qui rotis quibusdam inclusit carnes assandas vertebant. difficile id opus illis calor vicinus faciebat; dici non potest, quas illi latebras, & diverticula post meridiem quærerent, quàm furtivè eo tempore ex Collegio evaderent, maximè die *Dominico* post esuriales duos dies; cum tamen extrapericulum, pedibus omnibus extensis jacerent in via. Sed nihil istorum astutia ad nequitiam alterius *Canis*, quem in eodem Collegio *Crumloviensi* postea Anno 1663. cum summa admiratione mea & omnium Nostrorum spectavi, & furtis sese & artibus assentem sæpius deprehendi. Coloris erat (quod in Canibus perrarum) grisei, maculosus tamen, rufis maculis quasi à Natura ipsa signatus, pilo vix ullo, præsertim, in capite notabili calvitie (unde & *Poëta fraudes catvorum* mericò insectantur) vultus ad

quandam gravitatem compositus, nulla cum cæteris canibus familiaritas, hominum oculos intueri solebat plerumque, voracitatis nomen maxime vitabat, adeò ut etiam quæ offerebat *Cocus*, quasi cum quodam fastidio gustaret; interim aliud ipse quærebat nihil, quàm *Coci* à culina absentiam, ut in ollas, & vascula carniùm dominari posset; quod sapissime feliciter est adeptus. Sed (ut furibus nonnunquam contingit) malè ipsi negotium meminisse processisse: nam aliquando cum *Cocus* abiisset, & *Canis* properans in focum insiliisset, gustatis quibusdam quæ jacebant obvia, ad ollam angustam & longo collo, jure ferventi plenissimam caput immisit. At ecce subito *Cocus* adest: *Canis* timore, qui rationem etiam humanam pervertit, oblitus caput rectâ ex olla extrahere, ollam ipsam elevat, totumque sibi caput, & pectus, & primos pedes jure fervidissimo perfundit. Quid *Cocus* ageret? raptò, quod temere jacebat, ligni fragmento, *Canem* probe dedolat, & depectit, atque illam in capite *Canis* ollam confringit. Tum iste deprehensus, capto in aræ consilio, ex foco desilit in solum, & quantum potuit terræ sese affigit, & quasi pœnam ultro deposceret, mirabili & Spartanâ patientiâ, omnia irati *Coci* verbera æquissimè, exiguo tantum subinde edito gemitu, toleravit, donec ipsemet *Cocus*, viro tam raro tolerantie exemplo, finem faceret verberandi; tum *Canis* confurgens, manus *Coci* lingere, blandiri, & miris gestibus quodammodo Misericordiam, & pacem orare, ut denique exoratus, demulso capite, & deterso ferventi iussulo, pacem dederit. Nec tamen *Canis* postea desijt furari, sed cautiùs agebat, maximè nè in ollam ferventem unquam caput insereret, cavebat. Quod sequitur prorsus ridiculum est, & à me & à millibus hominum visum: solebat idem *Canis*, jam à furtis toto *Crumlovio* notissimus, observare tempora,

Canes rotâ
in culinam
vertentes.

Canis sin-
gulari ne-
quitiâ,

ind per-
tissimæ
quæ e-
aplum.

pora, ac præcipuè diebus Dominicis, & testis, cum Cives & domestici reli-
ctâ domi fortassis unâ aliquâ ancillulâ,
ad audienda Sacra & Conciones ad
Ecclesias se contertent, domos Ci-
vium semiclaulas obire, & pertentare,
si quod furtum ligurire posset. Ergo
die quadam *SS. Corporis Christi*, quâ
Populus omnis in fora & compita ef-
fusus solennem supplicationem cele-
brat, in domo Judicis (*Sportigl* no-
mine) solitudine animadversâ, *cochæ*
tantulo intervallo abeunte, *Culinam*
ingreditur; & quia assam carnem ve-
ru transfixam & ad ignem applicatam
invenerat, desperans tantum se otij
habiturum, ut securè velci posset, &
quod *assum* erat detruncare, nihil
cunctatus, ipso *Vern* cum carne affixa
raptò, furtum suum ferens, domo ef-
fugit, & *Processioni*, quæ ducebatur, in

foro occurrit. risus, indignatio, cla-
mor in Populo; *Canis* nihil conterri-
tus, & veru mordicus apprehensum
post se trahens, rectâ in *Collegium* pro-
perans, velut ad asylum effugit, & as-
sariâ dape refectus, opiparè pransus,
vern humi jacens reliquit. Hæc de
Cane Crumloviensi, qui sæpe domi
malè multatus, modò ferventi aquâ
perfusus, modò pede claudus, mo-
dò vulnerato capite redibat; donec
plurimis accusantibus, & furtorum
plurimorum convictus, *Carnifici* ad
supplicium omnibus sententijs (cum
nullam emendationem malefica na-
tura promitteret) dederetur. Plu-
ra de *Canum* ingenijs adducere pos-
sem, si id ageretur; hæc paucula
adduxi, nè memoria facti tam no-
bilis interiret.

* *

C A P U T LXIII.

De Lafficio, & Mure Pontico. Murès nucile-
gi. Musaraneus quid sit: Mustelarum varia genera. De Marte vel
Martalo; Martali ingenio quàm bene sciverit uti quidam
OEconomus.

Mures.

Murium genera enu-
merare piget; omnia
apud nos inveniri, ex
Agricola de animansi-
bis subterraneis scri-
bente, factè datur intelligi. *Murem*,
quem ille vocat *Lafficium* (sed *Muste-*
le species est, *Lasyctæ* nobis) sæpe in
domibus fugientem vidi. Vidi & a-
liud animal *Gicximij* sub fenestris cu-
biculi mei, *sciuri* magnitudine, quod
nivis instar candebat, exceptâ caudu-
lâ digitum longâ, cujus inferior pars
erat nigerrima; hoc animalculum
sæpe vidi, dum & hortum subiret, & in
horto avibus, ut reor, insidiaretur;
crederem *Murem Ponticum*, quem vo-
cant *Hermelam*, fuisse, cum ei omnis

Hermela descriptio; quam adducit *A-*
gricola, conveniat.

Mus silvestris, & *Sorex* mure isto
longior, res est omnibus nota; ma-
gno puerorum villaticorum studio
cubilia *Sorcum* & *Murium* in Autum-
no quæruntur; omnes nidi avellanis
nucibus referti sunt, & quidem nulla
casta nux est, ut liquido jurare quo-
dammodo possis, probas esse omnes.

Memini, dum in *Missionibus Apo-*
stolicis per *Bohemiam*, ante annos pro-
pè tricenos, huc atque illuc comnea-
rem, oblatos mihi à pueris grandes
Nucum hujusmodi saccos, oppido
ponderosos, quos illi periti rerum hu-
jusmodi ex nidis *Sciurorum*, *murium*,
sorcumque collegerant; eam nucum
mul-

Mus silve-
stris.

Sorex.

Nuces pro-
batissimæ
in Sciurorū
Murium, &
Sorcum en-
vis.

Lafficij.

rmelæ.

T

multitudinem saepe pueris reddidi, saepe praesente pretio emi, saepe ad Amicos & vicina Societatis nostrae Collegia mihi, gratum utique munus.

Mus araneus.

Agricola l. de subterraneis animalibus. Idem sentit Mathiolus in Dioscoridem.

De Mure araneo Nostri Scriptores disputant: *Weleslawinus* existimat esse *Lassicum*, aut *Mustelam* (*Bolcawa* / *Lasycce*) *Agricola* aut esse murem domesticum (*Epismaus*) muri aequalis, sed colore mustelino, id est, in fulco subrufo, excepto ventre, qui ex cinereo albicet; *rostellum* habere longiusculum, in utraque maxilla *dentes*, qui in bifidos mucrones desinant, unde animantes ab eo morsas quadrisida vulnera accipere; ocellos habere minutulos, & nigros; caudam brevem; ejus morsum in calidis regionibus plerumque esse pestiferum, in frigidis non esse. Infinitus forem, si describere velim omnia; legatur *Plinius*, legatur *Agricola*, &c. ut ut sit, utrumque in *Bohemia Muris* hujusce generis reperitur.

Mustelae, & earum genera.

Mustelarum genera aliquot nobis sunt: domesticum (*Bolcawa*, *Wifel*) silvestre (*Ebor* Bohemis, *Itis* Germanis, Latinis *Ictis*, viverra, aut putorius, quanquam *Agricola* Putorios à Viverris distinguit) olidum animal, sic ut fatentem instar *Ictidis* fatere dicamus. Tertium genus, *Martes* vel *Martalus* (à Germanis *Warder* nominatur, *Bona* Bohemis) hujus totum

Martes.

corpus pilis in fulvo subnigris vestitur, excepto gutture quod candidum est. Si *martes* cicuratur, nihil illà jucundius esse potest: saccum, & sinum subit, per capita sedentium salit, & super mensas vitrorum plenissimas innoxie ludit; in *Norodomenfi* & *Crumloviensi* Collegio *Martes* alebamus, quibus nihil astutius, ac simul laetius vidisses: condus promus noster in Collegio *Crumloviensi*, quoties ova emeret (quod huic oculis vidi) *Marti* singula ovorum paria offerebat, primo aspectu quae proba essent, aut quae vetera & male olentia, deprehendebat *Martes*, rejiciebat antiqua, proba servabat; rursus oeconomus aliud par ovorum objiciebat; quae *Martes* accumulabat suis, omnia plena erant, & recentia, sic ut ne in uno quidem falleretur; omnibus objectis, & examinatis, ova proba emebat, altera, quae reprobaret, reddebat venditori. Aliud quoque spectaculum mihi videre contigit: in Collegio S. *JESU Pragensi*, medio Autumno, vespere, & Sole cadente, quinque *Martes* per summum *Ecclesia S. Clementis* tectum procedebant, quarum singulae ovum ore tenebant; mirifice nos omnes exhilaravit hic *Martium*, ova tam innoxie ore prementium aspectus. id circa Annum 1644 contigisse reor, si bene memini.

◀(†)▶

C A P U T L X I V.

De Salamandra, & quibusdam insectis. Scorpiones in Bohemia reperiri; item Serpentes coronatos. Aliquando & Draconem apud nos repertum. Cicindelae.

Salamandra.

Alamandram animal quadrupes lacerata figurâ, quod propter frigus, ignem non aliter, ac glacies extinguit (quomodo etiam ova serpentum in ignem camini injecta,

flammam solent extingvere) in fodinis ad *Vallem Joachimicam* reperiri, testatur *Agricola*, & *Schweberge* maximâ *Salamandarum* vim agglomeratâ repertâ narrat A. 1556. ac ne quid tabulosi in *Salamandra* suspicere, rotam ejus effigie diligenter, accuratèq; describit.

Agricola l. de subterraneis animalibus

Inse-

Insecta.

Insectorum inter animantia ultima mentio fieri solet; estque memorabile satis, *Bohemis* propè omnia, quæ in *Europa* nominari solent (*Tarantulus* aliisque hujusmodi insectis, quæ propriæ Regionum sunt, ut illæ *Apulia*) nota esse: *Scorpiones* etsi neque tanto numero, neque præstantiâ veneni pares, habemus, ut affirmant Scriptores; in magnis tamen æstatis ardoribus *Praga* A. 1644. mihi me vidisse *Scorpiones* modò natos *Praga*, & ad Collegium allatos, quos maxime Medicus *Marcus* pro legitimis & venenatissimis me præsentate probavit.

Serpentes.

Serpentes, etiam coronatos, & diadematos in *Bohemia* vidère permulti; cristam ejusmodi vel diadema deserpente apud se esse gloriatur *Tannerus*. *Bruna* in primo *Curia* aditu sub fornice suspensûs *Draco* monstratur, horridus squammis, maculis tristè lucentibus, longus (si post tot annos meminisse possum) facilè senos cubitos; eum ex *Bohemia* allatum, & civitati donatum raro munere, vetera monumenta testantur; ac nominatim in *Favomirensi Curia* servatur liber vetustissimo scripturæ genere, qui *Schazleriana* Arcis historiam continet, ubi illud disertè legitur, anno, locisque signatis, ubi is *Draco*, ad Arcem *Schazler*, ut dicebam, educatus, ubi & à quibus necatus sit, ut derogare fidem, nisi quis quid inde humana sit nesciat, nemo possit.

An sit Crocodilus.

Sunt tamen, qui *Draconem* hunc *Brunensem* ex proximo contemplati, *Crocodilum* esse existiment, quòd caudatus, & cataphractus tergo videatur. Ego crediderim in hujusmodi venenatis, quæ plerumque ex putri nascuntur, naturam varietate ludere, neque semper gignendo tenère constantiam. Quàm multa *Serpentum* & *Draconum* discrimina videmus de-

pieta ad vivum, vel descripta legimus! contule quæ in *Mundo subterraneo de Serpentesibus accipitrino vel Aquilino capite* disputat *Kircherus*. Potuit igitur *Draco* ille *Brunensis* tergo loricato nasci, potuit antiquitate tot sæculorum, ab Anno 1100. perire; cui postea *Brunenses Crocodilum* aliunde acceptum substituerint.

Cicindela muscarum genus est, *Nobilucas* possemus dicere; nocte lucent, in silvis circumvolitant, modò conquietunt, temper hilari voce. Credo eas in plerisque silvosis Regionibus reperiri, idcoque descriptione superledendum est.

Cicindela.

Rarum istud, & nulli satis cognitum, quod *Vir Religiosus* testis oculatus, atque omni exceptione major, *P. Joannes Tanner* è Societate nostra mihi nuper adèò narravit: *Cenobrides*, quæ magno numero in turribus Arcis *Carlseimensis* nidificant, & congerunt, ex vicinis montibus & cavernis ad nidos adferre sibi ac suis quoddam grande *Insectorum* genus, nunquam a libi locorum visum ab ullo (incolæ gravi errore, & inscitia (Sist) *Scorpionem* appellant) *Caput* habet testudinis instar, nudum, reliquum corpus oblongum, nullâ crustâ, nullâ cochleâ contextum; flavescit lurido colore totum hujus Insecti vel animalis corpus; pedes sunt quaterni; cauda non qualis testudini, sed ingens porrigitur, ad latitudinem facilè trium digitorum, crassa & informis; totius corporis à capite usque ad extremam caudam longitudo mediam ulnam *Pragensem* & amplius æquat. Optarem videre eos, qui hæc intelligunt, ut aliquid certi de natura hujus Insecti posset constitui; mihi testudineum hoc genus peregrinum & suâ domo carens, videre nunquam contigit.

Insecti Carlseimensis.

(*)

CAPUT LXV.

Ingressus in historiam Avium. Aquilarum captura in Monte Zrzit; quâ ratione peragatur. Falcones Bohemici generosi. Trappi seu Otides in Bohemia capiuntur.

Maximè in
ter Ornitho-
logos quæ-
stiones de
Nominibus
Avium mo-
ventur.

Ideo quàm difficilem Provinciam ingredior, & quàm in lubrico & periculoso gradu Historia mea constitit; tantæ enim in *Avibus* percensendis controversiæ à scriptoribus excitantur, ut media earum pars dubijs nominibus appelletur, ac fortè cum *Graculum* vocavero, *Momedulam* mihi quispiam supponet, pro *Tismunculo Galgulum*, pro *Garrulo Ampelidem*. Facile his Avium curis præverti, & in ipso dissertationis principio finem facere possem, si Lectorem meum frustrari, & aliò mittere vellem: *Georgius Gallus* Poëta Bohemus, Anno 1614. libello edito, quasdam Aves, quæ aëre nostro vivunt, & volaticâ illâ voluptate motantur, & pendent, verbis oppidò elegantibus vario insuper carminum & Poësis genere celebravit; eum igitur sibi comparent, qui *Aves* nostras scire, & nosse voluerint. At neque *Gallus* complexus est omnes, neque ego deserere Legentes honestum mihi fore crederem: mào, ut me minus peritum & cum multis errantem, quàm infidum & prævaricatorem *Lector* existimet. jacta est *alea*. Ab *Aquilis* regium capiatur auspicium: Est *Mons*, ut ita dicam, Mediterraneus ad *Raudnicium* (quem jam sæpius nominavi, & quia memoranda quædam continet, sæpius nominabo) *Zrzit* aut *Zrzip*, vulgus ob Sacellum, quod in vertice Montis sedet, *S. Georgij montem* appellant; circum eum Montem plana omnia ad milliaria non pauca, agri consiti hortulorum & pulvillorum hortensium instar ex monte spectantur, monsa-

Aquilarum
captura.

mulus nullus, denique aptissimus avibus prædatricibus, omni generi *Accipitrum* & *Aquilis*, quæ ibi in dorsis saxorum confidentes, & ex alto specularantes, in prædam sese dejiciunt; & quia silvæ ablunt & nemora, quibus se aves timida congregant, impunè & securè grassantur in minores. Accedit, quòd calvis *Montibus*, & rupibus, & incultis locis *Aquila* oblectari ferantur; tandem, cum per *Bohemicum* Cælum sæpe illis iter sit, & quietem aliquando capere oporteat, in hoc monte saxeo nullis arbitris, qui inturbarent, sedentes conquiescunt. Audieram pridem in eo *Monte Burgundum* quendam Casam sibi struxisse capiendis majorum gentium *Avibus*, itaque nullo comite (nè quid turbarum in aucupio darem) ex villa *Crimovves*, quam tum *Collegium Pragensense* ditione tenebat, montem conscendit; ubi ad meridiolam plagam vertit iter, etsi labyrinthus fuisset, errare non poteram; tot fila per terram, & per dorsa saxorum hinc inde repentia ad *Aucupium* me duxere; ille casâ egreditur; appello hominem comiter, & humanissimam refero salutem; jubet continuo subire latebras, esse spem maximam felicis aucupij; vix casam intraveram, jam illecebræ, & aves illices, quas in diversis scopulis disposuerat, stridorem tollunt, nunciântque *Aucupi* prædam adesse. Erat *Aquila* medij generis, quæ cum subjectas Aves vescentes videret, & ipsa fameret, eripere cibum *Avi* illigatæ staterat; itaque post multos orbis & rotatus in aëre confectos (quod me ut spectarem, *Burgundus* digitorum silentio monebat) repente summo

Descriptio
Aucupij
quiliam
Monte
Zrzit

impe-

impetu in minimum Accipitris genus (Wostrijset nostri vocant) cadens ex alto devehitur; vidit hoc *Auceps*, & momentò, tracto furore, *Aquilam*, cum jam propter impetum, arbitrium sui non haberet, retibus involvit. Lacti uterque excurrimus, ego ob novitatem spectaculi, ille ob prædam: apparuit *Aquila*, quam evolutam retibus, rursusque aptatis ad insidias rebus omnibus, quòd esse nimis senem diceret, *Auceps* infixâ in capite plumulâ mactavit; aperto deinde pectore, & extractis interaneis, in partes tribuit, aliòque in loco *Cor*, alio *Stomachum*, alio alia, & quod pingve foret, seposuit, singula cui bono servata forent explicans latissimè. Tum commodum tempus mihi visum est quaerendi; quæro unde esset, quid venisset? respondit se *Burgundum* esse, *Patrem* quoque suam hic loci *Aucupium* habitare; fratrem sibi esse, qui iridem in *Bohemia* ad *Launam* Civitatem in alto monte, similem huic exerceret capturam; jam sexdecim & pluribus annis omni vere & æstate aucupamur, autumno adulto in *Burgundiam* redimus, hiemem domi exigimus, rursusque vere *Bohemia* repetimus; ego diebus totis in monte hoc versor, vespere & nocte in vicino pago (quem digito indicabat) quiesco. Quæro iterum: quid *Aucupium* illud utilitatis haberet, cui *Aquilas* servaret? mihi respondet: nec *Accipiter*, nec *Aquila*, nec *milvi* cari sunt, sed necessario consilio capere cogor, propterea quòd *ovæ* meas tundunt, & mactant; votum unicum mihi, & fratri sunt, *Falcones caruleis pedibus*, maximè juvenuli, quos erudimus, & jam eruditos *Regibus* ac summis *Principibus* vendimus: plerique, inquit, meliores *Falcones*, quos nunc habet *Rex Gallia*, *Rex Hispania*, & *Imperator*, summi *Nabæ Principes*, ex nostra disciplina prodierunt; *Falco Bohemicus*, maximè docilis est, summus amator hominum, generosus & audax, qui neque morte abster-

reatur, & æmulas etiam maximas aves aggredi non timeat. At frater meus ad *Launam* non tantum prædatrices (*Wlaufisch* ille generali nomine semper appellabat) capit, sed etiam *Trappen* Aves omnium maximas, unde etiam ad eas capiendas socios alit. Hic ego interfatus, negavi me scire quid *Trappen* sint; reposuit: Aves esse omni *Urogallo*, *Ciconiâ*, *Aquilâ*, & *Anserè* majores; sine æstatis aut primo autumno, ex *Barbaria* in *Bohemia* advolare, cum reliqua sata demessa sunt, & *Avens* maturuit; plumis esse versicoloribus (describat avim totam, nec omnium meminisse possum) parvos habere pedes, & ventre, & pingvi ornao propè humum verrere, contra alas habere longissimas: ergo inquit, cum in agro confederint, inter dumeta-propinqua latemus, dum pascendo pigriores & graviores fiant, tum quisque sibi unam hujusmodi *Avim* designamus, & unâ omnes exilimus, & cursu quàm rapido possumus, quisque ad suam, & sibi destinatam *Avim* contendimus; illæ, re animadversâ, statim tentant volatum, sed quia graviores passu sunt redditæ, & longioribus alis præditæ, timore ipsas alas quasi implicante, quædam librare se tam citò in auras non possunt, & hæc à nobis capiuntur, quæ citius expedire volatum potuerint, evadunt. Caro ad esum optimi saporis; at plumæ quibus avis gratiosissimè depingitur, decerptæ, maximè in uropygio & alis, pretium aucupi grande parant; siquidem ea sunt, quas in pileis & mitris *Poloni*, *Ungari*, tum *Asia* populi universi imponunt, & sæpe gemmâ aliquâ lucidâ coërcent. Rem ipsam ego intellexi, sed latinum nomen *Avi*, antè quàm *Aldrovandum* inspicerem, invenire non potui. De his *Trappis* (quas *Illyricè Drosas* ait vocari) latè agit *Aldrovandus* l. 13. c. 12. & *Sardas* in *Ornithologia* osides appellat. Dum ergo in hunc modum sermones cedimus, & de *Avibus* primum, mox de rebus *Burgundicis*

Quid sint
Trappen,
quæ ad nos
advolant.

Iconum
pura.

Icones
hemici
estantes.

dicis confabulamur, rursus *Aves* indicium faciunt, hospites adesse; ad casulæ fenestram ramis undique contextam *Burgundus* accurrit, mihi que insibilat. *Falco* circinabat aërem solitis ambagibus, sed cum unam avium scopulo affixam impetir, elevatis ut antè retibus excipitur; *Falconem* viventem, integrum, vividum, juvenem, virium robustarum (quod *Burgundus* ex laterum firmitate, & alis mihi probabat) cepimus, quem ille statim obnupto capite in caveam ad hoc paratam viventem inseruit; tum capturæ modum explicare aggressus scopulos & aves ostendit. Est autem hæc ratio, quam brevissimè exponam: In multis montis illius scopulis & rupibus quæ humo extant, parte orientali, & Meridionali, *Aves* imposuerat minimi accipitris genus, ut antè dixi *Woftrijet*/ quod alauidis maximè imminet, tum etiam *Picos* parvulos (*Stratops*/ *Stratopaud Bohemi* dicimus) ante singulos carnes crudas, aut avim, aliamve escam alligat saxo;

avis ipsa pedibus furculæ illigatur; quam auceps ex casa per funem, quoties lubet, movere potest sic, ut elevetur avis, atque iterum in eundem locum decidat in rupem; nam ex omnibus illis scopulis ad casam usque suam deductos funes traxerat binos; alterum, quo furca cum avi elevabatur; alterum, quo retia tollebat, totumque scopulum retibus tegebat. Igitur cum *Aquila* aut *Falco* supernè conspiciatur, cum appeti timeant qui sedent in rupe parvi accipitres & pici, aut stridore, aut jactatione hostem adesse significant; hostis cum illos habet sub ictu, & vesci ac ungvibus tenere putat (quod invidiæ maximum supplicium) ut ei prædam eripiat, descendit; at descendentem *Auceps* altero elato fune contegit retibus, implicatque, ita miser *suo sibi jumento malum*, ut ait Plautus, *arcessit*, & dum capere se putat, capitur. Hæc cum ab *Aucepe Burgundo* audivissem, ac tempus prædij instaret, bene homini precatus, discessi, ac in villam ad socios reveri-

C A P U T L X V I .

De Ligurinarum seu Luteolarum migrationibus per Bohemiam. De Ficedulis ac Turdis, & de quodam alio avicularum genere, quod intra triennium, & septennium Bohemiam invisit. De Migrationibus nostrarum Avium generatim & universè.

Alteri quoque spectaculo gratissimo meae admovit felicitas, an curiositas? *Chlumecij* Excellentissimi Comitis *Francisci Udalrici Khinsky* ad pacem procurandam Aulegatione. Multiplex ibi Aucupium in silvis densissimis aperitur; elegantissimum & amoenissimum, quæ in *Wlkou* (villam) iter est, dextro sive latere; accessi locum primo mane non semel, & innocentissimam illam voluptate deli-

nitus damnabam vota Urbium, & mutam illam solitudinem velut humanam quandam beatitudinem exosculabar; multa ibi jucunda vidi, & risi, quæ referre nullum est operæ pretium. Ut veniam ad id quod volo: invitavit me *Auceps* ad alteram hebdomadam, visurum me tantam multitudinem avium, quantam nunquam simul vidissem, venturos edim cum hoc vento *Ligurinos*. *Ligurinos* avicula est passere minor (Bohemi à cantu *cziczij Cijjet* dicunt) viridi & flavo colore

Liguri
caetera
gratia
placita

lore tinctas habet pennulas, tenera & simplicis ingenij, acanthidi familiaris, cum qua cantando mirificè concordat; & quia superare acanthin nititur, qui in caveis volucres alunt cantantes, uni acanthidi, utpote fortiori, duos *Ligurinos* opponunt, unus alioqui solus si foret, ut constat exemplis, cantandi certamine & conatu vincendi indubiè rumperetur. Ergo ubi illi dies, quibus *Ligurini* ab oriente in occidentem transeunt (quod fit in autumno, certis, & Aucupibus notis, & notatis diebus) advenère, tantus repente in silvis eorum numerus apparuit, ut crederem, toto orbe congregatas unum in locum advenisse. Gravabant minorum arborum ramos, & numero (religiosâ fide scribo) folia arborum superabant, pleræq; omnes in occidentem, quod illis propositum est iter, obversæ, osculis hiabant, nihilque tum aliud ex cantibus, quàm illud *czy czy* ingeminabant. *Auceps* interea aream suam obsipabat seminibus, quibus libenter vescuntur. ac vide simplicitatem aviculæ! videbant aucupem, observabant spargentem, & insidias apparantem, nihil tamen movebantur; ut primùm caveam ad me intravit *Auceps*, statim illæ turmatim arboribus proximis devolabant, quas ille retibus operiebat, egressique omni rursus celeritate maestatas evoluebamus retibus, & rursus retia parabamus. Spectabant hæc ex vicinis arboribus *Ligurini*, quasi ad eas nihil apparatus ille pertineret; nobis abeuntibus, novi succedebant, complebant aream, atque iterum novis ac novis sibi succedentibus irretiabantur, sic ut per eos dies *Luteolarum* millia millia caperentur. Solenne hoc, & anniversarium illis iter est, teriturque quotannis via illa & aëris regio, nec unquam *Aucupes* falluntur, sed silvas omnes, quæ iter illis futurum est, pedicis, laqueis, visco, retibus, aliisque fraudibus impediunt.

Eadem propè est in autumno &

prima hieme ratio *ficedularum*, *turdorum*, &c. suæque habent & ipsi migrandi tempora, sed longiora, magisque aberrant, ac sæpe à septentrione (inde enim plerumque turdos, & ficedulas advenire ex Moscovitarum silvis, quas æstate coluerant, traditum est) ad Orientem, mox ad Occidentem, non pauca etiam in meridiem defleunt, & à nobis in *Austriam* teruntur; quædam locorum amenitate & silvarum calore captæ, per hiemem (cùm autumno advenerint) remanent, maximè ubi juniperorum superit copia, quorum granis ingurgitant sese, ac sorbis minoribus infarciunt, quod stomachi illorum pleni granis illis ostendunt. Migrationes illæ avium noctu maximè peraguntur, die quiescunt in silvis, & vescuntur, semperque eandem viam quotannis tenent (paucis qui aberrant, uti antè dixi, exceptis) ab oriente in occidentem, quod ut mihi *Auceps* probaret, ad Cælum nocturnum Lunâ lucente spectandum adduxit: tantam volitantium volucrum à terra usquè ad summam aëris regionem multitudinem vidi, ut myriades myriadam superarent. Hæc ab illo aucupe & aucupio id temporis didici; illud etiam notandum, *Aviculas* quasdam ad nos, non nisi tertio & septimo anno advenire, quales *Cęcęty* dicuntur, magnitudine *merulis* propè supæres. Sed ubi semel per *Bohemia* Districtus ire cæperint, tantâ eunt copiâ, ut ijs capiendis omnes Aucupes occupentur. Porro ut redeam ad caput, de *Ligurinis* magnâ fabulositate quædam narrari audivi: si quis eorum *nidum* (quem tamen negant nisi à fortunatissimo inveniri, imò neque videri posse) circumferat, & anteriorem partem obvertat corpori, eum ut olim *Gygem* invisibilem reddi, aliâque similia plenissima vanitatis, quæ tamen magnorû Principû exemplis confirmant. Apud me fides, perinde ac pecunia, nunquam temere, & gratis exponitur.

Ficedilæ,
& turdi per
Boh: mi-
grantes.

Innumera
vis Avium
ad Lunæ lu-
men migra-
tium.

Vide-

De Avium migrationibus ad hiemem.

Alaudæ nō procul hieme latent.

Aristot. 1. 8. de histor. animal. C. 16.

Videretur hoc loco operæ pretium, *Avium hibernarum & æstivarum* ad nos, & à nobis *commigrationes* describere, ipsasque aves commigrantes nominare. sed quia id nobis cum tota *Germania* commune est, neque diversum quidquam continet, ad *Ornithologos* *LeBoreum* remitto; sufficiat dicere: *si passeris, Emberizas seu laseas, loxias, picas, cormices, corvos, perdices,* tum quædam *surdorum* genera, & pauculas alias, ac denique *aves nocturnas* exceperis, omnes cæteras, aut abire prorsus, aut sese in altissimas abdere silvas; *Alaudas* non procul à regione aperta hieme hospitari, illud satis ostendit: quod si vel *Januario*, aut *Februario* minimùm intepuerit ær, & pauculis continuis diebus Ver affimulet, statim advolent, & cantus ordiantur; malo utique suo, nam hieme ventorum rursus præcipitante, procellis & gelidis nivibus obruta per-eunt, & frigore eneclæ reperiuntur in agris, ut Anno 1674. factum vidimus. In quas verò regiones ingruente hieme *Aves æstiva* à nobis, & ex universa *Germania* discedant, pridem *Ornithologi* docuere: nota sunt per mare *Ciconiarum, Hirundinum, Apodum, Cotsurnicum,* & si quæ alia sunt, itinera; audiamus Aristotelem: *Hieme multa aves latent. Hirundines multa visa sunt in angustijs convallium, nuda, atq; omnino deplumes. Ciconia later, merula, turtur, alauda; nemo per hiemem Turturem vidit; later præpinguis, & pennas in latebra dimissis, non*

tamen pinguedinem. Turdos etiam later & sturnum. Hæc ille. Sed de *Turdo* certum est apud nos capi vel hieme non rarò. Novum est illud, quod habet Sennertus: *Hirundines post finem æstatis, ex Germania & Gallia, ad oras Maris Baltici avolant, & sub altissimis rupibus mari immixentibus suis complexibus hærentes, ad Equinoctium verum usque delitescunt, ac ventis aviarijs (res observatione digna) stare incipientibus suam quaque Patriam repetunt. Anates nostras, (quas silvestres dicimus) ultra Italiam non contendere, & omnes Italia lacus, qui non congelantur, implere hieme, constans omnium sententia est. In lacu *Uulfinio* (vulgò *Lago di Bolsena*) quæ *Senis* ad *Montem Falscum* iter est, hieme *Anatum* tanta multitudo colligitur, ut omnis ille locus nigrescat, & myriades exsuperet numerus. Existimant accolæ ex *Germania* illas venire, & diserte *Bohemie* piscinas petiti nominant, unde advolent; itaque utuntur tempore, & plurimas sclopiis occidunt, alijs vix sese commoventibus. Ab oculato teste Viro religioso, qui illac iter habebat, accepi: unâ hebdomade trecentas anates occisas esse abs se, gloriatum ex accolis quendam; à quo cum quæreret, quid cum ijs faceret? respondit: se *venro*, vel *fumo* duratas ad *aulas Principum* venales ferre, imò ad eò in ipsam *Germaniam*, unde primùm venissent, remittere. Jam redeamus in viam.*

Sennert. a. p. 100. de turda l. 7. C. 11

Anates f. aves que ferri huc volent.

C A P U T LXVII.

De Alaudarum apud nos captura. Octingentas & nongentas etiam Alaudas capi posse uno tractu & indagine.

Eadem de Perdibus ratio.

Alaudarū variaz captiones.

Am ad *Alaudas* veniamus: eas nocte capi usitatum est omnibus, tum enim

saginx indormiunt; sic ut noctu capta, ab ijs quæ die capiuntur, ipsa saporis suavitate dignosci possint; diurnæ macriores, nocturnæ pingviores

ves & prorsus cereæ. Qui nocte capiunt, per agros ubi illæ composuere sese, ambulant, & amplum rete tendunt; illæ è primo somno excitatæ, in altum evolare conantur, sed in rete impingunt, quo demisso intricantur, & capiuntur. Qui die capiunt, minimum *Acipitris* genus, *Wostrijet*, in manu tenent, aut fictum & pictum in pertica ex fune pendentem rotant, ut volare videatur. Res mira, quid timor possit! Statim *Alauda* palpitanter viso illo hoste armato eunte in se, humi extensis timore alis porriguntur, & mortem expectant; quas puer alter, qui retia tenet, jacentes retibus contegit, & capit. Sed *Alaudarum* hæc, quam subijcio, captura, etsi rarior, pretiosior, laboriosior, lætior tamen, multo que jucundior, ac copiosior est, quam in *S. Cruce* in ditione Patroni amantissimi *Maximiliani Baronis de Lammingen* non semel jucundè spectavi. Ante omnia, finitis jam messibus, latissima aliqua camporum planities quaritur ex agris plurimis constans, maximè si nuper in ijs triticum, aut siligo steterat, multa enim necessariò decidunt grana, quæ *alaudis* cedant in cibum; in his agris *alauda* jam cantuum in memores, uni saginæ deditæ, gregatim ferè spatiantur, vento semper obversa (nam vento elevari plumas ferunt ægerrimè) vespere igitur paulò ante crepusculum, dum quiescere experint, & pastæ in dulcem declinant somnum; in agro ultimo, ubi planities illa agrorum sese aperit, sine strepitu duo pali (quorum utriusque vertebra inest cum funium ingenti glomere) humi figuntur; pali à se longitudine unius jugeri distant, in palorum quoque medio ordines retium quàm plurimi, in latum magis quàm longum disponuntur, in filis & furcis pendentes, ut aciei cujusdam retiarix speciem ex propinquo referre videantur; retia ipsa terram minimè verrunt, sed duobus facilè cubitis à terra ultra altitudinem proce-

rissimi hominis elata fluctuantur; sunt verò retia Veneti coloris pertenui filo confecta, ut, nisi summâ luce, perspicere non possint; dum nos inter retia suspendenda versamur occupati, pueri, cæterique famuli, ultra sexagenos, alij in occidentem, alij in orientem funem ducunt, & per terram quantum possunt repere sinunt, donec vertebrae funium exhausterint; exhaustis funibus, orientales pueri ad Occidentem, occidentales ad orientem leni passu procedunt, seque conjungunt; rursus igitur funiculi per vertebrae suas retrahuntur, & area seu campus in medio paulatim arctatur; eò fit, ut *Alauda* funiculis lentissimè per terram euntibus silentiò admonitæ, paulatim aggregentur, donec denique, sine omni violentia, unum in agrum (post quem collocata retia diximus) compellantur; ubi id factum est, & nox jam est in foribus, urgentur strepitu, clamoribus, & ipsis puerorum passibus; & quò aliò, nisi præ se volent, cibo somnoque sopitæ? post hæc nihil nisi cædes & mortes; in altu ex millenis vix sex quatuorve evadunt, cæteræ omnes, ut saginæ & somno impediuntur, in retia, quæ ob tenuitatem vix videri possunt, impingunt, ipsum impingere mors est; illud enim sæpe miratus sum, atque etiamnum miror, si vel uno ungviculo hæreant, esse hoc illis mortale, calent adhuc & non spirant; an hoc timor facit? an somnus sorori morti tam facilè sociatur? religiosâ fide scribo: unâ illâ, ut sic dicam, indagine, hisce oculis vidi, septingentas, octingentas, aliquando nongentas *alaudas* captas esse, & coram me numeratas. Oblectabant me præcipuè innocentium mortes: alia rostello videbatur mortem arcere voluisse; alia pedunculo, alia pedunculi extremo filo, alia plumulâ ultimâ quam extenderat, illigata pendebat, omnes aliâ aliâque morte totius anni furta luebant. Sed & illud mirum: in eodem rursus campo

Cur Aves
ad ventum
obvertant
se.

Unâ indagine octingentas & plures *Alaudas* capi contigit.

die sequenti, tertio, & quarto (quandiu aspiravit aura) capturam nos fecisse, neque unquam multo pauciores retulisse.

Non absimile in perdicibus, quæ gregatim volant, spectaculû in alia *Bohemia* regione prope *Reginohradecium* in *Kratonob* ditioe Generosi Equitis de *Brissel*, mihi olim exhibuit generosâ & ipse editus stirpe *Rudolphus de Wilmorze* fraterno mihi semper amore conjunctus, *Collegij nostri Reginohradecensis* divite legato summus, & beneficus amator: primùm ipse *venationis Præses* omnium in vicinia illa perdicum stationes nocturnas exploravit, habent enim alia loca ad pastum, alia ad capiendam quietem, & ex illis pascuis nocte imminente semper eodem itinere revolant ad dormiendum. His rebus satis exploratis, in declivi quodam prato, quâ quotidianum perdicibus iter erat, furcas statuimus & retia extendimus internè duplicata: nam cum in retia *Perdices* impegerint,

Perdicum
captura.

deorsum devertæ, ubi duplicata retia esse dixi, devehuntur, nec jam amplius (sponte sese retibus cludentibus, quæ jam serò vespere visum fugiunt) possunt eniti. Ita grex universus momentò captus est: sex, septémve gallinulæ eum uno gallo rursus emittebantur, galli cæteri, seu perdices masculæ mensis destinabantur. Altero die ad alterum capiendum gregem evectis rursus retibus ibatur, nec unquam *Venationis* nostræ *Principem* spes fefellit. Hieme imminente unum gallulum cum fa mellis duabus relinquebat: monebat enim (quod sæpius ab alijs quoque primæ notæ *Aucupibus* audieram) Tyrannicum esse, & neque satis *Aucupi* honestum, gentem universam excindere, sed in futurum servari oportere, & posteritati providendum esse; quod etiam Majores nostri in Leporibus observabant,

ut suo loco monuisse me

recordor.

(†)

C A P U T LXVIII.

Albi Passeres, Alaudæ, Hirundines, Monedula. De Avibus quibusdam peregrinis. Pumila Ciconia visa apud nos. Corvi aquatici.

Varundam *Avium* quæ in silvis degunt, & nunquam mitescunt, tam certa est, tamque sibi semper constans generatio, ut pro miraculo habeatur, si vel unam plumulam differentem, aut alio coloris punctulo, aut lineolâ pictam & maculatam repereris. Vidisse tamen memini *albos passeres* in grege cæterorum; inter *Alaudas* quoque octingentas retibus captas ad *S. Crucem*, duas trësve candidas totas, quasdam medias tantùm albentes deprehendi; *Hirundines albis* pennis non semel conspexi. Nu-

Albi passer
& hirtu-
dines.

per & *monedulam* capite albo mihi monstravit *Illustrissimus Comes Henricus Guttensteinus*. Illud rarius, & majori admiratione semper exceptum, cum nova avium species apparuerit. *Lititzky*, Equestris apud nos familia, *Avim*, aut *Avis* miraculum gestat in Clypeo: est *Avis* graculo, ut apparet, non minor, virgineâ hominis facie, prorsus ut etiam capillos in nodum ligatos in occipitio gerat, cætera omnia sunt avium, pectus plumis argenteis collucet, dorsum cinerei, aut potius murini est coloris, alæ ejusdem coloris, sed interstinctæ auro, uropygium quoque murinum, sed tra-

*Avis Equi-
tum Linz-
kiorum.*

ctu

et argenteo signatum, pedes quercino trunco insunt. illud mirum: sinistrum avis pedem nolam gerere affixam, ut *Falcones* vel *Accipitres Aeneas* solent. Hæc Avis ad *Regem*, aut vetustum aliquem *Bohemia Principem* allata (ut habet vetusta stirpis traditio) tantum placuit, ut hominem Nobilium numero adscriptum, hanc *Avim* depictam Clypeo deferre jussit, ut hodieque videmus, & apud se retinuerit; qui postea alijs militiae factis illustribus, bene in se collocatam *Principis* sui gratiam fuisse monstravit. *Domitorum de Danitz* generosa stirps, quæ à nobis orta, nunc in *Comitatu Bohemia Glacensi* consistet (ex qua ortus est *Maximilianus W. lhelmus Donik* discipulus in Rhetoricis meus) peregrinam avim gestat, vetusta Nobilitatis insigne: *Gallus montanus* capite niger esse videtur; at duplex uropygium, & duplex caudæ suggestus, exoticum aliquid esse demonstrat. Ejusmodi *Avium* monstra, aut novas etiam species, ex alijs terrarum partibus in alias aliasque terras per errorem advolasse in historijs legimus, idque etiam in *Bohemia*, ut modò dicebam, potuit accidisse. *Litomerici* allata est nobis ad *Collegium* ante aliquot annos *Avis*, *Ciconia* persimilis, sed magnitudine gallinam non æquabat, rostrum prorsus *Ciconia* simile, sed nigrum, pedes quoque nigri, plumæ candidæ, alarum extrema nigro & cæruleo sed lucido, quem *calestem* dicunt, colore pingebantur; *avim rapacem* fuisse, & unguis paulum adunci, & rostrum intus ferratum arguebat; pisces prædari solitam odor gravis piscium & piscinarum, & *stomachus* (in quo *pisciculi* reperti sunt) & ipsa *Avi* hujus caro (qualis avium in piscinis degentium) ac denique piscina, in qua eam prædantem *Venator* occiderat, confirmabat; nisi, ut dicebam, color aliud suffisset, *namam* aliquam & *pumilam Ciconiam* quisque dixisset. Aliud in *Ciconiarum* genere miraculum, aut ve-

riùs *monstrum* vidimus apud Illostrissimam Comitum Slavatinam *Franciscam*, quæ *Ciconiam* alebat inverso prorsus colorum ordine: nam ubi alijs albus inest in pennis color, nigrum ista habebat, & album contra; ubi aliæ nigrescunt, in cæteris à communi sorte differere nihil. *Litomerici* (quos antè nunquam videram) *Corvos aquaticos* in *Albi* flumine natantes, crebroque ad minimum hominis motum sese mergentes, emergentesque spectavi. Genus avium est, ut cum *Catone* loquar, *maxiosissimum*: pisces maxima ingluvie vorat, & fugientes celeritate mirabili in aqua consequitur. Sunt in conspectu *Litomericensis* Urbis prono *Albi* Insulæ quædam parvæ, pone quas *Corvi* illi quotannis advenientes hospitantur, ac modò in *Aquis* capturam piscium exercent, & lavant, modò, ut sese etiam terrenum genus esse monstrant, in altissimis Arboribus residentes exsiccant pennas & reparant. Nihil astutius avibus illis; & per æstatem & autumnum, si duæ trësve occidantur, habetur pro miraculo. Vidi tamen occisas duas pingvissimas, sed à piscibus voratis olidissimas, prorsus *Corvis* simillimas (quorum etiam vocem imitantur in *Aquis*) peculiare habent rostrum & pedes: hos ad natatum cute, ut cæteræ natantes aves, superinductos; rostrum aduncum, non quidem, ut est *Corvorum* cæterorum, sed velut *Accipitris*, incurvum, ut acutissimè, quidquid placuerit, arripere & vellere possint; oculi gemmarum instar lucentes & perspicui; Color omnibus unus, niger, tam plenus, ut ad minimam solis lucem cærulei potius, quàm nigri viderentur. *Litomericensium* Civium filij, cum jaculandi voluptas subit, arbores illas grandes conscendunt, ac multis horis occultati ramis confident, dum manè corvorum aquatiliū grex advenerit, & prædari cæperit, tum natantes in aqua & prædæ suæ intentos occupant,

Corvi aquatiles.

Donikio
um in Co-
mitatu Gla-
censi.

humila Ci-
conia.

Ciconie
monstrum.

bombardæ globis appetunt, ac neque tum satis ictu certo, siquidem (tanta est in mergendo sese celeritas!) si ignem emicantem bombardâ viderint, jam nusquam sunt, irrito venatoris conatu; facileque mihi persuadeo (quod & ipsi jaculatores confirmant) eos globi celeritatem superare,

& spatium ac punctum, quod inter pulveris pyrij accensionem, & globum est, antevenire posse. Hæc de *Corvis Albensibus, aut Aquaticis*; de quibus in alia *Bohemia* parte nunquam audivi, nec quò nocte recipiant sese, aut unde adveniant, Letoribus possum dicere.

C A P U T L X I X.

Avium quæ apud nos nascuntur, aut vivunt, enumeratio. Pavo candidus. Urogalli. Psittacus. Attagena. Turdus. Sturnus. Cygnus. Anser. Alcyone. Avis caprina. Loxia, &c.

Avium genera quàm plurima in *Bohemia* reperiri pro confesso habetur; referam eo ordine, quem *Ulyssis Aldrovandi* nobilissimi & clarissimi in literis *Viri Ornithologia* suppeditat. De *Aquilis* jam dictum est, omnis generis *Aquillas, & fulvas, & nigras* habemus; *Vulturum* varia genera, etiam *Leporarios Vultures* ipse vidi, leporibus à se captis insidentes; *Accipitrum* (*Gesträß*) ut in cætera *Germania* (quod observat idem *Ulysses*) ex omni genere, maximus est apud nos numerus: *Astures, Falcones* omnes, etiam illi cæruleis pedibus (quos *Blaufuß* appellat *Germania*) *Timunculi, Milvi, Cuculi*, tum nocturnæ aves omnes, deinde *Corvi* (de quorum ingenio mira possent adferri, sed hoc loco, nè ætium agamus, omittuntur) *Graculi, Momedula, Pica, Pici, Galbula, Chlorionæ, Fynges, seu Torquilla, Certhia, Meropes, Loxia* seu *Curvirostria* (*Krimotnosty*) *Pavones* passim in villis nostris reperias, non modò varios, sed etiam prorsus toto corpore candidos. In *Canobio Offecensi* spectaculum nobis præbuit Pavo candidissimus, nè unicâ plumulâ alterius coloris usq; ad u-

ropygium extante; ac syrmate nihil à cæteris differebat pavonibus: unde cum opes suas & oculos ad Solem expanderet, in illo corporis candore pulcerrimè efflorescebat. *Gallo-pavones, seu Gallos Indicos* in omni villa reperias; *Urogalli* seu *Tetraones* trium generum: *Maximi* Gallis Indicis supares, tum medij, & minimi *Corvis* paulò minores, in silvis montanis ubique per *Bohemiã* capiuntur; multis in locis, ut postea dicam, agmina *Phasianorum* ab iisdem ducuntur. *Psittaco*, avibusq; cæteris, quibus *Europa* caret, destituitur; alias omnes, quæ in cætera *Germania* reperiantur, habere se *Bohemia* gratulatur; illatos ad nos *Psittacos* patrum memoriâ plurimos videbamus. Vidi *Rudolphi Cæsaris Psittacum* apud seniore *Ducem Lavenburgicum*, sanè elegantem, *Gallina* magnitudine, album totum, quem jam antè Capite LVII. descripsi; prorsus geminus illi erat toto corporis habitu, qualem *Aldrovandus* C. 4. l. II. *Ornithologia* depinxit; multa mihi cum eo & cum cæteris *Psittacis*, quos *Hispanus Comes Verdugo* alebat, olim familiaritas intercessit, multisque documentis amorem illi suum comprobârunt, quibus hîc recensendis

Aldrovand. l. 4. Ornitholog.

Pavo candidissimus.

Urogalli triplices

Psittaci et hîc multas appetunt.

dis

dis locus non est; hoc unicum dicam: cum alius quidam me lusitantes, & supinum *Psittacum* mulcentem videret, ratus id etiam sibi licere, tantum in digito indice, quem admoverat, ab irato vulnus accepit, ut in ipsum os acumen rostri infixisse videretur, ac dimittere volebat, nisi ego blandè allocutus demulcissimè, illo (tantus est humanitatis in Ave illa & amoris sensus!) continuo digitem dimitte, & effusissimè cachinnante. *Hoc habet, qui ignotæ fidei se committit!* Idem ille *Psittacus viridis*, si quam injuriam perpessus fuisset, mihi amicè queri solebat, atque ut famulos hostes suos verberarem, rogare videbatur; id cum fictis verberibus agerem, plaudebat, subsultabat, famulos verberatos irridebat, tum mihi advenienti totum se dabat, supino etiam corpore componebat sese, quòdque rarum in avibus, pedunculis micans captabat. Sed hæc quia de peregrina *Avi*, si ad hunc locum non facere quilibet dixerit, ego me *Aldrovandi* auctoritate defendam, ostendàmque etiam ad *Bohemiæ* quadantenus *Psittacos* pertinere. nam ultimo Capite Libri undecimi de *Psittacis* agens, hæc adjicit: *Bohemicum Psittacum in Germania appellant eum, qui viridi, luteo, roseoque coloribus in cinereo depictus est.* Sequitur deinde apud *Aldrovandum*, aviculæ incognitæ in *Hispania* captæ, quæ *cristæ Garrulum Bohemicum* referret, narratio. Non igitur, cum de avibus *Bohemiæ* tractamus, otiosa & supervacua *Psittaci* mentio debet existimari. Porro, cur *Bohemicus* ille *Psittacus* appelletur, cum apud nos, quod sciam, nihil *Psittaci* simile reperitur, viderint curiosi. *Attagenæ* in *Bohemiæ* tantà abundantia, & copiâ reperias, ut olim Nobiles familiæ, non se *Paschatæ festum* rite celebrâsse autumarent, nisi *attagenam* primo *Paschatæ die* gustâssent. In *Perdicum* historia iniquior nobis visus est *Aldrovandus*, cum ait, *Bohemiæ* illatas *Perdices* rufas rigidio-

ris cœli impatientiâ durare non potuisse; ubi enim amabò, lætius *Perdices* etiam *Ause* proveniunt? aut quod unquam apud nostros Proceres dives convivium sine *perdicibus* celebratur? *Coturnices, Ortyzometra, Columbarum, Palumborumq;* varia genera, uti & *Passerum*, ac præcipuè *Turdorum* (sic ut unum eorum genus *Turdos Bohemicos* appellent, quòd ex *Bohemia* initio hiemis per quatuordecim serè dies ante alios *Turdos* advolent, atque etiam circa *Pascha* accedant) *Melanurum, Sturnorum*, passim apud nos pacisci, nidificare, & capi videbis. *Sturnis* in arboribus ante domos suas *Rustici* vascula quædam lignea suspendunt, in quibus illi nidificant; unus aut duo pulli relinquuntur, cæteri in cibum cedunt; alioqui *Sturnus*, si amittat omnes, non amplius nidificabit. In *Cænobio Suviesensi ad Bilonam* *Sturni* miraculum ante quadraginta annos vidi: liber volabat per hypocaustum *Sturnus*, ac si vel fenestræ paterent, evolabat nunquam; latinè doctus cum summa gravitate & vocis claritate, humi, aut super mensam incedens, pronuntiabat illud *Salomonis: Vanitas Vanitatum & omnia vanitas!* sed mirabilius, quòd strepitus omnes, qui in cubiculo fierent, scientissimè posset exprimere: *Domini & Domine* screatus, canis ejulatus, calami qui scribendo editur sonum, januæ & cistarum apertionem, & oblationes, ambulationem *Domini & Domine*, nullo docente, meditando, tam propè ad verum assimilabat, ut à re ipsa non posses distingvere. Satis de *sturno*. Quid *Luscinias* commemorem? quid *Cardueles*? & *Acanthides*? quid *Fringillas*? *Linarias* multorum generum? quid *Alaudarum* species? quid *Cblorides*? *Luteolas*? *Motacillas*?

Cygnos passim apud nos non nasci certum est, in Regia tamen ditione *Pardubicensi* illatos prolificâsse sæpius vidimus. Advolant etiam vere, & ab-

Turdi Bohemici.

Sturni cuiusdam dicitur.

Psittacus Bohemicus pud Aldrovandum.

Attagenæ Bohemica.

19. de Perdicibus.

Cygnus.

Anseres sil-
vest: quàm
noxij.

eunt hieme, in quâdam Piscinas *Dibritus Bechinensis*, sicutque mihi ante multos annos ostensa eorum complura paria. *Anserum*, & *anasum Silvestrium* varix, varixque species in piscinis nostris vivunt, tanto numero, præcipuè ad *Pardubicium*, ut cum die sequenti messem avenæ Paterfamilias indixisset suis, noctu adveniente *Anserum* grege, & omnia depasto, nihil postea esset quod meteretur.

Alcyone
parvula.

Agricola lib.
de animantib:
subterraneis.

Inter formosiores aves, & quas *Natura* artificiosiore penicillo colorârit, *Alcyones* habentur: Avis est non multò major passere; in ripis fluminum & lacuum nidos fingunt; nec *Aristotelem* latuit, ut advertit *Agricola*, eos in fluvios ascendere, sed hieme non occultantur. Cum autem marinæ *Alcyones* corpus totum coloribus, cæruleo, viridi, subpurpureo, sed mixtis, insigne sit, adeò ut neque collum, neque alæ aliquo ex eis careant, & rostrum habeant subviride, longum, tenue: nostræ tamen *Alcyones fluvialis* seu ripariæ, pectus purpureum est, collum & dorsum in viridi cæruleum, alæ fulcæ, rostrum, ut etiam pedes, cinereum. Vescitur pisciculis & vermibus. Viridis color in ea ave regnat, nec aliter pueri quàm *avem viridem* appellant; passim fluvios circumvolitantem, cum tremore quodam alarum dum volitat, spectamus.

Aves capri-
næ.

Rarissimum in Bohemia, ac potissimum *Boleslavia Avium* reperitur genus, quod appellant *Kozlity*, quasi dicas *capreols*, æstate tantum, aut primo autumno apparens: Avis est, quantum ipsemet per noctem animadvertere potui, picâ non major, quæ cum noctu per aërem volitat, caprinam illam & tremulam vocem (*Mee Mee*) emittit, ac simul incondito saltu, & prorsus caprino ejaculatur. Spectavi ipse avim, & vocem illam caprinam non semel audiavi.

Loxia.

Est avicula in numero apud nos numero, magnitudine passeris, eodemque colore, nisi quòd alicubi pennulæ

evirescunt, rostro superiore incurvo (unde illi nomen *Zrivotnoste*, curvirostriam diceret) hanc *Gallus*, quem antè laudavi, *Loxiam* vocat; rostrum superius inferiori non congruit, istud enim rectum est, illud, ut dixi, curvatur, & incurvum in sinistra parte inferioris rostri jacet; sunt tamen (sed inter mille vix unicam reperias) quæ rostrum superius in dextram partem incurvatum gestent. Asperrimâ hieme prolificat, nidumque ex pice componit, fovendis & tuendis adversus omnem injuriam prolibus; carne est suavissimâ; quòque magis *Naturæ* providentiam mirère, tum maximo numero in *Bohemia*, præcipuè ad *Præbaticium*, *Lebnitium*, & *Nesolicium*, capitur, cum aliæ factibus alendis occupatæ Aves, *Aucupes* fallunt.

Præter *Aves* quas antè nominavimus, sunt quas per Indicem nominabo apud nos: *Ardea* plurium Generum, suis discretæ nominibus (*Wolawta* / *Cepe* / *Wolawta sferá* / *Peressta*) *Galgulus* vel *Galbulus*, *Mergi* multiplices, *Mergulus* (*Lyska*) *Anases* diversæ, *Gavia* seu *Capella* (*Czeyka*) *Falica* albæ & cineræ, *Onocrotalus* (*Buêac*) *Ceyx* (*Seyc*) *Alcedon* seu *Alcyon* (de quibus jam dixi) *Motacilla*, *Querquedula*, *Gallinago*, earumque plura genera, & hæc aquaticæ. tum alia rursus majores Avium, ut *Aquila* (quarum genus quoddam, quod pisces capit, cur *Bohemicum* appelletur (*Orel Cjesty*) nondum scire potui; *Accipitres*, *Asalones*, *Buteones*, *Fringillarj*, *stellares*, *Palambarj*, *Qualearyj*, *Rimaryj*, *Nidaryj*, & quis omnes enumeret? nascuntur apud nos, & sua in sermone vulgari habent nomina; tum *Musceti*, *Falcones* (*Sokol*) *Gyrosalcones*, gibbosi, montani, nigri, *albi* (quos *Belozor* dicimus) *carulei* (*Karoh* / *Blaufuß*) de quibus aliquid nuper diximus) *Arboraryj* &c. *Orydes* tardæ, de quarum captura ad *Launam* paulò antè egimus (*Drappen* Germanis, *Droff* Bohemis) *Falcores*, *Milvi*, *Timunculi*,

Grues

Græci & Vicipones (Kranich) Scirabi (Zoraw) Cornices varix, ut etiam Corvi, Graculi, Monedula, Garruli (Sogota) Tetraones (Tetřew menššy) Urogallus (Tetřew hlubý) Pica, Palmabes, Livia (Daupnáčel) Turtures, Asagones, Perdices, Meropes (Žlawa) Coturnices, Cenebrami (Balans) Turdi (Trojčala) Pici serè quadruplices, (Stratopand) Verticilla, Torquilla, Sturni, Cuculi, Upupa, Turdi visivori & montani, Turdula, & omnes Aves quæ regnant in nocte: Bubones, Noctua &c. Jam Aves Musica, Luscinia, Hirundines, Alauda, & certum earum genus Cassia, Culicilega. (Bonot páseř) Cincli, Fringilla, Paricestrium generum, Pari, & ingentes ubique passerum exercitus, Certhij, Calidres, Trochili seu Reguli, Rubecula, Arvicapilla, Rubicella, Curruca. Sed hæc pauca

sunt: inveniuntur apud nos aves, quæ Latinis nominibus carent, ut *Cřečeta* &c., aliæque complures, ut postremo de *Avibus* capite dicemus. Per illustri Eques *Georgius Franciscus Dandebsky* Patronus præcipuus studiorum meorum, in sua ditione Cerhonicensi *Avem* mihi rarissimam dedit in manus, quam antè nunquam videram, *Pisklavukam* ibi appellari dicebat; paricis ordinariæ magnitudine, coloris cinerei nigrioris, albis undique punctulis distincta, præter ventrem, qui paulò erat candidior, capitellum parvulum, sed rostrum longius, quale *Picorum* genus habere solet, non tamen robustum, neque ad feriendum, sed ad intrudendum comparatum. Unde vermiculis in carie latentibus eam vesci suspicio est.

Aves quædam latinis nominibus exprimi nō possunt.

✠

C A P U T L X X.

Aliqua de Phasianis, & Phasianotrophijs per Bohemiam. Phasianorum insignis stupor, & Tetrai, & Urogalli, à quibus Phasiani sæpe ducuntur. De Canibus ad Perdices & Phasianos. Canes qui sponte venantur.

Phasiani, genus avium stolidum illud quidem, sed oculis gratissimum, ob plumarum, colli, oculorum, crurum, & caudæ varietates formosissimum, ob jucunditatem saporis in omnibus majorum gentium convivij expetitur, peculiarem tractationem postulare videntur. In certis Bohemiarum Regionibus, præsertim in *Reginobradecensi*, passim in nemoribus ac lucis studentes, & de ramis pendentes spectantur tanto numero, ut jam, quod voluptati primùm dabatur, in nundinationem verterit. Scio ex *Bohemia Viennam ad Proceres & Cesaris Aulam* portatos, luculentè & magno operæ pretio venisse, vilissimè uno

aureo, sæpius tribus, atque etiam non rarò sex aureis constitisse. Vidi ipse, & intravi quædam *Phasianotrophia* per Bohemiam, trecentis & pluribus phasianis avibus per hiemem referta, quas vere ineunte dimittunt liberas, & amare & prolificare sinunt; augent se ipsi incredibili copiâ, non secus ac omne gallinacei generis, ovæque in pratis irriguis, aut sub arbore aliqua insigni, ad radices, inter fruteta deponunt, condunt ac fovent, & legitimo tempore exacto educunt. Incidi aliquando in ejusmodi parvam Phasianorum cohortem, qui nondum per ætatem volare sciebant, & alijs quâ poterant per terram fugientibus, tres ex illo numero cepi; Matre supra arborem vidente & gemente. Dispersos illa,

Domus Phasianorum,

Pica Phasianorum ovium insidians.

illa, certâ quadam voce (cùm hostes abierint) ad aliam arborem vocare & congregare solet, atque iterum filios, filiasque recenset. *Phasianis* adhuc in ovo latentibus nullus major hostis quàm *Pica*, quæ innatâ generi suo curiositate nidos indagant, & si vel minimo tempore abeat *Maser* (nam eâ præsentem nihil possunt) ova rostro perfodiunt, & exsugunt; unde ijs in locis, ubi *Phasiani* degunt, pretium *Venatori*, qui *Picam* occiderit, statutum est, quale si *perdiculam* aut *attagenam* globo deiecisset. Autumno exeunte, cùm jam annona durior, & dapes vesca difficiles fieri ceperint, ignem medijs in nemoribus excitant *Venatores*, & thus, certâsque herbas urunt, quarum dulci & grato odore (maximè polentæ) *Phasiani* attrahuntur; ibi sub tecto obsipatur cibus, & cùm involârint, retibus subito clausi, & artificio, certo nidore diffuso, consopiti excipiuntur, & ad *phasianotrophium* deferuntur per hiemem alendi; iterum insidiat alijs, aliisque struuntur, donec omnes aut plerique capiantur; *masculi* separantur à *feminis* (alioquin rixantes inter se nullum facerent finem pugnarum) & *masculi* quoties Domino placuerit, vel ad pretium, vel ad donum, vel ad Culinam damnati extrahuntur, *femellæ* nisi senes sint, propagationi vernæ reservatis; eâ semper lege, ut pro octonis, aut etiam pluribus *semellis*, unum marem relinquunt, idque sufficere compertum est. Ejusmodi *Phasianorum* cortices, quæ *Phasianesa* vulgus appellat, sepibus ligneis, & supernè spinis, nè vulpes, aliæque noxia animalia ascendere tentent, muniuntur: nemus intus esse oportet, & umbras, quò si æstus ingruat, recipere sese, & defendere possint; tum alicubi *pulverulentam bellurem* (nam *Aves* istæ inter *pulverarias*, ut ornithologi vocant, censentur, & libenter ungviculis scalpunt) rivulum præterea illum, & salubrem *Phasiani* desiderant; nam & sæpe bi-

bunt, & gaudent lavare. Illud per mirum: cùm bibere volunt, non ad ipsum rivum advolare, sed (quod ipsemet sæpius observavi) decem vel etiam viginti passibus ante rivum deponere volatum; tum primùm pedetentim, & pedibus ad rivulum accedunt & potant; estque id tam certum, ut semitam alicubi tritam phasianorum pedibus notaverim, quâ illis solenne ad aquas iter fuit. Qui *Phasianis* delicias parant, & bene ijs esse volunt, agrum etiam, aut agri aliquam partem cum ijs includere solent, conferuntque diversis frumentorum generibus, quibus libenter illi vescuntur, ut domi habeant quod optant, neque alibi cum periculo quaerant. Jam *Phasianotrophia per Bohemiam* celebrata enumerabo: *Trebona* antiquissimum, illudque lætissimum est, & omnibus phasianorum commoditatibus distinctum, à *Wilhelmo Rosenfi* Anno 1565. excitatum, quod *Wenceslaus Brzezani* accuratè descripsit; *Teplicensi*, *Horsfovio-Timensi*, *Labeticensi*, in *Wobrziszkovi*, *Brandusienfi* regium, item aliud in *Regia Curia post Beraunam*, rursumque aliud Regium *Prage* in arcis conspectu, ad hortum sub mathematica Domo, ut vocant; ad *Bematek* præterlabente *Iserâ* fluvio argenteis undis, spatiosum, elegans, in Arcis quæ super stat conspectu; In *Ratage-Talmbergicorum*; in *Pisseli* Comitibus ab Halleweil; tum *Mikovicensi*, *Libiechoviensi*, *Zuolenevusiensi*, commendantur; sed ea *Phasianotrophia*, quæ in *Boleslaviensi*, *Reginobradecensi*, & *Chrudimensi* Districtibus censentur, serè meliora sunt: nescio enim quâ felicitate, tres isti *Districtus* à feris & avibus maximè adamantur, ut cæteri Bohemiarum *Districtus*, his tribus, in *Aucupijs*, *piscationibus*, & *venationibus*, vix pares esse possint. Sed ad *Phasianos* redeamus: *Chlumecium*, *Smirzicium*, *Nachodium*, *Opoczna*, *Krzimecium*, *Dimokarium*, *Giczimium*, *Czastolovicium*, *Gajersperga*, *Pardubicium*, *Reginobradecium*, *Zampachi-*

pachium, Aurzinovesium, Novoduvorivum Ssluckiorum, Faromirium, &c. Phasianorum refertissima habent vivaria, totidemque domos huic avibus destinatas.

In *Reginobradecensi Provincia Phasiani* (etiam ubi eos humana non alit industria) passim per nemora & silvas vagantur, & vigilantiam insidiantium Venatorum exercent. Tam formosæ avi (mirabile!) nullus propè est nisi in extremo periculo, insidiarum intellectus, ut eidem ingenij loco, venustatem, & colorem Natura dedisse videatur, habeatq; foris *ingenium & infacie*, uti de adolescentulo formoso sed hebetè, olim Epigrammate lusimus, aut quod nescio quis philosophus acute dixit: *Pavonem propter caudam esse creatum*. Multa, & varia omni ætate meâ, tam puerili & juvenili, quàm post ea virili & senectâ, *Venationum & Aucupiorum* genera spectavi, illasque humanis artibus feras, & aves & pisces irrisi; at *Phasiano* nihil unquam stultius vidisse me puto. Puer etiamnum educabar apud Illustrissimum *Baronem Ottonem ab Oppersdorff*, Virum, cui post pietatem & virtutes maximas & Deo dignas (ut omnibus, qui unâ vivebant ætate, constabat) cui, inquam, post pietatem & virtutem nihil erat unquam carius, quàm *venari, piscari, aucupari*; hæc erat ejus Vita, in his studijs tota dies, sepe etiam nox exigebatur, me, quem charissimum habebat, & ferebat in oculis, se penumero comitante. Mihi mini puer, humeros meos pueriles (quos Illustrissimus Heros *falices* appellare solitus est) id est, bombardâ humeris meis dum jacularetur impositâ, aliàs *Cervos* pascentes, aliàs *hinnulos* silvestrium caprarum, rerum cæterarum omnium immemores, & solam Matrem capite elato quærentes, tum alias quoque feras, sed *aves* potissimum, *perdiculas, phasianos*, ac cæteras, per humeros meos, ut dixi, quàm plurimas globis esse mactatas. Ut perveniam ad id quod

volo: Vidi non semel *Phasianorum* greges, nobis inter fruteta vicina latentibus, in agris gallinarum more scalpentibus & pabulantes: ijs *Tetraus* grandior (*Tetrew hluchý*) vel potius *Urogallus*, velut *Præceptor* erecto collo oculos vigilantes quaquaversum circumferens, præsidebat; *Tetraus* enim id sibi magnificum ducunt, *Phasianos* comitari, ducere, & adversus vim omnem tueri; qua in re duplex apparet stulticia: *tetraus*, quòd cum surdus, & insuper stupidus, & hebes sit, tutelam sine omni lucro suo, imò & famis pretio, *avium* non sui generis (etsi non procul color pennarum *tetraus* à *Phasianis* abludat) tutelam, inquam, gerere, talis stipes præsumat: tum & *Phasianorum*, qui tam *stupidum, & surdum* ducem sequantur, & sub eo se tutos fore existiment, cum plurimis exemplis constet, nihil in illo esse præsidij, & *sculnea*, ut ita dicam, auxilia & consilia præstare. Cum igitur eam universi gregis *phasianorum* securitatem videt *Venator*, non continuo bombardam solvit, sed expectat, dum *tetraus*, aut *Phasianus*, ductor gregis, cucurire cœperit; id fit, vel prætervolante aliâ avi, cui indignatur *Tetraus*, vel legitimo tempore canendi (omne quippe hoc genus, velut *gallinacens* cantum habet) veniente; tum enim superbè inflato gutture ex imo, magno cum apparatu, terque quaterque, ac sæpius cucurrit; id verò jam tempus est in *phasianos* jaculandi, *tetraus* ob cucuritionem, cum alioqui propè surdus sit, minus audiente; at *phasiani* ictum audiunt, & colla levant in unum *tetraus* omnes intenti, qui cum se nihil commoveat, etiamsi unum, alterumve funus suorum ante se videant, paulatim ex terrore componuntur, rursusque se pascunt. Ibi *Venator* inter vepres latens, retractam summo silentio bombardam rursus globis onerat, ac, quod antè dixi, novum jaculandi tempus expectat. Vidi ipse in eundem gregem *phasianorum* in

Tetraus stolidissimus *phasianorum* ductor.

phasianorum hebetudo & stoliditas.

eodem agro pascentem (tantus eorum stupor est!) *Illustrissimum*, quem dixi, virum ter exonerasse bombardam, & tribus illis ictibus quinque occidisse. ac forsitan stetit adhuc, nisi tertio ictu globus, aut segmenta quaedam plumbi, in glebas & terram incidissent, cujus glebæ particulis conspergi, & verberari contigit ceteros, qui contactu illo exterriti unâ omnes avolarunt, cadaveribus cætorum relictis. Fortè Venationum inexperti, hanc narrationem pro fabulis accipient, sed ego meos oculos testes, & quidquid est per eam viciniam *Venatorum*, maxime senum, confessor; id enim & sæpius ipse vidi, & sæpius contingere à fide dignis accepi, licet id arti Magicæ, & venatorijs artificijs ignari quidam attribuant, sed res est naturalis, & certa. Aliam quoque stuporis & dementiæ satis claram significationem *Phasianum* ostendit: est certum genus *Canum* (albi & in albo maculosâ pelle laudantur, oculis venustulis, & *Perdicum* oculis simillimis præditi, ut faciliè ea dos *Canum* ex oculis possit agnosci) hoc, inquam, Canum genus, à Natura *Perdicibus* decipiendis comparatum est, accedente modicâ Venatoris instructione, ut cum ad *perdicum gregem* accesserit, blandè & cum silentio eas aspiciat, & significationem præbeat Venatori: quò enim rigidius, & immobilius *Canis* jacet, eò securius Venator accedit; si *Canis* movetur aliquantum, aut caudam surrigit, signum est *Aves* non diu staturas in loco, adeoque properandum. *Illustrissimus Baro Nicolaus senior de Schönfeldt*, Patronus meus singularis (cum quo autumnales studiorum ferias non semel in Aucupijs, & venatu consumsi) ejusmodi canem habebat *Laranzze* dictum, quem curru vehabamus; is tam sagaces nares habebat, ut ab uno faciliè jugero *perdicum* odorem sentiret; itaque confestim præcipitabat se de curru, Domino aliâ parte eunte, donec *Canis* (quæ candi-

dissima, & miræ venustatis fuit) consisteret, & Domino *perdices* ostenderet; mirè enim usque ad perditionem suam *formosicanis* spectaculo capiuntur *perdices*, & cum (ut ipse spectavi) modò *Canis* caput, modò candorem & pellis maculas, & alia quæ insunt, contemplantur in *Cane*, quid à latere geratur incuriosæ, spatium præbent *Venatori*, ut tres ex ijs, aut etiam aliquando plures, æneâ fistulâ, quam segmentis plumbeis impleverat, exoneratâ perimantur. Hæc igitur *Canum* species, quæ ad *Perdices* adhibetur, etiam ad *Phasianos* adhiberi solet, idque eò facilius, quòd *Phasianus* in arboris ramo sedens, inde *Canem* despicit, & miratur, deinde (quæ jam summa dementia est) etiam *Canem latransem* (modò nè horridior latratus sit) tolerat, atque interim *Venator* incautum dejicit. Sed hæc simplicitas, *perdicibus* etiam communis; illud excusari, nisi stupiditate non potest: Vidi, cum *Canis* instructus ad *Phasianum* sub arbore pascentem accessisset; hunc territum, cum avolare & *canem* frustrari posset, pedibus fugere cœpisse; cumque circa frutetum fugeret, *Canem* celeritate assecutum, caudam extremam *phasiano* amordisse; tum primùm ille, relictâ in *Canis* ore caudâ, vix salvo reliquo corpore avolavit. Aliud quoque stuporis exemplum spectavi (quod sæpissime fieri *Venatores* affirmant) videlicet, cum circa dumeta *Canem* fugiunt *Phasiani*, ut jam nihil nisi capi restet, subito perturbatos, & obcætos periculo, tollere se in altum, nec videre, quò aut quâ evadant; itaque plerumque accidere, ut in ramos impingant tanto impetu, ut sibi ipsis illatâ per imprudentiam & stultitiam morte, rursus decidant in solum, & præda fiant. Hæc de *Phasiani* tam formosæ volucris herbetudine, & stupore; quâ quidem in re nihil illi concedit *tetrans* seu *urogalus*: sed quia & rarior est avis, licet multa eorum sint genera, & quia vix

Phasianus
canis fortè
admirans
præbetur
Venatori.

Novi enim
plura stupos
in avibus
phasianis.

Canis formositas
Perdicum gregem
decipit.

Proverbia
de Urogal-
is duo.

velký Te-
řev.

Canis spon-
sionem
faciens.

unquam gregatim volat, ideo multa stuporis sui latent documenta. *Duas de Tetrass, seu de Urogallis* paroemias habet sermo *Bohemus*: alteram, quâ surdiores *Urogallo* vocamus eos, qui verba nostra non audiunt; alteram, quâ *stupidum, grandem* aliquem *tetram* esse dicere solemus; utraque paroemia profectò parum continet laudis. Circumfertur & alia apud *Bohemos* historia de errore cujusdam nuncij, per quem Vir nobilis *Urogallum* *Abbati* miserat, qui oblitus verborum, *Domine*, inquit, *Urogalle, missis vobis Dominus meus Abbatem*; res est omnibus nota, quam ob certas causas hoc loco commemorare nolo. Illud in historia *phasianorum* pro coronide narrabo: Illustrissimum Baronem quem dixi, *Ottomem ab Oppersdorff, Czastolovicij* inter multa & diversa *Canum* genera (nam alij ad *perdices*, alij ad explorandas *feras*, alij ad tenendos *lepores*, alij ad *scuros*, alij ad *apros*, alij ad silvestres *hinnulos*, alij ad natatum, & ad *Aves* occisas è piscinis efferendas, alij ad *Pneuros* & coetera subterranea animantia effodienda, alij ad erinaceos servabantur) tres *Canes* habuisse; duo erant *venatici*, sed *hybrida*, ij duo (quòd non placebant Domino, ideòque conclusos jubebat servari) quotiescunque licebat, mane vel vespere, unà in campos & silvas properabant, & venationem in lepores exercebant; redibant plerumque domum cum præda, sed ipsi cruenti, quòd aliquos

(minores præsertim lepusculos) devorassent, & quem ferebant plerumque integer non esset, cum dentes avidos continere non possent, quin aliquid degustarent; tertius *Canis*, & ipse proprijs auspicijs in nemora, & silvas abdebat sese, ac si decipere phasianum, attagenam, aut perdicem venari posset, domum innoxie deferebat: hoc enim *Canum* genus, quod ad *Aves* destinavit Natura, teris & avibus abstinet, neque induci ad avium carnes gustandas potest. Sed hos *Canes* oderant *Venatores*, quòd & turbarent in silvis, & nullam neque ipsis utilitatem, neque Domino voluptatem adferrent.

Unum adhuc succurrit, quod negligi non debet: *Phasianum* marem supervenire aliquando *Urogallina*, & vicissim *Phasianam* iniri ab *Urogallo* minimi generis, hinc gignitur (quo nomine appellem nescio) tertia species phasianorum, quæ & Patris & Matris nequitiam, salacitatem & audaciam longè exsuperat, etiam saporis exquisitâ bonitate. Idem accidit in cæteris Avium amoribus extraordinarijs, & in errore, ut alio staceam, in *Canaria* & *Carduele*: firmiter enim evadit compositum & commixtum hoc genus, lateribus, voce, constantiâ, & assiduitate canendi, *bastardos* Italicâ voce appellant, idemque est in *Villaticis* & *Vertagis* *Canibus*; nec absunt majora & certiora exempla, quæ non decet adducere.

Boni Canis
prima nota est: aves
& ferinam
nō gustare.

Aves hybridae, & generis mixti.

C A P U T L X X I.

De Avi Bohemica, quam Germani Behemle, vel Behmrlc, Gesnerus Garrulum Bohemicum, Nos *Brkoslaw* appellamus; Aldrovandus novum ei nomen imposuit Ampelidis.

peculiare, & soli propè *Bohemia* native & educatione notū, licet aliquando, sed rarius, apud *Moravos*

etiam videatur, & nonnunquam multitudine prævalente magni instar Exercitus, vicinas, & remotas longè Regiones inundet) peculiare, inquam, genus Avium adducemus

Avis Bohemica venustas insignis.

mus hoc loco. Est avis Merulâ non major, quamvis ut puto, carnosior: tantâ in hac ave colorum gratia, & mixtura, tanta alarum & caudæ dum expanditur, elegantia, ut de principatu formæ cum alia quacunque ave possit contendere, nè *Pfittacum* quidem exceperim; illud tamen singulare *Pfittacus* habet in genere, quod non uno pennarum colore induitur, nostra verò Avis eandem semper vestes induatur, nec commutare habitum, seque aliter adornare possit. Ob

hanc alarum & sterni venustatem à Bohemis *Brkoslaw*, vel à casside *Chocholans* appellatur; Germani apud nos nati *Siedenschwan* vocaverunt; reliqui *Avim Bohemicam* appellant, ut dixi. Quidquid de hac Ave dici quodammodo potuit, *Aldrovandus* summâ diligentia tractavit, admiratione pulchritudinis captus, multis in locis Avim pulcherrimam appellans, quem ad verbum exscribi iussi; quid ipse sentiam, dicam in *Notu*.

De Garrulo Bohemico. Ex Ulyssæ Aldrovando. Tomo I. Ornithologiæ lib. 12. C. 13.

Historiam hujusce Avis ante aliquot annos, cum, velut pestilentia quoddam præfatum, in Italiam maximâ copiâ advolâset, copiosè conscripsi. Quam, cum seorsim in lucem aliquando edere constituiissem, sed nunquam mihi data esset satis commoda occasio, itaque non abs re me facturû arbitratus sum, si hic & nunc illam, velut in compendium redactam, loco infererem, licet tamen cum *Picarum* genere nihil præter nomen commune obtineat, secus atque *Ornithologus* existimat, qui tertium earum genus eam constituit. *Pulcherrima* ergo hujus avis, à tam varijs mihi Viris, iisque doctissimis, atque ex totius ferme Italia partibus sub varijs nomenclaturis missæ Amphibologiam explicaturus, singulorum primûm de illa judicium, ac opinionem adducam, deinde quid ego sentiam breviter adferam.

Fabricius Paduanus Foroliviensis clarissimus Medicus, magni illius *Elides* filius, qui inter alia naturæ dona, quibus Musæum nostrum quàm pluries locupletavit, hanc quoque voluminem mihi transmisit, *galeritam variam*, & *Microphanicem*, propter cristatum capitis verticem, & totius corporis colorum eximiam venustatem ap-

pellabat. *Cæsar Odonus* magni nominis pariter Medicus, simpliciumque, nec non Medicinæ practicæ in almo Bononiensium Archigymnasio publicus professor, *Meropem Aristotelis* esse ex pinnulis illis, quas in alis habet, judicabat. Alij novam Avem *Plinio* dictam credebant, de qua hunc in modum ille scripsit: *Venerem Italiam Bibracensibus bellis civilibus trans Padum & novæ aves (stâ nunc vocantur) Turdorum specie, paulò infra columbas magnitudine, sapore grata.* Alij rursus, quoniam conspectu insolens esset, ac ex *Germania* ad nos transvolâset, aves *Hercynia* sylvæ nuncupabant, cujus item *Plinius* his verbis meminit: *in Hercynia, Germania tractu, inusitata genera Alitum accepimus, quarum pluma ignium modo colluceant.* Et *Solinus*, etsi à *Plinio* tamen, ut solet, mutuatus videatur, non luxisse tantum noctu scripsit, verum homines etiam illius loci (mirum dictu) nocturnos plerumque excursus harum avium operâ destinasse, & ad itineris dirigendi præsidium usos fuisse. Meminit earundem *Albertus*, & à tali luce, *Lucidus* nuncupabat. *Alphonsum* Panza Ferrariensis, Philosophus ac Medicus *Eximius*, & naturalium rerum insignis indagator, nec non & in cele-

Meropi.

Plin. l. 11. c. 49. h. g. Nov.

Novæ aves.

Ornithologi error.

Variorum de hac Avicula sententia.

Galerita. Microphanicem.

Lucidus.

incendiaria
 celeberrimo Ferrariensium gymnasio
 publicus Professor, in Epistola sua,
 quam super hac ave mihi scripsit, *in-*
 incendiariam Plinij esse existimabat. A
Saxoli (pagus est in agro Mutinensi sa-
 tis insignis) incolis, ubi maxima erat
 copia, vulgò *Beccofrisone* dicebatur,
 quoniam quodammodo Coccothrau-
 sto, quem *Frisone* vocant, similis esset:
Alij Galletto del bosco, quasi gallulum
 sylvestrem, propter capitis cristam:
 nostri aucupes *Uccello del mondo novo*,
 hoc est, avem ex novo orbe indigita-
 bant: Flandri, ut audio, *Incinerariam*,
 quam vocem pro incendiaria corru-
 ptam crediderim, atque eò maximè,
 cum & alij incendiariam, ut dixi, vo-
 carent. Ornithologus *garrulum Bo-*
hemicum appellat; verum quo jure,
 non video, cum picarum more nequa-
 quam garriat: quare genericâ voce
Bohemica avem potius vocare debu-
 isset. Iconem ejus ab Argentoraten-
 si quodam pictore, qui nomen igno-
 rabat, sibi transmissam scribit, se verò
 post ab alijs didicisse, hac specie avem
 circa Norinbergam dici *Behemle*, id est,
Bohemica, fortè quia *Bohemia* peculia-
 ris sit. Germani quidam alij per Ono-
 matopœciam *Zinzirelle* dicunt. Isthæc
 itaque, quæ adduxi, nomina à diversis
 imposita, non vulgarem, qui de illis
 judicet, Philosophum requirunt, cui
 ubi nomina delunt, nova fingere *Ari-*
stoteles concedit. Quare cum huic
 avi nullum illorum convenire vide-
 rem, placuit ex potiori avis victu *Amp-*
pelidem appellare. Inter ceteros e-
 nim fructus, quibus vescitur, uvis po-
 tissimum delectatur, quod Ampelidi
 suæ olim etiam *Callimachus* Poëta tri-
 buit, quæ, cum nullam ille aliam, quæ
 agnoscat, notam addat, cum no-
 stra fortè eadem statui possit. Quod
 si verò ea de re quispiam mecum cavil-
 letur, & aliam Avem *Callimacho Amp-*
pelidem dici pertinacius contendat,
 non negaverit saltem *Ampelidem* posse
 vocari, non verò quòd duntaxat solas
 uvas edat, ut quas autumnò tantum

nancisci potest, sed quòd eas alijs fru-
 ctibus præferat; sic enim & *ficidula*
 Latinis, & vulgò *Beccafico* dicitur, non
 quoniam semper ficibus vescatur, ne-
 que enim & illæ toto anno reperun-
 tur, sed quia ex earum esu plurimum
 pingvescat. Cui verò avium generi
 hanc avem congenerem facere debe-
 am, necdum satis compertum habeo.
 Haud me latet tamen, ex illarum ge-
 nere esse, quæ fructibus vivunt, *Car-*
pophage dictæ, avemque esse migrato-
 riam: nam ad vicinas *Bohemia* regio-
 nes, ut audio, quotannis evolat. *Or-*
nithologus pro tertio *Picarum* genere,
 sed cum maximo errore eam nobis
 obtrudit, cum tamen nec magnitudi-
 dine (est enim multò minor) neque
 moribus, neque demum ratione vi-
 ctus, quicquam cum illis commune
 habeat. Adde etiam, quòd *Plinius*,
 cæterique Authores, Picis linguam ar-
 ticulatim sermoni hominum effor-
 mando idoneam, latam nempe tribu-
 ant, qualem in *Bohemica Ave* nemo
 rectè dixerit. Neque incendiaria
Plinij etiam fuerit, cujus de illa hæc
 verba sunt: *Inanspicata est & Incen-*
diaria avis, propter quam saepe lustra-
tam urbem in annalibus invenimus, si-
cunt L. Cassio & C. Mario Coss: quo anno
& Bubone viso lustrata est. Qua sit
avis ea, nec reperitur, nec traditur.
Quidam ita interpretantur, incendiari-
am esse, quacumq; apparuit carbonem fe-
rens ex aris, vel altaribus. Alij Spin-
turnicem eam vocant, sed qua hac ipsa
esset inter aves, quæ diceret se scire, non
inveni. Cum itaque *Plinius* nec sibi,
 nec alijs visam talem avem asserat,
 non video, quæ ratione isthæc volucris
 satis obvia in *Bohemia*, cum incen-
 diaria ejus eadem statui queat. Insuper
 incendiaria quibusdam dicta est, quòd
 in incendijs nasci crederent. Quis
 obsecro hoc de Ampelide nostra so-
 mniet? Quare meo judicio Phœnix
 avis fabulosa, quæ ubi proli incum-
 bit, seipsam exurere perhibetur, *in-*
 incendiaria dici rectè possit, nisi ea vox
 quam

Ampelis
migrat.

l. 10. C. 13.

Spinturnix.

ni avium
 seri ad-
 ibenda.

Non esse a-
vem Hercy-
niae silvae.

quamcunque volucrum, quae car-
bones ex aris eripit, significet,
ut ex *Plinio* paulò antè dictum est.
Hallucinantur itidem, qui *avem*
Hercynia sylva *Plinio* dictam putâ-
runt: Penae enim nostrae *Ampelidis*
in tenebris ignium modo mini-
mè collucet, quod de *Hercynia sylva*
Ave Plinium & Solinum referre dixi-
mus. Quod si verò maculas illas ala-
rum, & caudae extremitatem, luteas,
egregium splendorem edere quispiam
curiosus objiciat; is tamen noctu lu-
cere minimè dixerit, ut proprio peri-
culo domi meae sepius expertus fui;
ubi tribus serè mensibus vivam alui, &
vel quavis noctis horâ contemplatus
sum. *Ornithologus* verò ejusmodi re-
rum etiam diligentissimus investiga-
tor, Germanum quendam, eum hujus
avis historiam conscriberet, sibi nar-
râsse refert, in patria sua *Voislantia*,
Bohemis vicinæ silvis, avem quan-
dam vidisse Turdi minoris magnitu-
dine, colore partim caeruleo, partim
aureo, partim croceo, quam noctu
lucere fama esset; se tamen neque lu-
centem vidisse, neque nomen nôsse:
quod si verum est, ea *Hercynia sylva a-*
vis dici poterit. Præterea nostrae
Ampelidis nulla serè quoque cum *no-va*
ave Plinij similitudo est, quam scilicet
ille Turdorum specie describit, quibus
isthac omnino dissimilis est; & magni-
tudinè illius columbis comparat, hac
vel quadruplo minor est. *Novam a-*
vem, sive *externiam*, suo loco *Perdicem*
minorem esse probabimus. Ne-
que etiam Clarissimi *Odoni* opi-
nio placet, *Meropem* Aristotelis existi-
mantis, nam nullo pacto descriptioni
respondet. *Merops* enim, teste Phi-
losopho, terræ cavernas subit, cuna-
bulaque facit, ibique ob corporis gra-
vitatem altum volare nequiens ni-
dum construit; *Ampelis* contrâ in ar-
boribus continuò vitam ducit, tan-
tùm abest, ut cavernas subeat: neque
apibus (quod de *Merope*, qui *Apiaster*
inde dicitur, *Aristoteles* prodidit) in-

Non esse
Meropem.

Arist. l. 6. hist.
Animal. C. 1.

Arist. l. 9. hist.
C. 40.

sidiatur, nec vermibus vescitur, sed
fructibus tantùm; *Merops* pennas in-
feriores habet pallidas, superiores ex-
ruleas, ut in *Alcyone*; *Ampelidis* nihil
in toto corpore caerulei est. Ille po-
stremas pinnulas rubras habet, isthac
æquaquam: pinnularum autem no-
mine *πτερυγία* intelligo, sive parvas
pennas, quamvis id nomen (quod o-
biter dictum est) multa significet, ex-
crescentiâ nimirum carnis, quæ un-
gues operit, tum in pedis, tum in ma-
nûs pollicibus potissimùm eminens,
sed in pedibus ex offensione, inter-
dum in manibus ex paronichijs nasci-
tur: quamvis autem *Ampelis* in extre-
mo, ut intrâ dicam, alarum quaedam
rubras appendices habeat, ea tamen
pinnularum nomine indignæ sunt,
quoniam quædam excrescentiæ tan-
tummodo sunt, quæ à calamo, seu
pennæ cauliculo exoriuntur; Cate-
rùm vox etiam utrique diversa, diver-
sas etiam aves constituit. Quare o-
mnino concludendum videretur, *Ampelidem*
nostram nemini eorum co-
gnitam fuisse.

πτερυγία
quid.

FORMA; DESCRIPTIO.

Cum *Merulis* serè ei par est ma-
gnitudo; major verò *Coccyo* *brau-*
sto: longitudo à rostro ad caudæ ex-
tremitatem dodrantalis: Latitudo,
expansis alis videlicet, quatuor pal-
morum; Unde hallucinari *Ornitho-*
logum constat, eum corporis formâ,
ac coloribus ad *garrulum* communem
accedere scribat. *Rostrum* nigerrimum
est, magnitudine domestici pas-
seris. Id nimis longum nimisque re-
curvum *Ornithologicon* exprimit.
Nares pili ejusdem coloris circumam-
biunt, & velut maculam nigram quan-
dam efformant transversalem, in qua
oculi superiùs includuntur, rotundi,
coloris pulcherrimi, cinnabarini nem-
pe, & carbunculum carchedonicum,
quem *granatam* vulgò dicunt, men-
tientis, qui fortè noctu lucere cre-
dendi nonnullis anam dederint.

Magnitudo

Longitudo

Latitudo

Nota: u-
nones pal-
mos intelli-
gi 16. dig-
itorum.

Rostrum

Nares

Oculi

Ca.

Caput quodammodo compressum, & nimis rotundum ab Ornithologo delineatum, coloris castanei, seu ferruginei, more *Alauda cristata* apice retro vergente insignitum. Color apicis rostrum versus subcastaneus dilutus, retro verò subcinereus ad fuscum inclinans, umbræ terræ haud dissimilis. **Collum** breviusculum in antica & postica parte nigrum, ad latera rufum, prope rostrum candidum. **Pectus** castaneum, seu ferrugineum, sed dilutum, & ad roseum vergens. **Venter** subcinereus totus, nisi prope podicem, ubi pennæ quædam albicant, quarum radices tamen, hoc est, à medio ad carnem usquè etiam nigrae sunt, & superiori parte molliores. **Dorsum** subcastaneum est, sed prope uropygium leucophæum. **Exteriores alarum penna** nigrae sunt, interiores subcinereæ, ad nigredinem tamen declinantes. Insigniuntur verò exteriores maculis spectatu jucundissimis, quarum alia nempe primæ albæ sunt, *septem* numero, quarum appendices cinnabari instar rubescunt. Pennas has corneas esse, haud verè nescio quis Ornithologo retulit: sunt tamen solidæ, & duriusculæ, longæ, atq; quodammodo cartilagineæ. Has alia pennæ subsequuntur, maculis pariter, sed luteis perornatæ, figurâ suâ literam L quodammodo exprimentes, quæ sic dispositæ sunt, ut in quibusdam *septem*, in quibusdam *sex*, in quibusdam *quinque* tantummodo appareant. Rursus, quæ ultimæ sunt, maculas albas habent, quæ quò magis ad exteriora sitæ sunt, eò minùs conspicuæ evadunt, adeò ut postremarum quandoque tres, quandoque duæ, & quandoque una duntaxat ita maculatæ sint. Vestitricæ albis etiam maculis in extremitatibus insigniuntur. Illud verò in luteis maculis annotandum est, quòd in fæmellis albescant, & è regione earum alias maculas albas reperire sit. **Caudam** maris decem, fæmellæ duodecim pennis

constare *avtoribus* didici, quæ in radice leucophææ sunt, seu coloris murini, id est, muris domestici minoris, superius verò nigricant; tota caudæ extremitas lutea est, magis tamen in mare quàm in fæmella resplendens. Prope podicem alia quædam plumulæ coloris castanei, aliam quodammodo, sed longè minorem caudam efformant. **Crunum** color fuscus est ad caruleum inclinans. **Pedum** forma, & magnitudo, Coccothaustro responderet, colore tamen differunt, qui in *Ampelide* niger, in illo verò carneus, sive roseus est. **Ungues** habet nigros etiam, & satis recurvos.

Cruna.

Pedes,

Ungues.

ANATOMIE.

EXteriores pulcherrimæ hujusce avis partes delineasse, & quàm potui exactè descripsisse nedum contentus, internas etiam rimari placuit; quas sanè non paucas cum reliquo avium genere dissimiles habere eam, ex instituta Anatome contemplatus, earum notione lectores minimè privare volui. Secuerunt hanc avem clarissimi Viri, *Constantinus Varola* & *Flamminius Rota*, ambo in celeberrimo nostro Gymnasio Anatomia Professores publici, & Viri celeberrimi, mihi que amicissimi.

Intestina duos dodrantes, in tam exiguo corpusculo, longa erant, & ubi aperta essent, notabilis latitudinis, quæque sine revolutionibus, & anfractibus ullis. Natura procul dubio ad celeriore m fæcum excretionem fabricavit; cum exiguo admodum tempore, imò verò post pauca momenta, Avis ingestum cibum digerat, alteret, atque unà cum baccarum ossibus, aliisque fructuum nucleis, quos in nutrimentum convertere nequit, exsucto videlicet duntaxat eorum succo, rejiciat. **Excrementa** etiam pro diversi coloris cibarijs variabant. **Ventriculus** in medio hepatis velut reconditus, exiguus, carnosus, & duro admodum callo obductus, intus tuni-

Intestina.

Excrementa.

Ventriculus.

cam

cam quandam, ut in oculis quò ad colorem non dissimilem, alioquin fati membranofam, quinimò durissimam, & quasi cartilagineam, & ad utrumque orificium perforatam obtinebat. Substantia verò hujus membranæ ad eò à ventriculi substantia erat diversa, ut absque ulla sectionis opera à tota ventriculi cavitate divelleretur. Externa contrà ejus tunica nervosa erat, crassa, & utrimque callosa, fibris quibusdam crassis, & oblongis, quales in humani cordis entriculis conspiciuntur, in intima parte instructa. *Gulam* habebat insigniter latam, & quæ prope ventriculum, majorem adhuc latitudinem acquirebat, qualis scilicet acinos uvarum, aliosque fructus integros recepturam decebat. Erat autem à faucibus ad mediam cervicis regionem usquè, digitum lata, dein arctabatur usquè ad primum thoracis ingressum, ubi rursum dilatata, rotundi quid, velut pilulam quandam effingit; post iterum restringitur, tandemque latior, & carnosior facta, ad ventriculum usque ita progreditur. *Pulmones*, qui in omni avium genere ad medias usquè costas protenduntur, in hac ave colli & dorsi vertebris, & nisi costarum superiorum principijs adhærent. *Jecur* pro avis magnitudine maximum erat, quale helluones ac voraces obtinere in Vulturis historia diximus; nam & *Ampelis* insigniter vorax est: erat autem in duas partes æquè divisum, quarum major in dextram minor in sinistram inclinabat. *Vesicula fellis* in jecore & ventriculo conjungebatur. *Lien* exiguus quidem, sed oblongiusculus, linguæ humanæ figurâ, superius os ventriculi ex dimidia parte veluti amplectitur. *Pericardium* erat duplicatum, & veluti pinguedini immersum. Raram *Arteria aspera* formam obtinebat, ut quæ in principio latior & ovalis, dein angustior, mox iterum latior appareret. *Lingua* substantia admodum dura, & ossca erat, & in ex-

tremo, ubi velut alas quasdam habere, & sagittam præ se ferre videtur, bifida, ac quasi in duas aciculas divisa. *Os Hyoidis*, quod reliquis animantibus pro linguæ implantatione datum est, in hac ave ab osse occipitis ad latera foraminis, per quod spinalis medulla à capite ad dorsum transmittitur, originem suam deducere vidimus; & ubi ad radicem linguæ conjungitur, acutissimum angulum efformare: secus atque in homine, ubi non tantum per angulum obtutum, sed per lineam transversalem etiam annectitur; hujus verò ossis medio caput asperæ arteriæ inseritur. *Os sterni* valdè acutum, & altum erat, quod sagacissima rerum natura ad celeriore volatum ei elargita videri potest. *Musculos*, quibus alæ ad pectus protrahuntur, insignes habebat, & admodum robustos; horum præcipuus à toto osse juguli & sterni exoritur. *Oculi* intus ad eò magni erant, ut cerebri ipsius magnitudinem superare viderentur. *Nervi* optici satis evidentes, eos ab ipso cerebello oriri observavimus, secus ac in cæteris animantibus fieri assolet. Superiores cerebri ventriculi ad mediam capitis regionem collocabantur. *Cerebrum* verò oblongâ, & variâ eâ figurâ, qualis in hominibus conspiciatur, carebat, & sphericam potius referre videbatur. Atque hæc sunt, quæ in hac ave memoratu digna observavimus: nunc ad reliqua properamus.

L O C U S.

Ampelis nostra, *Bohemia* peculiaris est, quamvis alioqui viciniora etiam petat loca. Cùm verò in Italia erat, in *Placentino* & *Mantinenfi* agro maximè abundabat, ad eò ut triginta, & quadraginta quoque simul læpæ caperentur. *Ferraria* contrà nec visa fuit quidem, nedum capra, utpote quæ brevi ibi futurum præsentire terræ motum, quo arbores cæteraque plantæ, quarum fructibus illi erat vi-

ven-

vendum, concutiuntur, atque extirpantur. Quare etiam reliquæ volucres loca illa deseruerunt. Vnde *A. maximenem* Philosophum, olim terræ motum ex avium recessu prædixisse legimus: & non illas duntaxat, sed cætera etiam animantia aëris mutationem ex naturali instinctu præcognoscere palam videmus.

VOLATUS.

Gregatim & centum simul quandoque in agro nostro *Ampelides* volare visæ sunt; volant autem perniciosissimè, sternum atque alas ad id per quem apta à natura obtinentes.

MORES; VOX.

Ampelidis
tor reci-
ocus.

AVes gregarix sunt, ac benignæ, mutuòq; se se amore prosequuntur, cibum sibi invicem offerentes, mas nempe femellæ, femella mari, imò verò & mas mari, & femella femellæ. Facile cicurantur, adeòq; domesticæ evadunt, ut fugantiù, ac insidiantium hominù minas, eàsq; ex globulis etiam quandoq; petentiù nò pertimescerent, tantùm abest, ut puerosum manibus contrectari sese non permitterent. Vox earum, quantum observare licuit, erat Zinziri, unde fortè *Zinzirella* quibusdam dictæ fuerint.

ex Ziziri
zirellæ.

VICTUS.

ymoa.

A*mpelis* nostra fructibus vescitur, avis inprimis, maximè inhians, quare non abs re eo nomine mihi dicta videri potest. Post uvas, baccas ligustri cæteris fructibus præfert. Cynorhodi, Juniperi, Laurique baccas, & pineæ nucleos, avidè etiam devorabat. Contrà baccas hederæ nisi famelica, non attingebat. Vescitur denique & uvis passis, pomis & amygdalis. Panem verò cavæ inclusam, ut gratum cibum comedisse observavi, & carnem crudam respuere, sed in magna fame tamen attingere. Frumentum tanquam *non gransvora*, ob-

latum nè degustabat quidem, sicubus verò maximè gaudebat. Ex oblato casco mortem illi illatam quidam mihi retulerunt, in summa, fructibus inhians, iisque potissimùm qui copioso intus succo scaterent. Quare cum ex cibo, tum ex potu, quem octies, deciesque terinè momento repetebat, avem calidissimam esse quispiam non ineptè judicet.

USUS IN CIBO.

Caro *Ampelidis* sapore erat gratissimo, ut quam assam *Turdus* multi præferrent, quamvis dicat ille: *Nil melius Turdo, &c.*

PRÆSAGIA.

Vulgus *Ampelidem* pro mali omninis ave habebat, & pestem ubi turmatim apparebat, prænunciare credebatur. Quo enim anno in *Italia* ex *Bohemia* migraverat, Anno nempe salutis nostræ 1571. mense Decembri, *Ferraria* insignis terræ motus factus est, & fluvij inundârunt: unde de futura hominibus pestilentia timor incessit: quoniam terræ motum, & diluvia, pestis aliquoties subsecuta legeretur. Eodem anno paulò ante eandè inundationem, eadem avis Belgis non minùs quàm nobis admirationi fuit. Et *Ornithologus* Anno post partum salutiferum 1552. in superiori Germania inter Moguntiam & Bingham juxta Rhenum, maximis examinibus apparuisse refert in tanta copia, ut quæ transvolarent, ex umbra earum veluti nox induceretur, idque incolas pro prodigio annotâsse, & excusâ iconæ absq; nomine tanquã avium incognitarum, à Typographis publicatum fuisse. Verum tamen ut ingenuè dicam quid super hac resentiã, non video quã ratione ex earum migratione in *Italia* pestilentia prælagiri poterit, cum & eo tempore, quo *Invidiosissimus Carolus Quintus* *Bonomia* coronabatur, sinè ulla superveniente peste, non minùs copiosè apparuerint.

Terræ motus Ferrarig.

Ampelide non prælagire pestē.

Neque etiam rationi est consentaneum, aves ad loca, in quibus futura pestis est, advolare; imò verò contra fugituras illas potius crediderim: aves enim, si quod aliud animal, facillimè peste afficiuntur; unde quodam naturæ ductu tali tempore salutis suæ consulentes, nidos suos, ova, ac carissima etiam sua pignora, pullos inquam, deferunt, & ad alienas regiones sese recipiunt. Quare populi omnes, ad quos peculiaris alicujus regionis avis, ut *Bohemia* hæc est, cum magno agmine advolat, laudabilem aëris sui temperiem potius, quàm contagium prælagire debent. Quod verò aves,

Aves peste corripuntur.

ac jumenta prius quàm homines peste afficiantur, præter Philosophos *Ovidium* etiam locupletissimus testis est, dicens:

Let bifervis calidi spirarunt aestibus Austri,
Constat & in fontes vitium venisse,
lacusque,
Milliaq; incultos serpentum multa
per agros
Errasse, atq; suis fluxivos temerè esse venenis,
Strage canum primò, volucrumq; aviumque, boumq;
Imq; feris subiti depressa potentia morbi est.

Ovid. 7.
tam. p.

Notæ in Historiam Avis Bohemicæ, quam V. Cl. Ulysses Aldrovandus vulgavit, & in Ornithologiam suam inseruit.

Pulcerrima hujus Avis sub varijs nomenclaturis *Amphiboliam* &c. Avis hujus nomina quàm plurima adducit *Aldrovandus*, optimèque ostendit: eam neque *Galeritam* (id enim pluribus avibus convenit) neque *Meropem*, neque *novam Avim*, neque *Lucidiam*, neque *Incensariam* dici posse. Refellitur ab eodem *Aldrovandro Gesnerus*, qui eam *Garrulum Bohemicum* appellarat; quid enim habet cum *Garrulis* vel *Picis* commune? neque enim garrit, sed suum illud *ziziri ziziri* innocentissimo ore & rostello ingeminat; mavult igitur ipse *Aldrovandus*, non *Garrulum Bohemicum*, sed *Avim Bohemicam* appellare, postea tamen novum ei Nomen imponit *Ampelidis* à vite, & uvis quibus perlibenter vescatur. Ego existimo, bonâ tanti viri gratiâ, prorsus incongruè *Ampelidem* aviculam hanc nuncupari; primùm: nullum in ea tam ardens desiderium uvarum notatur; deinde *Avis* hæc nostra in ijs potissimum *Districibus* nascitur apud nos, & educatur, qui vitibus, & vitiferis collibus carent, ut est *Regino-*

Avicula nostra *Erfoflaw* non potest *Ampelis* nuncupari.

bradensis, & Boleslaviensis Districibus; nam etsi in *Lesomericensi* quoq; *Districibus*, qui vineis abundat, capiatur, non tamen unquam vim ullam inferre vineis, aut in vineis capi contigit; tandem amat illa silvas, & nemora, & cum granis, & omni sorborum & fructuum genere vescatur, in marginibus silvarum (ubi hæc proveniunt) habitare consuevit. Unde non video, cur præ *Picis*, *Momedulis*, *Sturnis* (qui avidissimè botros confectantur, & ingenti vinearum damno gregatim advolant) *Avis* nostra innocens, *Ampelidis* nomine debeat insigniri. at in *Italia* Uvis porrectis vescatur. Quid nî capta vesceretur? idem omnes aves carophagæ, & quæ fructibus vivunt, facerent, idem ageret *passerculus*, idem *Sturnus*, idem alix; at non continuo ob eam causam *Ampelides* vocantur, præsertim cum aves nostræ in Patria sua, & nativitatis loco, ad vinum & uvas non educuntur, nec ducantur à Matribus. Quod igitur *avi* huic nomen imponemus? *Avis Bohemica* appellatur ab omnibus; at id non sufficit, cum etiam *Pisacum Bohemicum*, *Aqui-*

Aquilam Bohemicam, Falconem Bohemicum, Turdum Bohemicum (Behmerziemer) ut sequenti capite dicam, habemus, & *Avis Bohemica* nomenclatio, circumscriptio potius, quam nomen esse videatur. A voce ziziri *Zizirella* dici posset; ab insigni venustate pennarum *Microphanix* (parva phœnix) ut eam appellavit *Fabricius Paduanus*. Si Bohemicam appellationem (*Brkoslaw*) traducere in Græcum velimus, *Pterocliam* appellabimus, id est alis & pinnulis gloriosam; si à Germanis nomen mutuemur, qui eam à serico appellant, *Sericatam* dicemus. Eligat ex his nominibus *Loëtor*, quod aptius judicârit; ego certè *Ampelidis* nomen ferre non possum, cum illi videam minimè convenire.

Ad vicinas Bohemia Regiones, ut audio, quotannis evolat, &c. Timeo nè narratione alicujus deceptus sit *Aldrovandus*: nam toto anni tempore *Pteroclia* manet in Patria, & hieme ad profundiores tantùm & calidiores silvas sese recipit; unde etiam hieme captam sæpius vidi, & hac ipsâ hieme gustavi. Fateor aliquando, cum eorum numerus excreverit, in vicinas Regiones, præsertim in *Moraviam*, & *Palatinatum* evolare, imò etiam ut ex *Aldrovando* discimus, in *Italiam* usq; & *Hispaniam* migrare, sed ea migratio annua non est, & rarum, ac ferè prodigiosum, ut ipsemet *Aldrovandus* observat, habetur. De hujus *Avis* migrationibus virum peritissimum Aucupiorum nostrorum consului, qui in hunc modum respondit: *Czeczeta* inquit, seu *Brkoslaw* est apud nos duplex, major & minor. Minor quovis anno tertio ita multiplicatur, ut iis omnes *Districus Bohemice* impleantur (ac tum fortasse etiam in alias regiones à nobis avolat) Major autem *Czeczeta* seu major *Brkoslaw* septimo quoq; Anno tanto apud nos numero compareret, ut omnia Aucupia impleantur. Idq; non ita intelligendum est, quasi alio tempore q̄s careamus, quia omni anno habemus

aliquas, sed pauciores, & in certis tantum *Districibus Bohemice*, ubi s̄ca idonea copia illis suppetit. Hæc ille. Unde tria colligimus: primùm duplicem esse istarum *Zizirellarum* species (quod plurimæ *Aves* habent, quæ solâ magnitudine differunt) majorem scilicet & minorem: deinde status temporibus ita multiplicari, ut *Bohemice* contineri non possint; tandem *Brkoslaw* & *Czeczeta* prorsus eandem, hujus Aucupis judicio, *Avem* esse. duo priora de *Czeczeta* admittunt etiam *Aucupes* alij, sed negant eandem esse *Avim*: *Czeczeta* enim instar parvi *Sturni* maculosam, nihil singulare & gratiosum in pennis habere; *Brkoslaw* verò formosissimam *Aviculam* esse (de qua scilicet ex *Aldrovando* nunc agimus) fuitque Aucupum non nemo, qui mihi, & *Brkoslaw* & *Czeczeta* attulit, *Aves* duas toto *Cœlo* differentes.

Sequitur apud *Aldrovandum* *Avis* hujus elegantissimæ forma & descriptio tam accurata, ut à me nihil adijci possit.

Oculi granatam gemmam mentientes, &c. Mirum hoc est, quòd eam gemmam *Pteroclia* nostra exprimat, quæ omnium nostrarum, seu *Bohemicarum Gemmarum* (ut in tractatione de *Gemmis* docuimus) obtinet principatum; sed cum hæc *Avis Bohemice* peculiaris sit, meritò *Naturæ* author *DEUS*, bohémico *granato* Bohemicam *Avem* concolorem, & oculis ejus gemmæ colorem indidit, ut in ipsis oculis *Patriæ* suæ symbolum circumferret.

Figurâ sua literam L exprimentes penna &c. Id verissimum est. omnes enim pennula in alis, vel quinque, vel sex, vel etiam septem *L* clarissimè depicta gestant, quasi *Angustissimo Casari*, *Regique nostro LEO POLDO I.* & futurae ejus (quam vovimus) posteritati, cum universa *Bohemice* se subditas profitentes, & *Jubileæ* in Annos 350. ferentes.

Cur granatæ gemmæ speciem ferat in oculis *Pteroclia*.

Aves Bohemice septè *L*. in alis depicta gerūt.

Pteroclia avis hæc aptissimè dici potest.

Migrations Pterocliæ.

Aves gregariae sunt ac benigna, &c. apud nos gregales non sunt, nisi quis etiam apodes, & hirundines antè quàm migrent, gregales existimet, quòd rarò una sola reperiatur. At frigus ingruens, cogit, & gregales facit: tum enim sese circumspicere incipiunt, & inopià consilij, & societate naturæ, quasi incommuni periculo congregantur. quòd verò in *Italia* gregatim & cumulatim volarint, non mirum est: Unà omnes emigrarant; unà in Regionem novam advenerant; commune omnibus in ignota regione periculum instabat; communis volatus & esca communis erat volantibus, & quod ederent, unà quærentibus. De benignitate Naturæ, quod addit, est certissimum, hominum e-

nim præsentiam expetunt maximè; ante aliquot annos cum *Oppaviam* per *Chlumecium* & *Pardubicum* iter haberem, unius miliaris itinere has *Aves Pteroclias*, Comites itineris habui duas: prævolabant semper, ac deinde in palo aliquo, aut sepe, sedebant, donec in curru advenirem; ubi adventum illarum, suum illud ziziri ziziri repetentes prævolabant, dum iterum advenirem, rursus prævolabant, me & socio meo admirante, sic iter duarum & amplius horarum nobiscum confecerunt, donec nescio quis obivus nobis familiaritatem hanc totam turbaret, atque illarum ablatæ vento, etiam tum ziziri ingeminantes, amissæ sunt ex oculis.

✽(†)✽

Aves Bohe
mica hanc
distin-

C A P U T L X X I I .

Enumerantur singulari diligentia Aves Bohemicae.

Iotam hanc de Avibus tractationem concludere parabam, cum ecce amicissimus Vir fraterno mihi amore conjunctus, è Societate nostra *P. Joannes Victorinus* in Aucupij celeberrimis *Bohemia* à prima aetate versatus, & quas *Bohemia* Aves ferat, optimè conscius, ab ipso *Ersurto* (ubi nunc apud pedestrem legionem *Kaisersteinianam* in præsidio ejus Urbis stantem sacra procurat, & animas Christo lucrandas aucupatur) *Indiculum avium Bohemicarum* quascunque ipse viderit usquam & noverit, submittit. Non possum huic in me tam insigni benevolentiae aliud mutuae charitatis pignus reddere, quàm sempiternam memoriam in animo, & aliquantulam ex hisce meis brevibus, fugientibus, & in diem victuris litera-

rum elementis nominis claritatem promittere; indiculus boni Patris Bohemicam avium Nomenclaturam exhibet, & bohemicè conscriptus est, tum quòd necessarijs ille destituatur libris, tum quòd non nesciat, de Avium Nomenclatione multas & contrarias esse inter Scriptores, easque malè conciliatas sententias, tum denique quòd Latina nobis nomina desint, cum multas Latio ignotas & peregrinas Aves (ut modò in *Bohemica* avicula *Ampelide* ex *Aldrovando* vidimus) *Bohemia* nostra progignat, & educet. Ego tentabo Avium nomina latinè, ut potero, reddere; sin autem, dicam carere nos latino nomine; in *Notis* (quas Capiti subnectam) adjiciam pluscula; citationes quoque *Aldrovandi*, & *Weleslavini* sunt meæ, uti & cætera omnia, bohemicam nomenclationem (quam Pater submitit) excepta.

Indi-

Indiculus Avium quas nôvi, incipiendo à minimis.

§. I. De Avibus parvis usq; ad Alaudas.

Zlatohláwet, omnium Avium nostrarum, meo iudicio minima. Caret latino nomine; est avis rarissima, digiti indicis primum articulum magnitudine non excedit; vide *Notas*, quas huic Capiti subijciam.

Strjšičet. *Trochilus seu Regulus*; nota avis.

Zwjsdet. Latinum nomen ignoratur, fortassis hic erit *Passer Troglodytes*.

Species Paricum apud nos quinque sunt precipua.

Sytora. *Parus*.

Pyskora.

Chocholátá Sytóra. *Parus cristatus*.

Babka.

Bošjšet / vel Mlinářičet / vel Ššiblo / vel Xapolník. *Parus major. Fringillago*.

Cšjšet. *Ligurinus, Spinus*. Aldrov. l. 18. C. 4.

Canaria. Avis hæc etiam apud nos nascitur, sed prolapiam ex Canarijs Insulis ducit.

Zornj Stehlijt. *Carduelis montana*.

Stehlijt. *Carduelis*.

Širice vel Konopka. *Linaria*.

Cječetta vel Cječatka. Latinum nomen ignoramus.

Currucarum species dua precipua.

Pénice hínchá. id est, *Curruca surda*.

Pénice welta. id est, *Curruca major*.

Motacillarum species dua precipua.

Tráforítka / Konopásčt vel Konopásčt. quod inter Equos libenter pascatur: altera est flava tota, altera variegata, ex albo & nigro colore. Weleslavino *Culcilega*.

Whelnjčet. à carbone, quasi carbonarius. Suspicio esse *Parum carbonarium*, seu *Atricapillum*, de quo agit Aldrovandus l. 17. Ornithologiae C. 17.

Cžermát. *Rubicilla seu Phenicurus*.

Cžerwenta. *Erethacus seu Rubecula*.

Trását. nomen latinum non habeo.

Slawjt. *Luscinia* nobis duplex: prior notissima, altera spuria ad eam tamen proximè accedens, quæ corruptissimè cantat.

Křivonoška. *Loxia*, (*Krummshabel*)

Brhel. Latinum nomen nescitur.

Pěštawa. *Fringilla*.

Šitawec. Avis Bohemis notissima, delicati saporis cum grata quadam amaritie.

Škalnit / vel Kamenit. suspicio esse *Monsifringillam Aldrovandi*, de qua agit L. 18. Ornith. C. 7.

Est etiam inter *Fringillas Zlatohláwet* (*Goldfisch*) *Aurivittis*, cum aureo capitello; *Weleslavinus* eam cum *Pyrrhula* seu *Rubicilla* confundit. Est diversa ab illa minima, quam primo loco posui.

Zwonečet. A Nola quasi *Nolaria*, quòd nolulam, aut tintinnabulum imiteretur voce.

Zeyl. N. L.

Kybárit / vel Alexander / fortassis ob Regiam plumarum venustatem, quo Latino appellem nomine nescio.

Emberizarum species apud nos dua.

Vide Aldrov. l. 17. C. 53.

Šternad. *Lutea* seu *Cirlus*.

Piššet / Šternad wětššý / est ejusdem profus coloris & naturæ, sed major.

Species passerum precipua:

Wrabec. *Passer domesticus*.

Štwihlit / vel Šstěčet. *Passer silvestris*.

Kakosník. *Passer arundinarius*.

Dlast. *Pyrrhula* seu *Rubicilla*. Aldrovand. l. 17. C. 31.

Picorum parvulorum aliquot genera.

Štrakofs / Štrakopand / Masfogšdet / vel minor Štrakofs; quæ quomodo Latine exprimi possunt, non

invèni. Fortasse sunt illi *Pici*, fringillæ magnitudine, de quibus *Aldrovandus* l. 16. Cap. 8. in fine. Vide *Notas*.

§ I I.

Ab Alaudis usquè ad Corvos.

A *Alaudarum* apud nos præcipue differentiarum quatuor.

Skřivan. *Alauda*.
Črpká / alijs **Skřiváček** / vel **Chocholaušček** / *Alauda cristata*, *galerus* vel *galericus*.

Linduška vel **Leptuška**. caret Latino nomine. vide *Aldrovan.* l. 18. Cap. 10.

Alaudis accenseri potest avis rarissima (cujus etiã nomen ignoramus, sed *Alaudam* dicimus) *Alaudæ* magnitudine & formã, non tamen colore; nam supernè castanei coloris plumulas, sub ventre candidas habet; humi ambulat, *Alaudam* crederes, granis vescitur, sed caret ungue illo *alaudarum* oblongo in pollice, quem hæc avis nigrum & recurvum gestat. **Spíček** Bohemis, avicula est *alaudæ*, & turdo similis, sed parvula; convenientiùs *alaudis* annumeratur.

Differentia Hirundinum præcipua apud nos sunt.

Láštovice. *Hirundo*.

Štřiváček domový. *Hirundo domestica*.

Štřiváček břehový neb zemní. *Hirundoriparia*.

Korejt. *Apus*.

Notandum: *Germanos & Bohemos* (causam ignorare me fateor) *Hirundines marinas*, *Weerschwalben* / **Mořské Láštovice** appellare, *Aves* illas albas, aut cinereas, magnitudine minoris monedulæ, quæ cum incondito clamore piscinas circumvolitant, & in aquis ipsis inter arundineta nidum natantem construunt, & dum pisciculos captant, sese in aquas immergunt, alioquin natare nesciunt. Eiusmodi *Aves* sunt parvæ, majores, maximæ, & quædam colore differunt, alteræ sunt candidæ, eãq; majores, alteræ *Leucophææ*.

Turdorum apud nos differentia multa.

Genera *Turdorum* magnitudine potissimum differunt. Vide *Aldrov.* l. 16. C. 1.

Bvošcala / *Turdus* (*Kramwet* / *Boget*)
Bramník / vel **Prstavec** / vel **Trstavec**, *Turdus viscivorus*. de quo *Aldrov.* l. cit. C. 2.

Čvrčala / quibusdam **Črl** / à sono *cr* vel *zr*; quem etiam volans edit.

Drozd. *Turdus maximus viscivorus*, seu *Turdela*.

Notandum: omissum esse hoc loco *Turdulum Bohemicum* (*Schmer*; *mer* Germanis) qui in *Bohemia* ut loquitur *Aldrovandus*, nidificare dicitur. Vide apud eum lepidam de *Turdo Bohemico* historiam l. 16. C. 4.

Bos. *Merula*.

Chocholauš / alijs **Brkoslaw**. *Avim Bohemicam* appellant *Gesnerus & Aldrovandus*, de qua singulari Capite, quòd Bohemice propria sit, egimus. *Ampelidem* ei nomen dedit *Aldrovandus*, sed quam non aptè, jam diximus; est duplex, major & minor; *Cziczirella* vel *Pteroclia* aptissimè dicitur.

Špaček. *Sturnus*.

Sogla. *Nucifragam Aldrovandi* esse dicerem, vel *Merulam saxatilem*. sed descriptio nostræ huic *Avi* non satis congruit, quæ longè venustius & non ferrugineis tantum albisque maculis vestitur, sed etiam pennis lucet cærulei, vel indici coloris. Certum est ex *Picorum* genere esse. *Weleslavinus* putat esse *Garrulum*, *Spermologum & Frugilegam*.

Strata. *Pica*, est nobis duplex: alba & varia, vide *Aldrovandum* lib. 12. Cap. 11.

Mandeljček. *A Manipulis frumenti*, quasi *Manipularis* dicta, propterea, quòd

quòd demessis manipulis infideat, & in ijs sese recondat. Avis est, ut qui tractavãre narrant, mirat venustatis. Vide *Notas*.

Picorum differentias plurimas habemus.

Datelicek malý gato Nysa. *parvus Picus* instar muscoli, *Certhius* vel *Certhia*, ut existimo.

Datel prostřednj. *Picus* mediocris.

Datel velký. *Picus* maximus.

Omnes hirostrum habent durum, rectum, & robustum ad perforandas arbores; *Picorum* differentiz petuntur ex magnitudine. Vide *Aldrov.* l. 12. C. 30. 31. 32. 33.

Stratopaud. *Picus Martius*.

Stratopaud zelený. *Picus viridis*.

Stratopaud poplatý. *Sitta* vel *Picus cinerem*.

Žlůwa žlutá. *Meropem flavam Weleslavinus* esse putat. Ego suspicor esse *Galbulum*.

Žlůwa černá. Latinum vocabulum nescio.

Wlha. *Merops*, ut puto, vel ejus species.

Žitowhlawek. quòd curvè caput gestet. latinum nomen nescitur.

Wiohlaw. *Torquilla*, vel *Jynx*.

Šejstka / vel Kutacka / vel Kutawka. *Cuculus*.

Wranosteyl vel Wranowčest. caret Latino nomine.

Dudet / vel Debet / alijs Kobed. *Upupa.* *Aldrov.* l. 17. C. 17.

Lelet. qua hiant ore culices excipit, & dum sunt multi, glutit. est magis nocturna quàm diurna. Hanc avim apud *Aldrovandum*, *Aluco* nem *Gelenius* (*Weleslavinus* *Corvum nocturnum*) appellat.

Aldrov. l. 8. *Ornith.* C. 5.

Kawka. *Monedula*.

Wřana. *Cornix.* est multorum generum.

§. III.

Indiculus Avium caterarum.

Corvorum apud nos quatuor prapua sunt differentia:

Žrtawec. *Corvus* propriè dictus.

Žawran. *Graculus* vulgò. *Weleslavinus* hanc avim *Cornicem*; quam verò *Bohemi* *Wřana*, ipse *Cornicem cineream* appellat, & *Graculum* cum *Monedula* confundit.

Žrtawec hornj. *Corvus montanus*.

Wodnj / neš nočnj Žrtawec. *Nyctycorax*.

Scolopaces, sive *Gallinages* multas apud nos habent differentias, sed prapuz sunt quinque; *Sřuty* & *Kulů sřty* dicuntur, his adde *Šřuta lesnj* / id est *Rusticulam silvestrem*. Sunt etiam *Sřuty* / seu *Scolopaces* ad *Ulligines piscinarum* (*Wasserschneppen*) quazdam tam magnz, ut propè *columbas* xquent, aliz rursus tam parvz, ut *Apodem* non superent; mediz inter has plurimz.

Gerábek. *Asagen*, seu *Gallina corylorũ*.

Tetrijwet. *Tetraon.* *Geráb welký / Grm* juxta *Weleslav*.

Tetřew hluchý. *Urogallus*.

Bazant. *Phasianus*.

Boroptwa. *Perdix*.

Křepelka. *Coturnix*.

Chřastel vel Šetáč. latinum nomen ignoratur.

Aves domesticz omittuntur hoc loco: ut *Gallina*, *Pavones*, *Anseres*, *Amases*, &c.

Columbarum sunt plurimz differentia:

Žolůb. *Columba*.

Žitwňal. *Palumbes magnus*.

Dubňal. *Palumbus* & *Columbus* filvestris minor, à quercu, cui infidet; dictus.

Žrdlička. *Turtur*.

Seyc. *Ccyx*.

Čjegta. *Weleslavinus* putat esse *Gaviam* vel *Capellam* (*Cystr* Germanicè) *Fanellos*. Ita *Aldrovandus* l. 20. C. 63.

Accipitrum species plurimz sunt nobis: *Wofřij*

Wostrijzet. Minimum accipitris genus. *Weleslavismo Timunculus*, vel *Miliaria*.

Postcolta. *Timunculus*. *Weleslavimus* adversus alios omnes putat esse *Galzulum*, vel *Galbulum*. *Cenchrus*.

Brabulecēt. *Accipiter fringillarius*.

Brabulec. *Nisus*.

Sokol. *Falco*. horum multa sunt genera, *Aldrov.* l. 6. Toto.

Pochop. Crudelissimus & Tyrannicus in aves *Accipiter*: latinum nomen ignoramus.

Čestřáb. *Accipiter*. ejusq; plurimæ species.

Báně. *Vultur grandis*.

Luiál. *Milvus*.

Orlík. medium quoddam inter *Aquilam*, & *Accipitrem* genus.

Orel. *Aquila* est apud nos multiplex.

Sup. à iterendo. deest nomen latinum.

Aldrov. l. 7.
C. 13.

Baroh. *Accipiter stellaris*. *Falconem Cyanopodem* nominat *Aldrovandus*. *Aquatica Aves plurima sunt cum suis differentijs*.

Vesyt. Quasi dicas *insatiabilis*. quomodo latinè appelletur, nondum invēni.

Labut. *Cygnus*.

Žus divoťá. *Anser silvestris*.

Bachna. *Anas*, sed harum sunt species novem, vel decem, inò etiam plures.

Aldrov. l. 20.
C. 16.

Butač. *Ocnus*, seu *Ardea stellaris* minor.

Wolawka. *Ardea* (*Reiger*) est multiplex: *pulla*, *stellaris*, &c.

Čiáp. *Ciconia*.

Čiáp bílý. *Ciconia* alba tota; est avis rarissima.

Kobáč. duplex, albus & niger. *Mergus*, vel *Cataractes*, magnus & parvus.

Potapka. suspicor esse *Urinatricem*.

Lyska. *Merulus* vel *Fulica*.

Tandem alix quam plurimæ.

Nocturna Aves.

Vetopeyr. *Vesperilio*.

Scyct.

Balans. *Otus*. *Aurisa noctua*.

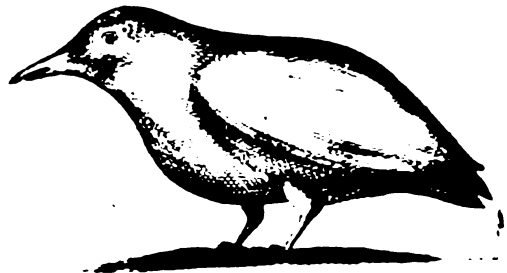
Balaušet. *Cenchrasmus*, juxta *Weleslavinum*.

Sowa. *Noctua*.

Weyr. *Bubo*.

NOTÆ IN PRÆSENS CAPUT.

Zatohláwet / latinum hujus *Aviculæ* nomen nescio; nam *Anrivittis*, *Rubicilla* (Germanicè *Goldfinc*) est ex *fringillarum* genere, ac proinde major, quàm hæc, de qua nunc nobis est sermo. *Aucupes* nostri mira de hujus avis venustate narrare solent; mihi illam nunquam contigisse videre; unde nominare contentus, cætera ijs relinquam, quibus eas capere, & manibus tractare silvarum *Fortuna* concesserit. *Gregatim* has *aviculas* aliquando volare ex eo conjicio, quòd *Anceps* quidam affirmârit mihi: vidisse se gratissimum spectaculum, cùm hujuscemodi *avicula* arborem quandam cumulatim infedissent, capite aureolo, plumis cæteris versicoloribus, atque ita arbortota, sole præsertim colores illos pulcherrimos radijs tingente, & accedente, aurea & gemmea quodammodo videretur, quot enim erant *aviculæ*, tot gemmæ: *Chrysolithi*, *Carbunculi*, *Smaragdi* &c. De eadem *Avicula* hæc ad me quem toties nominavi *Amicus Erfurto* (22. Junij Anno 1678.) scribit: *quærit Rev: Vestra de avicula Zlatohláwet (quâ minorem non inveniri hætenus) quanta sit & qualis? appingo illius iconem, & transmissio (hæc est vera & genuina Auricapillæ sive latitudinè, sive longitudinè spectes, magnitudo)*

Est autem revvrasa moxilis, ut sic eam plu-

icapi-
z defcri
3.

plumis suis exuas, corpusculum illius primi pollicis humani articulum longitudine non superes, crassitie vero vix medium articulum aequet. hæc de parvitate. Colore prædita est quasi flavo-viridi, sed magis obscuro, quam in Luscola (Cisicel) qua etiam est flavo-viridis. In pectusculo non nihil cinerei coloris aspersum est, uti & circa alas; in fronte seu summitate capitelli Masculus habet aliquot plumulas pulcherrimi, altæ, crocei, & quasi aurei coloris (unde illi nomen Zlatohláwet, Auricapitella) femella vero plumulas ejusmodi obscuriores habet, & pauciores. Pedunculos habet quasi ad carneum colorem (ut & passer) accedentes, rostrum ejusdem coloris, nisi quòd in acumine non nihil nigrescat. Capiuntur Auricapitella maximè inter Juniperos, ubi inhaerentes araneolos & culices deglubunt. Habui in manibus saepe Spinulas (Striitit èt regulorum genus) sed reguli meo & aucupum iudicio, magnitudine Auricapitellas longè superant. Hæc ille.

4:

Contului & alium Patrem nostrum in Avibus cognoscendis percuriosum, qui in hanc sententiam respondit: Zlatohláwet Aviculam saepe videre cupiebam; negabant Aucupes vivam se capere posse, propterea quod teneritudo avicula non pateretur, nam simul attingeris, necatur; tandem Grecinij inter Tiliæ me præsentem argillaceo globulo à puerodejecta est; suspicabar impactu folij, aut terrore cecidisse: nam mihi apparebat icu concussum. Bruchium Majalem dum volat, non excedit; de plumis avellanam nucem, aut amygdali Nucleum aequat; caput plumulis aureis cristatum habet, quale aurum in nigrorum Gallorum sirmate aliquando videri micare, vel in cauda pavonum; latera penna ex viridi flavescunt, rostrum est tam exile, ut vix præter Culicem, & minimum aliquod Muscarum genus excipere possit. Satis de Auricapitella, quam ego crediderim Peruanis illis minutissimis Aviculis, quas Biselium in Argomanticis de-

nanæ
culæ
imæ.

scribit, tertiam accedere posse: earum prior gryllum, astra vesperam, tabanumve silvestrem, Nostra, corpusculi mensurâ Bruchium adæquat. Ex illis Peruana gens oppris plumarij scitissima pennas colligit, & vel mortuis detrahit, quarum contextu expriment quidquid iusseris, eoque ingenio labore Phrygiones omnes, & acus Babylonica gloriam extinguunt. Non vanè existimo, nostras quoque Aviculas, si Barbari Artifices adessent, utum aliquem ex venustulis suis penulis & pinnulis præbituras, ut sunt Aves, quas modo nominavi, Auricapitella, Aurivisses, Carducles, Phasiani, Manipulares, & quos Bohemi Zybás èt appellant, cum aves Bohemica, seu Pteroclia vel Zizivella, Vanelli, aliarumque plur. s.

Znjidèl. Hæc Avicula est ex Regulorum genere, ex eo scilicet, quod sittulet, unde illi nomen indicum videtur. Vide Al trovandum de Passera, Troglodyte, & de Tyranno, & Asilo acribentem.

Paricum genera quinq; &c. Auceps senex, artistu peritissimus, non quinque, sed septemdecim esse Paricum genera affirmabat, singulas appellationibus suis bohemicè enumerans: earum alias magnitudine, alias capitellis vel rostellis, alias colore pennarum in pectusculo, in alis & dorso, & collo, alias unguiculis, quaedam earum ocellulis, & maculis, aliisque notis distinguebat, atque ex his Nomenclationes lepidissimas recitabat memoriter.

Passer domesticus &c. Non possum hoc loco passerina docilitatis & ingenij documenta (quorum ipse oculatus sum testis) reticere: diu credideram cicurari passeris, & mansuefieri (ut Scriptorum aliqui docuerant) vix ac nè vix quidem posse; at postea exemplis comperi, sic ad humanitatem eos educari, ut nihil sit homini familiarius, nihil blandius. Lisomerij in Collegio unus ex Nostris parvum & adhuc à matre calcantem, flavirostrum

Bisfel 14 Ar
go. aut. C. 6.
& 8.

l. 17. Ornitholog C. 4. 5.

ex nido raptum *passerculum* sic assuefecerat sibi, ut jam etiam adultior, & deposita ut ita loquar, prætextâ, in cubiculo perdius, & pernox habitaret. Dicitur non potest, quales ille nobis de se ludos præbuerit, & quantas domino delicias fecerit! ab unius illius ore pendebat, & si digitum aut vocem tolleret, advolabat frugitans, & pro cibo & potu supplicans. Tandem sponsam adduxit domum, & quinque passerulos exclusit, *Maire* semper pavida, respectante, & intractabili. Perijt postea foris Pater, ut fit, & pupilli quinque, quasi à patre commendati forent, in cubiculo remanserunt mirè & ipsi cicures. At *Curator* & *Tutor* singulis imposuit nomina, ut vocati responderent, & advolarent. Nihil hoc in genere vidi jucundius: Eundem *Nostrum Lisomericio* ad aliud *Collegium* missum comitabar: clausit in strophio *Passeres*, & in cista super quoddam molle tomentum servabat. Vidi ipse & audiui: quoties apertâ cistâ quempiam nominaret, ad suum nomen perire; ergo exemptos in itinere palcebat, potabat, atque iterum strophio claudebat, donec ad viæ terminum, tridui itinere perveniremus. Nec illud minùs lepidum: religiosus ex *Cænobio Bistricensi Paulanus* per *Novam domum Pragam* proficiscens *Passerem* habebat, qui in ejus caputio velut in nido hospitabatur. Per iter, si quid vellet, curiositate aut libertate motus evolabat, & in vicina arbore confidebat; si procul jam abiisset *Currus*, *Passer* sequebatur volatu, seque in caputium recipiebat, ita *Pragam* tot milliaribus est perventum. In *Collegio Pragensi Passerem* habebamus cicurem, qui in hortense *Refectorium* involabat; ibi velut assecla mensarum assentabatur, & panis micas oblatas legebat, vini summè appetens fuit, & accidit aliquando, ut cum sibi intemperantius indulisset, turbato capite sopiretur, totusque ebrius ex *Refectorio* debuerit exportari. Hu-

jusmodi spectacula & ludos dederant *Passeres* cicurati; ornabantur interim cristis pavonum aureolis, auròque strepero certis locis delicate inventiebantur, & ad pompam, & spectaculum emittebantur; utique ita ornati si se in suorum gregem immisissent, attoniti *Passeres ceteri* velut ad miraculum convolabant. Illud permirum: quacunque diligentia nunquam hosce *Passeres* Anno uno amplius servari potuisse, omnes alijs abisque mortibus perierunt.

Masfogibet vel minor Stratosi &c. Nomenclatio Bohemica *Masfogibet Carnivorum*, aut diminutè ob Avis parvitatem, *Carnivorulum* latine significat. Est ex *Picorum* minimo genere, sed carnis appetentissimus, cumque ad prædam faciendam minime à Natura sit instructus, (neque enim unguis aduncos, aut rostrum ali-quod durum & corneum habet) non potest nisi fatigatione prædâ potiri; itaque cum paulò major est avis, aut æqualis, insectatur, & rostro caput verberat, donec conficiat; at in aves minores arte utitur, ut si *Ligurinus* vel *Parix* objiciatur: tam enim dextrè rostello suo collum supernè tundit, ut vertebra colli cum sonitu dividatur, quod cuique Avi est lethale; sed longè illud majorem admirationem meretur, quod Perillustri *Equise Georgio Francisco Dandlebsky* referente didici: *Piculum* hunc, postquam aviculam insectando, & tundendo fatigavit, tantâ cupiditate prædæ inhiare, ut si ea illi ab homine eripiatur, vel subducatur, in phrenesim incidat, impatientiâ doloris, & per humum volvatur; quod se expertum idem ille vir Illustris testatur. Porro jucundissimum est spectaculum *Carnivorum* hunc cum passere in hypocausto claudere, & venantem aspicere. Placet recitare, quæ de hoc genere *Picorum* Vir petamicus nuper ad me dedit: *Stratosi pavidus quem aliter appello Stratosi est revera Avis mitis, qua Aves minores capit,*

Pici ai
mi, sed:
novo
mirabi
storia

capit, & dum esuris, subinde per pedes de ramo deorsum pendula, quasi ab aliquo capta teneretur, vociferatur inconditè; non posset, si vel excoriaretur, miserabiliorem vocem fingere, Aves autem minores territa ad has vociferationes, visura quid sit, advolant; ex quibus si que incautiùs accedis, fit prada. Pergit idem: hac avis profectò sapissimè decepit me ipsum, ob admirabiles vocis varietates, ut putaverim esse hominem, aliàs bestiam, tam variè garris, & animalia, & aves ceteras imitando. Est autem hac *Stratopaud* major, quia minorem vocavi *Masfogjdet*. Huculque vir peramicus. Ast alij *Ancepes*, quos consului, hæc omnia *Minori Pico* (quem & ipsi *Stratops* appellabant) attribuunt. Conciliari forsitan utrumque potest, si quod major facit, minor etiam imitatur, cum sint naturâ, vitâ, pennis, moribus, & omni alio genere victus similes omnino, & solâ magnitudine differentes.

Lepidam de Turdo Bohemico historiam. Placet *Aldrovandi* verbis ex *Gesnero* historiam hanc referre: *Coccosbranstes*, inquit (est hæc Avis ex genere *Picorum* qui *Nucleos* aperiunt) *Coccosbranstes Cerasorum ossa rostro confringit, quorum nucleis inhiat maximè; igitur Anceps quidam nuper, ut rem ridiculam ostentaret, Turdi genus Bohemicum (ut Germani appellant) in cavea inclusit, idque cerasis aridis pasci assuefecit. Cum verò Turdus integra devoraret officina cerasorum, qua subinde excernebat, in subjectam caveam, cui inclusus erat *Coccosbranstes*, delapsa illum alebant. Hæc *Aldrovandus*.*

Mandeljdet &c. Dum hæc ad typum parantur, en tibi *Perillustris* & *Generolus Dominus Franciscus Dandelsky* Eques vetustissimæ in Bohemia stirpis, avem ipsam, quam *Mandeljdet* quasi *Manipularem* vocari diximus, magno honore verborum mihi transmittit: est avis *Pico Martio* paululum major, alas habet ingentes, & quàm corpusculum requirat, lon-

giore; *capitellum* magnitudine columbinum adæquat, imò exsuperat; *rostrum* duriusculum & penè corneum; quod superius est rostri in fine paululum aduncatur; *collum* columbino collo turgenti non ab simile, justæ etiam pro corporis magnitudine longitudinis, crassius tamen, quàm longius dici meretur; *pectusculum* non ut columbæ differtum, sed ut *Pici Martij*, & cæterarum silvestrium oblongum, & (ut ita dicam) ovale; dorsum est ejusdem *Pici*; ex *Uropygio* deinde syrma plumarum perelegans efflorescit, numero decem sunt, æqualis omnes longitudinis, licet, ut mox dicam, diversis perfundantur coloribus. *Pedunculæ* citrini sunt coloris, flexibiles & longi, qui supra crucula plumulis suis conteguntur; *digituli pedum* ejusdem coloris & longiores, ad aliquid comprehendendum & insistendum ramis firmiùs, qui in extremitatibus unguiculos habent corneos, & recurvos. *Longitudo* Avis dum extenditur à rostri cuspidè usquè ad ultimas caudæ pennas, *Ulnam Bohemicam* cum latitudine unius digiti adæquat; *latitudo* verò ab extremitate alterius alæ ad alteram, *ulnam Bohemicam* sine digiti unius latitudine examussim explet; atque ita *latitudo longitudini* respondet, ut propè tam *lata* sit quàm *longa* (dum volat) si modò latitudini alarum duùm digitorum latitudinem adjeceris. Jam ad colores quibus hæc avis Regia pingitur, veniamus: *Caput* (in quo *ocelli* duo velut grana nigricant) viret virore lucido & *Psittacis* perfimili; quæ ad rostrum plumulæ ab oculis tendunt, viror ille cuidam candori miscetur; ad *colli finem* super humeros ut ita dicam, color incipit gilvus potiùs, quàm fulvus (qualis est in pelle *Damularum* vel *Cervorum*) hæc fulvedo magnam dorsi partem usquè ad *Uropygium* & aliquid etiam de alis occupat; *pectusculum* totum est viride, & ejusdem cum capite coloris; viror tamen ille

Colores hujus Avis.

Idro. L. 16.
v. 10. C. 40.

descriptio
vis pulcher
mæ in Bo
emia, quæ
Mandelj
& dicitur.

interius ad ipsum corpusculum si plumulae levantur, candore & nigrore diluitur, nam plumulae illae virides, dum è corpore exeunt, ab origine nigra. Sed in *alis* maxima huic volucricolorum venustas: primum in remigio alarum *foras* spectante, triplici colorum varietate distinguitur: *alarum* & *Sterni* principia amethystino, & caelesti colore lucidissimo, tum plumulae mediae per alas viridi colore tinguntur, extrema alarum profus nigricant; ubi caeruleus & viridis color committuntur sub sterno, punctulum quoddam ex niveis plumulis apparet. Haec plumarum in exterioribus alis effigies est; at *ala interiores* (scilicet in remigio interiore, quod corpori obvertitur, & cum avis sedet, ad latera plicatur) gemino colore tantum relucet: nam dimidium alae viret, reliqua pennae caeruleo colore terminantur. Jam & *Uropygium* eodem caeli colore, non tamen aequè lucido, neque ut loquimur tam *elevato*, tingitur, ex quo, ut antè monueram, decem pennae longiores trahuntur: quinque primae pennae ex caeruleo colore desinunt in virides, amabili transitu; sexta & septima ex caeruleo desinunt in nigrum; tres postremae ut primores quinque adornantur. Vescitur haec Avis pervenusta frumenti granis, estque hoc velut ejus regnum Manipulis post messem insidere, quam ob causam, ut toties dixi, apud *Bohemos* nomen invenit; sed breve illi regnum *Manipulorum* in horrea convectio facit. Hinc cum amplius nihil de *Messe* videt, in profundissimas Silvas abrepta, aliud consecratur pabulum & latet, dum iterum *Messibus* stantibus extrahatur in campos.

Falco, horum multa sunt genera, &c. Gyrofalco, Palumbarius, Falco montanus, gibbosus, Falco albus, Falco niger, Falco caeruleus (Germanicè *Blaufuß*, Weleslavino *Харош*) Falco arborarius &c.

Hactenus de Avibus nostris; de

quarum tractatione diligenter Lectores meos annotare velim. I. tam esse incerta *Avium* nomina, ut eorum media pœnè pars, aut ignoretur, aut controversa sit.

Qui mihi haec dicenti fidem non habet, sumat in manus, rogo, vel *Belonrum*, vel *Gesnerum*, vel qui ex his aliisque omnibus *Ornithologia* lux tria grandia volumina confecit *Ulysses Aldrovandum*; vix ullam inveniet *Avium*, cui de nomine ab aliquo Scriptorum controversia non moveatur. Itaque si quis me tam suspenso gradu in hoc Capite incedentem, & toties dubitantem animadverterit, sciat id consultò fecisse; non enim tantum mihi arrogo, ut eos, qui in *Avibus* cognoscendis ætatem contriverunt suam, aut corrigere, aut in re incerta, quid tenendum sit, pronuntiare ipse possim vel audeam; mihi satis est ad diligentiae laudem, attulisse quae conperi; at, quae ab alijs didici, examinare anxie, nomina, naturam investigare, Anatomiam singulorum inspicere, religioso & Sacerdoti inter aras & sacra occupato, otium non erat, neque aliud ego promittere, aut alius à me exigere potuit. II. Noverit Lector (quod ex primo sequitur) hanc de Avibus tractationem, praesertim hoc extremo capite, accuratissimam & absolutissimam non esse. Facile id cuique apparebit, cum plurimae *Aves* in his postremis *Indiculis* sint praeteritae; ergo sese adjuvent scientiae, ut ita dicam, & quod in hoc ultimo desiderabitur ex prioribus Capitibus suppleatur. Ego ut me gratum & officiosum Amico praestarem, nihil quod is annotarat, praeterij. Alteris post haec literis idem ille *omnibus è meis Amicis Antistes mihi millibus srecensis*, ut cum Catullo loquar, *duas Aves* quas nuper omiserat indicavit, neutrius tamen latinum nomen ego dicere possum. Altera avis est, *Bohemis* dicta *Манджѣт* (Amicus hic meus appellat *Манджѣт*) passere paulò minor, quae mirabi-

Avi cuiusdam m. n. solertu n. Nido co. struendo

rabilem sibi prorsus nidum componit texto sed invicto opere *Marsupij* ad instar, tam angusto supernè introitu, ut sola ipsa intrare possit, major autem quæcunque alia excludatur; *Avis* ipsa cinerei est coloris; zelotypiâ hanc avem laborare compertum est: *Exmellâ* in nido intus inclusâ, mas supra nidum sedet, & pro nido, proq; amore suo adversus rivales assiduè pervigilat; nidus verò pender, ac plerumq; super rivum conjunctis duobus tenuissimis ramis suspenditur, ut aquæ timore, ac tenuitate ramorum, animalia, quæ nocere possent, arceantur. *Avicula* est parva, & planè illi similis, quam inter species *Paricum* quintam posui, & vocavi *Bojisset*, *Ulinaricet* &c. Estq; etiam ejusdem magnitudinis, & concertare possunt de portione *Ulinaricet* *Corporis*, cum tertia ordine, quam vocavi *Ulinaricet*. Hanc ego ex proximo ad quoddam arundinetum advolantem diu contemplantus sum, vidique esse *aviculam* per omnia illi (quam appellavi *Bojisset*) similem, etiam quoad longitudinem monstruosam candida; in hoc uno differentem: quod tota sit mirè & amabiliter candida, præter duas lineas nigras, quæ illi à rostro per modum barbae *sarcicæ* hinc & inde depictæ dependent.

Dicuntur *textores* *artem* *tibialia* *texendi* *ab* *hac* *Avē* *didicisse*: *siquidem* *instar* *tibialis* *nidulum* *suum* *mirâ* *arte* *con-*
textit, *ex* *materia* *lanuginosa* *alba* *(qua*
forte *vocatur* *Mudi*, *&* *hinc* *fortasse* *U-*
linaricet.) *non* *relieto*, *nisi* *exiguo* *fora-*
mine *ad* *ingrediendum* *&* *egrediendum*;
atq; *ita* *hoc* *Tibiale* *suspendit*; *nidos* *ali-*
quos *hujus* *avicula* *vidi*. *Hæc* *P. Jo-*
annes *Victorius*.

De altera *Avi* idem ille *Amicus* scribit in hunc modum: *unicam* *adhuc* *Avim* *indicabo*, *cui* *ego* *multum* *diuque* *insidias* *struxi*, *ut* *vel* *eam* *possem* *conspicere* *quam* *audiebam*; *at* *nunquam* *eam* *feliciter* *sum* *assecutus*. *Videretur* *esse* *avis* *parva*, *ut* *gracilis* *vox* *significat*, *sed* *ita* *sine* *intermissione* *continuum* *quendam* *stridorē* *per* *longissimum* *temporis* *intervallum* *emittit*, *ut* *sæpe* *miratus* *fuerim*, *quomodo* *cum* *necessaria* *respiratione*, *perpetuus* *ille*, *neque* *ullâ* *vel* *minimâ* *morulâ* *intercisus* *stridor* *componi* *possit*. *In* *præter* *humidis* *&* *arbus-*
tosis *eam* *sæpius* *audivi* *inter* *densa* *ar-*
bustorum *stridentem*. *Hactenus* *Amici* *literæ*. *Jam* *verò* *Avibus*, *ut* *solent*, *aliò* *commigrantibus*, *immigrationes*, *migrationes*, *emigrationes* *Populorum* *in* *Bohemia* *&* *ex* *Bohemia*,
Libro sequenti prosequamur.

Avis *altera*
inter *arbu-*
sta *stridens*.

I N D E X HISTORIÆ NATURALIS B O H E M I Æ,

Summâ diligentîâ ab ipso confectus Authore, quo
uno perlecto totius Libri notitia poterit comparari.

Numerus pagellam, a columnam primam, b secundam significat.

A

Achates bohemicus preciosus, paginâ 22. colum-
nâ, b. achates in quo figura humani vultûs, pagi-
na 80. a.
Acidula aquæ descriptæ, 65. a. b. Egrenses acidulæ,
Ib. Vide *Egrenses*. Teplenses, & Carolinz, 65.
b. Teplenses enumeratæ à p. 66.
Acipenser seu Sturio vivit in Albis. 122. b.
S. Adalberti vestigia in rupibus, 32. b. ejus fons
mirabilis. 71. b.
Adamas Bohemicus vilis, 75. b.
Adulatio in auro quid sit, 37. b.
Ædificationis facilitas Pragæ, 56. b.
Aeris Bohemiæ salubritas, 9. a. b.
Ægroti ex Bohemia abeuntes moriuntur, exempla,
9. b.
Æs Nalzioviense 50. a. æris fodinæ 54. b.
Æstas & hiems in uno monte, 29. a. b.
Ærites in Bohemia cum Callimo, 81. b. mirabilis
raritas, ib:
Agricultura Bohemiæ, 106. a. horreum appellata
Bohemia, ib: V. *Aratores*.
Ager in Bohem: quantum reddat. 106. b. 107. a.
messis prima ubi sit in Boh: 107. a. Equi ad agri-
colationem, ib:
Ahenum Dapiferorum Imperij insigne, 24. b.
Alabaster in Boh: 82. a.
Alaudæ an migrent à nobis, 152. a. sæpe decipiuntur
ob calorem ib: noctu captæ meliores quàm
die, 153. a. timor earum ib: captura copiosa
per centurias, descripta, 153. a. b. Alaudæ albæ
154. a. Alaudarum quædam ignota species.
174. a.
Albis ubi oriatur, 13. a. unde dictus Fabricio, 7. b.
13. a. fato negatum Romanis Albim transire, 6.
b. ejus fluxus, 7. b. est aurifer fluvius, 39. a. om-
nes alios Bohemiæ fluvios devorat, 60. unde
illi nomen ib: horror in Albi post Austam, ib:
ejus color. 61. a. nativitas Albis in montibus Gi-
ganteis, 129. b.

Albina gemma quæ sit, 80. b. *Elbstein*.
Albini pisces. 123. b.
Album aurum quale, 40. b.
Alces in silva Hercynia, 140. a.
Alcyone bohémica, descriptio. 158. a.
Alexander Parmensis fossiores ex Bohemia habebat
in castris, 52. a.
Alexander avis, 173. b.
Alnus, ex eo cotes, 120. a. b.
Aluminis officinæ in Bohemia, 54. b.
Ambitus Bohemiæ centum ac decem germanico-
rum milliarium, 4. b.
Amethystrus, de eo 75. a. V. *Annulus*.
Ampelis Aldrovandi, avis bohémica descripta à p.
164. V. *Brzostaw*.
Anates silvestres à nobis migrant in Italiam, 152. b.
Angelica radix grandis ex montibus Gigantum, 110.
b. & 16. b.
Angville per Piscinas sparzæ, 121. b.
Anneberga Civitas ex fossilibus nata, 48. a.
Annulus Pernsteinensis familiz, 134. a. *Annulus*
Rudolphi II. Cæf: 87. a.
Anselmus de Boot vel Boëtius excellens Gemari-
us 86. a. b. 72. & seq. obivit totam Bohemiam,
21. b. ejus sententia de Gemmis Rudolphi II.
86. b. 87. b.
Anser Bohemiæ symbolum, 5. b. *Anserum* silve-
strium apud nos multitudo, 158. a.
Anthora in Montibus Giganteis, 17. a.
Antimonium Teplense, 65. b. 119. a.
Antra & cavitates terrarum, V. *Specus*.
Antrum S. Iwani ejusque mira, 31. a. b. 32. a. b.
Carlsteinense, ib: & 31. b. Antrum S. Procopij,
32. b. antra Skalicensia, 32. a. b. Kiriteinense
mirabile, 113. b. 114. a.
Aquæ Bohemiæ dulces, 9. b. aquæ mutant Cere-
visias, 104. a. 61. a. b. Aqua ubi saxescat, 31.
b. 32. a. V. *Lapis*, & 63. a. V. *Fontes*. Aquæ
Thermarum, 62. b. V. *Therma*. Aquæ Acidu-
læ, V. *Acidula*. Aqua lapillos ejiciens, 129. a.
Aquam

I N D E X

- Aquam ex solo Choaspe potabant Reges Persiz*, 69. b.
- Aquila capiuntur in Zrzt monte*, 148. a. b. Descriptio. Ib:
- Aquilinus lapis cum Callimo singularis, ubi reperitur*, 81. b.
- Aratores in Boh: infesti fossoribus*, 42. a. b.
- Arbores exsuccæ à summo*, 29. a. b. Arbor saxescens, 83. b. 84. a. gemmascens arbor, ib: De Arboribus Bohemiz, à p. 102. raræ quædam arbusculæ in Boh. 103. b. 109. arbores cæteræ & saxescentes, 119. b.
- Arena auriferæ*, 37. b. ad Giganteos montes, 38. a. b. V. *Aurum*, unde Arenis aurum, 38. b. *Arena* ad ædificium quæ sit optima. 56. b.
- Argentum sæpe se conformat in figuras, ut virgarum, Equelli, filorum, crucis, Leonis &c.* 45. b. 46. a. b. 49. b.
- Argentum ad Jochmsthal*, 48. a. b.
- Argentem Equellus*, 57. a: 45. b.
- Argenti fodina Przibramenses*, descriptæ, 41. a. quantum argenti dederint, ib: 42. a. *Cuttacenses V. Kustenberga.*
- Argenti massa ingens figurata*, 49. a. b.
- Argentum vivum apud nos*, 55. a.
- Argentina Bohemiz unde dicta*, 50. a.
- Argilla instar ollarum sponte se conformans*, 115. a. ejus miræ varietates, 54. b. 55.
- Arx Crumloviensis & Trehonenlis laudata*, 93.
- Afinus fodina dives, eadem infelix*, 48. a.
- Asseraria molæ*, 59.
- Astylis Privilegium in Montibus metallicis*, 44. a. b.
- Assagenarum in Boh. copia*, 157. a.
- Aucupia quædam, & in ijs innocens voluptas*, 150. a. b. Aucupium Aquilarum & Falconum descriptum à p. 148.
- Avis monstrosa origo nobilis familiæ* 154. b. Aves sunt argumentum salubris aeris, 9. a. b. præfagiunt terræ motum, & pestem, 169. a. 170. a. b. 168. b.
- Avium Bohemiz historia à p. 148. quæstiones de nominibus earum ib. Aquilæ, 148. a. Falcones, ib: & 149. 150. luteolæ, 150. 151. Alaudæ, 152. 153. Perdices, &c. 154. Annuz avium migrationes, 151. b. ut Ficedularum, Turdorum &c. Aves migrant ad occidentem, 151. Aves quædam tertio & quarto anno ad nos venientes, 151. b. quæ Aves migrent, & quæ manent hieme, 152. a. b. cur vento os obvertant Aves, 153. a. quorsum Aves hieme migrent, 152. a. b. Aves monstrosz, 154. b.*
- Avium Bohemicarum enumeratio à p. 156. maxime 172. usque ad libri finem. Ciconia pumila & Corvi aquatici, 155. a. b. Avium enumeratio, 156. a. Pavones, Urogalli, Psittaci, Artagenæ, 157. Perdices, Turdi, Sturni, Cygni, Anseres, Anates, 158. Alcyone, Loxiz, Capreoli volantes, ib. Enumeratio avium, 158. b. quædam carent latino nomine, 159. b. Aves pulverariæ, 160. a. mixtum genus avium, seu Bastardi. 163. b. Aves instar ignis in silva Hercynia, 164. b. Avium mira quædam & rara, 154. & seq.*
- Avus Bohemica latissimè descripta ab Aldrovando à p. 163. & seq. V. Brfoslav.*
- Avicula Peruana minima, 177. a. b. quæ formosæ apud nos, ib:*
- Anla Rudolphi II. 85. a. b.*
- Aurata piscis, 122. b. in summa copia, & grandes, 123. b. habitant in saxeo alveo, 121. a. b.*
- Aurum, ejus lotio ad Montes Gigantum, 18. b. 38. a. b. ejus copia Carolo IV. imperante. 37. & seq. aurum quis primus apud nos signavit, 37. a. & quis primus invenerit, ibid. Aurum B Virgo Maria revelavit in Bohemia, 42. Vide *Gilovisum.**
- Auri puri frustum ingens, 42. b.*
- Aurum in figuram animantium, & cæterarum rerum libenter se conformat, exempla: 45. b. ut Equi, Virgæ, Spicæ, Culmi, circularum &c. 45. 46. 47. a. b.*
- Aurum album, 40. b.*
- Aurum in rivo repertum, 52. b. ejus copia Rudolpho II. 85. & seq:*
- Aureus callis Bohemiz, 2. b.*
- Auriferi amnes 37. b. Watawa &c. 38. a. Gifera. ib: Wlta wa seu Muldawa, 39. a. Albi ib: V. *Arene & Fluvius**
- Aurea virga historia, 46. a*
- Aureum Regnum quondam dicta Bohemia, 52. b.*
- Aurifodina Bohemiz, Moraviz, Silesiz, Poloniz, 17. a. 18. a. V. *Fodina.* Aurifodinz Montium Giganteorum, 17. b. 18. a*
- Auriscapitella avis, 173. a. ejus effigies & elegantia, parvitas & tota descriptio, 176. b. 177. a.*
- Austræ Domus gaza 86. b. 87. a. 88. a. b.*

B

- Balneum Dessnense, 64. a. b. Wlczicense, 66. a. b. V. *Therma**
- Barbones pisces sub Carolo IV. primam in Boh. advenerunt, 121. b.*
- Bastardi, seu Hybridæ in animalibus, 142. a. 163. b.*
- Bausin mons aureus, 51. b.*
- Behemris Avis Bohemica latissimè descripta à pag. 163.*
- Belluas alebat Rudolphus II. Imp. 130. a. b. historia Leonis occisi coram Rudolf: II. 11. 130. 131. quibus Belluis careat Bohemia, 128.*
- Beranna, sigulis abundat, Historia 59. b. Triamillia-*

I N D E X

- milliaria Beraunâ ex decreto Cæsaris Wenceslai, ibid.
- Bergreichstein* 49. b. V. *Fodina*.
- Bilina* Sal, 33. a. b.
- Bilsnensis* Mons 27. a. b. 28. a. descriptio.
- Blanik* Mons 28. a. b.
- Bohemia* quâ longitudine & latitudine cœli constat, 1. b. cui cœlesti signo subsit, 2. a. ejus figura: umbilici, monilis, cordis, citharæ, ovi, rosæ, amphitheatri, ib. a. b. Montibus defenditur 23. a. b. 2. b. V. *Montes*, an possit triduo percurri, 3. a. b. ejus ambitus quot milliariibus terminetur, 4. b. symbolum ejus Virgo cum Anseri, 5. b. ejus altitudo probatur ex fluvij, 7. a.
- Bohemia* descriptio quædam à Bartholomæo Anglico, 140. a. b. semper à fortissimis Gentibus habitata, 10. b. Tempe dicta à Celte 8. a. an in eam Danubius possit deduci, 8. b. Bohemici cœli salubritas, 9. a. 10. a. laus à Bucellino, 33. a. magna vis & influxus in eam Siderum, 41. a. ejus agricultura, 106. b. Horreum vicinarum Provinciarum, ib.
- Bohemia* olim dicta *Regnum aureum*, 52. b. ejus commendatio à *Clemente VI.* & ab alijs ib. & 33. a. auri copia sub *Carolo IV.* 37. a. b. sub *Rudolpho II.* 85. b. copiose aurum, gemmas, & alia metalla parit *Rudolphus* Cæs: testimonium, 22. b. V. *Unio, Gemma, Lapis pretiosus.* & 72. a. b. & seq: 77. a. b. V. *Horti, Flores.*
- Bohemica* milliaria longa, 3. b.
- Bohemia* dives naturâ, 84. b. in Bohemia locus duo Regna dictus 40. a. Bohemica Telluris multæ varietates, 54. b. 55. a. b. mira quædam Naturæ in Boh: à p. 113. Bohemicis medicamentis utendum in Boh: 114. a.
- Bohemorum* sani vultus & Genius, 10. a. olim occupati in auro lavando, 38. a.
- Bohemia* Populus olim in Aratores, & fossiles divisus, 41. a. Bohemice Reges habent jura fodinarum, 43. b. V. *Fodina*.
- Bohemia* an Sale careat, à p. 33. 35. a. b. 36. a. b. V. *Sal*.
- Bohemica silva* p. 4. 5. 6. 7. V. *Silva, Fluvij Bohemice, V. Fluvij.*
- Bohemica Avis* latè descripta à p. 163.
- Bohemia Acidulis* abundat. à p. 66. V. *Acidula, & Thermis, V. Therma*, saluberrimi in ea fontes. à p. 68. Vide *Fontes*. parvus in ea Vesuvius, 81. a.
- Bohemie Regum* divitiæ, & magnificentia, 88. a. b. Civium olim divitiæ, sub *Carolo IV.* exemplum 89. b. & aliorum omnium, 90. & sequ: 97. 98.
- Bohemie* vetusti Principes ad Fontes inaugurati, 65. b.
- Bonafus* in Silva Hercynia, 140. Descriptio fabu-
- losa ibid: Jaculatio fabulosa, ibid: b. 141. a.
- Boves* bohemicici olim laudati, 107. b.
- Brkoslaw* Avis Bohemica, quænam sit 163. a. b. ejus nomina, 164. forma & descriptio. 165. anatomie, 167. locus & patria, 168. volatus, mores, vox, victus, usus, in cibo, præfagia, 169. an Ampelis dici possit, 170. a. b. Zinzirella potius, Pteroclia, vel Sericata, 171. ejus migrationes, ib: an sit eadem cum Czczetka, ib. gemmæ Granatæ speciem refert in oculis, 171. b. septem L depicta gerit in alis, ib. an sit gregalis, 172. a. b. benignitas avis hujus, ib.
- Brūhan* braxator celebris, 104. b. 105. a.
- Bubals* caret Bohemia, 138. a.
- Budwicensis* fons, 72. a. b.
- Bulbus Majalis* solli Bohemice notus, 111. a. b. est mirabilis, ejusque mirificæ vires, ib.

C

- Calx* bohemica præstantissima, 55. b. 56. a. fornaces calcarie, 56. a. Pragensis calx eximia ib. Calx marmorea, 57. a. b.
- Cancrorum* captura, 124. b. Cydlinenses optimi. ib.
- Canis* apud nos Thermas invenit 62. a. *Canis Lepusculum* fugientis historia, 136. 137. a. b. canes ad sciuros, 141. b. canum varia ingenia, 163. a. b. 143. a. ad taxos, 141. b. 143. a. ad perdicem, 141. b. 143. a. 162.
- Canum* commendatio, à p. 142. unde illis ingenium, 143. a. superant ingenio cætera animantia ib. canis naturâ ex oculis sæpe potest agnosci, 162. a. b. Canes boni non gustant aves, nec feras, 163. a. b. Canes qui cum mulcentur, irritantur, generosi, 143. a. Canes sponte venantes noxii, 163. a. b. Canis ad perdices venustus se oportet. 162. canes inebriati vino, 26. b. 27. a. Canes quidam grandes qui boves retinent. 143. a. unde petiti olim in Boh. Vertagi. ib. b. canes ad phasianos, 162. eorum mores, ib. canis certamen cum Urso, 143. a. Canis ingeniosa furcitas, exempla, 144. a. b. 145. a. b.
- Canum* in Venatione amor mutuus proditur, 143. b. Canes Equestrem Scholas scientes, ib: *Canis Santura* amator Amicorum Domini sui 144. a. Canes rotam in culina versantes, ib:
- Capreolus* candidus, 133. b.
- Capreolis* aves volantes, descriptio, 158. a.
- Carbones* fossiles in Boh. 81. a.
- Carbunculus* admirabilis, 84. b.
- Cariophyllum*, 101. a.
- Carlsteinense* Sacrarium, 89. a.
- Carneolus* vel *Corneolus*, V. *Gemma*, 77. a.
- Carnes* fumatæ quanta in copia olim in Boh. 139. a. *Zifka* eas appellabat telas arancorum, ib.

I N D E X

Carolus IV. Imp. Danubium in Bohemiâ inducere frustra tentat, 8. b. Mœnia Pragæ in fame extrinit, 24. b. eo imperante auri copia, 37. 85. a. Thermas reperit, 62. a. repertus sub eo aureus Equellus, 42. b. ejus effigies in Thermis 62. a. ejus divitiarum, 88. b. 89. a. donat ei pro bellarijs centum millia aureorum Civis Pragensis, 89. b. opera quædam ejus magnifica, 89. a. humanitas in subditos, ib: lacum suis manibus effodit ad Bezdiezy, 128. b. 129. a. ex Gallia & Austria in Boh. vites curat adferri, 106. b.

Carolobadensium Thermarum historia, 62. a. b. 63. a. b. sæpe aquis submersæ & cur: 63. b. acidulæ in thermis, 65. b.

Carpio Nymburgensis optimus, 121. b. de ijs, V. *Piscina*. Carpiones regij quales, 127. a. eorum fetus ib: signabantur annulis, Ib.

Castanea in Boh. 102. a.

Castores. 128. b.

Celtes primus Poëta laureatus ex Germanis, 8. a.

Cerevisiæ ex aquis variant, 61. a. b. condiuntur lupulo, 103. b. de Cerevisijs Bohemicis, 104. a. quæ sint meliores, ib: de Cerevisia proverbium Bohemorum, 106. a. cur meliores sint Novæ & Antiquæ Pragæ, quàm parvæ, 104. a. Cerevisiæ omnes deteriores in Germania, quàm olim, ib: b. ænigma, & fabella de Cerevisijs. ib. Vide *Brühan*.

Cervorum certo tempore optima venatio, 133. a. ubi sint pingvissimi in Boh. 138. b. arx ab ijs dicta, ib:

Ceruum tuber in Boh. 113. a. ejus vis & præparatio, ib:

Charta Bohemica, & ejus Officinæ, 58. & seq. origo contra Mylium ib: de membranis Pergami, ib: b. chartæ Jochnsthalensis laudatio, 59. a.

China villa stultorum, 135. a. b.

Chosroes flu: ex quo solo Reges Persarum bibebant, 69. b.

Chrysolithus noster cur vilior, & ubi nascatur. 77. a.

Cicindela, 147. b.

Ciconia pumila 155. a. inversis coloribus, ib: b.

Civitates Montanae. 45. a.

Civium opes quondam in Boh. 98. a.

Coccus fativus in Bohemia, 108. a. ubi plurimus, *Canobium* Teplense, V. *Teplense*. (110. a.)

Concha saxæ. 118. a. b.

Corallia in Boh: 77. a. b.

Corneolus vel carneolus. 77. a.

Cornua Monocerotum fabulosa, 114. a. à Cornibus Cervorum Arcis appellatio, 138. b. Cornua fossilia, 114. b.

Corona nova Cæs: Rudolphi, 86. b.

Coronationis ritus effundendo nuces. 103. a.

Corvi aquatici ad Litomericium, 155. b.

Corylus fatalis Bohemiæ, 103. a.

Cos aurifabrorum ex petra bohemica, 119. Cotes ex alno, 120. a. b. Arbores cotariæ, 119. b.

Crocus bohemicus. 28. a. laudatissimus, 99. b. ejus olim copia, ib.

Crollij sapiens dictum de medicinis patrijs, 114. a.

Crumbovenses fodinæ, 51. a. b. argentum cum auro habebant, ib: redditus, auri probitas, cur olim Crumenavium, & de fodinis, ib. & 51. b. V. *Fodinae*.

Crystallus Bohemica, 75. a. semper hexagona. ib:

Cubensis Districtus mira multa continet, 83. b. 84. a. V. *Thermæ Acidulæ. Aurum. Stannum. Lapides. Jochnsthal*.

Cupri fodinæ. 54. b.

Curiositas in rebus naturæ laudata, 84. b.

Cygni ad nos veniunt, prolificant, 157. b. 178. a.

Czechij Tumulus, 24. a.

Czeczetka avis tertio & septimo anno in infinitum multiplicatur, & ad nos venit. 151. b. 159. b.

D

Dæmon Hammelensis, 15. a. V. *Ribenzyall. Spectrum*. Dæmones in fodinis 45. a. laborant aliquando, ib: & 48. a.

Dæmon occisus historia lepida, 135. a. b.

Danubij fluxus, 7. b. an possit in Bohemiam deduci, 8. a.

Dapisferorum imperialium insigne Ahenum, 24. b.

Deffnensis balnei origo 64. a. b. Templum ibidem, 65. a. vires ejus balnei, ib.

DEUS remuneratur eos, qui Religiosis viris benefaciunt, duo exempla, 42. b. Deus sanitatis remedia vult omnibus patere. exempla, 64. a. b.

Distamnus bohemicus albus & niger, 28. a.

Dieweczy Montes duo, 28. b.

Diluvio terra facta est sterilis, 35. a. b. Diluvium Carolothermitanum, unde, 63. b.

Divitiæ quondam Procerum Bohemorum à. p. 90. V. *Carolus IV.*

Dobrzykevicium 51. a. olim fodinæ in eo, nunc marmor, 56. a. 82. b.

Draco Bohemicus, 147. a. b.

Drusus vetatur Albim transire, 6. b.

E

Ebrij canes, 26. b. 27. a.

Egrenses Acidulæ & earum celebritas, 65. b. vires, quomodo se purgent, 67. b.

Elbstein, lapis, 80. b.

Equellus argenteus, 37. a.

Equi Bohemici ingentes, 107. a. b. Equilia enumerantur, 139. b. Equorum varietates in Boh: 139. b.

Equinum Bohemorum in antiquitate potentia, 97. a. Ert

I N D E X.

Eremitus S. Iwani memorabilis, 31. a. b.
Erimaccus, 138. b.
Europe figura inftar Virginis, 2. a.

F

Fabrelli Domorum quid sint, 45. b.
Felicitas Timothei icone expressa, 127. a.
Falconum multa genera. 180. a. boni in Boh. 149.
 a. quomodo capiantur, 150. a. b.
Fames ex studio metallorum, 41. b.
Famulae Liticzkiarum origo ab ave monstrosa, 154.
 & Donigiorum. ib.
Felcs silvestres, 138. b.
Fera apud nos 134. & seq. enumeratio earum, 138.
 139. 140. earum in Boh: custodiz, 130. Vide
VIVARIA.
Ferdinandus I. Czf. cura de Sale Bohemico, ejus li-
 terarum, 35. a. b.
Ferrum V. Fodinae. hæmatites ferri materia, 81. b.
 Ferrifodinæ. 54. a. b.
Fibri, 138. b.
Ficedularum annuarum migrationes, 151. b.
Figlinum opus Beraunæ. 52. b. historia de ollis. ib.
Flores V. Herbe. Flores in Cerconossijs, 100. a. cura
 florum apud Veteres, ib: eorum nomina reddun-
 tur bohemicè, ib:
Fluvius V. Aqua. ex Choaspæ solo potabant Reges
 Persarum, 62. b. Fluvij Bohemiarum enumerantur
 à p. 60.
Fluvij altitudinem Regionis ostendunt, 7. a. 8. a.
 Fluvij Boh. dulces esse probantur, 9. a. Fluvij
 Boh. quaqua versus fluunt, 8. a.
Fluvij aurei quomodo considerandi, 38. a. b.
Fluvij auriferi Bohemiarum, 37. b. 38. a. b. 39. a. V.
Rivum. Fluvij Boh: quam variè colorati, 61. a.
Fodina V. Aurum. Argentum. Fluvij. Earum cura
 Patrum ætate, 21. a. b. & seq: 47. b. Fodere
 & gemmas quærere, Extero nulli permissum, 22.
 a. fodinarum metallicarum inventores 41. a.
 Lynceus fossor, ib. fodinarum jura habent Re-
 ges Boh: 43. b. bellum ob fodinas, ib: earum le-
 ges & jura, 47. b.
Fodinarum neglectus quàm noxius, 44. a. fodina-
 rum defensio, ib. a. b.
Fodina: earum venæ Metallicz inftar venarum in
 corpore, 41. a. earum nomina petuntur ex cæ-
 lo, 41. b: fodinis plerumque superstat miracu-
 losa B. Virginis effigies, 45. a. Dæmones in fo-
 dinis regnant, & laborant, ib: earum proventus,
 & ratio, 48. b. virus fodinarum, 49. a. argente-
 us Equellus effossus, 37. a.
Fodina Przibramentes repertæ, 41. a. b.
Fodina auri Gilovienses antiquæ, 41. a. quantum
 Boleslao I. attulerint, ib. in ijs aurum revelat B.
 V. 42. a. b.

Fodina Curtneuses, V. *Kattenberga*.
Fodina argenti, 51. b. 52. a. b.
Fodina Crumlovienses & Nalzovienses, 50. a. b.
 Ratiborienses, 51. a. Teplenses, 51. a.
Fodina V. *Schlackenwald. Plana*.
Fodina Jochmsthalenses, V. *Jochmsthal*.
Fodina enumerantur à p. 41. 50. a. b. 51. b. fodi-
 narum auri enumerantur, 51. b.
Fodina stanni Krupnarum repertæ, 42. b. 43. a.
Fodina Afinus dicta, 48. a. de libris Monetarij,
 50. b.
Fodina cupri, æris & plumbi enumerantur, 54. b.
Fodina ferri passim, 54. a. b. Zdechovicij, Com-
 marovij, Nizburgi, Lanovij, Teplæ & c. ibid. &
 65. b.
Fodina pro Alumine, 54. b.
Fossiles Bohemici apud Alexandrum Farnesium,
 53. a.
Fosse profundissimæ in Msseno, ubi venti nascuntur,
 129. a. b.
Fosse ad feras capiendas, 132. a. b.
Fossilia, ossa, ollæ, cornua. 114. b. vitra, 115. b.
Fontes acidulæ, V. *Acidule*.
Fontes Medici enumerantur, 68. 69. 70. 71. 72.
 Fontes salutare in Boh. plurimi 68. a. b. fon-
 tes mirifici, 70. 71. a. b. fons memorabilis in
 monte Gefstera, 30. a. fons Liebiechovius, ib.
 b. fontes sancti, 68. b. 69. a. fons S. Adalberti,
 71. b. fons S. Wenceslai Pragæ salutaris, 69. a.
 b. fons Budvicensis, 72. a. b.
 ad *Fontem* Bohemiarum Principes inaugurati, 69. b.
 Fons Czechi, 70. b.
Fortuna Timothei cum reti, 127. a.
Fraga maxima, 108. b. & ad Pragam ib.
Fraxini copia apud nos 109. b. ejus magnitudo,
 & crassities, 142. b.
Fumate carnes in Bohe: 139. a. b.
Funduli pisciculi optimi & copiosi, 125. a.
Fungus Cervinus in cibus, 113. a. Ejus præpara-
 tio, ib.
Funus Wilhelmi de Rosis magnificum, describitur,
 95. & seq.

G

Gabreta silva, quæ 4. a. b. 5. b.
Garrulus Bohemicus, à f. 163.
Gelcz mons, 26. a.
Gemma Giganteorum montium, 12. b. 13. b. 18.
 a. b. gemmas quærere in Boh. Exteris vetitum.
 22. a. Gemmarum quædam Bohemiarum. 22. b.
Gemmarum ignoratio Bohemiarum noxia. 22. b.
Gemma pluvia, & cur post pluviam gemmarum ali-
 quando appareant, 117. b. ex gemmis lapides ig-
 niarum, 56. b. gemma arbor reperta, 84. a.
Gemmis abundat Bohemia & lapidibus pretiosis, 2.
 & seq.

I N D E X.

& seq. gemmæ ad Tolenstein, 40. b. 52. a. gemmæ nostræ quomodo comparari possint Orientalibus, 73. a. in medicinis duplicantur, ib. de unionibus, 72. 73. & seq. V. *Lapis pretiosus*. in Gemmis quis sit ordo dignitatis, 6. a. quæ gemmæ sint in usu Medicis, 79. b. Gemmæ in saxis, 95. a. quædam diu ignoratæ, ib. de Carbunculo, 79. b. Calcedonius, ib. gemmarum patria Bohemia, 84. b.

Gemma Rudolphi Cæs. Mensa, 86. b. Corona ejusdem & torques, ib. & 87. a. Rubinus Rudolphi, Annulus, & Scrinium, ib. a. b. iudicium de his rebus Boëtij, ib. b. Thesaurus Domus Austriacæ, 86. b. 87. a.

Germani cur aliquando à Romanis victi 11. a. b. Germanos exitium Romano Imperio allaturos Romani præsciebant, ib.

Gestera Mons, 30. a.

Gezerka fons in antiquitate celebris, 69. b.

Gizynenses Tiliæ, 101. b.

Gigantum Montes, 5. a. de his à p. 11. descriptio à p. 12. 17. cur sic dicti, 11. eorum memorabilia, 12. a. b. aurifodinæ, 17. b. 18. 19. 38. a. b. gemmæ in ijs 12. b. 13. b. 72. b. 73. a. nives in ijs Montibus, 14. b. herbæ salutares, 16. a. b. 17. a. b. auri feracitas in ijs, 18. b. auri lotio, ib. Auro gravantur, 38. a. b. gemmis, 72. b. 73. a. herbis, 16. 17. 100. a. divitiæ eorum, 17. a. b. spectrum ibidem. Vide *Ribenzall*. descriptio, 19. 20. aditus ad eos Montes, 17. b. 19. Albis in ijs oritur, 129. b. Gigantum ossa, 11. b. Vide *Fossilia*.

Gilousenses fodinæ, de ijs 42. a. b. aureus Equellus, ib. B. Virgo Gilovij aurum aperit, ib.

Gisera vel *Isera* ortus, 13. a. 14. a. in eo aureæ arenæ, 38. a. b. fluvij Gisera præstantia, 60. a. ejus pratium gemmeum, 73. a.

Gossypium in Bohemia, 115. b.

Granatus Bohemicus pretiosior Orientali, 77. b. 78. b. igni resistit, & dici potest Carbunculus, &c. ibid. & 78. a. ejus pretium, ibid. nunquam igne mutatur, ib. patria ejus apud nos, ib. & 79. a.

Krupna, V. *Krupna*.

Guttensteiniorum semper Comitum antiquæ opes, 97. b. 98. a.

Gypsum, 64. a.

H

Hematites in Boh. 81. b. est ferri materia, ib.

Hallis olim Salem accipiebat Bohemia, 23. a. b.

Herba raræ in Montibus Giganteis, 16. a. b. 17. a. b. 20. b. 100. a. Angelica, Anchora, Napellus, 16. 17.

Herba Medica in Boh. à p. 109. enumerantur, 110. Acorum, Angelica, Bulbus majalis soli Bohæ

mix notus, 111. a. Scurzonera, ib. & Rorella, ibid. b.

Hercynia silva, 4. b. ejus magnitudo, 5. a. ejus incendia, ib. b.

Hercyna Virgo Bohemæ symbolum, 5. b.

Hermela animal, 145. a.

Hermunduri ubi olim in Boh. habitarent, 10. b. formidati Romanis ex oraculo ibi: cur habitarent in Giganteis montibus, 18. b.

Hiacynthus gemma, 76. b.

Hieme quæ aves abeant, & quæ maneat, enumerantur, 152. a. b.

Hircoceruus, descriptio & patria, 139. b. 140. a.

Hirunnines quorum hieme avolent & lateant, 152. a. b. hirundines albæ 154. a.

Holeffoviensis raphanus, 108. b.

Homines silvestres in Hercynia, 138. a.

Horazidiviciam à Sswihovijs Proceribus conditum, 135. a.

Horti Bohemæ, à p. 100. Rudolphi II. ib. & 101. a. &c. Schlackewerdæ, Coloredi. Regius Waldsteinicus. Teplicensis &c. Tulipæ primum Pragæ allatæ ingenti pretio, 100. b.

Humulus V. *Lupulus*.

I

Iaspis, ejus copia in Boh. 80. a. mirabiliter junctas Jaspides 87. b. V. *Lapis*, *Gemma*.

Iaromirij typhlæ pisciculi, 121. b.

Ibyces an in Bohemia reperiantur, 142. a. b.

Ignes festivi S. Joannis Bapt. vespere, 25. a. Ignis subterranei Bohemæ, 81. a. Ignarij lapides & gemmæ 56. b.

Imperia à Septentrione in Austrum propagari solent, 10. b. 11. a.

Insecta Bohemæ, 147. in lacu Pleckenstein mirabilia, 128. b. Carlsteimense insectum mirabile, 147. b.

Inventores Metallorum in Bohemia quibus legibus usi sub Rudolpho II, 21. b. 22. a. b. Inventio Brühami, V. Brühan.

Invisibilitas ex nido luteolæ fabulosa, 151. b.

Joachimica fodinæ quando repertæ, 48. a. proculsi ibi primum Imperiales Monetæ genus ib. earum redditus 48. b. quædam nomina fodinarum, ib. & 49. a. earum divitiæ, 48. b. 49. a. profunditas, 83. b.

Joachimi vallis mira multa continet, 83. b. arbor saxescens; ib. Joachimicæ chartæ laus, 59. a.

Ira facit, ut superetur Exercitus, 11. b.

Isera fl. V. *Gisera*.

S. Jwami vita compendio, 31. a. b. antrum ib.

K

Krteinsense antrum, 113. b. ejus mira, 116. a. b.

Krao

I N D E X.

Kratochvil deliciofus locus ad Netolicium, 24. a.

101 a: 132. a.

Kuttenbergenses fodinz predictæ à Libuffa, 41. a.

42. a. Urbis & fodinarum historia compendio

relata, à p. 43. fodinz quando repertæ. 43. a. b.

earum nomina. redditus, ib. & 44. a. earum pro-

funditas, 47. a. Scoriz argentiferæ, 54. a. ossa

humana faxelcentia, 116. b.

Kurtenberge Urbis quædam Privilegia, 47. a. b.

Crumena Antichristi ab hæreticis appellata, ib:

quanta Majorum cura de ea, ib:

Krupnenses stanni fodinz, 42. b. unde dictæ, quan-

do repertæ, ib: probitas stanni, 53. a.

L

Lacus Bohemiae, 128. b. Plackenstein ibid. Lacus

mirabilis post Sufficium, 129. Lacum facit Ca-

rolus IV. 128. b. Lacus in montibus Gigantum,

129. b.

Lampetre Litomericij & Jaromirij 121. b. osculis

diglantur, ib.

Lapides pretiosi Bohemiae V. Gemmae. Amethystus

hexagonus, & pyramidalis, 75. a. ejus pretium,

ib. Crystallus, Adamas, Topalius ib: Sapphi-

rus, Hyacinthus, Smaragdus, Prasius 76. a. b.

Sardonyx, Sardius, Chrysolithus, Rubinus, Co-

rallium, 77. a. b. Carbunculus, Beryllus, Cal-

cedonius, Turcus, seu Calais. 79. b. Achates,

Leucachates, ubi nascantur, Jaspis & ejus copia

apud nos, 80. a.

in *Lapidibus* & gemmis Ordo dignitatis quis sit 76.

a. & pretium, ib. Quæ gemmæ in Medicinis vate-

ant, 79. b. Granatus noster Bohemicus pretiosif-

ior est Orientali, 77. b. ex Jaspide Mensa Rudol-

phi II. pretiosissima, 80. a.

Lapis Heliotropius, & ex eo poculum, 80. a. lapis

nephriticus, ib. Elbstein, Lazuri lapis, & Arme-

nus, 80. b: ex Lazuro pretiosa Christi imago,

ib. lapis angivium fabulosus. 80. b.

Lapis Carbunculus pretiosissimus, 84. b. & Rubi-

nus Rudolphi II. 87. a. Adamas Rudolphi octo-

dec: millibus aureorum, ib. amethystus ejusdem

ib. & Jaspides miro artificio juncti, ib: Smaragdi

totius Germaniz maximi, 76. a. b.

Lapides rari in Boh à p. 81. hæmatites, Æcites

cum Callimo, Geodes, Schistus ib: b. Amochry-

sus, 82. a. Lapides cavi, 117. a. 81. b. Lapides

spinoli, 117. a. Lapis fulminans, 118. b.

Lapis scissilis, 81. b. aptissimus vineis, & tectis,

106. a.

Lapides igniarii, 66. a. b. molares ib: b. stillaticij,

63. a. ubi crescunt lapides, 83. a. stillaticij lapi-

dis vires, ib: b. crescentes in homine, 84. a. ossa

in saxum conversa, V. Ossa.

Lapidescens via mirabilis, 117. a. conchæ, lima-

ces, vermes, serpentes faxei, 118. a. b. lapido-

scentes arbores, 82. b. 84. a, 119. b.

Lapidea pluvia. 117. b.

Lassicus animal. 145. a.

Latomia præstantes, 66. a. 83. b.

Lanczka vallis Bohemiz maxima, 30. b.

Lauterbachiana Stannifodinz, 54. a.

Lazurus ex eo Christi imago, 80. b.

Leo occisus coram Rudolpho II. 130. b. 131. a.

Rudolphi Leones, 130. b.

Leopoldi I. Cæf. Aug. Thesaurus 86. b. 87. a.

Loopoldina Avis in Boh: 171. b. ejus descriptio,

176. & seq. V. *Bečoflaw*.

Leporis monstrum, 133. a. b. & cum cornibus le-

pus 134. a. Canis Leporem fugiens, 136. a. b.

137. a. b. Lepores non semper venari licuit,

133. a.

Liberatibus aurum affluit, 42. b.

Libuffa prima aurum signavit, 37. a. qualis ejus ef-

figies, ib: ejus rana aurea, 41. a. fodinas offer-

dit Bohemis, ib.

Ligurini & *luteola* 150. a. b. earum simplicitas,

ib: & 151. cum acanthide certamen canendi,

151. Annuz earum migrationes ad occidentem,

ibid.

Lima aurifabrorum in Boh. 119. b.

Limaces 125. a. Limaces officij, 116. b.

Litice Caltri gratus horror, 31. a.

Litomeritium à Wrslovecijs conditum, 28. b:

Lampetræ ib: 121. b.

Lowof & *Lowoficium*, 28. b.

Loxia avis, 156. a. ejus nidus, 158. a. b.

Lucius piscis, unde nascantur in Piscinis, 123. b.

125. b. 126. a.

Lupus, Lupi stratagemate in unum locum extracti,

132. b.

Lupulus Bohemicus optimus, 103. a. b.

Luteola, V. *Ligurinus*.

Lynxes in Bohemia, 141. a.

M

Magnes Bohemicus, ejusque declinatio, 82. a. est

qui ferrum non trahat. ib.

Mala ubique nascuntur, exemplum 128. a.

Malinense Nasturtium, 108. b.

Mandeliczek avis venustissima, 174. b. 175. a. e-

jus descriptio, 179. a. b.

Manna Bohemicum, 111. a. b. descriptio, 112.

locus, ib.

Marcomannorum fortitudo, 10. b.

Margarita, V. *Unio*.

Maria DEI Mater aurum Bohemiz Regi ostendit

42. a. b. fodinis superstat, 45. a. fontes amat,

68. b.

Marmor candidum & nigrum, 22. b. diversi colo-

ris

I N D E X

ris in Boh. & cum aureis lineis, 56. a. nigrum,
 album serpentinum, basaltis &c. 82. a. b.
Marmorea Arces & Tempia, 82. b. 83. a.
Marmorea calx ubi, 57. a. b.
Martes, 146. astutia, ovorum examen, ingenium,
 ibid:
Mathioli Medici diligentia, 109. a.
Maudicyek avis mira, 180. b. nidi compositio mi-
 rabilis, 181. a. avis zelotypa summè, ib.
Medici non debent statim medicinas alterius Mun-
di adhibere, 114. a.
Medica herbæ in Boh. à p. 109. V. *Herba*.
Medicamenta in Patria laudantur, 114. a.
Membrana Pergamena, cujus inventor Rex Eume-
nes, 58. b.
Mensa Rudolphi II gemmea, 86. b.
Mercurius, seu argentum vivum, 55. a.
Messis prima ubi fit, 107. quæ bona, ib:
Metalla. V. Aurum, Argentum, Montes. Metal-
lorum genera à Planetis reguntur, 40. a. b.
Metalla conformantur à Natura in formas animan-
tium, 45. b. 48. b. 46. a. 49. a. 80. a. 82. b.
 84. b. 114. b. 115. a. 110. a. 118. a. 119. a.
Metalla mortua reperiuntur, 52. b.
Metallice Civitates & oppida, 45. a. Privilegium
 habent Aſyli, 44. a. b.
Metallici libri, 50. b.
Miſſow mons 25. b. altissimus & præſignificator
 temporum. 26. a.
Milites montani optimi, 9. a.
Milliaria Bohemica maxima, 36. 59. b. 132. a.
Minerale Unicornu, 113. b.
Minera. V. Fodina.
Mira Natura in Boh. à p. 113.
Mole chartariæ, 59. a. b. *allerariæ. ib: V. Officina.*
Molares lapides, 56. b.
Molitores artifices summi, 59. b.
Moneta Magister cur institutus, 53. a. b. *Monetæ*
cudendæ Jus, 49. a. 50. a. V. *Pecunia.*
Monedula albo capite, 154. b.
Monocerotum cornua fabulosa, 114. a. b. & fossi-
 lia, ib.
Mons Bilinensis, 27. a. b. 28. a. Lowofs & Die-
 weczky, 28. b. Radobeyl, ib. Geltz, 26. a. Bla-
 nik, 29. a. Podhora, Geſſiera, 30. a.
Montes Gigantum à p. 11. V. *Gigantum Montes.*
Montes Metallici V. Fodina.
Montes Bohemix celebrati, p. 23 & seq. mediter-
 ranei, 24. a. *Zrzit*, V. *Zrzit*. *Montes Pragen-*
ſes, ib. b. Strahow, Petrzin, Suillus, Sion, ib:
 & 25. a. Albus Mons, Tabor, Oreb, Beran,
 25. a. b. *Montes hæreticorum*, ib. *Montes ſco-*
puloſi, 27. b. *Montes ſimul æſtivi, & hiberni*,
 29. a: b. plerique montes in Bohemia metallici,
 28. a. b. metallici Privilegium habent Aſyli. 44.
 a. b.

Montani milites optimi, 9. a.
Montes incingunt Bohemiam, 2. b. V. *Bohemia.*
Montes exornant Regionem, 6. b. *Montium*
commendatio, ib. & p. 1. b.
Montani demones, 45. V. *Spectrum.*
Monſtrum Leporis capti, 133. b. plura exempta,
 ib: V. *Avis.*
Moravia sub ſagittario cœleſti, 2. a. cur abundet
 lapide ſtillatitio, 83. b. ejus montes metallici,
 17. a. 18. a.
Morborum remedia obvia, 64. a.
Muldava fl ejus origo, 60. a.
Mummiæ bohemicæ, 113. a. b.
Mus Ponticus 145. a. *Mus araneus*, 146. *Mures*
nucilegi, 145. b.
Mustelærum genera, 146. a. b.
Myrrha Moravica, 116. a.
Myrtilus Bohemicus, 112. b.

N

Napellus in Montibus Giganteis, 17. & alibi, 111.
 b.
Nasturtium Malinense, 108. b.
Nativitas Nobilium Infantum olim per piſces &
arbores ſignata, 127. b.
in Nature rebus docta curiositas laudata, 84. b.
Nimburgenſes Pepones laudati, 108. item *Carpio-*
nes ex Albi. 121. b.
Nistri copia & ejus officinæ, 55. a. b.
Nobilitatis Bohemix quondam potentia, & opes,
 97. & ſeq.
Nuces, V. Corylus, Ritus in Coronatione Regum
 noſtrorum, 103. a. *Nuces Comotovicenſes*,
 102. a.
Nunni antiquiſſimi imago apud nos, 37. a. V. *Pe-*
cunia.
Nuptia magnificæ, 97. b.

O

Obleſtationes extra Urbem landatæ, 99. a. b.
Officina, V. Ferrum, chartariæ enumerantur, 58.
 59. Vitri, 57. a. b. V. *Nitrum, Pulvis, Alumen.*
Oliveti Mons Litomiſlij, 25. a.
Oliva Bohemica 102. a.
Olle Foffiles, 115. a.
Opatoviensis Theſaurus, 89. b. ollæ. 115. a.
Orebita hæretici unde dicti, 25. b.
Oſſa humana in ſaxum verſa, 116. b. *limaces offei*,
 ib. oſſa foſſilia in Boh. 114. b. 116. b. oſſa Gi-
 gantum, ib.
Orides tardæ in Boh. 149. b.
Ostogarus Rex dictus Aureus 85. 88. a.
Oves in Boh. copia, & ex ijs utilitas, 139. a.
 a 3 Ovo-

I N D E X.

Ouorum examen mirabile, 146. b.

P

Paka cum fodinis, 52. a.
Panicum Bohemiar, 111. a. b. V. *Manna*.
Panthera an sit in Boh. 141. b. exempla, ibid: & 142. a.
Passer albus 154. a. *Passerum* mira docilitas, exempla & curatione, 177. b. 178.
Patriæ medicamenta cuique sufficiunt, 114. a.
Pavo candidus, 156. a.
Pax ditabat olim Bohemiam, 129. a. b.
Pecunia V. *Nummus*, *Pecunia* effigie S. Wenceslai signata, 37. b. cur alter sanguis appelletur, 41. a. ejus cudentæ Jus CC. Sslickij habuere, 49. a. Pecuniarum centum aureorum millia donat Carolo IV. Civis Pragensis, 89. b. pecunia res quasi invisibilis, 94. b. astute pecuniã emunctus miles, 98. b.
Pepones Bohemici, 108. a. quando ab eorum usu cessandum, ibid: sunt fatales Genti Austriacæ, ibid.
Perdicum simplicitas, 162. a. b. captara singularis, 174. a. V. *Canis ad Perdices*. perdere & necare omnes non oportet, ib. b. rufæ in Boh. an vivant, 177. a.
Pergamena membranz inventæ, 58. b.
Perla, V. *Unio*, *Gemma*.
Pestem aves sentiunt, & præsentunt, 170. a. b.
Perustienensis Familiz origo ab Uro, 134. a.
Petrowsky unde appellati, 24. b.
Petrzin Mons, 24. b.
Phasiani ante hiemem quomodo congregentur, 160. a. eorum educatio Jb. in Reginohradensis Districtu copia, 161. a. eorum captura Ib. b. stupiditas, 162. a. b. mixtum genus, 163. b. Phasiani pretiosi, 159. a. prolificatio, Jb. pica eorum hostis, 160. a.
Phasianotrophia. eorum descriptio, & enumeratio, 160. a. b. 161.
Phoenix avis Fabulosa, 165. b.
Pica phasianorum hostis, 160. a.
Pici parvuli phrenetici sunt, 178. b. ea de re mirabilis historia, ib:
Pisces delicati saporis, 120. a. b. eorum varietas, ib. V. *Salmo*, pisces vocales, 123. a.
Piscium Boh: enumeratio à p. 123. V. *Anguilla*, *Aurata*, *Lucij Sc.* & 122. pisces ex mari, 122. Ex Albi, 123. Cancri ubi sint optimi, 124. b. Pisciculi minuti, 125. a.
Piscine, de ijs, 125. & seq. non licet eas excitare, ib. Aqua viva in piscinis requiritur, 126. b. 128. a. Quæ in Bohemia maximæ, 125. Pardubicij plurimæ, ibid: Czeperka, Wyplatif, Rosenberg,

126. a. Tabor, ib: Piscinarum œconomia & cautiones & confectio, ib. quis inventor, ib: & 127. a. Piscina differt à lacu, ib: à nobis ad Moravos piscinæ traductæ, ib. V. *Carpio*.
Piscine pro factu Carpionum, 127. a. b. qui Pisces libenter in piscinis habitent, ib. in Piscinis triumphabant post Regem Rosenfes, 128. a. Stephanus magnus artifex piscinarum, ib.
Piseca Civitas unde dicta 37. b. ejus calamitates hoc sæculo, 38. a.
Pistilata avis, carens latino nomine, 159. b.
Pistot pisciculus vocalis, 122. a.
Planenses fodinz, 49. ibi cudebatur pecunia, ib: quædam fodinz noxiæ, ib:
Plumbago Bohemica, 119. a.
Plumbifodina, 54. b.
Pluvia gemmea vel lapidea, 117. b.
Poma Misniaca, 102. a. b. unde appellentur. Romam missa, ibid. Poma simul plura hærentia, 103. a.
Pons super Piscinam Rosenberg, 126. a.
Potentia veterum Procerum Bohem. 89. & 90. & seq.
Predia Bohemica, 139. a. b.
Praga quondam divitiar, 89. b. minoris Pragæ de prædatio quàm dives, 98. b.
Pragensis calx laudata, 56. a. Pragæ facilis ædificatio, 56. b. Pragæ fons S. Wenceslai, 59. a. b. Pragæ mœnia in fame exstructa, 24. b. Ethnicorum Civitas ad S. Laurentium, ib. vicinia ad Branik herbis rarissimis commendatur, 100. b. Pragensæ cœlum mite, ib. de Cerevisijs Pragensibus, 104. a.
Prasium lapis nihil differt à Smaragdo & Chryso-praso, 76. b.
Presnicenses fodinz quando repertæ, 49. a. b.
S. Procopij antra, 32. b.
Pruna Bohemica, 102. a. 108. a. b.
Przibramenses fodinz repertæ, & quantum argenti dederint, 41. a. b. earum nomina, ib: auro-ma, 42. a. probitas argenti, 49. b.
Przibramenses cur Ecclesiam S. Viti gestent in clypeo, 44. b.
Psittacus Rudolphi II, 120. b. 157. de Psittacis quædam narrationes, 156. 157. quis dicitur Bohemicus, 157. a. ejus ingenium ib.
Pulveris pyrij officinæ, 55. b.
Pyra Pergamena, 102. b.

R

Radices rare in Montibus Gigantum, 16. a. b. 17. a. b.
Radobeyl Mons, 28. b.
Rape Boh. gratissimæ palato, 108. b.

I N D E X.

Raphanus Holesſovienſis, & Pragenſis, 108. b.
Ratiborienſes in Boh. fodinz, 51. a.
Reginohradenſis Diſtrictus latiffimus, 161.
Regionis magnitudo non rectè colligitur ex eſus
 ambitu, 3. b. 4. a. b. ſalubritas regionis unde
 colligitur, 9. a. b. 10. a. tranſpirabilis regio ſa-
 niſſima, ib.
Regnum Boh: divitiæ, & magnificentia, à p. 88.
Religioſorum Benefactores Deus divitijs remunera-
 tur, exempla, 42. a. b.
Ribenſall ſpectrum in Giganteis à p. 14. quale ſit,
 ib: & 15. a. b. ejuſ metamorphoſes, 15. a. b. 19.
 b. hiftoriæ quædam de eo, 15. b. 16. a. b.
Rivi auriferi, 39. a. b. 40. a. b. V. Fluvij.
Rorella Bohemica mirabilis. 111. b.
Rofenbergiſi Annales, 90. & ſeq: potentia illorum
 ib. V. Wilhelmus de Roſis.
Rorlevi Civis Pragenſis divitiæ, 89. b.
Rubia fativa in Boh. 107. b. 108. a.
Rubinus, ubi naſcatur, 77. a. Rubinus Ducis
 Fridlandiæ, ibid:
Rudolphi Cæſ: ſtudioſum gemmarum, 20. b. 21. a.
 72. a. b. fodinarum cura, 21. a. ejuſ divitiæ ex
 gemmis, 85. & ſeq. ex auro, ib: Aula Rudolphi
 ib: quanti conſtiterit Ticho Brache, ib: Rudol-
 phus auri conſciendi ſtudioſiſſimus, 86. a. gem-
 marum amator, 86. a. b. ejuſ gemmea menſa, ib.
 Corona, Torques, ib. ejuſ Rubinus, 87. a Anu-
 lus, 87. a. Menſa, 87. b. Jaſpides, ib:
Rudolphi II. Theriotrophia, 130. a. b. ornithotro-
 phia, ib: Aquilæ, Mæus, Piſtaci &c.
Rudolſtadt argenti fodinz, 49. a. b. argentum fi-
 guratum, ib:
Ruſſicorum opes in Vetere Boh: 98. a. b.

S

Sal in Bohemia, Slanz, Bilinæ, 33. a. b. in Auſſo-
 wicz, 34. a. ad Cadanam, 34. b. in Hradiffie,
 ib: ad Egram, Swidnicium, Wratiſlaviam, &c.
 ibid:
Sal terrens, 34. b.
Sal ſterilitatis argumentum, 35. a. b. cur à ſale co-
 quendo in Boh. ſit ceſſatum, 36. a. b. Salinæ
 Hallenſes, 33. a. b.
Salamandra in Boh. 146. a. b.
Salmonum in Boh. hiftoria, à p. 120. iter eorum
 per noſtra flumina, ib: prolificatio, ib. Salmun-
 culi in mare tendunt, ib. captura, ib. & 121. a.
 color carnis, ib: copia, ib: quos fluvios Bohemiæ
 ament, 60. a.
Sapphirus gemma quantæ dignitatis, 76. a. albi Sap-
 phiri, 76. a. b.
Sardius Bohemicus, 77. a.
Sardonyx vilis apud nos, 77. a.

Saxæ conche, limaces, ſerpentes &c. 118. b. V.
Lapis, calvariæ & offa ſaxea, 119.
Schlackewaldenſes fodinz, 49. a. 51. b. 53. a. b.
 cumuli arenarum ex ſtanno, 53. b. 55. a.
Schiſtum, 81. b.
Schlickij Comites habuère Jus Monetam cudendi,
 & quo merito, 49. a. eorum fundatio in Carls-
 bad. 62. b.
Schönfeldenſe ſtannum, 54. a.
Scientia eſt finitorum, 43. a.
Sciuri, 141. a. b.
Scopulis ad Arces Troſky dictas, 27. b.
Scorpiones in magno æſtu reperti, 177. a.
Scorzonera in Bohemia copioſè naſcens, 110. a. b.
Sedlo mons, 26. a. b.
 à *Septentrione* in Auſtrum imperia propagari, 10.
 b. ſub Arcto populi pigri, 11. a.
Serpentes varij, 147. a. coronaſi ib. ſaxei, 116. b.
Sigillata terra in Boh. copioſa, 113. a. 114. a.
Sileſia ſuperior ſub Arietis ſigno, inferior ſub Vir-
 gine, 2. a.
Silvæ in Boh: à p. 4. Silvarum noſtrarum arbores,
 142. b.
Silveſtres homines in Hercynia, 138. a.
Silva à culmine areſcens, 29. a. b.
Simius occiſus loco Dræmonis, hiftoria. 135. a.
Sion mons, origo nominis, 25. a. fundator Cœno-
 bij ditatus, 42. a. b.
Skalicenſia antra, 33. d. V. *Specus.*
Slana unde dicta, 33. a. de Puteo Salis, ib. & 34. a.
Smaragdus bohemicus, 76. a. b. de eo fabella, ib.
 de Praſio, ib. duo Smaragdi totius Germaniæ
 maximi, 76. a. b.
Spectrum V. Ribenſall. Spectra in fodinis, 45. a. b.
 46. a. V. *Dæmon.*
Specus, & cavitates terrarum, 31. a. b. 32. a. b.
 Specus S. Iwani, S. Adalberti, Procopij, Wolf-
 gangi, Guntheri, ib. V. *Antra. V. Skalicenſia.*
Stalagmites in Carolinis thermis, 62. a.
Stannus fodine Krupnenſes, 42. b. 43. a. probitas
 ſtanni, 43. a.
Stannum Schlachenwaldenſe, V. *Schlackewalds,*
Lauterbach, Schönfeld.
Strahow mons, 24. b. V. Sion.
Strzemcha quid ſit, 142. b.
Strzibro Civitas olim argentea, 50. a. libunculi
 argentei, ib.
Stula Cheina, locus, 135. & ſeq.
Stuporis ruſticani exempla quædam, 135. 136.
Sturio ſeu Acipeuſer in Albi, 121. b.
Sturnus loquens, 157. b. quomodo decipiatur in
 nido, ib.
Succinum in Boh: 115. a. b.
Sudeti Montes, 6. a.
Suecorum Pragæ prædatio ditiffima, 98. b.

I N D E X

Sues Bohemix. 139. a.
Sulphur Bohemicum, 55. b.
Sufficium seu *Sicca Civitas*, 37. b.

T

Tabor mons & Civitas, Zillcæ castra, 25. a. b.
Talcum 115. b. in Boh: reperitur.
Taxus arbor apud nos, 142. b.
Taxus animal, 141. b. 142.
Telluris Bohemicæ varietates, 54. b. 55. a. b. V.
Bohemia, Regio, Terra.
Teplenses argenti fodinæ, 51. a.
Teplense antimonium, ferrum, 65. b. acidulæ, de his à p. 65.
Teplenses Thermæ mites, 61. & origo, ib: V *Therma.* Teplicensis aqua calida ex quibus mineris componatur 63. b. evanuerunt vestigali imposito, 64. a.
Terra diluvio sterilis reddita, 35. a. b.
Terra sigillata & ejus copia, 113. b. 114. a.
Theritrophia Bohemix. V *Vivaria*
Thermæ Bohemix à p. 61. Teplicenses & Carolinæ, ib. earum historia, 62. Carolinæ ardentes, 61. b. origo & historia 62. a. b. 63. a. b. laudatio, potatio medica, &c. 62. a. b. cur aquæ illæ sint medicæ, ib:
Thermarum Carolinarum miracula, 62. b. 63. a. b. lapis stillacitius, ib. quibus mineris aqua illa tingatur, ib. b.
Thermæ Teplicenses amissæ vestigali imposito, 64. a.
Thesaurus Opatovicensis, 89. b. Cæsareus, 86. b. 87. a.
Thymallæ, eorum copia in Bohemia, 122. b. 123. a.
Ticho Brahe à Cæs: Rudolpho extractus in Bohem. 85. b.
Tilia Giczinenses, 101. b.
Timor solvit alvum, 140. b.
Tolentines montes divites, 40. a. b. 52. a.
Topasius Bohemicus perelegans, 75. b. duarum ulnarum repertus, ib: pretium ejus 75. b. 76. a.
Trappen seu Otides in Boh. 149. b.
Troty scopuli mirabiles, 27. b.
Tulipas quis in Germaniam primus intulerit, & quo pretio, 100. b.
Turcus seu *Calais* Bohemicus, 79. b. contra casum valere creditur. ib.
Turdorum migrationes anniversariæ, 151. b. ubi lateant hieme. 152. b. Veteribus gratissimi in mensis, 169. b.
Turdi Bohemici, 157. h. eorum tempus & historia, 174. b. de Turdo Bohemico lepida historia ex Aldrovando, 179. a.
Turtur ubi hieme lateat, 152. a. b.

Typhe pisciculi, 122. b.

V

Vacca tripes nata, 134. b. *Vaccæ* in prædijs, 139. b.
Vallis Lauczka fecundissima, 30. b.
Varium genus animalium variè miscetur, 142. a.
Venationes in Boh. 132. aprorum, Cervorum, Capreolorum, Leporum, Luporum, Vulpium &c. 133.
Venator non agat carnificem. 133. a. 154. h. proverbium. Leges quædam, ib. *Canibus* nobilibus est Venatio, quàm retibus. ib.
Ventorum nativitas in Mleno, 129. a.
Vesuvius parvus in Boh. 81. a.
Via lapidescens mirabiliter. 117. a. b. V. *Lapides.*
Vinum vitam abbrevians, 104. b.
Vinum Bohemicum defenditur, 105. a. sanum, & minimè calculosum, ibid. proverbium de vino, 106. a. Vinum Mielnicense. 106. b.
Vinæ Pragenses & Mielnicenses ad lapidem scistilem, 106. a.
Vino Canes ebrij, 26. h. 27. a.
Vitri officinæ enumerantur, 57. a. b.
Vitri conficiendi ars nobilissima, 58. a. b. *Vitrum* fissile, 115. b.
Virge aureæ historia, 45. b. 46. a.
Vita humana diluvio abbreviata, 35. a. b.
S. Viti Ecclesia in Clypeo Przbamensium, 44. b.
Unicornus fossile. 112. b.
Vivaria ferarum, 130. a. enumerantur, ib. & 131. a. b. & seq. Netolicense, 132.
Uniones Bohemici, 73. a. b. *Unionum* fluvij in Boh. 73. b. 74. quomodo maturentur, ib. b. eorum piscatus, 74. a. b. *Conchæ* Perlarum moventur, & navigant, 74. a. quomodo examinentur, ib: strages earum, & mortes, ib. *Matres* perlarum informes, 74. b. earum pretium, & fons, ib: *Unio* 30. millibus aureorum emtus, 87. a. b. pyri muscatellini magnitudine, ib:
Urbes montanæ, & earum Privilegia, 44. a. b. 45. a.
Urogalli trium generum, 156. b. stupor Urogalli, 161. b. 162. 163. a. proverbialia de Urogallo. ib. surditas Urogalli, ib. historia Rustici Urogallum ferentis, 163. a.
Urogallina cum Phasiano miscetur, & contra 163. b.
Ursi duplices apud nos, 134. a. b. de *Urtæ* catulis historia, ib.
Ursi in Hercynia, 124. a. 138. a.
Vulpis astutia, 137. a. b.

W

Wasawa fl. cum aureis arenis, 37. b. 38. & gemmeus, 73. b.
S. Wenceslas fons Pragæ saluberrimus, 69. a. b. S. Wenceslai effigie signata apud nos Pecunia, 175.

I N D E X.

Wencoeslai Regis Boh. magnificentia, 88. b.
Wilhelms de Rosis potentia & opes, à p. 90. ditio-
 nes ib. Domus in Arce Prag. quanti, 91. a. supel-
 lex argentea, hospitalitas, ludi, hospes Ferdinan-
 dus Archidux, Principes Imperij, Cæsar, ib. a.
 amor omnium ib. Oeconomiz artes ib. b. & 92.
 ejus nuptiz quaternæ, 92. b. 93. a. eleemosynæ
 divites, 92. b. legationes sumtuosæ, ib. & 93. a.
 ædificationes, ib. Aula ejus, ib. Legatum amitt-
 sum, 94. a. b. Funus magnificum. 95 & seq.
Wladislao Regi Cœnobiorum fundatori aurum
 revelat B. V. 42. a. b. ejus divitiz, 88. a.
Wladislai Regis Boh. Jagellonici cura fodinarum
 in Boh. 47. a.
Wlczicij balneum, 66. a. b.
Wlawa origo & cursus, 60. a. cur aliquando vire-
 at, 61. a.
S. Wolfgangi vestigia, 33. b.

Wrabsky Eques ditissimus, 97. a.
Wrzesnik mons argenteus, 52. b.
Wrsowecij conditores Litomericij, 128. b.
Wysoka pagus dives & ignorans, 18. b. 72. b.

Z

Zdechowicenses ferri fodinz primæ repertæ, 54. &
Zelenice Pagus ad locum prælij, 28. a.
Zelotypie symbolum Avis bohemica, 181. a.
Zinziber in Boh. 100. a. 116. b.
Zissee Civitas V. Tabor. Ziska fumatas carnes Te-
 las arancarum appellabat, 139. a. (flaw.
Zizirella Avis Bohemica, 165. a. 169. a. V. Brfos
Zlatobláwek, 173. a. minima nostrarum Avium,
 ib. ejus effigies, parvitas, & venustas, ib. & 177.
 diversitas colorum, & pennarum in sexu, ib.
Zryit nomen montis Czecho noti, 24. a. b. in eo
 Aquilarum & Falconum aucupium, 148. a.

ERRATA QVÆDAM TYPOGRAPHICA.

Pagina, Columna, Locus, Error, Correctio.

2.	b.	post medium <i>Collis</i>	Lege: <i>Collis.</i>
9.	b.	initio <i>Lucretinè</i>	L. <i>Lucretianè.</i>
26.	a.	initio <i>Rottenberg</i>	L. <i>Zottenberg.</i>
41.	a.	ante finem <i>longi</i>	L. <i>longa.</i>
54.	b.	post init: <i>quiq;</i>	L. <i>quinq.</i>
66.	a.	ante fin: <i>notos</i>	L. <i>notas.</i>
Ib.	b.	ante fin: <i>sagaciorum</i>	L. <i>sagaciorum.</i>
68.	b.	ante med: <i>vicinias</i>	L. <i>vicinas.</i>
Ib.	post med:	<i>nascetur</i>	L. <i>nasceretur.</i>
69.	b.	ante med: <i>leve</i>	L. <i>leve.</i>
Ib.	post med:	<i>Struckim</i>	L. <i>Struckim.</i>
72.	b.	post init: <i>vitriolam se</i>	L. <i>scd.</i>
73.	a.	initio: <i>Aetices</i>	L. <i>Aetites.</i>
74.	b.	ante fin: <i>Laureate</i>	L. <i>Lauresane.</i>
76.	in margine	<i>Chrysographus</i>	L. <i>Chrysoprasus.</i>
77.	a.	post medium <i>opere</i>	L. <i>opera.</i>
80.	b.	initio <i>artificas</i>	L. <i>artifices.</i>
Ibid:	b.	in fine <i>Dichanek</i>	L. <i>Dychanek.</i>
80.	b.	initio <i>vitium</i>	L. <i>vitrum.</i>
82.	a.	in fine <i>proprior</i>	L. <i>propior.</i>
85.	b.	initio <i>habere</i>	L. <i>haberi.</i>
Ibid:	ad finem	<i>exadificat</i>	L. <i>exadificatut.</i>
82.	a.	ante finem <i>Turres illo</i>	L. <i>illa.</i>
138.	a.	initio <i>indigentem</i>	L. <i>indiligentem.</i>
139.	a.	ante finem <i>cui</i>	L. <i>cum.</i>
141.	b.	initio <i>venirent</i>	L. <i>veniunt.</i>
144.	b.	post medium <i>in area</i>	L. <i>in arena.</i>
147.	b.	post initium <i>hilaris voce</i>	L. <i>luce,</i>
189.	b.	initio <i>Blawfusch</i>	L. <i>Blawfusch.</i>

*Errata reliqua pro sua prudentia & facilitate benignus & impetrabili humanitate
 Lector corriges, ignoscetq.*

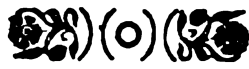
LECTORI BENEVOLO S.

Nimium profectò credulus, & præfractè ac
perfrictè confidens forè, LECTOR BENEVOLE,
si existimarem præfenti Opere, omnia me,
quæ de *Bohemica Telluris* Natura adferri poterant, comple-
xum esse, aut tam diligenter in hoc argumento versa-
tum, tam certo & fixo gradu ubique processisse, ut
nunquam falli, nunquam labi, nè titubare quidem
contigerit. Etsi enim semper idoneos authores se-
cutus, in plurimis meam ipsius, qui in rem præsentem
vêni, conscientiam, & oculos allegârim, nihilq; me-
morabile sciens præterierim, ipsa tamen multitudo,
& rerum *Natura* varietas, obliviosum me, & (ut Teren-
tianè dicam) *omissorem*, obscuritas verò *errantem* potuit ef-
ficere. Nimirum: *plura sunt quæ nescimus, quàm quæ sciamus*, &
quod aptissimè in rem meam sapientissimus Impera-
tor (Justinianus l. 2. C. de vet. Jure enucleando) pro-
tulit: *Omniùm habere memoriã, & penitùs in nullo peccare, divinitatis ma-
gis, quàm mortalitatis est.* Utrique huic malo, Tua, BENEVO-
LE LECTOR, humanitas mederi potest: alterum, si ig-
noveris, jam sublatum est; omissio verò, per te ipsum
compensabitur, si (quod ut facias, unicè rogo) quæ
addi possent, & memoratu digna videbuntur, beni-
gnè mecum communicâris, & submiseris; erit tertio
abhinc Libro. supplendi, & omissâ addendi locus,
idque cum honore Nominis tui: *pulchrum est enim faceri, ait
ille, per quem profeceris.* Videórne jam impetrâsse quod
pulchre peto? si videor, *Vale & Fave!*

A. M. D. G.

LIBER II.

M A N T I S S A

A D

HISTORIAM NATURALEM BOHEMIÆ,

S E U

AD LIBRUM I. MISCELLANEORUM.

Magnopere in fine Libri I. LECTORES meos oraveram, ut si quid à me præteritum (quis enim omnia complecti memoriâ possit?) haberent ad *Historiam naturalem Bohemiæ* spectans, dignum quod commendaretur litteris, mecum communicarent. Deditur istud precibus meis Viri quidam egregij, & rerum naturæ studiosi, benignissimèque ac multâ comitate & honore verborum, quæ subijcio, suggessere.

Ad Caput XXIX. de Gemmis fol. 75.

ad Budwi
tium in Mul-
dava unio-
nes nascun-
tur.

IN *Wasava* fluvio coloris argentei, sælicem esse piscatum gemmarum & unionum, narraveram in disputatione *de Gemmis*, admonuit Vir doctus, & peramicus, nẽ *Muldavam seu Wisavam* flumen silentio transirem, qui multis in locis conchas haberet gemmiparas, quæ *Uniones* gignerent, nihil nitore, lævore, splendore, aliisque dotibus *Wasava* concessuros. Ad *Budviciam* regiam Urbem nominatim, post *Portam Pragensem*, ad pontem quem *longum* appellant (quæ *Wodnianum* iter est) *Muldavam* ditissimum esse, atque his pretiosis Naturæ Cimelijs ad miraculum abundare. Anno 1674. *Bornavillanum* ex Cæsarea Militiæ Ducibus, cum id sibi placitum ultro ipse sapius ostendisset, & à *Senatu* Urbis postulasset, ad eum locum à *Senatu* adductum; mox *Senatus* imperio homines quosdam, qui Conchas matre discernere, & peritè in hoc gemmeo negotio versarentur, in flumen descendisse, & piscationem exorfos complures extulisse conchas, in quibus nitidissimi *Uniones* continebantur, quos conchas reddere cogebantur ex sinu, summâ spectantis Ducis volupta-

te, cui *Senatus* cum humanitatis gratiâ præcipuos *Uniones* obtulisset, *Ducem* gratanter accepisse, & liberalissimè *Piscatores* remuneratum esse.

Ad C. XVII. de Fodinis Bohemiæ, fol. 49.

NON semel cum de *Fodinis* metallorum tractarem Libro I. conquestum me esse memini: grandia illa Volumina oculis meis subtracta, quæ velut *Fatorum* libri ad solium *Jovis*, apud supremos *Monetæ* *Præfectos* in *Vetere Bohemia* servabantur; in quibus Voluminibus nomina *Montium*, & *Fodinarum*, & *Valium*, totaque generatim & speciatim *Metallicarum* fossionum œconomia, tum etiam, quod metallum, & quo in loco, & quam ubere venâ flueret, & quid adhuc explorandum, tentandum, & extendendum restaret, consignabatur. Hæc querela mea sapius iterata permovit Illustrissimum Virum, ut suo ipse nomine ac privatim à *Metallicorum* primoribus peteret: annotari sibi nomina *Fodinarum*, ac *Montium*, in quibus hætenus *Fossiles* in *Bohemia* feliciter sudassent, quasque constaret sæcundo sinu *Metalla* (aurum præcipuè, & argentum) **
pro-

Libri Mon-
tani amissi.

profudisse. Facile Vir tantæ authoritatis, quod flagitabat, impetravit, statimque hunc, quem mox subjiciam ad me *Indicem* misit; quem ut erat germanicè scriptus, nè quid meis verbis Lectori obscuritatis offundam, recitabo ad verbum & exscribam.

Enumerantur Auri & argenti fodinæ per Bohemiam

Der besreyten Berck, Städt und Orther Nahmen, wo Berck werck seyn gefunden worden in Königreich Böhmeimb.

Schlackenwaldt.
 Schönfeldt.
 Stadt Iglau.
 Rutenbergl.
 Jochimsthal.
 Labor.
 Crumau. Crumlovium.
 Rudolphstadt.
 Eüll. Gilovium.
 Laudterbach.
 Neydorff.
 Schönföcht.
 Schönlindt.
 Cladrau. Cladrubium.
 Stadt Michelsberg.
 Kramling.
 Frey Hackhen.
 Platten.
 Graßlitz.
 Abersham.
 Pleystadt.
 Břesník.
 Maria Kupffer.
 Misch Miza.
 Glas Glacium.
 Práibram.
 Bergreichenstein.
 Nucklas Berg.
 Krauppen.
 Sebastian Berg.
 Sonnen Berg.
 St. Georgen Berg.
 Schusdorff.
 Arnsdorff.
 Wilschau. Nalzow.
 Bawollau. Bavorow.
 Wilhelmsthal.

Behrneystadt.
 S. Catharina Stadt.
 Reichenbach.
 Krepen.
 Lasin.
 Freyung.
 Wechnitz.
 Katerberg.
 Kloster, Grab.
 Ziemaldt.
 Engelsberg.
 Hellgrundt.
 Stechnitz.
 Grafmacker.
 Fronberck.
 Graffenstein.
 Gras. Gracium post Dobrawodam.
 Gottes Gab.
 Hemyß.
 Eappß.
 Wuckenberg.
 Fribas.
 Herringer.
 Wiesensthal.
 Heinrichsgrüt.
 Sauerfack.
 Schusterbeindt.
 Trindseuffen.
 Schlochowitz.
 Dwalcká. Opalka.
 Neudeck.
 Zügenschacht.
 Hürnschenstandt.
 Rodoborig.
 Hlosowa.
 Wischeritz.
 Kalchir.
 Thum.
 Ehlbogen.
 Wilsberg.
 Schönbach.
 Plan.
 Mutterstorff.
 Polowitz.
 Promahoff.
 Aufschawitz.
 Reichenau.
 Pilgram. Peldrzimowium.
 Prumskl.

Behro oder Bahre.
 Bierwitz.
 Profopsberg.
 Schmeltz.
 Heiligen Berg. Sanctus Mons.
 Drosa.
 Hohe Elb.
 Schwarzenhall.
 Marschendorff.
 Neufriedt.
 Stuppney.
 Laßdorff.
 Deutschen Brode.
 Schirlowitz.

Insgesamte 100. Städte vnd Dörter.

Nota: etiam hunc *Indicem* absolutum non esse, cum produci plura *Fodinarum* nomina possint, & in Libro I. à nobis sint producta; sed quis enumeret omnia? solus *Lynceus* omnes Metallorum fodinas pervidisse cantatur in fabulis.

Eadem manus Metallarij, quæ sequuntur, adjecit:

Principales
 res fodinarum
 Bohem.

Zum Kuttenberg gedigen Golde vnd Silber zu Tag außgewachsen / so ein Münch gefunden / vnd die Kutten darüber geworffen / welches Bergwerck etlich 100. Jahr / vnd mehr / bey dem geringen Standt in 80. Jahren 1200000. Mark Silber geben.

Kuttenberg.

Rudolphstadt.

Rudolphstadt bey Budweis / hat von Anno 1547. bis Anno 1601. in 54. Jahren Sechshen vnd einmahl Hundert vnd 20000. Mark Silber geben.

Jochimsthal.

Jochimsthal von Anno 1586. bis Anno 1601. in 15. Jahren drey mahl Hundert Tausent 5000. sieben Hundert vnd 90. Mark Silber geben.

Summa.

So haben diese 3. Berg Städte diese zeit übergeben Sechs vnd Zwanzig Tausent 76603. Mark Silber / thut an Geldt (die Mark 9. Reichst: gerechnet) vier vnd zwanzig Tausendtmahl Tausent 89427. Reichst:

So ist diese zeit ober an Goldt / Silber / Zühn / Kupffer / vnd Bley / auch andere Berckstädte vnd Bergwercken auff das wenigste gerechnet / in diesem Königreich Böhme so viel gewonnen

worden / daß sich sambe der obigen Summa zusamben gar gewiß auff sechs vnd dreyßig Tausentmahl Tausent / sechs Hundert Tausent 51795. Reichst: oder 365½. Tonnen Golts belauffet / erstreckt sich auff 36½. Million Golds / Eisen Bergwerck vnd andere Mineralien gar nicht beschriben.

Zur Eülen in Böhme eine Goldt stüpfen / in Hornstein gebrochen 12. Pfunde schwehr / von Städtern nachgeschlagen worden.

Der Kotlew bey Prag von dem Bergwerck so reich worden / daß Ihre Kayser Mayest: Carolo IV. einen Schulden Brieff über 1. Tonnen Goldes in einer guldenen Schiefl zum Schau Essen verchret / hat die hohe Schul / vnd mehr andere schöne Gebäu zu Prag gebauet.

Paul Behr in Jochimsthal 100000. Jochimsthaler Außbeith in kurzer zeit gewonnen.

Optarent forsitan *Lectores Beneuoli*, si qui Germanicam non callent, laudabili in rebus Naturæ curiositate, postrema hæc (nam prima, nihil aliud continent, quàm nomina *Fodinarum*) hæc inquam, postrema latinè reddi. Dedit mihi hanc operam Vir amicus è Societate nostra numerandi scientiâ clarus in primis, idque ita habet:

P. W. N. S. L.

Kuttenbergæ excrevit aliquando purum putum aurum & argentum; quod *Monachus* quidam reperiens capitio suo, ut locum notaret, contexit. Hoc metallum aliquot centenis annis & amplius, tempore etiam auri minus feraci intra spatium 80. Ann: duodecies centena millia marcarum argenti protulit.

1200000.

Rudolphopolis prope *Budvicium* ab An: 1547. usq; ad Annum 1601. intra 54. An: millies mille, & sexcenta viginti millia marcarum argenti dedit.

1620000.

Vallis Foachimica ab An: 1586. usq; ad An: 1601. spatio 15. An: ter centies & quinquies mille, septingentas & nonaginta marcas argenti dedit.

305790.

Dederunt ergo hæc tres Civitates metalliferæ intra hæc annorum scri-

3125790.

em, ter millies mille, centies & vicies quinquies mille, septingentas & nonaginta marcas argenti. In pecunia (marcam pro novem Imperialibus computando) vicies octies millies mille, centum triginta duo millia, centum & decem Imperiales.

28132110.

Intra hoc ergo tempus Boëmiae Regnum ex auro, argento, stanno, cupro & plumbo (alias civitates metalliferas, earumque metalla obiter & perfunctorie numerando) tantum lucratum est, ut simul sumptâ summâ superiori lucrum ascendat infallibiliter ad quater millies mille, septuagies bis mille, quadringentas viginti & unam Marcas cum sex Imperialibus, sive tricies sexies millies mille, sexcenties quinquagies semel mille, septingentos nonaginta quinque Imperiales; ferrum ac alia mineralia nec in censum referendo.

4072421 mar
car: 6. Imperial:
perial:

36651795.

Rotlewi
Civis Pragen-
sis potentia

Rotlewi Civis Pragensis ex metallicis Fossionibus tam dives evasit, ut *Imperatoris Carolo IV.* Chirographum, quo obligatio debiti plus quam *Tonne Auri* continebatur, in aurea lance velut ferculum ad oculos pascendos, obrulerit & donarit. Erexit inde *Carolus Universitasem* Pragensem, pluraque aedificia praeclara Pragae stantia.

Paulus Behr Civis Jochmsthalensis centum millia Imperialium ex felici fossionum labore intra breve tempus recepit. Haecenus ex Germanico conversa.

Illud ad extremum huic tractationi subjici posse videtur: fuisse inter manus meas *Cuttmensum, Przbromensum, & Budovicensum* argentifodinarum *Rationaria*, ac praecipue insignes *Memorias Metallicae Urbis Budovicensis*, quem laborem amore Patriae susceptum Vir Consularis, honoratus & doctrinâ praestans *Mathias Franciscus Baltauff* Notarius Publicus mecum benignissime communicavit. Possent ex his *Memorijs* adducere plurima dignissima scitu, praesertim *Oppidorum & Civitatum Metalliarum*

Civitates
Metallicae.

in Vetere Bohemia receptas consuetudines, Jura, Privilegia, Exemptiones & Immunitates (quae nunc omnia iniquitate temporum jacent) sed opportunius in *Libro de Civitatibus, & de statu Civili* pertractabuntur.

Ad Caput XXXIII. de Lapidibus
fol. 83.

Cum nuper *Culma* post *Anstam* Urbem Regiam diversarer, mirabile mihi lapidis genus ostensum est; nihil illud quidem ab alijs saxibus aut colore, aut duritie, alijsque notis differebat, (ijs simillimum quos ad *limen* superum & inferum muniendum in portis domorum, & ad margines fenestrarum adhibent murarij) sed crescendi ratio, & figura, magnam mihi movit admirationem; *Vallicula* sedet in imo ad occidentale *Arcus Culmensis* latus, cujus crater orbiculatus vix sexagenas, aut paulò amplius ulnas pater, quantum in profundum, si effoderetur locus, pateret, conjicere non potui. In ea *Latomiola*, quotquot in conspectu sunt lapides, tum etiam ij, qui à solo in altum crescendo eluctantur, *sepulchralium lapidum* figuram (quibus videlicet sepulchra in Ecclesijs contingunt) referunt, tam perfecto opere, ut nullâ chalybe, aut ferro perfectius elaborari possint. Existimabam primo aspectu, congeriem esse sepulchrorum, quos humana manus in hunc locum conjecerit, at ubi penitus inspexi, & manum saxibus admovi pertentando, facile quid esset, adverti: Omnes ij lapides, nihil sunt aliud, quam *superficies Sepulchrorum*, quibus Epitaphia solent inscribi; non tamen, ut alia saxa jacent, sed in angulis duobus sui quadrati stant, alijs duobus angulis in sublime elatis, velut *Judaorum sepulchra* stare videmus. Plerique eorum lapidum longitudine tres, aut summum quatuor ulnas, latitudine unam cum dimidia aequant, qui scilicet majores sunt, veluti justam magnitudinem

Lapides
pulcherrimi
à natura
formati
Culmae.

nem consecuti quiescunt; alij medio-
cres, aut planè minimi crescunt & au-
gentur paulatim, dum denique reli-
quorum magnitudinem & figuram
atingant. Adeò ubique *Natura* ipsa
mortalitatis nos admonet, ac nè post
peccatum pœnam mortis nos evasur-
os putemus, priùs quàm nasci conti-
gerit, efformat sepulchra, significans
nos in hoc nasci, ut moriamur.

Ad Cap. XLIX. de Terra sigillata.

fol. 114.

Terra sigil-
lata ingens
opia.

UNo milliario *Culmâ, Arce Illu-
strissimi Comitiss Joannis Fran-
cisci de Kolovrat*, admirabile
prorsus *Naturæ* donum *Terra sigillata*,
(quæ venenis omnibus resistit, &
quamvis receptum virus sudore expel-
lit) *Terra* inquam *Lemnia*, seu *sigillata*,
non tam reperta, cum semper in pro-
patulo jaceret, quàm agnita est pau-
culis retro annis, quòdque magis mi-
rum, tantâ copiâ, ut quod jacet humi,
quòdque spectatur, multos currus im-
plere possit, valles & colliculi vicini ad
eum pagum qui *Loksisz* appellatur,
quodammodo à natura sulcati, nihil
aliud sunt, quam purissima *Terra sigil-
lata*, ac sine excubis, quæ alibi lotione
purgantur. Accessi ipsomet hortan-
te & mittente Domino locum: DEUS
bone! nullo fossionis instrumento o-
pus erat, non palâ, non furcâ, non
sarculo; hisce manibus & digitis col-
lis superficiem scalpsi, & volas aliquot
rubræ illius terræ, quæ velut argilla
sponte sequebatur facillimâ tractatio-
ne, unam in massam coëgi; colle-
ctum est, quod ferè tres libras æqua-
ret; post dies aliquot pharmacopœis,
& talium rerum peritis massam illam
exhibui; lota est per artem, ut fieri so-
let, tamque pura, tam illimis reperta
est, ut ex lotione nihil prope sordium
colligeretur; eam massam divisam
Amicis pluribus misi, & gratum mu-
nus fuisse scio. Plures ad eum pagum
Agri, eodem colore tincti, satis indi-
cant intus & in solo ingentem Terræ

ignis Lok
hutz.

*sigillatæ vim in agrorum visceribus la-
tère.* E regione colliculi illius, in
quo me terram collegisse modò dixe-
ram, ad lapidis jactum, purissimus &
crystallineus Fons emicat ignorâ ori-
gine ex colle profiliens; suspicor ex
venis albæ terræ *sigillatæ* profluere,
quod & aquæ candor & sapor affir-
mat: ex eo fonte, quantumlibet po-
târît Viator, nullum sentiet detrimen-
tum, adeò potiùs bulimiam quan-
dam, lupinam ingluviem, & voraci-
tatem in eum diem acquireret. Nar-
rant Incolæ (idque ipso Illustrissimo
Comite narrante didici) aureis illis ab
aurea Majorum simplicitate sæculis, si
quis Paterfamilias in vicino pago fa-
mulum sibi vel ad Equos, vel ad Boves,
vel ancillam ad domestica opera pre-
tio adducere vellet, disertè in contra-
ctu & stipulatione cavere, & excipere
solitos, nè ex eo fonte familia potaret,
nevè aquâ illius fontis sitim restingve-
ret, quòd qui haurirent, voracissimâ
redderentur, timebantque rustici, nè
panibus & obsonijs suppeditantis non
sufficerent famulis, qui sibi ultro fa-
mem obsonassent, & ut Senecianè lo-
quar, *mansucessent*.

De fonte
mirabili.

Ad C. LXIV. fol. 147.

MEmini me in *Miscellaneis* his-
tore meis *Insecti* cujusdam as-
pectu horridi mentionem
fecisse, quod *Cenchrides* ex vicinis *Carl-
steinensis Arci* montibus apportent in
nidos parvis prolibus; oblata mihi
tandem nuper est ejus *Insecti* effigies,
statim *Salamandram* agnovi, quæ in
fodinis, præsertim *Fochmsthalensibus*
reperitur, & quas nobis *Gesnerus* in fol-
sibus depinxit. Illud unum admi-
rationem non parvam mover, quòd
Cenchrus etsi rapacissima, nõ tamen va-
lentissima Avis, pigro huic & gravi in-
secto deferendo vix par esse possit, af-
firmant tamen Religiosi Viri, qui de-
ferentem viderunt; dicendum igitur
videtur has *Carlsteinenses Salamandras*
minimi generis esse; nunquam enim

Salaman-
dræ Carl-
steinenses.

magis Natura; quàm in Insectis varietate ludit, neque sibi certum magnitudinis terminum præfigit, sed materix exuberanti, aut etiam deficienti sese accommodare consuevit.

Ad C. XLI. fol. 102. de Tilijs.

Platanus arbor in Italiã advehitur.

Javor /
Wassholz
Derbaum.

Arborum
apud nos
magnitudo

Quercus
ingens.

Platanum arborem primitus Italix datam non esse, sed umbræ folius gratiã ex alieno orbe petitam, & Italix illatam affirmat *Plinius*, an satis verè, nihil disputo; crescere tamen apud nos, et nõ rarissimè *Platanum*, vel nomen quod habemus ostendit, habeoque in eam rem satis idoneos Authores, qui pericissimè ligna cadere & vel sarmento ostenso speciem arboris nominare noverunt, qui se aliquando in silvis nostris *Platanos* crescentes testabantur vidisse. At quod de umbra *Platani* paulò antè dixeram (hanc enim propè unicam commoditatè adferunt *Platani* cætera steriles) *Quercus* nobis & *Tilia* in Germania præstant, ut *Platanos* aliunde petere non sit opus. Nam (ut de *Helveticis quercubus* portentosæ magnitudinis, ac *Tilys* taceam) vel in *Hercynia* nostra, & in cæteris silvis, imò sæpius propter vias, & villas rusticorum tantæ altitudinis, proceritatis, & opacitatis visuntur, ut etiam cautissimæ, & suspiciosæ *Aves* (graculi, picæ, cornices &c.) in earum culmine securè confideant, & contectæ ramis & frondibus, subtus transire Viatorem patientur, neque tamen ipsæ locum commutent. In Pago *Chodovv* (Germanis *Meigelschhoff*) ubi quondam *Chodovee*, de quibus alibi, silvas & limites Bohemix tuebantur, *Quercum* mihi grandem Illustrissimus Comes *Maximilianus de Lammingen* nuper ostendit, cujus latitudinem in pectore arboris (ut ita dicam) filo dimensi sumus; annitente, & adjuvante labore excellentissimo in arte Medica Viro *Franchimontio*; inventæ sunt septem *Orgix* seu una & viginti ulnæ latitudinis, quam *Quercus* implebat; nec ego

latiorem, & crassio rem *Quercum* me in vita vidisse existimo: Rami iustæ magnitudinis arbores æquabant, sed ipsa arbor annosa, & senectutis morbo exsucca, brevique moritura. Mollior *Tiliarum* quàm quercum natura est, ideòq; ingeniosè *Ovidius* in *Transformationibus*, *Virum* in *Quercum*, *Uxorem* in *Tiliam* commutatos finxit; at quantum proceritatem & altitudinem attinet, *Tilia* sæpe nihil marito concedit, formã & venustate apicis, foliorum insuper odore gratissimo deniq; in medicinis usu longè superat; sed hæc alteri loco servantur, de magnitudine *Tiliarum* dicere institueram. In *Blazov Clatoviã Sufficinum* proficiscentibus dux sese offerunt *Tiliae*, quarum crassitiem prius quàm se in ramos dividant Vir peramicus in mei gratiam A. 1680. 8. Octobris filo dimensus est, transmisitq; in literis mensuras; altera non procul inde stat in pago *Albrechtice* seu *Albrechtstsch.* Comperi illam in *Blazov* ulnas Pragenses octodecim, & digitos duos, alteram minorem tredecim ulnas crassitiæ æquare, aut potiùs superare. Porrò *Pragensis ulna tres Spithamas* continet. Possent plura *Tiliarum* & *Quercunum* exempla proferri.

Tilia ingens magna dicitur.

Ad C. XXVII. de Fontibus. fol. 69.

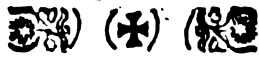
AD Fontium miracula spectat quod sequitur, idq; ad majorem operi meo conciliandam fidem Sacerdotis religiosi verbis commemorabo:

Fontis miracula

Est quidam fonticulus prope Civitatem Kurimensem, medio quadrante miliaris a Civitate distans, occidentem versus jacens. Hic, maximo usus est: alis enim (utpote aquam dulcissimam in se continens) non solum Pecora, verùm & homines; dum per canales, seu subterraneos aqua ductus in Civitatem influit, & in duas magnas lapideas cisternas aquam dividit. Civitas Kurimensis tantò avidius aquam hanc expetit, exinde quæsi hanc non haberet, nec gustam

aqua

benedi-
ur die Pen-
tcoftes.

ona in
um qui a-
uz potio-
is irriterat.

aqua in Civitate haberent ; cum inibi
nec unicus fons detur, neq. dari possit, no-
pates experientia toties tentante, &
maximas in hunc finem expensas Civi-
tate faciente. Igitur ab immemorabili
consuetudine caremonia hac sequens ab
incolis observatur. Annue in festo SS.
Pentecostes post vespervas decantatas tota
Civitas processionaliter, per vias conci-
mendo, ad hunc fonticulum, cum Deca-
no loci procedit, ad quem dum ventum;
Decanus loci, vel alius ad nutum ejus
Sacerdos, ritu Romano aquam hanc be-
nedicis, & sale benedicto permiscet ;
qua Benedictione terminata populus
avidissime ad vascula, ad hoc secum ed
portata, aquam de fonticulo haurit, &
circa circum in planitie grassiosissima se-
dens hac aqua potatur. Media circiter
hora inibi sedetur, tandem iterum can-
delis a fonticulo accensis ablatis, & ex-
tinctis, denuo processionaliter in Ecclesi-
am revertitur. Traditione habetur,
quod semel (nescio an Decani temporis il-
lius, aut populi potius illis temporibus for-
sitan heterodoxi culpa aut negligentia)
hac sacra Caremonia fuit pratermissa,
& ideo aqua statim ex Fonticulo amissa.
Videns hoc Civitas, quod aqua careat,
& per consequens & cerevisia (nam ex
illa braxatur) caremoniam repetijt, pro-
cessionaliter eo processit, aquam non be-
nedictam Decanus ed in vasculo porta-
vit, illam benedixit ante fonticulum,
& benedictam ad siccum fonticulum fu-
dit ; & ecce necdum processio ad Civita-
tem redijt ; aqua denuo ad utramque
cisternam plenis aqua ductibus, & fistu-
lis fluxit. Consigit autem apud eun-
dem fonticulum An. 1668. quiddam no-
tatu dignum : Adventante processione
ad locum consuetum, & finis a benedi-
ctione aqua, populus de more aquam avi-
dissime hauerat & biberat, sed unus
(forsitan adhuc stomachum heterodo-
xum habens) est enim adhuc superstes,
& mihi bene notus, populum irrisit, &
quod ita aquam biberet, explosit, inqui-
ens, si vivum esset, pariter biberet ; sed
aquam, aquam esse, neque sibi consue-

tudinem esse aquam bibere. Hac forsi-
tan proculis ex aliqua superbia : nam-
proximus quasi ex animo cecidit, & ma-
gno spatio temporis ita jacuit, timor &
tremor adstantes omnes apprehendit, &
maxime Decanum loci (ille defacto in-
modernum tempus est : Mathias Caro-
lus Kostecius, Proto-Notarius Apostolicus,
Vir sane egregius) hic eandem aquam be-
nedictam subito ex fonte hausit, in faci-
em ejus fudit, & sensibus iterum reddi-
dit. Ab hoc tempore ille irrisor nun-
quam apud illum Fonticulum compara-
it, & neque alias per se, neque cum pro-
fessione sacra ed pergere, & ire voluit,
forte timens, ne sibi quid deterius con-
tingeret. Huic funebri spectaculo pra-
ter Dominum Decanum adsuere & no-
stri duo Patres, nempe Def. P. Placidus &
S. Fulgentio, & P. Nathanael a J E S U
Crucifixo, etiamnum hic Praga superstes.
Hac simplici, & impolito calamo de fon-
ticulo Adm: Rever: Paternitati Vestra si-
gnificanda duxi, manens interim servus
in Christo obligatissimus

Adjicit P. S. Huic benedictioni ego
ipse me interfui, & tam fonticu-
lum, quam populum cum magna
admiratione spectavi,

P. Cyprianus a S. Theresia, Au-
gustiniano Discalc: ad S.
Wenceslaum Neo-Praga
14. February 1680.

Hac Vir ille Religiosus & Sacerdos.

In quosda
Criticos.

Facere non possum hoc loco, quin
Castigatores quosdam pauculos su-
perciliosos, obiter, & leniter objur-
gem, qui & hanc Narrationem de Fon-
ticulo Kaurzimensi, cum audissent re-
ferri, & alia plura, quae Lib. 1. attuli-
mus, maledico dente carpunt, in con-
vivis rodunt, in circulis vellicant, om-
nia in dubium revocant, ut cum ipsi,
quacunq. demum ex causa, nihil pro-
ferant, reprehendendo aliquid se pos-
se demonstrent. Ego, in quiebat ali-
quis, Kaurzimij vixi, nunquam de hoc
Fonte audivi, alius, quod de Mffeno l. 1.
scripseram (ex circis fossis glaciem ali-
quando impetu ventorum intus nas-

centium hyeme erumpere, & frustra solidæ glaciæ per aërem deferre) carpebat: nunquam id fando audivi; fabulosa hæc sunt, ijsq; familia, qua apud Orlaunum leguntur: Voces hyeme congelasce-
re, qua postea tempore aestatis dissoluta rarefiant, & à viatoribus audiuntur.

Quid his hominibus facias? num igitur omne quod vos non audistis, pro falso habebitis? equidem non omnia, quæ scripti defendenda suscepi, omnibus nihilominus Narrationibus auctores, aut idoneos testes, aut etiam me ipsum apposuisse, id verò glori-
or. Fides sit penes auctores, quos audivi, quis plura requirat? si Authorem laudavi, fidem exsolvi. De Misseno, & de ventis glaciem ferentibus locupletem habeo testem R. P. Georgium Constantinum Soc. J. E. S. U. in iplo Misseno, vel Misseno natum, qui se id oculis suis spectasse, & juvenem magno in periculo, dum iter cum socijs in patriam haberet, fuisse, ne obrueretur, non semel mihi sanctè confirmavit, dederatque mihi in eam rem chirographum, quod postea, cum usui amplius fore non videretur, discerpsi. At ego, pergit Obrectator, in Misseno fui, nihil audivi. Nihil probat, non audisse; sed audisse probat, & quidem audisse à Sacerdote Religioso, Sene, Viro optimo, & fidei (ut omnes, qui eum norunt, testabuntur) incorruptæ, & cui pretium ex fingendo non esset. Si obrectator, non advenas, non incolas, hodie natos, non sexum, aut a tatem rerum, quæ geruntur, incuriosam interrogasset, veritatem forsitan audisset ex senibus, neque ea, quæ fieri non possunt (ut est verborum gelu constrictorum fabula) rebus, quæ fieri possunt, & quas alibi quoque fieri, in Jonstano, aliisque Scriptoribus legitimus, comparasset. Valeat hoc loco

De Glaciæ
in Milen.

Thucydides lib.
2. de bello Pe-
loponnesiaco.

Thucydideum illud, quod in laudatissima illa oratione funebri ad Athenienses suos dixit: Qui in expertus est, propter invidiam (aut aliam animi affectuionem) quidquid supra summum cap-

tum audit, aïs supergressum esse veritatem, fidemque non habet.

Ad C. XXX. de Gemmis. fol. 76.

AD Adamantiæ, & Gemmarum bohemiarum historiam spectat quod sequitur: Klenetz (Chodonum pagus est, Bavariam versus, propè postremus, ob id veredarij Equi, quas postas vocant, & Præfectus ejus publici muneris, ibidem hospitantur) ad eum inquam pagum Klenetz paucis abhinc annis Rusticus lapidem lucentem invenit in solo (Adamas erat justæ magnitudinis sed impolitus) hunc sibi à rustico oblatum alio pretio redemit loci Dominus Maximilianus Comes de Lammingen (à quo id audivi) Gemmarijs deinde perpoliendus oblatum est, qui tandem ex adamante illo uno gratiosum, nec minus pretiosum poculum efformârunt.

In eodem Pago Klenetzj bonæ fortunæ auspiciam reperit Avorum memoriâ Leonardus Haz, erat is Regius telonarius, simulque ut paulò antè inpueram, Veredarijs & Postæ Præfectus. Fortè ita evenit, ut per Klenetzium duo Augustani Civos seu gemmarij, seu aurifices iter Pragæ haberent, & ad Leonardum, veterem Amicum diverterent. Commodum eo tempore herilis Ancilla Casem formabat, absolutoque opere, ut indurarentur facilius, lapidem quandam imposuit. Hospites accedunt, lapidem sagacibus & eruditis oculis contemplantur; mirantur in tam viles usus pretiosissimam gemmam adhiberi; Leonardum familiariter levocant, docent: quantum ex eo lapide pretium conficere possit, mille florenos ipsimet numeraturos pollicentur. Leonardus Vir non detrivio, attentus ad rem, & sagax, qui sibi potius quàm alteri lucrum vellet, suspicatus id quod erat, negavit eum lapidem esse venalem; jam se pridem statuisse ad gemmarios deferre, sed ita reliquisse, quòd satis securus à furvis manibus videretur, cum

A
P
N

L
P
q
p
ir
ti

cum lateret. In optimam partem accepere Augustani, Hospitis sui excursionem, cumque iter ad *Casaris Avlam* haberent, *Rudolpho* curiosissimo Naturæ Principi *Gemma* indicium faciunt; confestim *Pragâ* mittitur cum mandatis Aulicus, qui lapidem deportet. *Casar* gratissimus (nè longum faciam) cui prompta *Leonardi* voluntas, sine omni licitatione gemmam donantis, placuerat, nobilitate lapidis perspectâ, *Leonardo* unius anni telonium, seu telonarium vectigal ejus loci (unde duodecim millia florenorum seu quatuor aurcorum millia annuatim colligebantur) donavit. Cognitum est postea, *Rudolphum Casarem* ex eo lapide *Salillum* efformari jussisse, quod elegantia & pretio, *Mensa* illi *Cæsarea*, quam Libro I. descripsimus responderet. Hujus *Leonardi* filius *Joannes Hieronymus Haz* in Albomontensi ad *Pragam* prælio, cum fortiter, & strenuè rem gessisset, à *Cæsare Ferdinando II.* Nobilitatis Insignibus, & novo cognomine *de Harsensfels* ornatus est. Hæc omnia *Leonardi* nepos, *Joanis Hieronymi filius, Joannes Henricus Haz ab Harsensfels*, cum illac anno superiore per *Chodomez* transirem, mihi narravit; sed gemmam nominare non poterat. Addebat illud quoque *Joannes Henricus*: Patrem suum in fundo *Klenczensi Virgulam auream*, quæ solo extiterat, & corallij ramosi instar habebat, reperisse, quam *Achacio Illing* Mercatori Noribergensi, mihi quoque notissimo ad pondus vendiderit.

De Carbone fossili ad C. XXXIII. fol. 83.

Carbones fossiles, quos propè uni *Cubicensi* Provinciolæ adscripseram Lib. I. multis per Bohemiam locis effodi posse significarunt Amici: non procul *Cænobio Chotieffoviensi*, viâ *Misam* ducente, ad pagum *Welkyse* non procul, inquam,

viâ militari, & regiâ fossiones apparent, & plurimi lapidum aggesti cumuli. Omne illud solum (quod in ditione est nobilissimi Equitis *Kfellirzyj*) lapidibus carbonarijs constat, quos *Fabri*, aliique artifices, quibus cum igne negotium est, cupidè effodiunt, domumque reportant.

Ad C. L. de Zinzibere. fol. 118.

In silvis quas vocant *Bastinys*, aliisque *Bohemia* montibus, probatissimum *Zinziber* ab aniculis quæri, & effodi nimis quàm certum est, merosque & Amicorum oculos testor. In *Cænobij Cladrubiensis* ditione in silvoso monte, *Girny*, nasci *Zinziber* liquet: in hanc silvam sine arbitro Rusticus quidam ex pago vicino *Lhota* abdebat sese, & ingentem *Zinziberis* copiam domum referebat ad suos, non parvo operæ pretio, ut confirmant, qui hominem novère; pollicebatur is Suis, ante mortem se patefacturum, ubi colligeret, locum; sed nihil minùs factum, quippe occupatus à morte, sine dato indicio, discessit è vitâ.

Ad C. LVIII. de Feris fol. 134.

Capreolos silvestres candidissimâ pelle, qui, ut ait Poëta de *Equis, candore nives antereus, cursibus auræ* sæpe jam captos in Bohemia & impulsos in retia memoravimus; eadem felicitas & ut *Plinius* loqui solet, *ferarum raritas* Illustri Equiti *D. Wenceslao Zebrzid Zakavvecz de Zakavva* Domino in *Giwgan* A. 1666. contigit, qui *candidissimum Capreolum silvestrem* venatu captum ad *S. P. N. Ignatij* sacrum diem Collegio Societatis *JESU Clatoviam* misit, eoque candido munere felicitatem illius diei signavit.

Ad C. XL. fol. 100.

Piper apud nos ultro nasci nunquam audivi; permirum tamen

Zinziber in monte Girny.

Capreolus silvestris candidus.

Piper in stomachis Avium.

Gemma Cæsari offerretur.

Regula ca in encz re-ta.

Carbones ideci.

men illud, quod ad me optimâ fide perlatum est, præterire non possum: *Froslaum Stampach* Leidlicij Dominum in Aucupio suo cum cæteris avibus tres turdeles excepisse retibus, quarum singulæ in utero Stomachi quatuor aut quinque veri & probati *piperis grana* intrus ferebant; unde illis avibus in pastu piper? ex partibus Orientis credibile non est, *Piper* tam diu stomacho contineri potuisse, quin calore consumeretur. Igitur aut in Bohemia, aut in vicina aliqua nobis regione collectum esse oportuit. Hoc postremum de *Pipere*, uti & superiora tria de *Capreolo*, de *Zinzibere*, de *Carbonibus* ad me perscripsit paulò antè laudatus Eqves *Wenceslaus de Zakavva*.

Crh, vel Brawnik.

Ad Caput X. De Montibus.
fol. 30.

Czerchov
Mons in limitibus trium Provinciarum.
No!

Mons *Czerchovv* post *Tustam* in Pilsnensi provincia celebratur apud Accolas longè, latèque, neque istud immeritò: stat post Pagos *Chodonum*, *Trbanovv* & *Chodovv*, altitudine insigni, unde in vicinos montes despectus. *Czerchovv* ipse tres Provincias diversas dispescit, ac tres dominos agnoscit: locum mihi Incolæ ostendère, potèst in ejus Montis apice *Mensa* in eum modum statui, ut ad eam *Rex Bohemia*, *Comes Palatinus Rbemi*, & *Dux Bavaria* tertius, quisque in solo suo confidere possit; putant Incolæ id sæpius in Antiquitate factum, mihi nunc quidem otium non est, trium istorum Principum congressus & colloquia indagare; scio tamen *Joannem Bohemia Regem* hoc itinere ad Bavaros & Palatinos commeari solitum, *Tustæ* etiam vicinissimâ Urbe (ut in *Epitome* narraveram) *Conventum Bohemiarum Procerum* habuisse.

Nec præteriri silentio debet, & à me in antiquitatis honorem comme-

morabitur, quod ibidem ab hominibus magno natu didici, videlicet: quoties Regibus nostris illac iter esset, *Chodones* (quibus in Vetere Bohemia silvarum & limitum tuendorum erat commissa custodia) in Campis ad *Klencz* pagum ordinatâ militiâ sub vexillis suis spectandos se Regi præbere solitos, unâque *cadum* vel potius *Vannum flavissimi mellis plenissimum* offerre, Oratione disertis alicujus viri præmissâ; quo dono indicare *Chodones* volebant, & gloriabantur: diligenter limitaneas illas silvas & montes obiri abs se, ex quibus silvis tantam mellis copiam colligere potuissent.

Chodones Bohemiarum ad Bavariam Meligibus occurrere solent.

Ad C. X. fol. 30. de Saxis.

Mira prorsus est, de grandi saxo ad *Tustam*, seu *Domalzicium* narratio, quam cui Capiti & argumento subjicerem diu dubitavi, sed parum istud facit, modò constet de fide: narravit igitur mihi Vir fide dignissimus, & locorum illorum peritissimus, *Tustæ Civis*: esse in ditione *Tustensium Piscinam*, cui Majores nomen dederint *Babylon*; non ita procul ab ea piscina fluvium *Bisrzice* dictum (qui unus Molas omnes in hoc tractu locorum trudit, impellitque) fluere, & penes eum saxa grandia, & dorfa duo saxea alterum alteri incumbere propè in eum modum, quo in Moletrinis molares duo lapides componuntur, ut grana frumenti in farinam conterant, commolantque: ergo illud, quod subjectum est *Saxum* immobile, & globosum est, quod superjacet, alterum *mobile*, quod vel unâ manu impellere, & ut roretur, efficere possis, etsi pondus centenorum centenariorum (ut voce usitatâ loquar) excedere videatur. Ob eum motum & Molarium lapidum similitudinem rude vulgus miram quædam de his saxis duobus commiscitur, & plerique *Molan* *Cacodemonis*

Saxa duo sunt molarium lapidum.

Czerchovv
No!

na appellant; hinc illum molere, & farinam conficere vanissime & stultissime credentes.

Vir doctus quo narrante hæc didici, causam cur tam facile saxum superius moveretur, esse putabat, lavorem subjecti lapidis, tum etiam æquilibrj naturam, quod justissimo pondere superincumbat alteri, superior inferiori. Ego nihil hoc loco definio, cum in rem præsentem non venerim, illud tamen observo: si ex sola æquilibrj ratione *Saxum* moveretur, jam pridem in casum impelli potuisset, & impulsus fuisse, si forte

violenti alicujus, & validi hominis brachio truderetur, ita enim æquipondium & æquilibrium amitteret; quod tamen Vir ille doctus fieri posse pernegabat. Credibile existimo: *Saxum* superius in umbilico in inferiorem lapidem globosum insertum esse, aut inferius Saxum aliquam cuspidis suæ partem in superius Saxum immittere, atque ita fieri, ut ob æquipondij rationem Saxum superius facile moveatur, ac nihilominus ex subjecto saxo (cui scilicet insertum est) decidere nullo pacto possit.

A. M. D. G.

